

^u
~~1833~~
400pe

varissimo, Et libro D. Jose Moreno Lopez; emptum a me in ...

Augusto
27

569

Ex selectissima librorum congerie insignis D. D. Michaelis
Joannis Pilar, Valentini Ecclesie Praepositi,

Optavi D. Joannes Franciscus de Ayala Marriguera.

de Arévalo,
Hic Episcopus Rodericus Sanchez, fuit primò Zamorensis, ut
memorat in cap. ultimo istius operis ad medium.

scripsit quoque Speculum Vitae Humanae, de omnibus Profes-
sionibus differens, quod apud nos extat.

Plura etiam nobilissima ac utilissima opera scripsisse narrat, folio
hujusce voluminis penultimo; quae nusquam reperimus; incuria quippe
nostratum effectum est, ut ab indigenis egregie acta negligamus;
atque ab exteris emendicemus, qui conquisiti auidè antiqui ex m-
plaribus hucusque apud nos contemptis, quasi nova venissent ex ipse
derumpta.

Legatus fuit à D. Joanne 2.º ad Imperatorem Fredericum, ut narrat
hic, p. te 4. cap. 36. et ab Henrico 4.º ad Callistum 3.º cap. 36. Item
Pio 2.º cap. 40.

Hujus meminit Auctoris Mariana, hist. hispa. lib. 23. cap. 9. in fine
et hoc opus vocat Historiam Palentina, ob Episcopatu scriptoris.

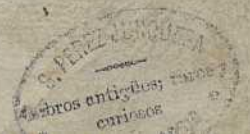
Hanc autem historiam scripsit Romae, ut patet ex parte 4. cap. 12.
ubi ait: In Ecclesia Sancti Petri huius almy Urbis.

*Hic auctor antiquas historias citat Martinum, Sicardum,
Vincentium.*

~~Caja
Cortada 6~~

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA	
— GRANADA —	
Serie	Caja 2
Estado	Cerrada
Número	13

11-147

Incapit compendiosa historia hispanica. In qua agitur de eius situ & descriptione: salubritate ac ubertate: gentisque humanitate: & ad religionis cultum pietate: ceterisque eiusdem regionis laudibus. Demum de Gothorum|Vandalorum: & ceterorum ad Hispanias accedentium origine & in Hispania regnantium antiquitate. Necnon de regnorum erectione: regumque successione: ac claris illorum successibus. Tandem pro ampliore historia ornatu inter ipsa hispanica gesta inferuntur breui Priscorum Romanorum: Græcorum: & aliorum exterorum antiquorum clarissima gesta: dicta: & insignia documenta ad cuiusvis principantis: potentis: seu nobilis: ac privati hominis instructionem edita: a Roderico Santii utriusque iuris ac artium professore Episcopo Palentino Hispano Sanctissimi domini nostri domini Pauli Pontificis Maximi in Castro suo Sancti Angeli de Vrbe Romana Prefecto.

Prologus

ERENISSIMO AC INVICTISSIMO principi domino .D. Henrico .iiii. Castellę & Legionis Regi excellentissimo . eiusdem regię magestatis humilis capellanus|auditor|& consiliarius Rodericus Santii de Areualo utriusque iuris & artium professor|Episcopus Palentinus: Hispanus Castri sancti Angeli almę Urbis Romę: pro Sanctissimo domino domino Paulo secundo Pontifice Maximo Castellanus seipsum cum supplici recommendatione. Falluntur plurimum qui Hispaniarum laudes: patrię situm: gentis religionem: & cultum atque uirtutes: & studia: bellorum quoque uictorias, aut nolunt|aut scire negligunt. idque ut arbitror ob scriptorum inopiam contigisse putandum est: quemadmodum de gestis Romanorum Salustius

in Cathelinario conqueritur. Inuidet enim Atheniensibus quæ res suas scribentium industria longe illustriores in toto orbe quam fuerint referantur. Nec aliter de rebus Hispanicis dici potest; nam & Persarum; Græcorum; & Romanorum gesta licet amplissima fuerint: uerum aliquanto forsan inferiora quam fama ferantur. Sed quia magna scriptorum ingenia ea lustrarunt per orbem terrarum pro maximis celebrata sunt. Hispanica tamen gens nunquam habuit talem copiam scriptorum: quia pauci ingenium sine corpore exercebant: & quilibet optimus uir potius uolebat facere quam dicere. Cupiebatque amplius sua benefacta laudari quam ipse aliorum benefacta narrare. Ceterum nonnulli Hispanas res legere dedignantur: eo ut puto errore ducti: quo nonnulli bonarum partium ac rerum inexperti: quæ in angulo mundi ut aiunt: Hispania sita esse uideatur: contendunt atque extra orbem posita. ut eorum uerbis utar ab orbis gloria aliena uideatur: longe aliter sapientes cosmographi sensere: qui orbem descripturi: ab Hispania tanquam a principali orbis porta incipere. Cum enim mundi machina marino circumfusa sit pelago: Hispania illa est: quæ ad orbem ipsum aditum præbet: ueluti ex cuius oris atque littoribus Atlântico motu oppositis: pelagus ipse oceanus profluit. & Africam: Asiam: Europamque nedum nobilitat: sed lustrat: atque determinat. Ut igitur huiusmodi hominum error tanto apertius amentibus sensatorum exulet: quanto est a ueritate remotior. Mādauit mihi Serenitas. T. quæ totius orientis: simul & mediterraneæ: ac Septentrionis regionum situm descriptionem & principatus præclarasque res sic mente tenet: ac si pedibus oculisque: illa omnia peragrando conspexisset. ut nostram Hispaniam imo tuam: quæ occidentis plagam tenet: ad aliorum potius quam tuam instructionem breuissime describerem: ac paucis quibusdam ut ita dixerim

fede quam imperto clarioraq; exterorū illustrium uiroy
& pulchra sapientum documēta breui & fideliter referā.
Ut quod unus Rodericus p̄sul tam utiliter inchoauit :
alius eiusdē noīs & professionis expleat : impari tamen
sapientia & eloquio : licet pari affectu : dabo ego enarrā/
dis rebus testimonium uerissimū : ueluti qui partem cor/
pus dedit historiē : & hispaniarum oras : littoraq; : & an/
gulos a mari usq; ad mare : fertose ac personaliter pera/
grauī atq; conspexi . Nec dubito a quibusdam multa in
rebus ipsis scripta fore : que forte a tramite uerē narrati/
onis deuiasse audio : pro eo quia nihil oculata fide : sed
per audita a remotis narrata scriptitarūt . Tunc enim ut
putamus res quęlibet certissimo comprobatur testimonio
cum eodem utitur relatore : quo teste .

Incipiunt Capitula primę partis

Capitulum primum de laudibus & p̄coniis prouintię :
& terre Hispanię : quo ad aeris & patrię salubritatem .

Capitulum secūndum de Hispanię laudibus : quo ad terre
feracitatem : & aliarum rerum ubertatem : que naturales
efficiunt diuitias .

Capitulum tertium de Hispanię p̄coniis : quo ad auri :
argenti : & aliorum metallorum cęterarūq; rerum copiam
que industriales opes comparant .

Capitulum quartū de Hispanię laudibus : quo ad gentis
religionem : fidem : amicitiam : humanitatem : strenuitatē
& cęteras uirtutes .

Capitulum quintū de Hispanię situ : & descriptione : re/
spectu cęterorum climatū : & regionum orbis .

Capitulum sextum de eiusdem Hispanię situ : & descriptio/
ne respectu particularium prouinciarū in ea sitarum : seu
diueriorum regnorum : in ea erectorum .

Capitulum septimum de initiis antiqui principatus & monarchiæ hispaniæ : & quāto tempore per unum regem aut per plures : Hispania fuit gubernata .

Capitulum octauum de ingressu regum Gothoy in Hispania : & quomodo Vandolos & alias gētes ab Hispania expulerunt & de præclaris uirtutibus & gestis gentis Gothorum : & de laudibus eorum .

Capitulū nonū de origine gentis Gothorum : & de illorum principatu : & qua prouintia sunt orti : & de eorum egressu & clarioribus gestis .

Capitulū decimū de origine Vandoloy & Vgnorum : & de illorum regnis & progressibus & clarioribus gestis & de illorum exterminio .

Capitulum .xi. de origine & initiis regnoy & regū Hispaniæ post miseram eius cladem : & a quo tempore & a quibus ac quomodo diuersa regna : in eadem Hispania erecta sunt : & de ortu & initio cuiuscuiusq; regni : & a quo incipit : & primo de origine regni : & regū Legiois & Castellæ .

Capitulum .xii. de origine regni & regum Nauariæ & quomodo & a quo inceperunt .

Capitulum .xiii. de origine regni & regū Aragoniæ : Valentie : & Cathaloniæ a quibus & quomō initium habuerunt & de unione eorum .

Capitulum .xiiii. de ortu & initio regni & regum Portugaliæ : & quando quomodo & a quibus inceperunt .

Capitulum .xv. de ortu & initio regni & regū Granate & quando & quomodo inceperunt .

Capitulum .xvi. quomō oēs reges & regnoy Hispaniæ ducunt originē ex trunco & stipite regū Castellæ & Legionis .

Capitulum .xvii. quō in regno quod hodie appellatur Castellæ & Legionis residet titulus & noīatio regū Hispaniæ .

Explicunt Capitula primæ partis .

Capitulū primū de laudibus & præconiis prouintię
& terrę Hispanię quo ad aeris & patrię salubritatem

ICTVRVS de regione Hispanię eiusq; situ de/
scriptione: ac de Regibus in ea regnantibus & de
illoꝝ genealogia: & clarioribus gestis: decreui pauca
ex multis contexere: scio quidem longiora aut breuiora
dici posse. Ego tamē potius breuitati studui: q̄ copie: ne
legentes fastidio affitiā: atq; ut lectores attētiore reddā:
dignū existimaui incipere a laudibus & insignibus præ/
coniis eiusdē Hispanię prouintię: gentisq; religione: fide
humanitate & amicitia. Primo itaq; de terrę Hispanicę
salubritate: ac aeris puritate. Secūdo de glebę Hispanicę
feracitate: & rerum omniū fertilitate: quę naturales diui/
tias ad humanū uictū necessarias gignunt breuiter disse/
remus. Tertio de auri & argēti metallorū: ac aliarū rerū
quę industriales efficiūt opes. Quarto de gentis Hispan/
nicę religione: fide: humanitate: & laudibus: Verū ne
domesticę laudes ab Hispano uiro allatę Hispanię gloriā
minuant: dabunt fidem historię: rebusq; enarrandis uiri
sapientes a sæculo famosi præcipue: Strabo: Pomponius
mella: Deniq; Ptholomeus: Plinius: Solinus: Iustinus:
pleriq; alii qui orbis & urbis gesta: fideli narratiōe scri/
pserunt. Hispania itaq; ab Hispano Herculis nepote ap/
pellata est: quā longe ante ueteres ab Ibero fluuio Iberiā
alii Hesperiam ab Hespero sydere: quod eam respicit no/
minarūt: & ut statim latius in eius descriptione differe/
mus. Hispania sita est inter Africam & Galliā: ut refert
Strabo: quinimo ut Iustinus subdit: sicut minor utraq;
terra: Ita utraq; longe uberior atq; salubrior. Nam neq;
ut Africa uolento sole torretur. nec ut Gallia assiduis
uentis fatigatur: sed media inter utrāq; hic tēperato calo/
re: ibi felicibus & tēpestiuis imbribus gaudet. Rursus

proprie

*att. Vñ ippania
rit originem.*

*el sitio de España es entre afr
francia camies caliente co
la vna nifria amola etra*

ut refert Iustinus : Salubritas cęli per omnę Hispaniam
ęqualis est : nullaq; paludũ graui aeris nebula inficitur :
ut plures orbis regiones . Tanta deniq; ut Straboni pla-
cuit in ea terra : aeris puritas est : ut in ea prouincia non
facile noxium animal reperitur . Temperies item eius tã
a prisca sęculis est laudata : ut quidã elisios campos non
procul ab ea posuerunt . Ibi enim mites ęphiri flant . ibi
uita ducitur facillima ; nam ad eam marinę aurę accedũr .
Vndiq; assiduiq; uentoy flatus : quibus omnem prouin-
tiã penetrantibus præcipua omnibus sanitas redditur :
Nec Aristoteles rerum naturaliũ indagator solertissimus
id ipsum negauit : ait enim in politis salubritatem terrę
ex duobus maxime causari alterũ ex cęlesti conformitate
alterũ ex uentoy puritate . Conficitur primo patrię salu-
britas ex cęlesti conditione : ut uidelicet hiemali tempore
absq; nebulis : debita claritate lustretur . In ęstate uero
immoderato calore non opprimatur . Secundo cognosca-
tur terrę salubritas e uentoy puritate : ea siquidem terra
saluberrima comprobatur : quam boreales siue septentri-
onales purificant uenti . Idq; contingit : cum talis orbis
plaga ad eosdę aquilonares uentos aperta est : nec a pro-
pinquis montibus impeditur ut Hispania : habent enim
proprium ipsi septentrionales uenti : ut a cunctis conta-
gionibus terrã quam uisitant puriorem atq; salubriorem
reddant . Hinc Palladius Rutilius scribit : quia salubri-
tatem cuiusuis regionis aerisq; puritatem declarant ipsa
loca ab ifimis uallibus & nebularum noctibus absoluta :
ac spirituũ aquilonariũ flatibus non impedita : Constat
utiq; Hispanię terrã densis tenebrarũ nebulis nõ assidue
infici nec a quibusuis montibus impediti : quin a septē-
trionalibus uētis : libere uisitetur cuius salubritatis signa
humana sentiunt corpora hoibus enim eius regionis in-
colis capitis sanitas : capilloy itē firmitas inest : iostensũ

primera causa q̄ haze la trã
aplada es el bñ sitio de la
el cielo i es paña participa
los principales climas

Vientos son la segnda causa
q̄ haze el latido de la fama a los
les esta mas abierta es pa
q̄ otra q̄ se non es especial al
d q̄ es el que mas purifica

iudicio populi electum: sed ut cauendi: declinandorūq;
periculorum scientia peritum: secuti sunt: cuius ea uirtus
continentiaq; fuit: ut cum consulares exercitus frequen-
ter uicerit: tantis rebus prospere gestis non uestis cultū:
non armorum titulum: non deniq; priorem uictum mu-
tauit: sed in eo habitu quo bellare primū ceperat: perse-
uerauit: ut quisq; Gregarius miles ipso imperatore opu-
lentior uideretur: Fides quoq; atq; legalitas: erga domi-
nos: Hispanis non facile credibilis est: huic gēti obedire
dominis: natura est: non quidem uiolentia: sed amore
& cui semel dedere fidem prestitere simul & uitam: testis
est: ut cetera taceamus illa Saguntinorū non modo for-
tudo: sed expectata ad socios fides: ut Liuius: deinde
Valerius referunt: post duorum Scipionum totidēq; ro-
manorum sanguinis exercituum miserabilem stragem:
Sagūtni uicticibus Hannibalis armis intra mēna ur-
bis suę compulsi: cum uim pinicam nequirent amplius
arcere: collatis in forum: quę cariora cuiq; erant & igne
succensis: ne a fide & societate romanorum discederent
cōmuni rogo semet ipsos subiecerunt. Hinc id ipsū Au-
gustinus recitans ait: Hispaniē ciuitas Saguntinorū po-
puli romani amicissima & fidissima dū eius populi fidē
seruauit euertitur. Rursus tāta huius gentis ad domōs
amicitia & fides est ut testibus Iustino atq; Valerio tor-
mētis sepe pro fide: pro silētio rerum creditarum: afflictū
quippe & mortuū adeo ut potior illis fidei & taciturnita-
tis cura q̄ uitę fuerit: cuius rei celebratur etiam bello pu-
nico serui Hispani fides & patientia: qui ultus dominū
inter tormenta risu exultauit: serenaq; lētia crudelitātē
seuientium uicit: uxorū deniq; ad uiros fides & sūma
dilectio apud Hispanos non solum legum animaduersi-
one: sed assidua obseruātia celebratur: stat illud preclarū
nō longe a nostra etate: sed sempiternis seculis cōsecrādū

factus . Vt enim uera perhibent annalia . Cum Eduar/
dus regis Anglię primogenitus in domini sepulchrum
trāffretasset : fuissetq; in uia : proditorie a Mauro quodā
gladio uenenato percussus : & medicorum remedijs non
tam alleuaretur q̄ alligaretur : tandem in Anglia sine sa/
lutis spe est reuersus : eius itaq; uxor regis Hispanię fi/
lia : nouam atq; inauditam : sed amore & pietate plenam
adhibuit medelam : plagas enim mariti tossico infectas :
quę ipsius ueneni ui claudi non poterant : lingua dietim
lingebat : suggebatq; humorem uenenosum sibiq; licorē
dulcissimum : cuius uigore dicam uerius fidei uxorię uir/
tute : sic omnem materiam ueneni attraxit : ut integratis
uulnerum cicatricibus ille plene curatus : illa incolumis
euaserit : Quid igitur huius mulieris fide rarius audiri ?
Quid mirabilius esse potest ? ut uxoris lingua fide & di/
lectione maritali peruncta : uenena a dilecto marito ex/
pulerit quę ab electo medico trahi non ualuerūt : & quod
plurima exquisitaq; non effecerunt medicamenta : una
uxoris pietas expleuit . Religionis isuper cultum obser/
uant Hispani sūma cum ueneratione : diuinis quoq; ceri/
monijs delectantur aprime : assiduocq; augetur in eis sa/
crorum cultus & sanctitudo . postq̄ enim sacre fidei pri/
ma erudimenta sumpsere : quę Iacobi ꝑbedei Cristi apo/
stoli tempore receperunt : nusq̄ a fide deuiarūt : Romanę
fedi quę fidei magistra est : sunt obsequentissimi . Nec id
Hieronimus negauit : nam ad eosdem ociduos loquens
apud uos inquit incorrupta patrum seruat auctoritas :
& cespite terra fecundo dominici seminis puritatem cen/
teno fructu multiplicat ibi sol iusticię oritur : Rursus gēs
Hesperica nouitatum fidei inscia est atq; impatiens . Hi/
spanię gens deniq; amicitias querit : maxime & ad omēs
conuersandi dulcorem obseruat : humanitas illis adest &
māsueto perhumilis : & ut paucis agamus : Hispanos

denicq̄ lumen oculorum: purus auditus: fauces comeatū
liquideꝝ uocis exercent: contraria uero aeris malignitatem
anuntiāt: Hispani itaq̄ intra natales suos degentes acu-
torem firmiorēq̄ uisum retinent q̄ si alibi cōmorentur:
ubi capitis uertiginē sentiūt: ac capilloꝝ dentūq̄: tem-
pestuius firmitate & pulchritudine frustrantur.

Ca .ii. de Hispaniē laudibus: quo ad terrē fertilitatē
& aliarū rerū ubertatē: quē naturales efficiūt diuitias

ISPANIE fertilitas ac frugum rerūq̄ omniū ad
uitam mortaliū expedientiū feracitas: non ignota
priscis sapientibus fuit: adeo ut non ipsis tantū incolis:
uerū etiam Galliē/Flandriē: utriq̄ Britannię: Ipsi quoq̄
Africē cunctarū rerū habundantiā præbet. In Hispania
rursus ut Iustinus uoluit: non aquarum cursus ueloces:
non torrentes rapidi: ut noceant: ueluti Longobardorū
laudata prouintia patitur: sed lenes. Vineis rursus cā-
pisq̄ irrigua est ut uite humane congruit. nec solū fru-
menti ingens copia est: uerum & mellis |sachari| cūcto-
rūq̄ liquidoy. Adde nascitur in Hispaniē gleba. Alius
non paruus thesaurus: alibi rarus: lini enim sparti: uis
ingens minii: nulla terra feratior est. Tanta enim patriē
ubertas sese offert: ut femine non modo res domesticas:
sed agroꝝ culturas administrent: dū uiri bellis nōnunq̄
rapinis & uenationibus uaccant. Adde quia Strabone
teste ex Hispaniē gleba uini: frumētū: cerē magna extra-
hitur uis. Item pix: grana: purpure: & salis ingens co-
pia. Inde lanarū & telarū habundātia: cuniculoꝝ quoq̄
quos pleriq̄ lepusculos uocant: tanta est copia ut sterili-
tatē terrē aliquando ingerant: quo fit ut plerunq̄ habi-
tantes: pecunias uenatoribus ut capiāt largiūtur. Taceo
de radice ad ticturā idonea quē inibi habūdat: Arbores

in Hispaniæ gleba : Strabo fore testatur : ex quarũ excisso
ramo lac effluebat dulcissimũ. Rursus circa Carthaginem
nouã fuisse arborem peribet : e cuius cortice tela pulcher-
rima conficiebatur . Fructuũ quoq; atq; pomorũ tam ex-
uberans copia atq; dulcedo inibi est : ut ad ceteras orbis
partes continuo deferãtur . Nam apud Alexandriã fru-
ctibus pomisq; nostris : cũ eorũ aromatis permutatis :
prouintia nostra eorũ ubertate ditatur : quid de uinorum
copia uarietate : & bonitate dici potest : Gallorum littora
maritima : atq; Flandrensiũ uino carẽtia : id non ignorãt
sed & Anglicorũ Scotorũq; ampla situs : testimoniũ per-
ibet ad quos assidue onerarię naues non pauce deferũtur
Olei insuper copia linit eius ubertate & dulcore orbem :
Piscũ quoq; tãta multitudo & magnitudo & bonitas est :
ut incredibile uideatur . Nã in capite Beticę prope Ga-
ditanũ fretum : res non tam mirabilis q̃ utilis omni ãno
uisa est . Certis enim temporibus anni innumera dalphi-
noꝝ multitudo ad littora infallibiliter accedit . quasi pi-
scatoribus se offerãt . Turres enĩ inibi sitę sunt : ex qbus
uenire cateruatim cernũtur : & appositis magnis retibus
cum paruo labore : & sũmo uenandi gaudio . Tanta ca-
pitur piscũ copia : quantã piscatores uolunt : appositisq;
salibus conseruãtur : & per totũ fere orbẽ deferũtur . Vn-
de Strabo in mari inquit Hispano omnia genera piscium
capiũtur ut dalphini : ostrea : conchilia : conori : murene /
a nostris maiores inueniũtur aliquãdo quatuor cubitoꝝ
Animaliũ quoq; & armentoꝝ : Sed & pecudũ a quibus
pecunia appellata : tanta copia est : ut plerũq; ob uellera
atq; coria multa milia occidantur : capras deniq; Hispani-
a equosq; producat siluestres habundãter : procreat &
castores : Equorũ uero ne dum copia sed pernices greges
Hispani obtinent : quoꝝ tanta est uelocitas : ut potius
uolare q̃ currere credãtur : Illorum presertim quos olim

5
expeditos equos hodie Ginetos uocant: quos Strabo ait esse similes equis spartoy: Reliquos omnes mira celeritate superātes. Rursus equoy Hispaniē tanta fertur esse fides: ut cū se percussos in bello sentiāt sellores suos incolumes inter hostes mira probitate extra prēlium reponāt. Sirico uero adeo habūdat: ut ceterē sibi cedant prouintiē. Denicq̄ in ea prouītia ingens est materialū copia ad medicamēta: uictūq̄ hominis pernecessarioy. Sed iā agemus finē: si id unum attulerimus: quo huius fertillimē ubertas prouintiē feracissima designatur: teste enī eodem Iustino in Lusitania iuxta flumen Tagum quod Toleros agros usq̄ ī oceanū mira fertilitate rigat: cōpertū est: equas uento flatuq̄ cōcipere: quod a nōnullis fabulose exponitur: pro eo q̄ inibi tāta equoy equarūq̄ copia generatur: ut quasi uento ipso concepti uideantur: quod ipsoy scribētū salua dixerim gratia: quinimo natura ipsa terreq̄ salubritate: aeris puritate: atq̄ supra cęlestiū corpoy peculiari quadā inibi influentia accedente naturali denicq̄ equarū ipsarū cōcipiēdi desiderio: id effici posse phisici non negāt. Idc̄ Solinus in eo quem de mundi mirabilibus libro edidit: constanter affirmat: ait enim in ea quā ediximus Hispaniē parte aspirāte Fauonio: equas ipsas uento concipere & cū masculos sitiunt: aut odorantur aurarū spiritu maritantur.

Capitulum tertium de Hispaniē prēconiis quo ad auri argenti & aliorū metallorum ceterarūq̄ rerum copiam quē industriales opes comparant.

OLLICITVS ordo sollicitat ut reliquam partem amplectamur. Postq̄ igitur actum est de terre Hispaniē fertacitate & rerum omnium fertilitate: ex quibus naturales diuitiē nomen acceperūt. Superest breui agere

de auri & argenti ceterorumque metallorum copia : ex quibus
industriales opes conficiuntur . Est itaque Hispaniae terra : mi-
neris auri & argenti & aliorum metallorum ditissima : si so-
lenter ingruitur . ferrariis quoque ultra ceteras orbis plagas
habundat : adeo ut etiam aquas generet : quibus ferrum acrius
reperatur . Inde calibis copia exhauritur : & plures mundi
proventus ferro : & calibe ditat : nec ullum apud Hispanos
telum probatur quod non aut Birbili fluuio aut calibe tin-
gatur . Vnde etiam calibes huius fluuii finitimi appellati
ferro ceteris prestare dicuntur . Plumbi denique & eris uber-
rima est : sed ut de auro amplius dicamus usque adeo auro
ditissima est : ut etiam aratro frequenter glebas aureas ex-
citent rustici : quippe & hodie in arenis . Tagi fluminis
assiduo uiros : feminasque non paucos conspiciamus noctis
tempore arenulas aureas splendentes colligere : Taceo
de monte appellato sacro plurima dicere : quem Iustinus
meminit si ferro uioletur : nephas grande reputandum : sed
si quando fulgure terra percussa est : quod etiam illis locis
frequens res est : detectum aurum uelut dei munus colligere
permittitur . Adde ut Straboni placuit chrisocolla id est
auri lauacra appellata : reperiri . Ibi denique ex purgamento
auri quedam fit terra tenax : quam electrum uocant : apud
populos Carthaginiensium nouae tanta auri & argenti copia est
ut eodem Strabone teste in ea prouincia quatuor hominum
centurie : ut uerbis eius utar : & planius loquendo qua-
tuorcenti homines populi Romani nomine . xxv . milia
drachmarum per dies singulos referebant : adeo ut ex nulla
orbis plaga tam ingentem diuitiarum copiam exhaurirent :
cuius rei stant hodie signa patetia : caernae uidelicet atque
fodinae minerales nimis profundae . Aceruus item scor-
iarum & purgamentorum argenti : quod illo tempore ex-
haurebatur : quae in istis montibus habent . Fatemur tamen no-
stris temporibus hominum in curia : nulla ibi metallorum

syllabis | pauca quædam inter plurima : quæ huiusmodi
prouintiam concernere : & ornare uidentur subiicerem .
Verũ quia nõnulli sancti & egregii uiri res Hispanicas
summatim descripsere : prouintie situm : gẽtis mores : præ
conia simul & præclara facinora non satis cõplectentes .
Inter quos beatus Isidorus breui sed graui stilo : gothicę
gentis originem qui in Hispania regnarunt : Ex quibus
tua magestas tuicę progenitores ortum trahitis . regũcę
ipsorum gesta & successiones : sua usq; tempora cõtexit .
Rursus id ipsum egit Lucas tuden . Deinde Rodericus
sanctę sedis Toletanę Archipresul : eorundem regũ suc
cessiones : pariter & successus usq; ad tempora Fernandi :
huius nominis .iii . a quo per rectam lineam tua mage
stas . xi . gradu distat breui . Sed suauis eloquio lustrauit .
Quę omnia eadem tua excellẽtia solerter inspexit . uoluit
tamen nunc singulari suo ingenii acumine : & præteritas
præclarasq; res agnoscedi desiderio accensus : nedum ea
rundem Hispaniarum situm & laudes regumcę successi
ones : simul & successus : post eundem Fernandum .iii .
agnoscere . sed lõge antea primo uidelicet Hispanię rege
post illius calamitosam miseramq; cladem : quem Pela
gium esse cõstat : usq; ad moderna hæc tua tempora : præ
sertim quia ea omnia latino sermone descripta : nõ plene
reperiãtur . Iniunxisti profecto princeps Serenissime rem
optimo principi debitam ac te dignam : dum uoluisti ut
ea omniũ præclarissima orbis regio : quę tibi famulatur
naturali subiectione : obsequatur & delectabili lectione :
& delectoris illius præconia ac res gestas legendo : quam
diligis eius incrementa querendo . Faciam igitur satis nõ
quidem desiderio sed præcepto tuę magestatis & rem ip
sam altius reperẽdo : breuissimas quatuor in hoc historie
compendio particulas edisseram . In prima quidem Hi
spanicę aurę salubritatẽ : terreçq; feracitatem : auri argẽticę

ac ceterorum metallorum & mineralium . diuitias : ac fe-
cūditatem : gentis quoq; religionem : fidem : amicitiam :
humanitatem : strenuitatem : deniq; ac ceteras hominum
& glebę Hispanię laudes & præconia : breui interferam :
Situm rursus Hispaniarum illarumq; descriptionem :
respectu ceterorum orbis climatū : & regionum an-
tiquitatem . Deniq; principatus Hispanici : regnorumq;
erectionem : sed & diuisionem & quādo & quomodo : &
a quibus inceperunt ; ac in quo tandem regno Hispanię
titulus resideat : Rursus in ea parte Gręcorum : Pęnorū
ac Romanorū ad Hispanias ingressum . Initium deniq;
& originem p̄cipatus | Gothorum | Astrogothorū | Van-
dalorum | Alanorum | Vgnorum | Sueuorum : illorūq; ad
Hispanias accessum & incolatum & principatum sucinte
perstringam . In secūda uero parte eorūdem Gothorum
primum in Hispania regnantium principatum : illorūq;
regnādi ordinem successiones ac gesta usq; ad Rodericū
ultimum eorundem Gothorum regem : sub quo calami-
tosa clades Hispanię secuta est : breui calamo percurram .
In tertia tandem parte sequentium regum omniū Hispa-
nię successiones : & succedendi ordinem : successus deniq;
& clariora eorum gesta a reparatione Hispanię inchoādo
uidelicet post infelicem cladem usq; ad Fernandum . iii .
p̄dictum : qui a Pelagto ipso primo post dictā cladem
regnante . xxxv . rex fuit sumatim repetam . nonnullaq;
addam | a p̄dictis scriptoribus intacta . In quarta parte
continuās Roderici Toletān historiam incipiam a dicto
Fernando in quo ille scribendi finem dedit . Deinde se-
quentiū post illum in Hispania regnantū successiones :
clarioraq; gesta usq; ad hos nostros dies in quos fines
sęculi peruenerunt : quibus . T . excellentissima . M . reli-
citāter regnat . Demum que p̄dictorum regum tempo-
ribus digna relatu fuere tam in Romana & apostolica

utilitas carpitur : nō q̄ desit nobis minor ueteribus auris
cupiditas : sed illud inquirendi inferior sagacitas . Rur-
sus non puto omittendū quod idem Strabo subicit : ait
enim montes Hispanicos ad boream uersos multū utili-
tatis prouētię afferre : propter aurū & argentū & es qui-
bus habundat : talis est & carpentania Celtiberorū pars
& Beturia : Generatur rursus stagnum copiose admodū
supra Lusitanos & in castiteriis insulis in quibus auri &
argenti & metallorum copia reperitur . Ibi deniq̄ salmo-
niacum ibi uitreolum : ibi auri pigmētum : ibi sulphuris
ingens copia : ibi marchasite omnium genera alchimistis
pernecessaria . Ibi thutia & cętera atramenta habundāter
reperūtur . Taceo mercurii copiam designare : quod ar-
gentum uiuum appellant : cuius tanta fuit exhaustio : ut
nulla in orbis parte tam habundāter colligatur : adeo ut
magnum regi uectigal comparet : nec minor boli armenici
aluminis spondii copia est .

*que in minas enespana de
plata iazogue iotros dinc
ses minerales*

Capitulū quartū de Hispanię laudibus : quo ad gētis
religionem : fidem : amicitiam : humanitatem : stre-
nuitatem : & cęteras uirtutes .

ONSEQ VENS est ut post enarrata pauca
quędā ex multis laudum p̄conia terre Hispanię
quo ad aeris salubritatem : simul & frugum uberrimam
fertilitatem naturalem : sed metallorum : cęterarumq̄ opū
industrialem copiosam feracitatem : gentis quoq̄ Hispa-
nię : religionem / fidem : amicitiam ingenii deniq̄ acumē
& uiuacitatem cęterasq̄ laudes breui repetamus . Primo
igitur supponendū putamus : illud Aristotelis uerissimū
documentū quoniam humana anima operationes intel-
lectuales : ipsasq̄ ingenii uires q̄bus homines utiq̄ recte
laudantur : nequaquā exercet : nisi medianibus congruis

*Atq̄ p̄uocā q̄los espan
les sonde grā entē di mi
to p̄late p̄ rā adlati*

corporis organis : pro eo quia ut aiūt : nihil in intellectu esse putatur : quin prius fuerit in sensu : quę una sufficiens causa creditur : cur humanus intellectus quandoq; fatigatus putetur. Idq; qđ improprie nec secundum se dictū sit : creditur tamē uerum secundū ipsos exteriores sensus quibus mediātib; intellectus agit : atq; utiliter operatur : Ex quo illud sequi necesse est : ut operationes intellectuales sint habiliores : prout corpora humana melius aut peius disposita reperiuntur . Operatur ergo habilius intellectus ipsecq; animę uires potiores redduntur : cum corpus maiore aeris salubritate & incolumitate gaudet : Ingenii siquidē uis & intellectus acumen : ut est philosophi sententia : non parum ex bona hominis cōplexione & ualiditate prouenire putatur : Ex quo illud elicitur quia ut aiūt aīe secūtur corpora : pro eo quia ex bona corporis ualitudine sensus animę fiunt uiuatores : cui igitur natura dat corpus non incolume nec optime dispositū : perconsequens & dat animā non recte dispositam . Cum igitur Hispania ut prēmīsumus incolis suis optimā generet salubritatem : ut etiam eis ingenii excellētis acumen intellectusq; uiuacitatem tribuat : per quā necessariū uidetur : habent ergo Hispani ingenia preclara si ea colere uelint : & ad omnia sciendi genera habilia : Adde huius rei aliā nō insulsam : sed naturalem causam quia ea est patrię dispositio : ea temperies quę in hominibus remissos atq; equales spiritus non ad impetus sensuales agitantes tribuat : sed prout bonę corporis & mentis ualitudini conuenit : quo fit ut propter remissiores animorum impetus sanguinisq; equalitatem : habiles ingenio reperiuntur . Demum ut uirtutes corporeas non omittamus : habent Hispani corpora ut ueteribus placuit : ad inediā : & labores aptissima : quarūuis corporis & animi fatigationē patientissima : duram obseruant & astrictam parsimoniā

*Spaniolo son paratoda
a todo trabajo*

uigilias : solem : & hiemem famem quoq; ac sitim pati :
& quæuis pericula pro patria sustinere : & pro honore a-
dire paratissimi sunt : uinum quoq; malunt in cellario q̄
in uentre : quippe qui uedere potius q̄ gustare præligūt.
femine uero & pueri bacchum ut uenenū fugiunt . Rur-
sus Hispaniæ gētes ut Iustinus refert bellum q̄ ocū præ-
optant : & ut aiunt si deest domi : extra hostem querunt :
uelocitas Hispanis atq; lacertorum agilitas inest & forti-
tudo : saltandi : quoq; trahendi : luctandi ac natādi arte
& exercitio plurimū calent . Hinc Romanus Vegetius
Hispanos inquit : nō tantū numero sed uiribus corpoꝝ
lacertorum agilitate nostris præstitisse manifestum est : sed
& Liuius id non negauit cum ait : Clarissima uiris & ar-
mis Hispania : quæ si uires suas cognouisset facile ī impe-
rium euasisset : Deniq; Hispanis equi & arma sanguine
cariora sunt : Macilentū maiore ex parte & sicci sunt :
quod signum est : uigilantiæ : sobrietatis : & laborum pa-
ciētiæ : ciuiles : & ad omnem dexteritatem ingenii & cor-
poris aptissimi : nec mirum itaq; si tantū sanguinis Car-
thaginēses : si tantum Romani : in subiuganda Hispania
fudere : quotiens enim pugnatum est cum Hispanis im-
pari fortuna : quotiens cæsi Romani : exercitus & duces :
quotiens turpi inito federe capti : quotiens deniq; prope
ad desperationē redacti fuere : licet illi nouis creatis du-
cibus : fortius arma sumpserūt : adeo ut neminem roma
reperiret : qui Hispaniam accedere niteretur : Nam ut aiūt
Liuius & Eutropius anno ab urbe condita . dc . omnes
romanos tam ingens Celtiberorum metus inuasit : ut ex
omnibus non esset qui in Hispaniā uel miles uel legatus
ire auderet : Sed & anno sequenti licet Metellus in Cel-
tiberiam missus esset : infelicitè militauit : cui successit :
Quintus Pompeius & demū Quintus Scipio : qui cōtra
Viriacum in Lusitania bellum contra Romanos gerentē

*Impunita quædam sunt
et uicini dicitur fuisse quædam
peruolunt*

*Consolatio corpori mac-
ilentæ et sicci*

*quidam plus effugit
malis etiam fuit
quædam habet quædam*

no de v
ma ro paff

Inglorii redierunt: fuit autem Viriacus primus pastor
mox latro: mox acerrimus dux ut . xiiii . ānis Hispanias
dominaretur . tantos enim ad bellum populos cōcitauit:
ut sepe Senatus res Hispanicas deserere cogitaret: Sed
tandem ut Liuius & Eutropius referunt contra Viriacū
Sextus Vectilius prætor mittitur: qui toto exercitu cesso:
uix fuga lapsus euasit . Deinde Cajum Plaucium prætorē
multis præliis fractum fugauit: Post hæc Claudium mi-
namū cum omni exercitu superauit: Sed interim Virta-
cus ipse a quibusdā Afris sibi familiarissimis interfectus
est: putantibus Romanos interfectores præmio donare
debere . Cum ergo a Scipione consule præmiū peterent:
probe responsum est nunq̄ placuisse Romanis: impera-
tores a suis militibus interfici: de huius Viriaci mode-
ratione cultu & moribus statim dicemus: cuius tempore
Iudas Machabeus & frater eius Ionatas florebat in iu-
dea . Quanta deniq̄ Hispanoy strenuitas fuerit: noue-
rūt Romani qui bello Numantino interfuere: qui pub-
lice fassi sunt: ut refert Emilius probus potius uictos q̄
uictores Romam rediisse: nihilq̄ ex eo bello aliud q̄ se-
curitatem adeptos: seq̄ magis euasisse Numantinos q̄
uicisse dixerūt: nam cum ex ea tempestate superesset qdā
Tyresus Celticus interrogatus a Scipione qua de causa
Numantia aut prius inuicta aut post euerfa fuerit: nostra
inquit infelicitate non tuis uirtibus: concordia enim ui-
ctoriam: discordia excidium præbuit . Rursus Hispanis
nullę sunt balneoy: aut unguetorum delitię: que uiroy
animos efeminatos reddūt: nullus infestus dies: nullus
epularum apparatus: aqua calida post secūdam bellum
punicum a romanis didicere . Nec parum mirandum est
ut inquit Vegetius: in tanta seculorum serie nullus Hi-
spanis dux præter Viriacum fuit: qui ut diximus: annis
xiiii . romanos uacua uictoria fatigauit: quem ipsum nō

siue clementia aeris : aut benignitate soli : siue natura & instituto ingenio : nō modo litteris sed & ciuilitati cōstat esse aptissimos : solertiāq; & moribus alloquio sed & facilitate perornatos . Sed iam ut ad situm descriptionemq; Hispaniē accedamus : agam finem de laudibus eius : si sub quodam epilogo ea ipsa quę attulimus : ut apud sapientes carpimus sumatim succincteq; referamus . Hispania igitur uelut paradus domini quinq; principalibus fluminibus irrigatur : & fecundatur : scilicet Hiberio : Dorio : Tago : Ana : & Beti . Mōtanis inter quemlibet interiectis medięq; ualles : quę sui latitudine ubertatem conferunt singularem : Nam humore fluminū & montiū fecundātur : sed & pro magna parte riuis & fontibus irrigantur : puteorum etiam suffragia non desunt . Rursus Hispania fecunda frugibus : amena fructibus : deliciosa piscibus : habūdans uenationibus : gulosa armentis atq; gregibus : superba eqs : cōmoda mulis : prouilegiata castris : curiosa uino : diues metallis : gloriosa sericis : dulcis melle : copiosa deo : leta croco : præcellēs ingenio : audax in prælio : agilis exercitio : fidelis domino : facilis studio : pollens eloquio : fertilis in omnibus : nulla in ipsa fertilitate similis : pauce magnitudine equales : in libertate præcipua : fidelitate præciosa : in strenuitate singularis .

Capitulum quintū de Hispaniē situ : & descriptione : respectu ceterorum climatū & regionū orbis .

ISPANIE igitur sitū describere permulti Ptholomeus quidem per climata prout a superioribus & celestibus corporibus uisitatatur pulchre discernit : Plinius : Solinus : sed & antiqui cosmographi perhabunde : sed inter eos arbitrato meo Iustinus in calce cronice eius sitū atq; differētiās simul & qualitates luculenter enarrat :

Idem quoque fecit Orosius ueluti qui prouintiam eiusque situm non tam libris quam oculis descripsit atque depinxit. Idem egit Pomponius mella: Strabo quoque graecus latioribus uerbis eam distinxit prouintiam. Verum quia prouintiarum & urbium antiqua nomina non satis a modernis agnoscuntur. Ea de re diuersas huius prouintiae descriptiones ut eius situs facilius percipiatur: succincte contexere decreui. In primis igitur ab eo incohandum putauit quod sapientibus quos ediximus: sed & cunctis cosmographis est notissimum: qui enim utiliter orbem describere fatagunt: ab Hispania tanquam a principali porta ad orbis ingressum incipere oportet: nam cum mundus pelago cingitur marino: Hispania illa est quae ut diximus ad orbem ipsum una aditum praebet. Equidem ex oris littoribusque Hispaniae Atlantico monti oppositus pelagus ipse profluit Africam: Asiam: Europamque. ne dum nobilitat: sed irrigat & illustrat. Est ergo Hispania ipsa tota pene insularis ueluti quae oceano atque mediterraneo mari circumfusa est: praeter breuem atque angustum ingressum: qui quicquid fere dietis constat a mari uidelicet oceano appellato mari Baionensi; usque in mare mediterraneum dictum pelagus Narbonense. Ingressus itaque ad Hispanias difficilis est: propter Pyreneos montes: qui diuino quodam misterio angustas portas difficilemque aditum Hispaniae naturaliter praebent: quo fit ut Hispaniae situm caelum & pyrenei montes finiatur: ordine qui sequitur. Ab oriente igitur oceano sinu qui Hispaniam a Gallia determinat praesertim prouintia Aquitaniae & Britanniae: in nostris uero littoribus uisciaia est & lepuscua. Versus autem septentrionem: oceano & cingitur: ubi asturia est: & Gallicia in qua compostella: Deinde idem oceanus ab occidente cingit aliam Galliciae partem quae portugalia dicitur: postea uero in eisdem littoribus uersus meridiem Lusitania est: Deinde Bethica ut

in sequenti capitulo dicemus in quibus pars non parua
Portugalię est: deinde Ispalis insignis urbs putatur: quę
sita est super Beti flumine: Rursus Gades incidit insula
ubi ciuitas Gaditen. a Gadibus seu Herculis columnis
sic dicta quę nauigãdi strenuitate & populi Romani ca-
ritate: eo felicitatis peruenit teste Strabone ut in extremo
orbe sita uniuersas: celebritate noĩs superet. In eis uero
littoribus non longe angustus oceani fretus accedit: ex
quo oceanum ipsum ueluti torrens orbem rigãs uersus
meridiem defluit: quod mare mediterraneum uocant: q̄
siquidem fretus Hispaniam ab Africa paruo spacio. xii.
fere miliarium diuidit. In eisdem item littoribus nostris
Tarifa est ac Gibraltar insigne oppidum: a quo fretum
ipsum nomen sumpsit: appellatum est enim strictus de
Gibraltar: habens in oppositum Africam illam uideli-
cet prouintiam quę & Mauritania: in qua famosus est
mons Atlãticus ibi & ciuitas dicta cepta: & Tanger sic
hodie urbes appellatę ubi Tingitania a Tanger urbe di-
cta: quę quondã atq̄ hodie licet in Africano solo sitę:
tamen prouintię Hispanię connumerantur: ut infra lique-
bit. In eisdem deniq̄ littoribus ad meridiem Hispania
mediterraneo mari circumducitur: ibi Bethica pro-
uincia protenditur: in qua regnum est Granatę: quod
Sarraceni incolunt: habens in oppositum eam partem
Africę in qua Busta est: & ypponensis urbs cui beatus
Augustinus prefuit: deinde Numidia & ceterę prouintię
Africę: quę nunc aliis noĩbus q̄ antiquitus nuncupãtur
ut sunt regna feç: benamarini & Barbarię & Tunitii:
Rursus habet Hispania in nostris littoribus Africę op-
positis nouam Carthaginem: deinde Valentã: Dertusã
Tarraconen. prouintiam ubi Barchinona: Perpinianũ
usq̄ Narbonã in Gallia: hic situs Hispanię ita generali-
ter descriptus est: respectu aliarum prouintiarũ: ut igitur

cum eodē Iustino paucis utar: Hispania ipsa inter Africā & Galliam sita est: Alii uero breuioribus uerbis utētes ad eundem tamen sensum aiunt: Hispaniam totam oceano deinde mediterraneo freto pyreneisq; mōtib; claudi: hii sunt illi montes qui ut edixi ingressū ad Hispaniā prēbent.

Capitulum .vi. de eiusdem Hispaniē situ: & descriptione respectu particularium prouintiarū in ea sitarū seu diuersorum regnorum in ea erectorum.

ESCRIPTA igitur Hispania per differētiam ad exteros: eam rursus inter sese per antiquarum regionum prouintias & ciuitates & demum per regna moderna secernamus. Omnes igitur Hispaniē ut antiqui scriptores uolunt: sex habent prouintias: Tarraconē. Beticam: Lusitaniam: Gallitiam: Sextam: deniq; transpontum: & in solo terre Africē: quē Mauritania: Tingitana cognominatur: hęc non mea: sed Sexti Ruphi uerba sunt in ea cronica: ubi ait quo ordine singulas prouintias respublica Romana assecuta est: ysidorus etiam in ethymologiis eandem facit descriptionem & Mauritaniam transpontum in solo Africē partem Hispaniē asserit. Reperamus igitur unāquancq; prouintiarū huiusmodi per regna hodierna & nobis notas urbes: Tarraconē. itaq; prouintia a limitibus Galliē incipit: habet in se Cathaloniā totam & partem regni Aragoniē: Carthaginēses uero a noua Carthagine dicta. Valentiam & Murtiam continet: & eandem Carthaginem cum adiacētibus atq; alterā partem Hispaniē: quā hodie La mācha uocamus: Continet etiā Saguntū. Conchē. & Oxomē. & plures alias urbes. Bethica uero secundū Pomponiū mellam in cosmographia sua & solinum de mirabilibus mundi. Incipit post Carthaginem uersus oceanum &

19
protenditur usq; ad Gades : quam Solinus asserit caput
Betice : quo fit ut Betica ipsa utrunq; mare respiciat . In
qua inclite sūt urbes : Astigia : Hispalis : Corduba : Xer
ritum : & Vandalia : Nonnulli uero huic annumerant :
Toletanam prouintiam : Lusitania post Gades incipit :
& per portugaliā protenditur : usq; ad insigne promō
torium : Vlisbonē . quod Artabran alii appellāt : ut idē
Solinus dicit : post Vlisbonē . Gallicia incipit : ut statim
dicemus . In Lusitania ergo latissime includuntur prouin
tię & plurimę urbes licet solum oceano mari obiecta sit :
secundum Pomponium . Hęc cōtinet quā diximus por
tugalię partem . Deinde Pacē . Placentin . Cauriē . Ci
uitatē . & alias urbes & diōc . sed & latā regionem : quā
extrematuram uocamus . Gallicia uero non parua est
prouintia referta urbibus : sed & montibus plena huius
ut dixi pars est Portugalia : ad occidentem : Deinde fa
mosam urbem Compostellam habet : Tudē . Auriē .
Mindoniē . Lucē . totas deniq; Asturias . Viscaiam .
atq; Lepusciam : & eas partes quas hodie castellam an
tiquam uocamus : quę omnes antiquitus sub Cantabria
& Celtiberia notabantur . Transpontum uero in Africa
quę Mauritania appellatur : regna habet : Debenamerin
Marruecos : & de fes : In eadem quoq; prouintia cepta
sita est . hodie tamen propter mare intermedium & dis
parem religionis & fidei cultum : reges ipsi Maurorum
Tingitaniā & Mauritaniā prouintiam partem esse Hi
panię : licet de facto non recognoscunt : Hęc igitur sunt
antiquę prouintię hispanię : quarum una tantum hodie
nomen integrum retinet uidelicet Gallicia . Tarraconē .
uero & Carthaginē . urbium non prouintiarum nomina
tenent : ea ut puto ratione : quia Gallicia a longissimis
temporibus sub uno p̄cipe uidelicet rege castelle māsit :
Cęterarum uero nomina propter principantiū uarietates

enclandaluzia & vada

*cāta b̄ aicelto b̄ia era
que agora es asturias
vizcaya ile puzana gal
aica fillalabija*

*laprovincia de galicia es la que
sola sostiene el nombre antiguo
espana*

& noua nomina regnorum: antiquas nominationes per-
diderunt. Descripta igitur Hispania per antiquas pro-
uincias superest ut per moderna regna illam secernamus
& qua parte unūquodq; regnum situm existat: breuiter
differamus. Ex hiis itaq; sex prouinciis quę totā Hispaniā
cōficiunt: quinque sunt orta regna: quando igitur & quo-
modo prædicta regna erecta & stabilita sunt in .xvi. ca-
pitulo latius tãgemus: nunc uero regna ipsa quo ad sitū
discernamus.

Primū quidem atq; principale Hispanię regnū illud est:
quod hodie Castellę & Legionis uocatur: quod centrum
Hispanię est: & a quo cęterorum regnōrū reges usq; in
hodiernum diem deriuati sunt. Hoc itaq; regnum cęteris
omnibus nō modo terrę situ sed & populis maius: nam
ex sex prouinciis quas Hispania cōtinet ut supra diximus:
hoc Castellę regnū & Legionis sic hodie appellatū: qua-
tuor fere sub se prouincias cōtinet: uidelicet Carthaginēn
Lusitaniā: Beticā: & Gallitiā: habet enī ī lōgitudīe xxx.
diētas legales: incipiēdo a Lorca prope Almeriā usq; ad
finem Gallitię. In latitudine uero quę mensuratur a Ta-
rifa opposita Atlantico monti usq; ad oppidū fontis ra-
pidi in Lepusca: quod Hispaniam a Gallia disternat
xxv. habet diētas similes: quo fit ut a simili impari tamē
proportione dici possit de regnāte in Castella: quod pro-
pheta ait: quia dominabitur a mari usq; ad mare & a flu-
mine usq; ad termīos orbis terrę. Nam a Carthagīne &
a regno Murtię quod iūgitur mari mediterraneo usq; ad
Viscāiam & Gallitiā: quę sunt ad oceanū & ab Ibero
flumine: quod diuidit Hispaniam ultertiore a citertiore
usq; ad oppidum quod re & nomine dicitur fines terrę:
ubi est ultimus terminus occidentis: omnia sunt sub re-
gno Castellę & Legionis. Ex prædictis patet quomodo
hoc regnum respiciat omnes plagas orbis. Nam uersus

oriētem Viscaiam habet : & Lepuscā : uersus septentri-
onem Asturias & partem Galletiē . Versus occidentem
ultimam habet Galetie partem : ubi Cōpostella iacet : ibi
enim uere occidens est qui nihil ultra orbis habet habi-
tabile : Versus meridiem uero Carthaginēn habet ciuitatē
& Murtiā cum adiacentibus .

Secundū regnum est Aragonia cui accedit Valentia atq̃
Cathalonia : hoc uersus meridiem protenditur & medi-
terraneum mare respicit : uersus occidētem uero & septē-
trionem regno castelle cingitur : uersus orientalem plagā
Nauarrā & Narbonēn prouintias conterminat .

Tertium est regnum Nauarre : Castellē & Aragonie cō-
tiguū paruum quidem est gleba : sed mira fertilitate re-
fectum : antiquis temporibus . partim ex Cātabria partī
ex Celtiberia sumebat : mare oceanū parū attingit : prope
fontem rabidam : uersus oriētem Gallos : Vascones : re-
spicit . uersus septentrionem & occidentem regno Castellē
cingitur : ad meridiem uero Aragonēn & Cathalanos
respicit .

*nauarra en uero tpo tomaba
algo de catabria y celtiberi*

Quartum regnum Portugalia est cuius non pauca pars
Gallicie antiqui cōnumerant : opulentissimū certe regnū
& oībus bonis plenum : super littora oceani constitutum
ex qua parte occidentalē plagā respicit . Ex meridiana ue-
ro & orientali parte atq̃ septentrionali Galectā & Castellē
regnum respicit : quo fit ut in Portugaliā accessus aut
aditus nullibi pateat : nisi per eas partes Hispaniē quas
Castella obtinet .

Quintū regnum Granata nūcupatur : hoc solum infide-
lium est : & totum pene adheret Beticis littoribus . Ad
meridiem uero mediterraneo mari protēditur : oppositas
habet oras Africanas . Ex reliquis uero partibus regno
Castellē cingitur : nec aliter q̃ per Castellā : si per terrā
eundum est : ad regnum illud accessus patet : regnū quidē

longum: trecenta enim miliaria in longitudine obtinet: Nam a finibus Vandalie per Beticam protenditur usque ad Carthaginem nouam: patria opulentissima est: que bis in anno fructificat: in montibus sita est & pene tota motuosa. Arces habet atque urbes inaccessibiles: quibus construendis Sarraceni mirum in modum uaccant: que res huc usque egit ut in nostram non uenerint dittonem. Adde industriam eorum que tanta est: ut totum fere regnum irriguum faciant: quo fit ut aquis fluuiialibus ubertatem simul & securitatem nanciscantur: torrentibus enim ac flumibus manu factis uelut quibusdam strictis: sed profundis canalibus: aquas quo uolunt conducunt: ut equites nisi per pontes crebros: patriam illam ingredi non possint. De horum itaque regnorum initiis: quando & a quibus inceperunt latus dicemus in .ix. & sequentibus capitulis.

Cap. vii. de initiis antiqui principatus & monarchie Hispanie & quanto tempore per unum regem aut per plures Hispania fuit gubernata.

XPLEVIMVS breui Hispanie situm & prouintiarum antiquarum & modernorum regnorum inter se uarietates. Restat de antiquissimis initiis monarchie & principatus Hispanie: & quanto tempore per unum regem aut monarcham uel per plures & per quos gubernata fuerit breui differere: omnes igitur quas enumerauimus sex prouintie in Hispanie terra constitute: olim sub uno rege unoque monarcha multis temporibus gubernate fuere. qui rex Hispanie: aliquando imperator Hispaniarum appellabatur ut historie aperte docet: quod ut Lucidius intueamur a fundamentis rem ipsam repetendam censeo. Primo namque supponendum est quod in Hispania etiam in ea prouintia que Castella dicitur: fuerunt reges longe ante primam

destructionem Troiæ: Hercules enim ille magnus qui primæ destructioni Troiæ non parum opem dedit: tempore regis Laumedontis ante tempora Priami uenit in Hispaniã quem constat prælium campestre cum Geryone gessisse tunc rege Hispaniæ: imo ut uertus loquar Castellæ: Erat quidam Geryon ipse tunc rex trium regnorum uidelicet Lusitaniæ quam nunc extrematuram appellant: & Bethicæ quam appellamus Andalusiã: & Galiciæ que hodie antiquum nomen retinet. Hæc igitur omnes prouintiæ hodiernis temporibus: sub ditione sunt regis Castellæ. Hercules igitur deuicto Geryone instituit in ea regem Hispan nepotem suum a quo Hispania dicta est. Hæc autem antiquissima fore nemo ambigit. Ab urbe enim condita usque ad aduentum saluatoris septingenti quindecim fluxerunt anni: & ab euerfione ultima Troiæ: usque ad urbem conditam. cccc liiii. Constat autem ante illam euerfionem ultimam fuisse Herculem: quasi per centum annos. Constat rursus ante Herculem fuisse reges in Hispania: quo fit ut supputando a Geryone Hispaniæ rege sic uocato: quem ut diximus in Castilla regnasse comperimus: usque ad presentem ætatem fluxerunt duo milia annorum nec est dubitandum ante Geryonem reges fuisse in Hispania licet propter nimiam antiquitatem eorum nomina non retineamus: Ex quibus antiquitas regum & principatus Hispaniæ aperte conspicitur: Taceo tenerum e græcia in Hispania pulsum & Gargarin & Habiden filium eius: qui per plurima tempora regnarunt in Hispania ante Herculem: Taceo denique Hercule ipsum qui quendam cacum in Carpentanea & Celtiberia comorantem: quippe & principantem bello uictum ab Hispanis fugasse fertur: qui Vulcani filius dicitur: & in prædicto Carpentaniæ monte adhuc hodie mons caei uulgato nomine moncayo dicitur qui apud Celtiberos habetur celebris: Sic igitur

*erules qd destruoatrosat
maara stillaal pferio den
ende se extremaduravel
daluzia igituzia / estel
piddella a sine potestis
quie senobro espania*

*no antiquitates reg
noze y ffame.*

*qes & creor qnd oppes en
pana antes de geryon*

Hispania longo tempore : sub dominatu gręcorum recta
fuit fere usq; ad tempora Romanorum: pręter illa tēpora
quibus Asdrubal & Hannibal pennorū duces in aliqua
Hispanię parte dominati sunt. Demum cōstat quosdam
Romanos cōsules amicitię : ne dixerim subiectionis no/
mine quasdam Hispanię prouitias obtinuisse : idq; egisse
legimus Iulium Cęsarem qui plurimis acceptis cladibus
prius totū pene orbem perdomuit q̄ Hispania sibi plene
cessisset . Sed & plures alios constat Hispanias temptasse
subiicere : quorum aliqui prius uitam finire q̄ uictā Hi/
spaniam occuparent : post quos Vandali : Alani : Hugui :
& Sueui Hispanias sunt aggressi : quę siquidē Barbaricę
gentes causam Hispanias ingrediendi habuerunt : pro eo
quia Theodosius imperator eos insequens a Galliis fu/
gauit : quare pulsi sunt Pyreneos montes transire . Hispan/
ias ergo inuasere easq; diuiserunt . Alani enim Lusita/
niā & Carthaginem sortiti sunt : Vandali Galiciā : Sueui
Maritimam : & occidua oceani obtinuerunt & partem
Celtiberię : Dum Romani Saguntum & Numantiam &
nōnullas alias urbes tenebant . Hii Vandali Poloni esse
credūtur a flumine Vandalo Polonię dicti : quare ab illo
tempore in hodierna usq; tempora ea Hispanię pars quā
obtinebant Vandalia dicitur : quā uulgato nomine An/
dulusiam uocamus . Obtinerunt deniq; Mauritaniā
Tingitanicam ultra mare in solo Africę : cuius supra/
mētio facta est : horum Vandalorum rex Gensericus Ro/
mam occupat Eudosiam Valentiniani relictam & duas
filias duxit captiuas cum multis milibus Romanoy : a
sanguine tamen abstinuit pręcibus Leonis pape sibi in
ingressu urbis occurrentis . & sic Roma domina orbis
quasi tertio terremotu cōcassata & afflictata fuit : Primo ab
Alarico : Secundo ab Atalusso regibus Gothorū : Ter/
tio Agenforico quo tempore sanctus Paulinus Nolanus

*Vandali Maritimā
Suevi Galiciam.*

Episcopus se ipsum uendit Vandalis : pro redemptione
captiuorū . ut beatus Gregorius ait in dialogo . Hic Ginf
sericus . arriana heresi infectus : per Hispaniam & Affri
cam ecclesiam persequitur . Sacerdotesq; & plurimos ec
clesiastici ordinis uiros : exilio mittit & nō paucos mar
tires fecit : confessoribusq; linguas abscidit qui ut ysidor
rus narrat abscis linguis perfecte loquebantur : Sed
tandem rex ipse Vandalorum pēnas exoluit : cūctis enī
effusis uisceribus miserabiliter uitā finiuit : & de his Vā
dalorum regibus arriana infectis heresi : pulchre narrat
Christianissimus Iustissimus Imperator in ea famosa lege
quam edidit . C. de officiis p̄fecti p̄to . Africę ingens
q; Vandali ex ecclesiis fecerunt stabula & restatur se ui
disse uenerabiles uiros qui abscis radicatis liguis : mi
rabiler loquebantur : hęc sub Innocentio primo accidere
anno domī . cccc . & sub hoc turbine Augustinus obiit .

*214. q. 2. p̄re lty
Aug. obiit :*

Capitulum . viii . de ingressu regum Gothorū in Hi
spania & quomodo Vādalos & alias gentes ab Hi
spania expulerunt & de p̄claris uirtutibus & gestis
gentis Gothorum & de laudibus eorum .

EGNANTIBVS igitur Vādalis in Bethica quę
& Vandalia dicitur atq; in p̄dicta parte Africę .
Sueuū etiam regnabāt in Galicia : & in aliquibus Hispa
nię partibus . Procedente uero tempore hęc duo regna
ualida Gothorum manu : & toto deleta sunt : & ad eandē
gloriosam atq; inuictam gentem Gothorum utrunq; re
gnū deuenit . Liberet igitur in hac parte de origine gētis
Gothorum : & illorum strenuitate nobilitate & uictoriis
atq; uirtutibus aliquid dicere : tamē ysidorus in cronica
sua & Rodericus Toletanus Archiepiscopus quędam
suscipiente circa eam rem diseruerunt & nos illico eorundem

*nota qd dicit qd en galizia he
vni los suevos reuel p̄ce
te p̄to dix o q los vandali*

fapientum & antiquorum cosmographorum sententias
sequentes aliqua compendiose adducemus . Sed ut bre-
uibus agamus plenus est mundus eorum uictoriis . Nā
ut antiqui scribentes tradunt : Gothi regem egipti uelosū
fugauerūt : Asiā subiugarūt : ex qbus Parthi ut creditur
processerūt . Hoꝝ Gothoꝝ femiē a uiris relictę armis &
preliis partē Asię domuerunt . Thelesus rex Gothoꝝ uicit
Danaos : interemit Thestrandrum : infecutus fuit Vlixem .
Cirus famosus a Thamarī regina fuit occisus . Darius
& filius eius Xerxes ab Anciro rege Gothorum in pre-
lio uicti sunt : hos Alexander uitandos docuit : Pyrrhus
pertumuit : Cęsar exorruit : cum Pompeius pro accipiēdo
Ro . reipublicę principatu contra Iulium Cęsarem arma
mouit : Gothi fortius cęteris dimicarunt : Traciam irru-
erunt : Italiam sepe uastarunt : Romā cęperunt : atq̃ eius
edificia perpetuis uulneribus pro ampliore eorū memo-
ria non diruerunt : sed perforarunt . Veronam edifica-
uerunt nomen imponentes quasi ue Romam in odium
Romanorum : Aduersus hos In tracia ualens Augustus
xv . imperio anno cōgressus est : sed magna strage uictus :
& subito igne consumptus . Tandem Gothi Italia capta
urbe Roma potiti sunt : licet strenuitate & potentia
bellifarii in Gallias & Hispanias transiere in quo accessu
Gallias sunt egressi : Hispanias sunt adepti : nam postq̃
ut premissum est tam urbem q̃ orbem domuerūt : Hispa-
nicę gentis humanitate & dulcedine freti : illorumq̃ ex-
tremuitatem & uires experti : derelictis cęteris orbis quas
obtinerunt regionibus : ad Hispanias se conferunt pu-
tantes totius Europeę monarchia potiri facile posse . Si
gentis hispanię aut subiectionē aut amicitia nāciscerētur .
Adde quia Gothi ipsi Vandalos : Alanos : Sueuos :
Huguos : infestissimos habebant : tanq̃ uicinos eorum
natalibus . Quare freti Hispanorum preſidiis : feritatem

bazanas en sumaque
hodos huzierō hafacl
conffodrigo nota

Ex gothi Romam
cepunt : H

Vandalorum & Sueuorum ac Hugnorum non ferentes: eosdem Vádalos . & siquę manserunt Sueuorum & Hugnorum uestigia . ab Hispanię finibus expulerunt : quo autem tempore quo ordine Gothi regnarunt . & de eorũ successionibus & successibus : breui in fine huius primę partis tangemus . nec illud obmittendum putamus quia duo Gothorum genera legimus : qui enim in Italia mãserunt astrogoti appellati sunt : quasi orientales Gothi . qui uero Hispaniã sortiti sunt Visogothi sunt dicti quasi occidentales Gothi quorũ primus rex fuit Athanaricus . qui & eorum successores populorum Hispanię uiribus freti . non solum crudelissimos Arrianos Vandalos ut diximus ab Hispania expulerunt : sed & Rethiariũ regẽ Sueuorum apud Astoricam deuicerunt atq; interfecerunt . Armiciũ etiam regem Vandalorum latitantem a finibus Hispanię expulerunt : Hi igitur incliti Gothi monarchiam omnium Hispaniarum obtinuerunt cum prædicta Mauritania parte post fretum Africę . ut in fine huius partis tangemus . Tandem continuata est successio in regno . & principatu Gothorum . usq; ad Rodericum qui ultimus rex Gothorum dicitur ut statim in eadem parte referemus & latius in historia Roderici Toletani enarratur : huius igitur Roderici regis tẽpore propter peccata christiani populi iusticia dei ferente principatus ipse atq; monarchia regum Hispanię humiliata est & potentia diuisa pariter & diminuta : Nam sub eodem Roderico . omēs Hispanię prouintię præter Asturias & partem paruam Galicię per Sarracenos ultramarinos occupatę sunt : quos proditor quidam & regis Roderici uasallus Iulianus comes cepte : intra Hispaniam itroduxit : Roderico igitur mortuo & filius eius interfectis : frater eius Pelagus in montibus Asturiarum latuit & tandem dei clementia miserãte ipse & ab eo descendentes cũ cristianorũ

no duo gna
Gothor

Hispanorū manu paulatim deperditas terras recuperrarūt:
Et ab isto Pelagio cōtinuati sunt Reges Hispaniē per eādē
rectam lineam descendentes usq; ad modernum Henricum
quartum Regem castelle: Fatemur tamen quia post dictū
Pelagium in diuersa regna diuisa est Hispaniē monarchia
ut in secunda & tertia parte dicemus .

Capitulū nonū de origine gentis Gothorū & prin-
cipatu illorū & qua prouintia orti sunt & de eorum
progressu & gestis clarioribus .

ERVVM quia succante de Gothis Vandalis : &
Hugnis dictum est : qui ne dum Hispanias : sed
plurimas prouintias diuersis temporibus afflixerunt. di-
gnum duxi harū gentiū originē necnon principatus ini-
tium & progressum breui īserere . Gothoy igitur origi-
nē ysidorus late deduxit ueluti qui ex illorum stirpe ori-
ginem duxit : nam Leander & ysidorus & Fulgentius filii
fuerunt Seueriani ducts Carthaginēn : qui etiam genuit
Theodosiā quę nuptui data est Leonolgido qui ī Hispa-
nia regnauit . Seuerianus itaq; ex uxore Theodora ex go-
thoy sanguine descendēt : genuit præfatos gloriosos pō-
tifices & doctores Leandrū Isidorū & Fulgentiū : Circa
originē itaq; Gothoy Isidorus ipse & ceteri scribentes in
eo cōueniunt uidelicet Gothos ex īsula Scāchię siue Scy-
chię septentrionali ortū habuisse : Quinimo ut ait Mar-
tinus Polonius in cronica sua tres gētes . s. Gothi Hyp-
pogethi Vandalis & Hugni unam linguā habētes nomie
tantū diuersi ex eadem īsula & adiacentibus prodire :
Quālibet igitur gentē attingemus & originem atq; pro-
gressū breui sermone diseremus . Gothi præfata Sanchię
īsula non contenti inde exierunt & uicinas non infestas
eis gentes septentrionales subiicere cupientes : inceperūt

*origen de los godos fue de la
isla de scanchie o scachie no
ada qe se en el setentrion de los
indalos i hugnos e hippoge
i temia su lingua je*

finitimas prouintias inuadere. longe ante Herculē quē
tēpore Gedeonis fuisse legimus sed & eo tēpore Gothos
reges habuisse Isidorus. Lucas Tudēn: atq; Vincentius
perhibēt. inter ceteros fuerunt eorum reges Berig: Ga-
darig: & Filimer & alii complures. post Herculem uero
plurimos alios reges Gothos habuisse compertū est. qui
ingentia bella tam aduersus regiones aquilonares q̄ ori-
entales gesserūt: Tantacq; fuit eorum in belligerendo fe-
rocitas ut ad fēminas transiret. Nam ex Gothoy genere
famosē illē fēminē dictē Amaçones prodiisse narratur.
quarū Athamariça regina tantē potentē & animositatis
fuisse traditur: ut Cirū Persarum regē immanissimū &
potētissimū deuicit & capite truncauit. quod in utre ple-
no sanguine suoy cōsanguineoy demissit inquit faciatē
sanguine q̄ sitisti: has magnus Alexander debellare uo-
luit cui regina earū talia scripsisse fertur: de tua inqt pru-
dentia non parū est mirandū q̄ cum fēminis natura im-
bellicibus cōfligere statuisti nam si fauente nobis fortuna
subcūbere te cōtingat: gloria quam tantopere queris fru-
straberis quod si deuicas. nequaq; tibi ad honorem cedit
quia de mulieribus triumphasti: super cuius prudenti
responso Alexander admiratus. ait: decens fore non per
gladii furorem mulieres uincere. sed potius per amorem
Sic itaq; libertatē eis cōcessit quas non uiolētia sed ami-
citia suo imperio tādē subiugauit: Mortuo igitur Berig:
primo Gothorum rege: successit filius Gadarius: qui
magnos & feroces populos in ea parte Scythiē quē nūc
Dacia & Gothia dicitur subiugauit. Postq; filius eius Fi-
limerus uidens terrā minus fertilem. suavit suis trāsmi-
grādū ab illis sedibus. quo euenit ut ceteras Sichiē pro-
uintias perquirerēt quas cum occupassent: earū ubertate
delectatus Filimerus decreuit inibi residere: Cum itaq;
in uasto flumine pontem conspexisset. uoluit regiones

att. Amazonica ex gotho
genero produsse.

nota hastala fin del cpto

erās flumen peragrare , cunctq̄ aliqua pars exercitus per
pontem transisset : aut diuino iudicio sic disponente . aut
pontis uicio . euenit ut pons ipse corrueret . adeo ut nec
transmissis licuit remeare . nec ceteros ad eos transire : pars
uero Gothorum quę cū Filimero citra flumen remanserat .
extremā partē Sichię : quę adiacet ponto mari : preclaris ui-
ctoriis obtinuit : Inde q̄ si toti scythię dominātes : Scythie
ut Indigene appellati sunt . & quanq̄ diuersas orbis plagas
petissent . suos in Scythia presides dimittebāt : hīc euenit ut
Iosephus eosdē Gothos Scythas appellet : Isidorus uero
Getas Vnde mutata prima littera |e|in|o| & ultima |e|in|i|
qui Gete appellabātur . Gothi dicūtur Qui fortes per in-
terpretationē nominis dicuntur . de quibus Poeta ait : Cō-
temnūt mortē laudate uulnere gete : Vt igitur paucis aga-
mus Gothi ex plaga aquilonari prodire . & si accurate cō-
siderare libet : utiq̄ reperiemus ex illis regionibus eos ori-
ginem duxisse quę hodie Regibus Danię subiciuntur . ui-
delicet Data Suetia nuregia Gothia siue gorthorū : a quibus
prouinciis & ceteris ultra sitū aquilonarē in magna latitu-
dine diffusis quę hodie a barbaris & tartaris incolūtur
Gothi ortū trahere creduntur : Rursus Gothi licet a prī-
cipio ferocitati insudarent & uix rationalis naturę semitas
agnoscerent : postq̄ tamen mores . ceterarū gentiū experti
sunt : humanitatē induerunt . adeo ut ad doctrinas & sci-
entias se conferrēt : & philosophos ac sapientes ex eorum
gente habuerunt . quorum consilio cuncta gerebāt : Go-
thi igitur in omni armorū genere experti erant . exercita-
bantur armis . ludoy certaminibus assiduo uaccabant .
Solo nauali prelio caruerunt . usq̄ ad tempora Sisebuti
regis : Fuerunt naturaliter magnanimi . liberales . ingenio
faciles : audaces . constantes . gestu decori . habitu uene-
rādi . uiribus prepollētes . statura proceri . duri uulneris .
manu propti . corpore ualidi . ad cūcta dispositi : De q̄bus

apud Strabonē legimus Aſtas .Scytharū principem ad
Philippū ſcripſiſſe . Tu quidē macedonibus hominibus
imperas . qui bellandi peritiā didicere : Ego autem Scy/
this qui aduerſus famē & ſitim & quęq; aſpera pugnare
nouerunt : Gothi igitur Aſiam ſubiugarunt . quorū aliq;
inibi remanſerunt : Armeniā quoq; : Sirtam : Ciliciam :
Galatiam : Prifiā & plurimas prouintias domuerunt :
hii ut ait Vincentius & Gilibertus ſub quinto rege ſuo
Filimero ad citiores partes Danubii Tratię uidelicet :
Datię : Meſię . longe lateq; peruagantes in gentē magnā
creuerunt . Tempore uero Detii imperatoris trāſito Da/
nubio . Romanū imperiū moleſtabāt . quos Detius im/
petens : Tandē cum exercitu ſuo profligatus & cęſus eſt
atq; peremptus : ex qua uictoria elati : maximo fuerunt
terrori ne dum Romano imperio ſed orbi : trans Danu/
bium uero cōſtituti tempore ualentis imperatoris inter ſe
ciuili bello diuiſi cęperunt Collidi : Alaricus uero dux
unius partis . cum præualuiſſet Frigiterno ducti alterius
partis . Frigiternus ipſe a ualente imperatore petiit auxi/
lium . pollicens ſe baptigari : Valens autem miſit auxiliū .
ſed parū profuit . Eodē tempore anno . xii . imperii Va/
lentis : Hugnii qui etiā in Scythia debaccabātur inuadūt
Gothos diſcordantes inter ſe quosdam autem captiuitate
ſubiugant quosdā patria pellunt . Quo euenit ut Gothi
ſubditi fierent Hugnii . Magnificati igitur Hugnii toti
fere Sichię domābātur de quorū origine ſtatim dicemus :
Gothi itaq; terga dantes trāſito Danubio ut Eutropius
ait a Valente imperatore . ſine ulla fęderis pactione ſuc/
cepti ſunt . Tandem propter intollerabilem auaritiā fa/
me compulſi in arma ſurgentes ualentem profligant qui
reſumptis uiribus cum eiſdem gothis lacrimabili bello
cōmiſſo tandē exercitus eiſus miſerabiliter ocubuit : ipſeq;
ſaucius ſagitta uerſus eſt infugam ſed ſuperuenientibus

Gothis igne crematus est: Ideo diuino iudicio & quidē iusto actū creditur. Nā cum pauloante Gothi a Valente peterent Episcopos a quibus fidei rudimēta susciperent: ipse imperator ut erat Arrianus arrianos Episcopos eis misit: quorū doctrina uniuersa illa gēs dogmate arriano infecta est. Recte igitur Valens ipse ab illis crematus est, quos ipse perfidie succenderat igne: Gothi itaq; uersus Italiā iter agentes, omnia ferro & igne uastabant. Tādē Vnifgothi appellari decreuerūt idest occidentales gothi: & usq; ad ultiores Hispanias transire. Gothi uero qui trans Danubiū remanserant, habentes super se regulos Astrogothos idest orientales gothos sese nūcupari uoluerunt: & postea a Zenone imperatore Italię regnū dono acceperūt: quod & longo tempore tenuerunt, quo euenit ut gothi ipsi quasi duobus cornibus, orientē & occidentē uentilantes, acriter orbē cruciarent & in duo regna Vnifgothorū in Hispania & Astrogothorū in Italia se diuiserūt: Qui uero in Hispania regnarūt Vandalos & Sueuos inde pulerunt: sed ut inquit Vincentius, tertia pars Hispanię quę regnū Galicię cōtinet insuperabilis māsit, quam nec Vnifgothi nec Alani Vandali nec Sueui, sed nec Sarraceni subiicere ualuerūt, quod adhuc uiget incolume & regnū insuperabile appellatur: q̄q̄ postea accessit regibus Gothorū, qui in Hispania ut indigene regnarunt, ut inferius differetur.

Cap. x. de origine Vādalorū & Hugnorū & de illoꝝ principatu & progressu & clarioribus gestis usq; ad eorū exterminium.

ETERVM de origine Vandalorū & Hugnorū: & eorum regnis breui differendū est. Vandali igitur ut quidā uolunt ex plaga septentrionali p̄sertim ex

*origenduz ed los vndalos
de polonia i segn otros de sa
ia*

ea regione quę hodie Poltonia uocatur originē sumpſere:
dicti Vandali a Vandalo flumine ut aiunt ſic hodie uo-
cato: Iſidorus tamen quę ſequitur Vincentius & cęteri
coſmographi Vandalos de Scythia natos perhibet ut ſu-
pra diximus, qui a Gothis uicti terras alienas inuadere
temptant, quos circa Danubiũ cōmorantes poſt multa
tempora, etiā Fridericus rex Gothoꝝ bello uicit & inde
expulit qui Romano ſe ſubdentes imperto a Cōſtantino
magno terrā habitationis petunt & Pānonias acceperūt:
ubi per annos .lx. pacifice manſerunt: Sed anno .xiii.
Archadii Imperatoris rebellare contra rempub. romanā
cęperūt. Secq̄ per Gallias diffundentes, quas aliquo tē-
pore miſerabiliter deuastaſerūt, ſed a Gothis expulſi ſunt.
Non quidē cōpacientibus gallicanę quieti: ſed querenti-
bus omnes gallias occupare, Vandali igitur a Gallia
pulſi: Hispanias petunt, & nunc illas, nunc rursus gal-
lias multo tēpore affligunt, ſed nec ſic a Gothis tuti erāt
Honorius igitur imperator inito cōſilio, Hispanias &
Gallias a Vandalis ereptas, Gothis dedit, Cum igitur
Gothi feſtinarent fugare Vandalos & alios hoſtes ſuos
a finibus Galliarũ & Hispaniarũ, Vādali cōcluſi undiq̄
timore gothoꝝ fauentibus ſibi peccatis populi inopina-
bilis & grata illis occurrit oportunitas, Nā inter Boni-
faciũ & Echiũ duces romanos, orta ſimultate per iuidiā
Bonifacius factus inferior, Cum dolorem ſuę iniurię
nollet ulciſci niſi damno & periculo reipub. ad hispanias
tranſiuit: & Vandalos ad occupandũ Libiā & Africam
inuitauit, quo cum perueniſſent regnũ ſuũ longo tēpore
inibi cōfirmarunt, diuina & humana perturbātes: Quo
tempore beatus Auguſtinus apud yponā Africę diem
clauſit uitę mortalitatis: Primo igitur anno Gractani impe-
ratoris regnat ſuper eos modogiſilus annis .xxx. poſt
quem Gudericus filius eius: in aliqua parte Hispanię

regnauit annis . xvi . qui cū occupata Hispali elatus ma-
nus in ecclesias extēdisset . a demone interimitur secūdū
Vincentiū . cui successit Gensericus frater eius . qui in he-
resim arrianā ut fertur lapsus est : cui successit Honorius
filius . hic contra ecclesiā cōsurgens : tandē dei iudicio
percutitur & uermibus scatens miserabiliter moritur :
postq̄ regnauit Guthamūidus . & post illum frater eius
Trasamūidus . hic Hildericū filiū ex Teudofia filia Valē-
tiniani imperatoris genuit qui octo annis regnauit . post
quē Guilimer regnauit annis quinq̄ . qui tantę fuit cru-
delitatis ut nec parētibus parceret : Tandē Belisarius
Patricius a Iustiniano imperatore non nisi iussu dei ad
Affricā liberandā de manu Vandaloy transmissus est .
qui Guilimerem cepit & duxit Constantinopolī ad Im-
peratorem . & ita rabies Vandaloy funditus euersa est.
Hugnoy uero origo : & eorū regnū describit Isidorus &
Solinus ac ceteri qui de orbis descriptione scripserūt : sed
diuersimode : Nā Albertus magnus eos fore hugnos as-
serit . quos hodie Pānonos uel Vngaros appellamus . Pō-
ponius mela generalius loquens . Hugnos originem ex
Scythia sumpsisse contendit : quę ut diximus uastissima
regio est in partibus aqilonaribus post Danubiū . Hugni
itaq̄ ut diximus in omni pene Sichia p̄cipatū tenuerūt .
ex quibus radix peccati processit . Athilla flagellū orbis
quē ad corripiendas gentes peccatrices . deus ut accutum
gladiū destinauit . Igitur Guilimer rex gothoy . qui post
egressum Scandhię insule quintus rex Gethay fuerat . cū
terras Scythię cum ualido exercitu ingrederetur : reperiit
in eisdē regionibus . quasdā magnas mulieres quas Ge-
thico sermone Alirimas dicūt : Easq̄ habens plurimum
suspectas . de illa regione expulit . quas cum quidā silue-
stres homines per desertū uagantes uidissent . earum am-
plexibus se miscentes hoc genus hominū . s . Hugnorum

ferocissimū ediderūt quod tantę ferocitatis fuit secundum Vincentiū : ut nisi quia sermonis quasi quasdā habebant imagines . cum essent nigerrimi . oculis quasi pūctis existētibus . nullus eos homines fore credidisset : hi in filios suos primo die deseriūt . nā maribus . ferro genas secār : ut anteq̃ lac suscipiant . sanguinē fundant . Hi imberbes fenescunt . ad equitandū promptissimi ceruicibus firmi : superbi & elati cuncti erant orrori & formidini . horum potentiā auxit uictoria habita de Gothis manētibus circa ripas Meothidis paludis : quā uictoriā Vincētius refert hoc modo assecutos fuisse : Venatores Hugnoꝝ sequētes ceruā . Meothidas paludes trāseuntes . explorata regiōe ad suos redierūt . & ad trāseundū animauerūt : Cū igitur transuadassent gens ipsa Hugnoꝝ easdē paludes Scythicas gentes fere omnes subegerūt suo dominio . & ipsos gothos expulerūt sedibus suis . quo factū est ut per lxxx . annos Hugni mundū conarentur euertere : Tandē Galias & Hispanias plurimū uexantes . postremo a romāis deinde ab ipsis Gothis Hispanis effectis . dissipati & extincti sunt : Sed iam libet ut redeamus ad res hispanicas & breui deducamus ortū & initū regnoꝝ & regum Hispanię post miserā eius cladē . Illud tamen pręsupponendū est : quia licet diuersi ante regnū Gothoꝝ in diuersis Hispanię prouintiis regnarūt ut supra dictū est . quia tamen illoꝝ principatus uiolentus fuit & non uolūtarius : erectio regnoꝝ pro eo tempore non fuit legitima . cepit enī ab euentu felice . nam potentior regnabat . Secus autē post cladē Hispanię quo tempore per legitimas successiōes & iustos titulos erectio facta est ut statī dicemus .

Cap . xi . de origine regnoꝝ & regum Hispanię post miserā eius cladē : & a quo tempore & quomodo diuersa regna in eadē Hispania erecta sunt : & de ortu

dici potest. q̄ ex eo die regū sūperit titulū : quo infelicit̄
Rodericus regnū perdidit : Cōputādo igitur ea tempora
putandū est illū regnare cepisse anno p̄dicto . dcc . xii .
regni uero Hispaniē . ccc . xx . qui annis . xx . regnauit ut
inferius tangemus cum de eodem Pelagio agemus : Hic
itaq̄ Pelagus sumpsit pro armis & insigniis suis leonē
rubeū . in campo albo . quē constat fore arma regū Legi
onis . quia ut diximus ab eo tempore cessarūt in hispania
intitulationes & insignia regū Gothorū : quod putandū
est ea ratione esse factū : quia prima ciuitas quā a Sarra
cenis recuperarūt . fuit Legionensis . Genuit igitur Pela
gus duos filios . Fasilā qui post obitū eius regnauit . &
Ormisindā reginā uxore regis Alphonfi primi dicti ca
tholici . a quo effectualiter regnū Hispaniē incepit . Hic
Alphonsus filius fuit Petri ducis Cantabriē . qui fuit de
genere gloriosi Recharedi regis Gothorū . qui uniuersē
Hispaniē ante cladē predictā principatū tenebat & heresi
arrianā extirpauit ab Hispania . hic Alphonsus re & noīe
catholicus : & gloriosus p̄iceps fuit & a Mauris cāpos
gothicos plurimasq̄ ciuitates . prouītiās castra & oppida
magnifice recuperauit : usq̄ ad mōtes pyreneos . qui uere
restaurator patriē dici posset . ut dicemus infra in . iii .
parte cum de eodē Alfonso agemus . quas siquidē pro
uītiās & ciuitates . ut inquit Rodericus in cronica sua
regno Legionis adiecit . durauit igitur hęc intitulatio a
regno Legiōis usq̄ ad Sancū dictū maiorē regē Nauarre
qui ex successione uxoris suę : quę erat filia Santii comitis
Castellę in titulo regio Castellę successit . de quo statī erit
sermo / ante illū enī Castilla quę Bardulia uocabatur co
mitatus erat : sic dicta Castilla quasi sit castellis munita .
Castellę igitur reguū ut p̄diximus & latius illico tange
mus initū habuit quo ad intitulationē a p̄dicto Santio
& Fernādo filio eius . qui primus segregatī regni castellę

*in quare reges castelle
legionie ponit leonco
rubeo p̄ armis.*

Alphonsus primus.

titulū & regiā denoīationē assūpsit . anno dñi Mil . xvi .
 tamē ante huiusmodi itūlationē p̄cipatus & iurisdicō
 Castellę pro aliquo tēpore pertinuit ad regē Legionis/itaq̄
 Castellani regē legionis in sup̄iorē cognoscebāt usq̄ ad
 tempora Ordonii secūdi / qui in Legionē regnabat . hic
 Ordonius comites & magnates Castellę ad se euocans
 proteruo spiritu instigatus . eos īterfici iussit . quo scelere
 Castellani indignati ab obedientia regū Legionis disces
 serunt . ne tamē rectore carerent & acephali reputarentur .
 ex nobilioribus eius prouīte : duos sibi iudices elegerūt .
 unius nomen fuit . Nunius rasura . alterius Laynus cal
 uus quorū filii & ab eis descendentes comites Castellę
 appellati sunt : usq̄ ad dictū Santū maiorem & Fernādū
 filium suum . qui primo in Castella ut diximus regnauit
 Itaq̄ longo tempore distincta fuerunt regna Legionis &
 Castellę : Vnio autē utriusq̄ regni facta est ordine sequēti .
 p̄dictus Fernandus filius Santii primus rex Castellę :
 duxit uxore Santīā filiam Alfonsi regis Legionis & so
 rorem Veremundi regis . Et cum hic Veremundus absq̄
 liberis decessisset . Fernandus primus propter Santiam
 uxorem . regnū Legionis obtinuit & sic fuit primus qui
 rex Castellę & Legionis intitulus est : & regna fuerunt
 unita quousq̄ iterū per Alfonsum regem Castellę & Le
 gionis fuerunt diuisa & iterum reunita ut nunc sunt . ut
 latius in cronica Roderici continetur & inferius tange
 mus . Voluimus tamen breuiter hęc scripsisse ut cuiusq̄
 regni initium legentes non lateret .

Cap . xii . de origine regni & regum Nauarrę & par
 tum ei adiacentium & a quibus & quomodo initū
 habuerunt & de unione eorum .

EGNVM Nauarrę sic incepisse creditur cum enī
 circa annos domini . dcccc . lxi . Castella & terra

Al ordo in rege comitel
 castre misisti .

Unio castre ex legionis

in todo el capto

Legionis ac Nauarra uariis Arabum incurſionibus uastarentur. aduenit ex comitatu Bigorrię. uir bellicosus estrenuus ac armis assuetus. uocatus Enequus. hic in montibus pyreneis Nauarre contiguis morabatur. Deinde ad planiciem Nauarre descendens cū plurima bella utiliter gessisset. tandem a populis Nauarrenſibus. primus rex Nauarre assumptus est. Post quem regnauit filius eius Garſias / & post eum Santius dictus abarca. filius eiusdem Santii. Deinde regnauit Garſias filius eiusdem Santii qui quidē Garſias dictus est tremulentus & hic fuit quartus rex Nauarre. Post quem regnauit in Nauarra Santius filius eius dictus maior de quo paulo ante diximus. hic fuit quintus rex Nauarre & duxit uxorem Eluiram filiam maiorem comitis Castellę & sic ex ſucceſſione reginę uxoris. dictus Santius intitulatus est rex Castellę. Potest ergo hic Santius aut efficacius Fernāndus filius eius dici primus rex Castellę præsertim post miserā cladem Hispanię. Hic Santius rex genuit ex dicta Eluira regina Castellę Garſiam & Fernandū & dimiſit intuitu reginę. regnū Castellę Fernādo. regnū uero Nauarre reliquit Garſię. Genuit deniq; idem Santius Ramirū baſtardū cui reliquit regnū Aragonię. & hic fuit primus rex Aragonū. Regnū uero Valentię adhuc occupabatur a Sarracenis: Quare longe post circa annos domini. Mil. lxxviii. Rodericus Cidus obtenta licentia ab Alſonſo ſexto rege Castellę. cuius uasallus erat. ſociatus cōſanguineis & plurimis Castellę nobilibus decreuit contra Sarracenos qui Valentīā & partes illas occupabāt bellum gerere. Cum igitur circa partes Aragonię & Valentię propinquasset. Petrus rex Aragonum de quo ſtatim dicemus. manu potenti ei reſiſtere decreuit. tamē in bello a Roderico uiuus & incolumis captus est & illico ſuę libertati donatus: Rodericus igitur Valentiam

Stomar.

Moſ.

1068.

a Sarracenis occupatam peciit illamq̄ obsedit. tandem
deuicto rege Bucchar & innumera multitudine Sarrace-
norum eandem urbem Valentie gloriose accepit. quam
tenuit quo aduixit. licet eo mortuo iterum a Sarracenis
occupata est & rursus a rege Aragonum Iacobo feliciter
fidei lucro reddita ut inferius tagemus in capitulo xxvii.
tertie partis. Huius autem regni Nauarre sitū & ubertate
ubi Cantabri degunt gentisq̄ strenuitatem supra deduxi-
mus in principio huius prime partis usq̄ ad capitulū vii.

Capitulum xiii. de origine regni & regū Aragonie
Valentie & Cathalonie & a quibus & quomodo ini-
tium habuerunt & de unione eorum.

REGNUM Aragonie & eius intitlacio ut antiq̄
annalia perhibent incepit a predicto Ranimiro fi-
lio Santii maioris regis Castellę & Nauarre ut supra di-
ximus & primus intitlatus est rex Aragonie: de quo
in precedenti capitulo diximus: Nam ante eum nullus
intitulabatur rex Aragonie: Sed Santius tertius rex Na-
uarre dictus abarca primus fuit qui post cladem Hispa-
nie magnam partem Aragonie a Mauris recuperauit:
quam Garstas eius filius & Santius pater huius Rani-
miri adauerunt. ipse uero Ranimirus patre Santio mor-
tuo aliquam partem Aragonie ab Arabibus occupatā
post plurimas susceptas clades recuperauit. Incepit autē
regnare in Aragonia circa annos domini. M. xvii. hic
Ranimirus filium genuit Santium strenuum & animosū
qui obsedit Oscam & ibi a Sarraceno sagipta letali per-
cussus obiit. relictis Petro & Alfonso ac Ranimiro: Pe-
trus uero regnum suscepit & Oscā aliasq̄ ciuitates & op-
pida regno Aragonie adiecit: hic Petrus postea a Rode-
rico de Biuar Castellano Cido cognominato q̄ Valentia

a Mauris recuperavit ut diximus in bello captus fuit & liberaliter relaxatus : Primis itaq; duobus fratribus sine sobole uita functis : cum regnum sine herede fluctuaret . quia Ranimirus monachus & sacerdos fuerat ordinatus . Eadere magna inter Aragonēn dissensio secuta est : tādē Ranimirum monachū a monasterio reuocarūt & apud Oscam regem sublimarunt : cui uxorem dederunt sororē comitis Pictauiensis . Hic Ranimirus filiā genuit Vrracā quē data est nuptui comiti Barchinonē . et exīde facta est unio Cathalonie ad regnū Aragonie . Ranimirus uero rediit ad monasteriū & regnauit pro eo in Aragonia & Cathalonia dictus gener eius ut latius dicemus in tertia parte sub eodē Ranimiro . hoc autem Aragonie regnum Celtiberorū gens bellicosissima incolit quē sepe Romais & exteris non paruo terrori atq; excidio fuit . cuius regni situm feracitatem gentisq; nobilitatem & laudes supra tetigimus in principio huius primę partis .

nō q; iste Ranimirus ep m nacho et sacerdotis efficitur atq; uxorem accepit .

nō q; Ranimirus rex fuit sobole ad monastium redi .

Capitulum . xiiii . de ortu & initio regni & regū Portugalię : & quando & quomodo & a quibus ſceperūt & quot in eodē regno hucusq; regnarūt

PORTVGALIE deniq; regnum nouissime erectū est ordine qui sequitur . Alfonso sextus rex Hispanie qui Toletum e Sarracenorum manibus recuperavit . filiam suam bastardam nomine Terasiam . dedit uxorem nobili Henrico comiti Lotoringie consanguineo Imperatoris . qui de partibus Galliarū uenerat . Motus est ad id Alfonso rex . quia illū strenue pugnantē cōtra Mahometes cōspexit . Hic comes in rebus bellicis expertissimus fuit . atq; uir magni cōsilii & plurimum p̄sidii regi Alfonso attulit : deditq; ei in dotem partē Gallicę . quę nunc Portugalia dicitur . Comes igitur ipse

nō q; regnū portugalię puragalie fuit .

Petronillam

patriam illam possedit cum solita recognitione . regi Hispanie debita : Genuit igitur ex ea filium Alphonsum Henriques nomine quem rex Castellae primo ducem Portugaliae creauit . Deinde aliquibus preliis habitis cum sarracenis & rebus prospere gestis . uolente rege Castellae . regium titulum assumpsit : hoc igitur Alfonso Henriques uita facta Therasia eius ^{mater} ~~uxor~~ nupsit cuidam Fernando comiti quem res plurimum displicuit Alfonso eius filio . Quare orta est inter eos implacabilis discordia bellaque graua conferta sunt usque adeo . ut in quodam campestri prelio . Alfonsus uictor euasit contra Fernandum uicticum : matremque suam Therasiam captiuaui & in uinculis traxit . Parum imitatus Coriolanum Romanum qui matris precibus nedum uictor esse noluit . sed principatum cessit . Therasia itaque conquesta est Romano pontifici . qui per Episcopum Colimbriensem monuit Alphonsum ut matrem liberaret . alias illum excommunicaret . ille uero renuit . quem Episcopus anathemati dedit . regnumque interdixit & Romam aufugit : Demum predictus Romanus Pontifex Cardinalem misit legatum . sed non profuit . quinimo cum Alphonsum iterum excommunicasset ille in reprobum sensum datus . legatum fugientem persequitur . & capit . Refert tamen Lucas Tudensis quod Alphonsum dolens legatum cepisse . coram eo se spoliari etque cicatrices & uulnera ostendit . pro fide catholica augenda a sarracenis illata indignaque ferebat ut alius a principatu eum pelleret . placatus itaque legatus pollicitus est absolutionem a Romano Pontifice obtinere : Mater igitur uidens differri relaxationem suam . maledixit filio . dicens quia crura mea uinculis alligasti & mihi abstulisti honorem a patre relictum . Deum precor ut ab hostibus sis captiuus ut ego sum : Demum crura tua fracta conspicias . sicut mea ferro uinxisti : quod paulopost expletum est : Nam cum bellum apud ciuitatem Pacem cum Fernando rege Legionis Alphonsum consereret exiens per portam ciuitatis ad

*Sumat . qz terram erat mater
eius Cms vpo.*

prelium iam ceptū . tibia uectis ferro inuoluta est pariter
& rupta . ille uero in bello uictus & captus est . itaq; eadē
inobediētia ad mandata apostolica simul & maledictio
materna eū cōprehenderunt . Scriptū est enī filius stultus
despicit matrē suā . & iterū sapiens ait . maledictus a deo
q; exasperat matrē : & rursus maledictio matris erradicat
fundamenta : ut igitur ad inceptū propositū redeamus .
Titulus regni Portugalię a prædicto Alfonso modo quo
enarrauimus inceptus . Et tandē continuati sunt reges usq;
ad Dionisiū regē Portugalię qui per matrimonia præce/
dentia nepos erat Alfonsi . x . regis Castellę ex filia : &
hic Dionisius fuit per eundē suū auum ab omni recog-
nitio liberatus . quod non sine grauissimis scandulis
actū est : ut infra in quarta parte sub eodē Alfonso decio
agemus . Itaq; supputando ab eodē Alfonso primo qui
regiū titulū in eadē prouintia primus assumpsit . Usq; ad
hec nostra tempora . duodecim reges successiue sortita est
Portugalia . ordine sequenti : Primus fuit Alfonsus præ/
dictus gener Alfonsi regis sexti Castellę . Post quē ime/
diatē regnauit Sātus primus . deinde Alfonsus secūdus
Rursus post illū Sātus secundus . cognomēto capello .
cuius corpus apud Toletū honorifice tumulatū est . Huic
successit Alfonsus tertius : demū regnauit Dionisius . de/
inde Alfōsus quartus . postea Petrus . deinde Fernādus
post quē Iohānes regnauit ex ordine militari assumptus .
deinde filius eius Eduardus . post quē Alfonsus nūc fe-
liciter regnat . duas habens sorores . primā nuptui dedit
Imperatori Frederico moderno . Alterā Hērrico regi Ca/
stellę ut latus sub eodē Henrrico dicemus . Hoc Portu/
galię regnū ut prædiximus per oceani maris littora difū/
ditur . in eo Lusitani ferocissimi . cunctis sæculis laudati
uiri inhabitāt cuius regni sitū ubertatē gētiscq; strenuitatē
& laudes supra tetigimus in principio huius partis .

Capitulū . xv . de ortu & initio regni & regum Gra-
natę & quando & quomodo inceperunt .

GRANATE regnū in Bethica prouintia sitū est .
ex omī fere parte a ceteris regni Castellę prouintiis
cingitur solū uersus meridiē Affricā respicit . ab occidēte
enī Vandaliā & Lusitaniā cōterminat : Deinde per litora
mediterranea usq; ad Carthaginē nouā protenditur : No-
uissime igitur postq; alia Hispanię regna erecta sunt . Gra-
nata titulū regni assumpsit . magis certe sarracenoꝝ sini-
stris q̄ prosperis euentibus . Fuerat enī Granata Mauris
prosperātibus . nō utiq; regni caput . sed pars regni Cor-
dubę/que una lōgis tēporibus Patricia fuit ciuitas Ara-
bibus & principalior eoz sedes : Pro cuius clariore no-
ticia libet antiq; sumatī recolere/ut enī certissima nos docēt
ānalia/ex Isidoro & Luca Tudē referētibus ; diuina pro-
uidencia cuius iudicia abyssus multa . exigētibus peccatis
christiani populi Hispaniā flagellare disposuit/ac sub di-
tione Arabū & misera seruitute subiecit / Fuit eiusdē irru-
ptionis pestilens instrumentū/atq; principalis fautor sce-
leratissimus proditor Iulianus comes Cepte/ex quadā ad
regē Rodericū idignatione/ . Nā Miramomelinū potentē
Arabū principē affricę accersiuit eiq; liberū ad hispanias
aditū obtulit . Ille uero Muçā p̄sidē suum & Tarif uirū
bellicosū cū innumera Arabū multitudine in Hispaniam
trāsfretare iussit : illi uero aditus liberos ad Hispaniā re-
perietes : cūcta deuastāt : occupant & dirruūt . Veruntamē
Rodericus rex Hispanię qui a mari usq; ad mare omnes
Hispaniarū prouintias obtinebat . cognito ingressu Ara-
bum resistere decreuit . Cūq; utrinq; acies prope Gienē
ciuitatē confligeret & post plurima bella . ex Arabibus
Tarif . dcc . & sex milia cesa essent . tandē sic disponēte di-
uina sentētia domica die de āno dnī . dcc . xiiii . christiani

*modo granata dicitur prim
o entpo del rreid herna
castilla q. ca despuos q don
drigo per dio a espna los
ros diuidier los p rinos en
si va por guerra oraxor
ia mahomabe na labetion
h p rino de cordo va grana
como el sobredicho h gano
rdo ralos p rinos de la pasa
n filla id nominacione
mo a granada como aq
mas p rino paldo to del h
de cordo va*

uicti sunt : cunctis partim cęsis partim fugatis . rege Ro-
derico interfecto . quo euenit ut infra breue tēpus Mauri
oēm fere Hispaniā occuparūt . & pro aliquo tempore qui
pricipatū Affricę obtinebāt : etiā cis marinas partes His-
spanicas gubernabant . Demū uero Mauri qui Hispaniis
preerāt principibus Affricanis rebellātes : diuisi sunt ne-
dū a principatu Affricano . sed dominia inter se aliquādo
ex cōcordia aliquādo ex bellis & seditioibus partiti sunt .
Nam quidā Mahomath dictus abenalabeti a prędicto
Affricano imperio se diuidens sedē regni apud Cordubā
statuit . alius in Hispali & Vandalia . Itaq; exinde sarraceni
ipsi particularibus dominiis Hispanias afflixerūt . q̄si
miserę & calamitosę Hispanię non suffecisset Mahometis
spurcissimis seruire . sed & plures principantes illā deuorarent .
ut experiretur quia iuxta prophetā propter peccata gentis
multi principes eius . igitur apud Cordubā regnū erectū est .
sub quo Granata & Malica fuerunt . alii regnarūt in Hispali :
Deinde amplius seuiente ira dei alii in Murtia & noua Carthagine :
sic & apud Toletum Valentīā & Cęsaraugustam : quę quidē
prouitę singulos reges lōgissimis tēporibus obtinuerūt . usq;
ad tempora quorundā principū sarracenoꝝ qui dicebātur Almor-
nides : qui tandē ab alijs potētiōribus Mauris appellatis
almohades ab Hispania expulsi sunt : illi uero sic pro di-
uiso regnarūt usq; ad tempora regis Fernandi tertii . qui
regnare incepit anno dn̄i . M . cc . xvi . cuius tempore in-
terfecto a suis Mauris . quodā appellato Abenbut . qui
Vandalīā & Bethicā obtinebat . alter potens sarracenus
dictus Mahomat Arenalagmat aiosus & strenuus licet
humiliter natus . ex aratro & bobus in Granata & Gien-
nēn ciuitate regnare cepit . iam enī ira dei placata christi-
anis ex misericordia uires cōcessit qbus ex iusticia ante
abstulerat . Nā reges Castellę pro tēpore aios reassumētes

paulatim plures deperditas prouintias recuperarunt a deo
ut predictus Fernandus huius nois .iii. de quo inferius
agemus . diuino auxilio munitus Sibiliã : Cordubã : &
totã Vandaliã : & partẽ Bethicẽ : lucro fidei attulit . quo
effectũ est ut cũ Mauri Ispalim . deinde Cordubã regiã
eorũ urbẽ perdidissent : necessitate cõpulsĩ sedem regiã ad
Granatam transtulerũt . quia amplior & insignior illius
anguli ciuitas est quã usq; in hodierna tẽpora nostra ob
tinẽt in fẽlicitate . huius autẽ regni sitũ ubertatẽ & laudes
explicarẽ latus . Referremq; dulcius si a Cristi fidelibus
habitaretur . sed pudet ut a christiano uiro ea regio laudi
bus extollatur . in q̃ nõ Cristus sed Cristi hostis collatur .

Cap .xvi. quõdo oēs reges regnoꝝ Hispaniẽ ducũt
originẽ ex trũco & stirpĩte regũ Castellẽ & Legionis .

X HAC igitur supputatione rerũq; gestarũ fideli
narratione . iuxta historiẽ ueritatẽ manifeste demõ
stratur erectio : principiũ & ortus regũ Hispaniẽ : eorũq;
origo & cõtinuatio . Constatq; liquido oēs reges qui post
cladẽ Hispaniẽ erecti sunt : ex trunco atq; stirpĩte regũ Hi
spaniẽ quos nunc reges Castellẽ appellamus descendisse
& originẽ tulisse . nõnulli tamen remotius aliq; propinquus
prout supra dissertũ est : Rex uero ipse Castellẽ Henricus
quartus modernus ab Athanarico ex Gothis primo re
gnante per ordinatas successiones descendit . quinĩmo ab
eadẽ domo eadẽq; familia & eodem Gothoꝝ genere sine
aliqua extraneẽ familiẽ ac stirpis interpellatione cõtinua
tus est . Adeo ut cõputando quẽlibet regẽ pro uno gradu
rex ipse Castellẽ modernus distat ab Athanarico predi
cto per . lxxxii . gradus lineẽ descendẽtis aut a Theode
rico qui effectualiter monarchiã Hispaniẽ assecutus est per
lxx . successiones & a Pelagio . qui primus regnauit post

cladē in Hispania per .xliiii. gradus totidēq; successioēs
que res ita singularissima est ut in tota Europa similis
forte non ualet reperiri: & q̄q; in ea multi antiquissimi &
excellentissimi principatus existant: non tamen est regiū
aliquod soliū tam diurnis tēporibus sub eadē familia &
domo regia & sine interpositione alterius familię cōtinu-
atū: & licet plerūq; inter eosdē Hispanię reges certatū sit:
& prelia non parua inita: cedeseq; secute: nunq̄ tamen ad
extraneā familiā principatus deuenit. quod tam excellēs
beneficiū non alia ut putandū est ratione eis ab altissimo
donatū fore nisi ob singularē & deuotū religionis catho-
licę cultū quē a tempore Iacobi apostoli usq; in hodiernū
diē perseuerāter custodierūt: atq; propter obseruatissimā
reuerentiā & obedientiā ad sedē apostolicā ut merito nō
fallat. scriptura sacra que ait. si obedieris uoci sacerdotis
dei faciet te deus cunctis gentibus excelliorē: & alibi cū
rex iusticiā deo seruauerit firmabitur soliū eius. & iterum
iuxta sapientē. uir obediens loquetur uictorias: & rursus
ecōuerso. non desit aduersitas contrariū agentibus. iuxta
ueritatē eiusdē diuini oraculi: quo legimus propter iniu-
sticias & cōtumelias nonnunq; transferri regnū de gente
in gentē. inter omēs autē iniusticias nulla capitalior est
q̄ Christi uicario ueri dei uices in terra gerenti obediētę &
reuerentię cultū subtrahere. aut in aliquo diminuere.

Cap. xvii. quomodo in regno quod hodie appella-
tur Castellę & Legionis residet titulus & noīatio re-
gum Hispanię.

VPEREST igitur ut illud mīme obmittendum
quinīmo & īgrendū sit. in quo uidelicet regno aut
prouintia principale Hispanię nomē insideat. erit etiam
breuis sermo de quibusdā insignibus uictoriis & bellis

in eis dicitur illa queda
et dicitur hoc est titulus
de hispania qm in tro pte id
ra fuit mox per tugalo am
vix qm maior pda co ipor
illos vident mas de pcha
te dicitur pte ius qm in re fo
monarchia de toda hispa
nia de los godos

contra Sarracenos habitis. Prædicta igitur regna quæ ad
modū præmissum est per unū regem atq; monarchā lon-
gissimis tēporibus gubernata fuere & tandē diuisa ad in-
uicē & seperata ut supra relatū est. & unūquodq; regnū
nomē regiū sibi assumpsit a noībus prouintię quibus tē-
pore quo regna erecta sunt nūcupabatur: Nomen uero
Hispanię re ipsa & ueritate ac debito uniuersalis successi-
onis titulo: sed & omniū nationū ore & noīatione in ea
parte Hispanię mansit. quę hodie subicitur regi Castellę:
ea potissimum inter cęteras ratione quia reges Castellę a
quibus ipsi descendūt. monarchiā Hispaniarū ut dictū
est: magnis temporibus insolidū nacti sunt. accedit quia
cōstat maiorē Hispaniarū partē subditā fore regi Castellę
ita ut iuxta iuriū dispositionē. qui maiorē rei partē obti-
net. totius rei dominus appellari recte possit. Cōstat siq;
dē ex sex prædictis prouitiis hispanię: quatuor fere itegras
regi Castellę & Legionis subiectas fore. Carthaginēn:
uidelicet Lusitania: Bethica: & Galicia: Id etiā uox oīum
populoy probat: qui licet non ignorent prædicta quinq;
regna intra nationē Hispanię sita fore: cū tamen secernūt
Hispanię gentes solū natos in prouintiis pñcipatus sub-
diti regi Castellę uocāt Hispanos: Cęteros uero a regnis
& prouintiis ex quibus nati sunt. Nā plurimi sunt po-
puli qui nunq; Castellā sed Hispaniam audierunt. Quod
utiq; nequaq; ex ignorantia procedit. quasi nesciāt poten-
tiā & latitudinē dominioy regū Castellę: sed ex idustria
alios reges propriis noībus appellāt. ueluti regē Ara-
gonū & Portugalię: & Nauarrę: atq; Granatę: Solum
autē regē Castellę uocāt Hispanię regē. Ita enī ab antiquo
inhibitū est cordibus hoīum q; principatus Hispanię ti-
tulo uniuersalis successionis legitime cōtinuatur in reges
Castellę: principatus uero & regna alioy ex titulis sin-
gularibus & ut plurimū ex regū Castellę aut stirpe aut

dependentia processerūt ut dictū est : non autem ex titulo
uniuersalis successionis principatus Hispanici & ideo oēs
gentes prudenter & uere ipsos reges Castellę ab antiquo
noīe principatus appellant reges Hispanię : nec inuenio
rationē quare post illā cladē indifferenter non appellātur
reges Hispanię : & huius ueritatis potissimū signū est : qđ
solus rex Castellę habitu & aīo ac re ipsa tanqđ uniuersalis
heres monarchici prícipatus Hispanię præter regna præ/
dicta postea seperata : cętera oīa habet quę antiquis tem/
poribus spectabant ad unū Hispanię monarchā . Nam
oīum aliarū prouintiarū conquesta quas infideles possi/
dēt & aliqđo fuerūt Hispanię ut dictū est ad eū ut uniuer/
salem heredē principatus Hispanici pertinet nemine infi/
ciante . sicut Granata & omnes insulę in oceano sitę . quę
uocantur insulę Herculis & fortunatę atqđ canarię . quarū
aliquas hodie rex Castellę possidet . Illud præterea nō ob/
mittendū cęsui . quia inter oēs turbines & dissidia in Hi/
spaniis exorta . nusqđ a bellis contra mahometes cessatum
est . Licet enī ut præmisimus sarraceni per quingentos fere
annos quinqđ prouintias Hispanię ex sex prædictis inua/
serunt . & sic potentia facti diminuta est : sed tamen ius
monarchię & uniuersalis principatus & potestas iuris nō
potuit hostiū inuasiōe tolli . qđ enī angustaretur . tā nu/
merus personarū . qđ latitudo territorii . ipse tamen prin/
cipatus prout est ius principandi . illesum manebat here/
dibus iuste expulsoꝝ : præsertim quia ut dictū est . reges
qui a Pelagio prodierūt diuino auxilio & magna eorum
uirtute & fide . tandē eosdē sarracenos taliter restrixerūt .
ut eos cōpellerent quicqđ occupatas prouintias deserere &
partē Bethicę solum in qua nunc degunt incolere : & ut
paucis agā : a . ccc . fere annis Castellę & Legionis reges
maiorē Hispaniarū partē a faucibus hostiū Cristi eripue/
rūt : intra hoc enī tempus ciuitas & patria Ispalēn : a qua

1212
princeps quidā sarracenoꝝ rex Sibilię uocabatur recuperata est per Fernandū regē .iii. Item ciuitas Cordubēn a qua etiā rex quidā sarracenoꝝ intitulabatur & ciuitates Gienēn: Carmona: Vbeda: Baęa: Badaioę: & fere tota prouītia Toletān. recuperatę sunt. Demū Alfonso rex Conchēn: Carthaginēn: & innumeras alias urbes & oppida recuperauit. & sui successores cum sarracenis incredibilia bella gesserunt: in quibus diuina pręsidia uisibiliter opem tulerunt & beatus Iacobus Hispanię patronus oculariter armis materialibus pugnare uisus est: Sed inter cętera gloriosa bella illud mīme obmittendum censui quod gestum est anno domini .M. cc. xii. per Alfonso regem Castellę & per cōsanguineos suos regem Nauarrę: & regem Aragonū contra Miramomelinū & alios simul reges sarracenorum: qui fauente diuina clementia mirabiliter uicti sunt atq; prostrati. & magna Hispanię pars tūc lucro fidei cessit: cuius belli particularem seriem prędictus rex Castellę ad cōsolationem sanctę matris ecclesię domino Innocentio summo pontifici magno cum gaudio intimaui: quę siquidem littera in apostolicis libris registrata reperitur: ut latius tãgemus in .iii. parte sub Alfonso .viii. sed iam huius primę partis finē absoluamus ut tandem initium principatus Gothorum in Hispania & eorū successiones simul & successus usq; ad regem Rodericū succante recolamus quia diffusius a Roderico Toletān enarrātur: quę oīa ideo breui repetemus ut addamus genealogias & successiones sequentium regum post Rodericum & Pelagium usq; ad moderna nostra tempora.

Explicit prima pars

*Incipit secunda pars historie Hispanice in qua sub breui
epilogo adducitur particularius initium principatus Go-
thorum in Hispania & breui enarrantur eorundem Go-
thorum successiones & successus usq; ad Rodericum ul-
timum Gothorum regem .*

Prologus secunde partis

9
VONIAM IN SVPERIORIBVS
antiquum Hispanie principatum sumati
& in genere retulimus . & tandem dedu-
ximus Gothorum reges inclitos Hispano-
rum uiribus fretos : a finibus Hispani-
arum Vandalos expulisse . necnō Hu-
gnos : Sueuos : Alanos : Selinguos : sed & Affros : deide
Romanos : Rursus diximus ab Athanarico primo Go-
thorum rege usq; ad Henrricum . iiii . moderno tempore
regnātem . lxxii . gradus siue successiones ex eodem Go-
thorū rege effluxisse . Iam ergo superest ut in hac se cūda
huius historie parte eorundem Gothorum specificam ge-
nealogiam . ac principandi ordinem & numerum sed &
personarum regnantū nomina & successiones clarioraq;
illorum gesta suis temporibus occurrētia usq; ad Rode-
ricum ultimū regem Gothorum breui differamus : Demū
uero in tertia parte subsequentiū regum post Rodericum
incipientes a Pelagio qui primus post cladem Hispanie
regnauit . non solum successiones sed & successus : insig-
nioraq; gesta suis temporibus occurrentia . usq; ad Fer-
nandum tertium in quo Roderici Archiepiscopi histo-
ria clauditur succinte perstringemus : In Quarta uero
parte successiones regum eorundem genealogiam & gesta
ac occurrentia usq; ad presentia Henrrici quarti tempora
aliquanto latius describemus .

Athanicus primus Rex Gothorum .

343

ATHANARICVS igitur primus ex gente Gothorum obtinuit principatum ut paulo ante diximus . Incepit autem regnare anno domini . ccc . xliii . regnavit annis . xiii . licet enim hesitandum non sit Gothos ante Athanicum plures inter se reges habuisse : postquam tamen ab eorum propria patria exierunt : & Italiã : Galliam : Germaniam : & Hispaniam inuaserunt . hunc athanicum primũ regem elegisse historiographi testantur . hic in Græcia : Pannonia : Italia : diuersa bella feliciter egit . Demũ ut eundem Athanicũ post deuastatã dirruptãque Romam : plurimasque Italię illatas clades Honorius cesar ab Italia pelleret Gallias ei concessit & Hispanias ut quidã referunt . Deinde Cesas Theodosius ex Hispana familia natus non parum eum formidans . fœdus cum illo pepigit . Inuitatus igitur ab eodẽ Theodosio Constantinopolim adiit : ubi honorifice receptus illico obiit . Tẽpore huius Athanarici sedebat in cathedra Petri . Liberius primus : & Felix . ii . & Damasus primus . In imperio uero sedit Valentinianus qui imperauit unacũ Valente fratre suo . hic Valentinianus cõpescuit Valentẽ fratrem uolentẽ persequi Cristianos : tandem apud Strigoniam ex apoplexia obiit . quo tẽpore apud Atrebatas ut ait Eutropius : uera lana de nubibus pluuię mixta defluit . Rursus eodẽ tempore terremotus per totũ orbem factus est & mare ita terminos suos egressum est . ut Sicilię insulas ac plurimas urbes & populos oppresserit .

Cesar Theodosius
Hispanus .

Alaricus Secundus Rex Gothorum .

ALARICVS secundo loco Gothorũ regnum obtinuit . non illico post Athanicum . sed aliquãto

tempore post uidelicet anno redēptionis Crīsti .ccc. lvi. nam Gothi benignitatem Theodosii Cēsaris conspiciētes se eius imperio dederūt . fueruntq; sine rege .xxviii. fere annis : regnauit autem ānis .xxiii. quibus expletis Alaricus Gothoy regnum suscepit . hic Tracias : Pānonias Germanias : diuersis afflixit cladibus . deinde Italiā ingressus : cuncta deuastat : sed Theodosius Gallias eis ab Honorio concessas : iterum confirmat . sed cum a Stilico comite prēditus Alaricus in uia impeteretur : eodē extircto comite indignatus Romam rediit : cuncta deuastat : dato tamē prius prēcepto suis militibus ut si qui in sacra loca prēcipue sanctoy Petri & Pauli basilicas cōfugisset . hos securos cū fortunis suis custodirent a sanguine prēcipue districtē prēcipiens abstinendū . huius Alarici tāta fuit ad sacra limina reuerentia . ut cum in sacratio sancti Petri plurima prēciosa iocalia Crīstiani saluādī gratta detulissent : Alaricus illesa a suis custodiri iussit dicens . cū Romanis se bellum gerere : non cum apostolis . plurima deinde quę eius milites ab ecclesiis abstulerāt illico templis restituens : quemadmodū Augustinus in de ciuitate dei libris testatur . fuit autē ab Alarico Roma capta āno M. clxiiii . ab eadē urbe condita . Itaq; Roma olim cunctarū gentium uictrix sub Alarico Gothorum rege humiliata est . & suę ditioni subiecta : tandem ob innumera mala quę Romę a se & suis perpetrata sunt . cū per Italiam cuncta uastaret . subita interiit morte . quem sui incōsolabiliter luxerunt : ut tamen uictorię contra Romanos obtēte sempiterna duraret memoria : Alueū cuiusdā magni flumis mutarunt . ibiq; tumulū honorabilē Alarico confecerunt : Rursus aquā fluminis ad eundem Alueum redire fecerunt . ut ignotus esset locus sepulcri alarici sicut alias de sepulcro Moyli sacra historia cōmemorat . quod usq; in hunc diē incognitus est ; huius Alarici

Notabile dictū

1164.

inoan sintio alos suos qme
sen nippob asen afa en las igles
ca el verna abazer guerra
romanos mo a los apostolo
murio subitane de andani
por italia con quistando los si
le bizieno ma itica sepulm
la madre de n pio q eclaro po
tray ar de de spu es lotorna
por alli por q in gun clo halla

tempore sedit Romę Quiricus primus & Anastasius & Innocentius primus . In imperio Gratianus cum fratre Valentino . hic Gratianus quendā uirum strenuum moribus & armis confortem fecit in imperio orientis . sibi uero & fratri suo partes occidentales reseruauit . tandem Maximus Constantini consanguineus rex Britanię ab exercitu suo imperator eligitur . & per tyrannidem imperium inuasit & prope Lugdunum Gratianum circumuenit & occidit .

Ataulphus tertius Rex Gothorum .

411.

TAULPHVS alarici afinis secundū alios nepos tertio loco regnum Gothorum suscepit . anno saluatoris mundi . cccc . xi . regnauit annis sex . hic Vandalos : Alanos : Sueuos : & Hugnos : quos Astrogothi a Pānoniis fugauerant & ad Gallias transire coegerant : ualida manu insequitur . illi audito Ataulphi aduentu : dimissis Galliis Hispanias petunt . Ataulphus uero post deuastatas diu Gallias . primus omnium Gothorum Hispanias ingreditur : Vandalos ceterosq; Barbaros cesurus . tandem apud Barchinonā a suis seditiose iugulatur . hoc tempore sedebat Romę cōginus . In imperio Honorius & Archadius fratres filii Theodosii senioris . Archadius imperabat in oriente . Honorius in occidente .

Sigericus Quartus Rex Gothorum .

417.

IGERICVS Ataulphi cōsanguineus quarto loco regnum Gothorum suscepit anno natiuitatis Cristi cccc . xvii . parū dignū relatu egit : pro eo quia uno uidelicet anno regnauit . cuius tempore pręfuerunt in sede apostolica & in imperio proxime nominati . Circa hęc

tempora Orosius doctor Hispanus doctrina ac eloquētia. *Orosius doctor Hispanus.*
suauitate clarissimus floruit. hic ut Genadius de illustri-
bus uiris refert egregia descripsit opuscula. presertim cōtra
querulos cristiani nomis falso asserētes eclipsatū diminu-
tumq; fuisse imperium & statū reipub. Romanę per ad-
uentū Cristi. aduersus quē errorem plurima sempiterna
cōmemoratione digna descripsit. liquido ac apertissimis
testimoniis ostendens. longe maiora grauioraq; mala.
Romanę reipub. ac uniuerso orbi accidisse a p̄cipio se-
culi usq; ad redemptoris nostri aduentū q̄ post euangeliū
diuulgatū. hic Orosius Augustini discipulus fuit secun-
dum eundem Genadiū & pro discenda animę ratione ad
Iherosolimam missus reliquias beati Steffani prothomar-
tiris secum tulit in Affricam. de quarum innumeris uir-
tutibus & ingentibus miraculis idē beatus Augustinus
xxii. de ciuitate dei longum agit sermonem.

Vualia quintus Rex Gothorum.

VALIA quito loco regnum Gothorum suscepit
anno saluatoris mundi. cccc. xviii. regnauit annis
iii. Hic Vandalos: Siliguos: ex Bethica fugauit & Hi-
spaniis solus p̄fuit. Nam Guisericus rex Vandalorum
cum oībus Vandalis & familiis suis ad Affricam tran-
sire coactus fuit. qui cōtinuo obsederunt Hyponā. cuius
obsidionis anno primo beatus Augustinus migravit ad
Cristum. inter ipsos obsidentū impetus suos ad marti-
rium confortans. obiit autē anno episcopatus sui. xxxv.
anno uero. x. post Ieronimi obitum. In hoc Vualia p̄-
cipatus Vandalorum qui & Silingui dicūtur. finem ha-
buit. uocati sunt autem Siligui illi Vandali. qui in Af-
fricam transire eadem tamen gens erat: Leonogildus
tamen eorum uestigia totaliter extirpauit. Huius regis

¶ Vualie tēpore ī Frantia primus omnū regnauit Faramū/
dus. hoc tēpore sedit Rome Celestinus primus In imperio
predictus Honorius. hoc tēpore celebrata est synodus Efe/
sina .ccc. Episcoporū. Cusentinus tamē refert cōgregatā
sub Theodosio iuniore in qua synodo īterfuit cirilus Epi/
scopus Alexandrinus. ubi damnatus est Nestorius Epi/
scopus Constantinopolitanus qui impie negabat beatā
uirginem esse uerā Crīsti & dei matrē quia assererat duas
in Crīsto filiationes. duas personas & duo supposita. q̄
de re synodus anathematīcauit. xiii. capitula in quibus
consistebant blasphemīe eius. de quibus lacus agitur in
decreto. xvi. di. . . tertia synodus: Rursus eo tempore
ut ait Martinus apud cretam dyabolus qui se plerunq̄
trāssformat in angelū lucis in specie Moyſi apparēs dum
iudeos in terrā promissionis per mare pede sicco transire
polliceretur. plurimos inter fluctus necauit. sed qui eua/
serunt ad Crīsti fidē cōuerſi sunt. sic itaq̄ hostis ipse ma/
lignus a seipso uictus est. plus dolens de paucorū uiuē/
tū fide suscepta q̄ de multorū morientū cede adeptā. sed
uerū est illud Augustini. quia demon magis dolet de uno
peccatore penitentiam agente q̄ de .C. in peccatis dece/
dētibus. plus odit profectū unius q̄ tormēta multorū.

Tenderedus sextus Rex Gothorum

421.

¶ ENDEREDVS .vi. loco regnauit. iii. ānis post
Vualiā āno dnī. cccc. xxi. hic ab Athilla rege hu/
gnorū ī cāpis cathalaicis īterficitur. Alii uero referūt hūc
cēsū fuisse Teodericū. ipse tamē Athilla uictus est a go/
this & romāis nec legitur a multis seculis tā illustre īmo
tā cruētū bellū ī Europa cōtigisse: nā ut historiē habēt ccc.
milia hoīm cesa sūt paulo āte hoc dirissimū bellū/terribilia
signa uisa sūt magnā sāguis efusionē īdicāta nā post ecli/
pses solis & lune sol uisus est per tres dies sanguinolētus
ultra cōmunē & solitū ordinē. Athilla uero sic uictus dolo

Ecce ducis Romanorum dimissus est . putauit enim perempto Athilla Romanos opprimi posse a Gothis . Athilla uero panonias repetit / maioremque congregat exercitum & furibundus Italiam ingreditur : ac primo Aquileiam expugnat triennio : sed cum eius exercitus fame pateretur nec amplius tollerare posset : quadam die Athilla ciuitatem circuit ut uideret qua ex parte facilius oppugnare posset . Et repente Ciconias cernit inturrium fastigiis nondificare solitas uno impetu & ciuitate migrare : fetusque suos sublatos rostris forinsecus deportare : quo uiso auspicio conspiciat inquit ad suos : futurorum aues prestias perituram relinquere ciuitatem : statimque adhibitis machinis ortatur suos acriter pugnare . Urbem itaque sine mora capit & cuncta igne uastat & gladio : quod cum cerne-
ret / quaedam nobilissima & pudicissima uirgo : in quadam altissima turri existens : ne sordidissimis Barbaris ludibrium fieret : e summa turri euoluto capite se precipitem dedit & ut ait Eutropius metum amittende pudicitiae memorabili exitu terminauit . Demum Athilla inter conuiuia uino soporatus : sanguine per os & nares effuso : suffocatus est : qua nocte Martialis Imperator Constantinopoli existens uidit in sonis collum Athille esse fractum

Turismundus vii Rex Gothorum

+ VRISMUNDVS filius Tenderidi vii loco regnauit anno domini CCCC . Lii . & a suis decimo anno regni sui interficitur fratrum consilio

De Theoderico viii rege Gothorum in Hispania regnante

+ HEODERICVS frater Turismundi post eum viii loco regnauit anno domini . CCCC Liiii hic

452.

454

extincto apud Rauēnam Odonacre . totius Italię adeptus Ditionem Romam pergit & a Romanis magno cū gaudio susceptus est : tandem Barbaros insequens Hispanias affligentes in Gallicia apud Astoricam rethiarū Regem Sueuorum : Hispanorum p̄sidiis prostrauit atq; interfecit extunc principes Gothorum effectualiter in Hispania regnarunt & eius Monarchiam tenuerunt non tamen sub Hispanie titulo : sed Gothorum : hunc tamen Theodoricum a fratre occisum ferunt : hoc tēpore sedit Romę Ilarius . In imperio uero Maritianus qui apud Constantinopolim suoꝝ seditione interfectus est

De Henrrico viiii Rege Gothorum in Hispania regnante

457.

ENRRICVS post necem fratris Theodrici ix loco successit in regno anno domini CCCCLVII regnauit annis xvii . hic primus leges Gothorum scriptis redēgit populisq; tradidit : quemadmodum Foroneus leges primus gręcis dedit . Solon Atheniensis Lycurgus Lacedemoniis : Numa Pompilius Romanis secundū ysdorum : hoc tempore sedit Romę Simplicius : in imperio uero Leo primus : qui quendam filiolum suum nomine Leonem fecit in imperio consortē secundū Sicardū

De Alarico ii decimo Rege Gothoꝝ in Hispania regnante

485.

LARICVS ii Henrrici filius . x. loco apud Tholosam regnum Gothoꝝ asumpsit anno domini CCCC Lxxxv . regnauit ānis .xxiii : sed anno xii regni sui accidit q̄ Trāsmundus tyrannus Affricę fautor heresis arriane oēs episcopos ultra : & xx ex Affrica exulare

fecit qui dispersi per orbem recurrerēt ad Simacum Pa-
pam ille pietate motus aliquos episcopos transmisit
ad Hispaniā : fuerūtq̄ humaniter recepti tamē paulopost
Iustinianus imperator misit Belisariū qui deuicit eundē
Transmundum & eum interfecit . Hic igitur Alaricus
apud Pictauium in Gallia a Fludignino Galliarum pri-
cipe uictus & occisus est . Hoc tempore sedit Romę Fe-
lix tertius & Gelagius & Simacus successiue . In impe-
rio uero genon . Hic apud Constantinopolim regnauit
annis xx . Hic genon Leonem puerum Augusti filium
interficere querens mater eius hoc sciens alium sibi simile
obtulit filiumq̄ Leonem occulte clericum fecit ordinari :
qui in clericatu usq̄ ad tempora Iustini uixit . Hic genō
misit Theodericum cum Gothis in Italiam contra Odo-
uacrem tandem post multa bella uictus est . Odouacer
uero a Theoderico est Rauennę peremptus secundum
Sicardum & Vincentium

De Gesselarico xi Rege Gothorum in Hispania
regnante

ESSELARICVS Henrrici filius ex cōcubina . xi .
loco regnauit āno domini . Dviii . pręfuit regno
Gothorū annis . iiii . Hic a Larico fratre defuncto : qui
filium Amalaricum ex filia Theoderici regis genuerat :
qui in Italiā regnabat ad regnū Gothorū per tyrānidē
assumitur . Sed tandem uictus & fugatus a quodā du-
ce Theoderici Regis Astro Gothorum & in Affricam
transire pulsus est : Ibiq̄ morte propria obiit . Sedit
eo tempore Romę Ormīca In imperio uero Anastasius
primus : hic Imperator infectus fuit heresi Heuthitiana
& Arriana & monitus per papam Ormīgam : ut ab
heresi resliret cum non discederet subito diuino iudicio

a fulmine percussus est: hoc tempore Vandali in Africā
transierunt ecclesias claudunt: Episcopos exilio mittūt

De Theodertico . xii. Rege Gothorum in Hispa
nia regnante

512.

HEODERICVS patruus Alarici . xii. loco regna
uit nō iure proprio sed q̄diu nepos Alaricus puer
fuit: cepit regnare anno domini . DXii . Hic ex Italia
celeri gressu ueniens regnum Hispaniē Alarico nepoti
dimisit: regnauit annis . x . Mensibus . vii . Nam audi
to q̄ Gessalaricus sua ignauia fugatus & per diuersas
orbis plagas uagaretur & regnum Gothorum ad Ama
laricum nepotem suum pertineret: uenit in Hispaniam
& cum esset bellicosissimus & magnificus licet Arrianis
deditus unanimiter ab omnibus rex assumitur: qui ta
men renuit nisi solum durante pueritia nepotis sui: quo
adueniente illico regnum ei dimisit: & Italiam peciit:
& sic aliquo tempore in Italia & Hispania regnauit . hic
Theodericus Arrianus fuit ecclesiam persequitur: mi
sitq̄ Iohannem Papam & uiros consulares ad Iustinum
Imperatoreū ut ecclesias Arrianis restitueret: alias Cristi
nos per totam Italiam trucidaret: quod audiens Iustinus
paululum supersedit persequi Arrianos: interim idem
Theodericus Boetium Senatorem & alios claros uiros
quos tenebat in carcere iussit interfici . hic Theodericus
pater fuit excellentissimi principis Seueriani ducis Car
thaginensis: qui ex nobili Theodera genuit sanctissimos
ac clarissimos filios uidelicet Leandrum & Isidorum
Archiepiscopos Hispalensis & Fulgentium Episcopum
Tingitaniē ac Theodosiam uxorem Lenogildi Regis:
genuit & Florentiam uirginem . Hoc tempore sedit Ro
mē Iohānes primus & in imperio Iustinus . I . predictus

Severianus

De Amalarico . xiii . Rege Gothorum in Hispania regnante

MALARICVS Alarici filius . xiii . loco regnū Gothorum suscepit anno domini . Dxxiiii . regnavit annis . v . hic a Gilberto Rege Francorum in bello occidetur mansit regnum matri suę dicte Amalafente filię Theodrici Regis : illa uero ex Italia euocauit Tendiu eius consobrinum : quem in regno Italię & Hispanię heredem instituit : qui tamen ei ingratus fuit ut statim dicemus sub eodem Tendio : hoc tempore sedit in cathedra Petri Felix . iiii . & Bonifacius . ii . In imperio uero Iustinianus primus : hic . xxxviii . annis imperavit leges condidit & consumauit codicem & digesta : eo tempore floruit beatus Benedictus apud montem Casinum : hic Iustinianus per Belisarium plurima prospere expleuit tam contra Vandalos q̄ Gothos : signanter transiens in Affricam multis cladibus Vādalos affluxit

*Inno dñi . d . xx . m . pl
runt hic bñdicty apud m
+ 3 casinū /*

De Tendio . xiiii . Rege Gothorum in Hispania regnante

ENDIUS Amalafente Reginę & quondam filii eius tutor . xiiii . loco regnavit āno domini . Dxxxii . prefuit regno annis . xvii . qui eandem matrem Amalarici & consanguineam suam . Postea in balneo mori fecit : & quia illa se & filium Imperatori Iustiniano commiserat : ipse Crustianissimus Imperator misit Belisarium in Hispaniam ut in eundem Tendium tantum facinus uindicaret : sed ante eius aduentum quādam singulari morte interfectus est . Cum enim Tendius quadam die in regio Palatio maneret presentibus plurimis regni Magnatibus unus homo uilis cōditionis buffonis artē

532.

exercens seque stultum simulans : Tendium Regē gladio perfodit & illico extingit : ille uero Barones ortatur : ne buffonem lederēt : quia dei erat executor & digne penas luebat . Hoc tempore sedit Romę Iohannes Papa .ii. & Siluerus . In imperto predictus Iustinianus : qui post multa preclara opera templum construxit apud Constātinopolim mira structione ad honorē sancte Sophie ibique in multa pace sepultus est

De Theudifelo . xv . Rege Gothoy in Hispania
regnante

THEVDISELVS duxit exercitus Gothorum & Thendii consanguineus . xv . Rex fuit incepit regnare anno domini . Dxl . regnauit anno uno | postq̄ a Gothis Rex eligitur : hic pessimus fuit & ultra cōmūnem modum ualde luxurię deditus : nam nobilium uxores rapiēbat qua de re apud Hispalim suorum coniuuratione strangulatus est : ac paruo tempore regnauit : ferunt Hispanica annalia quia Regina huius Theudifeli uxor cum illū dulciter argueret de extraneis libidinibus Ille dixisse fertur nil tue dignitati detrahit mea luxuries : nec meum ad te minuit amorem . Imitatus Helium cōmodum cęsarem apud quem cum uxor conquereretur propter aliarum feminarum concubitus . Ille patere inquit me per alias exercere cupiditates meas : uxor enim dignitatis nomen est : non uoluptatis : Suoq̄ tempore concurrerunt Iohannes & Siluerus Romę : & in imperto predictus Iustinianus | de q̄bus sub Tendio diximus

De Agila . xvi . Rege Gothorum in Hispania
regnante

GILA a Gothis Rex eligitur & .xvi. loco regnauit anno domini , DL . regnauit ānis .v. hic aduerfus

540

Reperite ff suā mīy
naz lupūz a sup̄ est
strangulātj.

Non detestabilez modū
excusationis ad peccā
dū . de q̄ d̄ si hbera
ri rogabat eū dicebat.
Non declines cor meū
in uerba malicie : ad pu
sāndā excusationē
in peccāto.

550

Cordubam bellum mouit & sanctorum Acseli & uictorie tumulos prophanauit : tandem in bello contra ciues Cordubenses uindictam diuine ultionis sensit : nam in eo conflictu filius eius interfectus & thesaurus suus ablatuꝝ nec multum post apud ciuitatem Emeritam a suis occisus est . Hoc tēpore sedit Romę Pelagius papa primus . In imperio Iustinianus primus de quo paulo ante diximus . Hoc tempore Armeni fidem Catholicam receperunt . Eo etiam tempore secundū Martinū propter terribilem pestem apud Constantinopolim instituta est festiuitas purificationis beate Marię

Att. q̄ hoc tēpore Armeni fideꝝ catholicarū receperunt. Atq; festiuitate purificationis bte m̄ instituta est. p̄ t̄ terribileꝝ pestes.

De Athenagildo .xvii. Rege Gothorum in Hispania regnante

THENAGILDVS post mortem Agile . xvii . loco per tyrannidem regnauit : anno domini . Dlv . regnauit annis . xiiii . hic apud Toletum morte propria obiit / tempore huius Regis horrenda auspicia acciderūt : nam prope flumen dictum Tedon unus altissimus mōs prope Hispaniam Gothicam per tres dies ullulatus lacrimabiles efudit : & statim alius uicinus mons submersus est : nec manserunt uestigia illius nec aliquorum populorum ei proximorum : sepe enim occurrunt prodigia ex diuina dispositione : aut ut homines corrigantur aut puniantur : sicut in Egipto fecit signa & prodigia magna & pessima Iuxta illud Vide opera domini qui posuit prodigia magna : & iterum ipse fecit prodigia in medio tui Egipte . Hoc tempore sedit in Cathedra Petri Iohannes . iii . In imperio uero Iustinus secundus Iustiniani nepos : hic bonum initū habuit : deinde cupiditati & plurimis se uiciis dedit : Eo tempore Narfes patricius cum Longobardis regnum Italicum a Iustino

SSS.

& Iugo Constantinopolitano erupuit : & ab illo tēpore
ut refert Martinus Romani per patricos ceperūt regere

De Limba . xviii . Rege Gothoꝝ in Hispania
regnante

561.

IMBA alias Liuba post Athenagildum . xviii .
loco Rex Gothorum eligitur anno domini . DLxi .
regnauit annis tribus : hic Leonogildum fratrem suum
non solum regni successorem sed participem fecit & His
paniē gubernatorem ipse uero Gallie Gothice regno fuit
contentus . Hoc tempore sedit Romę Benedictus . v .
In imperio uero Tiberius . ii . Eo tempore secundum
Martinum magna pars gentis Gothice Cristianam fidē
suscepit ; dimissis cūctis heresibus . Hic Tiberius Cristi
anissimus fuit & plurimum pauperibus compatiens

De Leonogildo . xix . Rege Gothrum in Hispania
regnante

572.

*noſ bñ totū hoc ca. ob
reuerſionē rātoꝝ pōꝝ.*

Severianus.

EONOGILDVS Luibam fratrem Hispaniē &
Gallie . xix . loco regnum adeptus est anno domi
ni . D . Lxxii . regnauit annis . xviii . hic habuit uxore
Theodosiam Theoderici neptem filiam Seuertiani ducis
Carthaginensis : filii Regis Theoderici . Seuertianus ue
ro ex uxore Theodera ex regum sanguine descendenti :
genuit clarissimos filios Leandrum & Isidorum Archi
episcopos Hispalenses : & Fulgentium Tingitanum
Episcopum : & duas filias Florentinam monialem &
Theodosiam reginam : quam diximus uxorem Leono
gildi qui ex illa genuit Hemogildū qui fuit Cristi Mar
tir & Recaredum qui fuit Rex : hic Leonogildus belli
cosus fuit & accepit Contabriam Sabaudiā & nō nullas

alias Gallie urbes & plurimum Hispaniam ampliavit :
Nam ante eum gens Gothorum angustiis terminis ar/
tabatur & aliquam partem Hispaniæ obtinebat . Eo tē/
pore regnum Sueuorum intra Hispaniam penitus dele/
tum est : quoniam hic Leonogildus contra Andecam
Regem Sueuorum in Gallicia pugnavit : illumq; devicit
& extunc cessavit regnum Sueuorum : quod centūsep/
tuaginta & septem annis principatum tenuerat : illudq;
regno Gothorum additum est . Deinde hic Leonogil/
dus Romanos apud urbem legionem fudit : urbem cep/
pit & suo nomine legionem uocavit . Hic Ariana heresi
infectus fuit & quia Hermegildus eius filius heresi non
assensit Martirem propria manu consecrauit . Nam as/
sumpta occasione q̄ Hermegildus acceperit uxorem filiā
Gidiberti Regis Francorum contra eum exercitum con/
gregavit : & apud Hispalim eum obsedit & cepit & car/
ceribus traxit cui suavit : ut Catholicam fidem desereret :
& regna illi tanq̄ primogenito dimitteret : cui Hermeg/
ildus ait se non curare si ei in terreno regno non succe/
deret . Si aliud longe felicius regnum obtineret in celis
Tandem post plurima supplitia ipse impius pater securi
caput filii elisit : Hoc tempore sedit Romę Pelagius . ii .
& Gregorius primus . In iperto uero Mauricius primus
ex Gręcorum gente : hic fuit gener Tiberii : & fuit Ca/
tholicus & deuotus : Persas & Armeniam devicit : hoc
tempore Beatus Gregorius in Papam eligitur : cum quo
Mauricius discors fuit adeo ut imperator mortem ei cō/
minaretur : sed tandem de cunctis penituit : hic Impera/
tor in oriente constitutus cum Arapinis & Furtis suos
cohiberet & puniret prouocati milites Focam cesarē eli/
gerunt : qui Mauricum in quandam insulam cum ux/
ore & filiis fugauerunt & tandem peremerunt

De Recaredo .xx. Rege Gothorum in His-
pania regnante

590.

*in tpo migunaeregia qda
spana*

ECAREDVS filius Leonogildi .xx. loco reg-
nauit anno domini .Dxc. hic regnauit annis .xv.
Cristianissimus fuit & patri : fide & moribus ualde diffi-
milis . Nam hic gloriosus princeps bello promptus erat
in pace preclarus longe plus fide : q̄ pater : armis regnū
dilatauit : hic a sanctis uiris Leandro & Fulgentio
a cunabulis eius in fide instructus fuit & a populis suis
Arrianam heresim in concilio Toletano cōgregatis mul-
tis Catholicis Episcopis extirpauit . Nam ipse Cristia-
nissimus princeps personaliter in eodem concilio Toleta-
no interfuit : gesta q̄ in eo sua subscriptione firmauit :
damnans perfidiam Arriannam : quā pro magna par-
te Gothi tenuerant & proprio ore predicauit trium per-
sonarum unitatem : unum deum filium consubstanci-
alem genitum : spiritum sanctum inseperabiliter a pa-
tre & filio procedentem . Postq̄ fidei professionem ac he-
resis damnationem : Ipse princeps religiosissimus / fidei
armis munitus apud liguam occitanam .xl. milia Frā-
corum prostrauit atq̄ deuicit : quo bello preter illud in
montibus Cathelanicis commissum nullum acruus comis-
sum in Gallia legitur : sepe hic Rex Romanos & diuer-
sas alias gentes deuicit & fugauit : ex huius regis tēpore
nulla heresis reperitur in Hispania orta aut defensa . Hoc
tempore sedebat Romę Sauinianus primus & Bonifa-
facus tertius & Bonifacius quartus . In imperio uero
Focas hic ut diximus seditione militari creatus est cōtra
Mauricum . hic Focas concessit beato Bonifacio . Ut
templum Pantheon in ecclesiam consecraretur : contra
hunc Focam Heraclius bellum mouit & eum uita &
regno priuauit

De Luiba .xxi. Rege Gothorum in Hispania
regnante

VIBA .ii. Recharedi filius .xxi. loco regnavit
āno domini. Dcvi. regnavit ānis duobus Mēſibus
quinq̄. Hic ſedecim annorum erat cum a uitrice per
ſeditionem eſt occiſus propter regni breuitatem nō: poni-
tur concurſus Romani Pontificis nec Imperatoris : niſi
id unum . Nam eo tempore maxima bella exorta ſunt
aduerſus Regem Perſarum : & Romani Ieroſolimam
& plurimas prouintias dimittere coacti ſunt

606.

De Viterico .xxii. Rege Gothoy in Hispania
regnante

ITERICVS occiſo Luiba .xxii. loco per tyran-
nidē regnū aſſumſit anno domini. Dcvii. regnavit
annis ſeptem . Hic multa illicita fecit & tandem qui in-
teremit Luibam ab eius conſanguineis eſt gladio inter-
emptus : Hoc tempore ſedit Romę Deus dedit natione
Romanus . In imperio uero Heraclius cum Constantio
filio ſuo | hic filius fuit Heracliani Cōſularis Affricę &
duos filios genuit Heraclionē & Constantinū qui Con-
ſtantinus Heraclio mortuo Imperium ſuſcepit : huius
Heraclii tempore Machometus impius propheta Sar-
racenorum ſurrexit : cauſamq̄ huic ſecte non paruam at-
tulit tyrannis & iniqua gubernatio Heraclii in partibus
Orientis : qui plurimos grauabat & affligebat Talliis &
exactionibus : quare ſubditi ab eo reſceſſerunt & ut rebel-
lio eo magis duraret : fecerunt ſciſma & diuiſionem in
ſecta ut egit Ieroboan qui ut perduraret rebellio contra
Roboam & regnum Iſrahel : reſceſſit a cultu ueri dei &
de hoc alibi diximus latius

607.

*hoc t̄pore impius Macho-
metus ſurrexit. ſi in
t̄pore huic. & reſceſſit a cultu
herachi imperatoris ſuorum
ſe cuius quaſi a natibitate.*

De Gundamiro .xxiii. Rege Gothrum in His-
pania regnante

VNDAMIRVS post Vitricum .xxiii. loco reg-
 nauit anno domini . Dcxiiii . hic p̄fuit regno
 annis duobus : ipse Vascones domauit . Romanos fu-
 gauit apud Toletum obiit : statuit plurimas leges in fa-
 uorem ecclesiarum : signanter q̄ nullus inuitus extrahat
a sacris templis . Hoc tempore sedit Romę Honorius
 predictus . In imperio uero idem Heraclius a quo Cos-
 droe Rex Persarū uictus & cęsus est & populus Cristi-
 anus cum sancta Cruce a captiuitate liberatus : & ex
 eo tempore instituta est festiuitas exaltationis .S. Crucis

- hoc ipore fuit instituta
 festiuitas sc̄e crucis s̄c̄
 exaltationis /

De Sissebuto . xxiiii . Rege Gothorum in His-
 pania regnante

ISSEBVTVS post Gundamirum . xxiiii . loco
 regnauit anno domini . Dcvi . regnauit annis . ix
 Mensibus . vi . Hic Cristianissimus & Religiosissimus
 appellatur . Hic inter plurima opera sua celo fidei accen-
 sus : interfuit concilio Toletano : ubi eo instante statutū
 fuit : ut illi qui haecenus ad Cristianissimum : fuerant co-
 acti : quia iam fidei Catholice societati fuerant compelle-
 rētur : fidem seruare . Licet illam necessitate susceperunt
 ut habetur in . c . de iudeis . xlv . Di . Sūt tamē q̄ asserūt
 hunc Sissebutum in principio regni sui compulisse iude-
 os omnes ad baptismum . Postea uero cernens multos
 ex eis recidiuasse & iudaicasse assensit ut in concilio To-
 letano statueretur : quia deinceps nullus inuitus baptisa-
 retur : licet qui iam taliter fidem susceperant eam serua-
 re cogentur sub hoc Sissebuto gloriosus ysiderus apud
 Hispalim concilium celebrauit contra heresim Acepha-
 lorum . hic Sissebutus in propria persona bis contra
 Romanos triūphauit : & aliquas eorū urbes expugna-
 uit deinde in Affrica transfretum nauigans plurimas

gētes sibi & domino Gothoꝝ subiecit fuit mire clemēte
& benignitatis | & in redemptione captiuorum thesauros
expendit non paruos | obiit ut quidam asserunt ueneno :
cuius obitus toti Hispaniē plurimum fuit dispendiosus
Hoc tempore sedit Romę Seuerinus & . P . iii . In im/
perio predictus Heraclius de quo paulo ante diximus

De Recaredo . xxv . Rege Gothoꝝ in Hispania
regnante

ECAREDVS huius nominis . iii . Sissebuti fili/
us . xxv . loco regnavit anno domini . Dcxxv . }
solū mēsis sex prefuit . Hic Rex paruo tempore regna/
uit : Ideo non fit mentio de Romano Pontifice & Im/
peratore suo tempore concurrentibus

625.

De Suintilla . xxvi . Rege Gothoꝝ in Hispania
regnante

VINTILLA primus filius Recaredi primi Re/
gis gloriosissimi . xxvi . loco regnavit annis . x . }
incipiens anno domini . Dcxxvi . hic sub Sissebuto dux }
fuit & Romanos bis domuit . Hic totus Hispaniē mo/
narchiam exclusis omnibus uestigiis Romanoꝝ primus
obtenuit | fuit bello uictoriosus | & ut ait Lucas Tudē .
inter Reges Gothorum auxit principatum Hispaniē
miro modo non tam prudentia singulari : quam uirtute
prelii : hic filium suum Rachimirum in consortio regni
assumpsit : & simul cum patre regnavit . Sed illico aut
parum post mortem patris obiit : & manserunt duo alteri
filii Suintilla & Sisenandus : quos Suintilla pater susce/
perat : ex Theodera filia Sissebuti : hic Suintilla belli &
paci tēpore moderatissimus fuit deo & hoībus dilectus

626.

Imperator Constantinus tertius
occisus est a suis in Sicilia
in tempore

Hoc tempore beatus Isidorus obiit in Christo : Circa illa
tempora sedit Romę Theoderus primus & Martinus
primus . In imperio uero Constantinus tertius : hic secū-
dum quosdam filius Heracli dicitur / secundum alios fili-
us fuit Constantini : unde a quibusdam appellatur Cō-
stans : sub magna pars reipublice a machometis deso-
lata est . Hic pessimus fuit : suo etiam tempore Sarraceni
Affricam occupant : sub hoc Imperatore Papa Marti-
nus concilium congregat ad delendum heresim : qua de
re conmotus Constantinus Papam capit & in exilium
mori fecit : hic Imperator omnibus fuit exosus : & in
Sicilia apud Siracusas a suis occisus est : post cuius obitū
milites quendam Armenum nomine Megencium ele-
gerunt : sed paulo post Constantinus filius Constantini
occisi aplicuit & imperialem purpurā sumpsit interfectus
tyranno & patris occisoribus

De Sisenando . xxvii . Rege Gothorum in His-
pania regnante

Ab hoc loco error
est in numeris a-
norum .

ISENANDVS Suitille filius . xxvii . loco regna-
uit anno domini . Dccv . hic regnavit annis quinq̄
Mensibus septem per tyrannidem regnum obtinuit cū
regnum deberetur Suintille fratri suo primogenito apud
Toletum obiit morte propria . Eo tempore Romę Mar-
tinus primus . In imperio sedebat Constantinus tertius
de quo supra diximus

De Suintilla . xx viii . Rege Gothorum in His-
pania regnante

VINTILLA . ii filius Sisenandi uicesimo octavo
loco regnavit anno domini . Dcc . xl . regnavit

annis .iiii. cuius tempore concilia Toletana fuerunt frequē
tata sub beato Eugenio sedis Toletane Archiepisco
po Hispaniarum primate : subscribentibus Narboneē
sis & Terraconensis Archiepiscopis Metropolitanis
sis sub eadem Toletana primatia : Hoc tēpore sedit in
Cathedra Petri Eugenius primus . In imperio uero idē
Constantinus tertius de quo paulo ante diximus

De Tulga .xxix. Rege Gothorum in Hispania
regnante

VLGAS ex Gothico regno sanguine descendens
regnauit .xxix. loco .anno domini .Dcc. xlv. }
regnauit annis duobus : hic Catholicus & optimus Rex }
fuit humilis liberalis cultor iustitie dilectus a clero & }
populo confirmauit publicis legibus quecunq; decreta }
fuerant in conciliis Toletanis : sed peccatis Custiani po- }
puli : hic Cristianissimus princeps intempestiue moritur }
Hoc tempore sedit Romę Vythianus . In imperio uero }
idem Constantinus tertius de quo ^{p. paulo} Suitilla primo diximus

De Vindasuindo .xxx. Rege Gothorum in His
pania regnante

INDASVINDVS post Tulgā per tyrānidē .xxx. }
loco regnasse perhibetur anno domini .Dcc. xlvii. }
regnauit annis decem cuius tempore duo apud Toletū }
fuerunt concilia congregata . Hoc tempore sedit Romę }
Deodatus . In imperio uero Constantinus quartus qui }
filius fuit Constantini tercii . Hic fuit fide Catholicus }
& deuotus restaurauit ecclesias per hereticos diruptas : }
presertim tempore Heraclii atavi sui . Demum propter }
hereses insurgētes cōgregauit sextam sinodum uniuersalē

Constantinopolitanensis insurrexit contra manicheos
quos pater & auus suus protexerunt : eo autem feliciter
mortuo filius eius Iustinianus eligitur huius imperatoris
tempore: Regina Perfarum nomine Cesarea . clam uenit
Cōstantinopolim . ubi baptisata fuit nec ad uirum redire
quousq; uir eius etiam baptisma gloriose suscepit secūdū
Martinum & Sicardum

De Recinsuindo . xxxi . Rege Gothorū in His/pania regnante

RECINSVINDVS filius Cindasuindi . xxxi . lo/ro regnauit anno domini . Dcc . lxxii . regnauit
annis xviii . Mensibus . xi . hic procurauit ut suo tē/ore sub Eugenio tria concilia Toletana congregarentur
cuius tempore defuncto Eugenio Illesonius presuit sedi
Toletane genere scientia & moribus preclarus : Virgini
Marię deuotus : de cuius Virginitate preclare scripsit
contra quosdam hereticos Elidium & Pelagiū quos sua
mellisflua doctrina mirabiliter confutauit : Quare beata
Virgo apud Toletum eidem Alfonso matutinale officiū
celebranti apparuit : choro uirginum comitata inquiring
quia fide certa & recta conscientia . lumbos tuos Virgi/ nitate cinxisti & Virginitatis mee gloriam cordibus fide/ lium depinxisti/accipe uestem de thesauris filii mei/qua
infestis solempnibus uestieris . quo munere Alfōsus letus
remansit : Hoc tempore sedit Romę Paulus primus na/ tione Romanus . In imperio uero Constantinus quītus
filius Leonis . Hic annis . xvii . imperauit simul cum
patre : fuit autem pessimus nam sacrificauit demonibus
habebat consultorem Anastasium falsum Patriarcham
Constantinopolitanensem

De Bamba . xxxii . Rege Gothorum in His-
pania regnante

6
AMBA de Gothoy genere descēdēs strenuus
& mansuetus . xxxii . loco in Regem Gothorum
assumitur defūcto Recisūindo āno domini . dclxxvi : reg-
navit annis ix : mense uno . hic Paulum grecum rebellātē
captivū duxit Toletū : hūc Paulū magno exercitu cōgre-
gato obsedit apud Neumasiū tūc civitatē Hispanico pri-
cipatui subditam quē in Gallia Gothica sita est : illum op-
cepit ac eius complices carceribus mancipavit : cuius tē-
pore . cclxx . naues Maurorum . litora petunt Hispaniē
sed Bambe Regis providentia & strenuitate cremantur .
hic liuore inuidorum ueneno creditur infectus per Erī-
gium consobrinum Vindasūindi Regis qua pestifera
portione Regis memoria nec non prudentia confusa est
sed Quiruncus Archiepiscopus Toletanus & regni op-
timates causam nescientes regi ecclesie sacramenta ut de-
uote susciperet procurarunt : tandem paululum ad se re-
uersus : habitum religionis assumpsit apud cenobiū opi-
di depampliega Burgensis districtus quod postea trās-
latum est ad monasterium sancti Petri de Arlança : ibi qu-
uitam immaculatam finiuit . uixit autem in monasterio ā-
nis septem . Non nulle uero historie Hispanorum quas
prias fabulas aliqui putant : asserunt hunc Bambam regē
ex aratro assumptum esse ad sceptrum regni . Nam aiunt
post mortem Recisūindi regis : omnes regnicolę suppli-
carūt Papę Leoni : ut p̄ces deo porrigeret quē idoneū
ad regendum Hispaniam electuri essent . Leoni igitur
summo Pontifici oranti reuelatū est ut eligerent quēdam
conmorantem in partibus occiduis nomine Bambam
rusticum qui quesitus per omnes Hispanias : tandem
diuino iudicio repertus est in finibus Portugalie in agro

D. 270. nabius & alarabos q
ac spāna que mo fue fiete
frailchasta qm tuio epay
gad spues q sano de lar se
gledieron algunas istor
dize q muer to ite q sin do
erolos gods al papaleo q
se por oraciū qual seria fi
el heronaciū se pondio q
ba vulabra dor doo de te
buel tos halla to o a rca
portugal id xerole que se
suffer el se spodio q quada
gija da die se fruto i hoja
e sepn to las dio y fuelle
atole di por quiriō ara
poungido fue ad linaje d

quem cum bobus suis arabat : cum igitur duo milites eum reuerenter salutassent : dixissent ei a deo celi ordinatum esse ut Rex Hispaniæ futurus esset . ille putans sibi illudere uelle : Post multa ait ad milites : quando hic baculus cum quo boues percuciebat germinabit frondes & fructum : tunc ego Rex uester ero : quo dicto miraculose uirgula illa radices folia & fructum produxit : omnes igitur perterriti diuine uoluntati non resistentes Bambã ad urbem Toleti perducunt : ibique per Quiritiũ Archiepiscopum unctus & coronatus est . hec est uulgata his Panoy opinio : que pro eo q̄ miraculo iuuatur a multis comprobatur auctentice tamen historie Bambã ex Gothorum genere descendisse perhibent quod tamen huic diuine assumptioni non repugnat potuit enim ex Gothoy genere descendisse : plerumq̄ enim utilius ad regimen populorum quis assumitur ex laboribus rusticanis q̄ ex deliciis urbanis : quare diuina dispositione que nouit quid cuiq̄ populorum & prouintiarum congruat . sepe ex agro & pastura Reges assumpti . sic Saul patris asinos pascens Rex eligitur : sic & Dauid de post fetantes ad regni sceptrũ diuino iussu acceptus est . sed apud Romanos Quintius circumcinctus ditator ex aratro ad ditaturam uocatus est : sic & Tullus hostilius : qui in pascendo peccore diligens fuit diligentius atq̄ salubrius Romanum rexit imperium . Adeo ut teste Valerio trita illa in agricultura etas altissimo magestatis fastigio fulsit . Sic & Attilius cum a Senatu quereretur ad imperium femina agris spargens non inter urbium illecebras repertus est . Quare ut idem Valerius subdit : ille ex aratro atri te manus salutem publicam stabilierunt atq̄ ingentes hostium copias fuderunt . Hoc tempore Bambe Regis sedit Romę Leo Papa . iiii . In imperto uero idẽ Constantinus de quo paulo ante diximus

De Eringio . xxxiiii . Rege Gothorum in His-
pania regnante

RINGIVS Recisuiudi nepos . xxxiiii . loco reg-
nauit anno domini . Dcc.lxxxv . hic regnauit an-
nis septem tyrannice intrauit : erat enim superstes **The-**
ophrepus filius Recisuiudi . cui regnum debebatur . hic
Cisilonem filiam suam uxorem dedit egice consobrino
Regis Bambe in odium **Theophredi** . ne impediretur
in regno : Hic tempore tria concilia **Toletana** fuerunt
congregata sub **Iuliano Pomerto** primate . uiro scientia
& moribus preclaro . His tēporibus ualida fames His-
paniam inuasit : adeo ut multi coegerentur per mundum
ut profugi peregrinari : Hoc tempore sedit Romę **Bene-**
dictus . ii . & Iohannes quartus . In imperio uero **Iusti-**
nianus secundus . Hic Imperator fuit fide Catholicus :
plurimum honorauit ecclesias & diuinum officium fre-
quentauit : contra hunc conspirauit **Leo patricius** cum
presidiis **Tiberii principis** : qui eundem **Iustinianum**
imperio priuauit . eumq; lingua & naso truncatum in ex-
ilium mittit . postea uero populo acclamante **Iustinianus**
recuperauit imperium **Leonemq; & Tiberium** usurpa-
tores imperii uigulat . quinimo ut **Martinus** refert tan-
tam in rebelles uindictam exeret ut quotiens sibi a naso
preciso aqua deflueret toties aliquē aduersarioꝝ occideret

De Egica . xxxiiii Rege Gothorum in Hispa-
nia regante

GISA gener & heres **Eringii** . xxxiiii . loco **Go-**
thorum regnum suscepit anno domini . Dccxcii .
regnauit anni decem hic postq; Rex assumptus est . filiam
Eringii Regis uxorem suscepit . sed comperto q; dictus

Heringius in mortem Bambe conspirasset : eandē uxore suā a se abiect : hic tandem cōmuni morte apud Toletū obiit : Hoc tempore sedit Romę Papa Sergius primus & Leo tercius : hunc Leonem ab imperio expulit & in exilium misit . Alie historię habent : qđ uinctum in urbe detinuit . eo tempore secundum Martinum . magnum scisma fuit & synodus congregatur apud Aquilegiam

De Vitica . xxxv . Rege Gothorum in Hispania regnante

VITICA filius Egice post patris obitum . xxxv . loco regnat anno domini . Dcccii . hic regnauit annis nouem nimium tamen bonis uixit . pessimus nāqđ fuit & flagitiosissimus . Nam Theofredum filium Reciuindi Regis exilio relegauit & oculos effodit : hic Theofredus ex Retilene uxore sua regio genere descendenti genuit Costam & Rodericum / & Secundum alios Pelagium : prefatus Vitica itaqđ noluit occidere Pelagium : cuius patrem premerat : sed ad Cantabriam fugit euadēs furiam persequentis : quia per illum diuina prouidentia decreuerat a clade miseram Hispaniam liberare : hic Vitica post multa scelera ab eo commissa penas luit . Nam Rodericus filius Theofredi quem Vitica interficere uoluerat fauore Romani Senatus : cui Recinsuindus amicus erat contra Viticam rebellauit & tandem eum cepit regnoqđ priuauit : Alii dicunt Costam fratrem Roderici id egisse : Inter cętera flagitia Vitica hoc addidit . Nam spreta propria uxore plurimis cōcubinis adhesit & omni luxurie se dedit dicens illud sapientis non sit pratū quod non pertranseat luxuria nostra & ut multitudinem haberet sotā tante libidinis auctoritatiue dedit preceptū ut clerici possent publice ducere quotquot mulieres ualerēt

nutrire nec obedirent preceptis apostolicis contrarium
iubentibus denique restituit iudeos . quos Cristianissimus
Sisebutus a regno expulerat . quorum flagitiorum penas
persoluit : quia ut diximus oculis simul & uita mulcta-
tus est : iuxta sententiam prophete Disperdam habitates
in domo uoluptatis & luxurie : hic Vitige cum multis
argueretur quod quendam sceleratum uirum sibi acceptum
omnibus odio habitum ad magnas dignitates peruex-
isset : Ad illos mentitur inquit uulgus . qui me omnium
mortalium pessimum arbitratur . Imitatus Dionisium
seniorem tyrannum . qui eum accusantibus quod hominem
iniquissimum cuius molestum ad summos magistrat-
us uocasset . Volo inquit . eum esse . quem magis me
cuius odiant : funestum uerbum tali auctore dignum .
Ferunt denique Hispanorum annalia quendam Buffone
facetum Vitige . ioco aut serio dixisse . cum filius Regis
& Rex ipse existas cur ita agis ut regnum perdas . At
ille ut alter Dionisius Siracusanus : pater inquit sua mi-
hi regna reliquit non fortunam : ad quem iterum Buffo
ait falleris in hoc ueluti in aliis : dum putas fortunam tibi
uita & scelera induxisse : que potius ad bonum quam malum
impellit : Hoc tempore sedit Romae Iohannes sextus &
Iohannes septimus . In imperio uero Iustinianus secun-
dus . Item ex exilio reuersus de quo diximus supra cum
de Eringio egimus hunc Iustinianum de iniuriis sibi il-
latis uindicantem homines prouintiae ab imperio expu-
lerunt & quendam Filippum elegerunt . qui Constanti-
nopolim ueniens Iustinianum cum filio peremit

De Costa Theodera filio . xxxvi . Rege Go-
thorum in Hispania regante

COSTA Theofredi filius & frater Roderici. xxxvi.
loco regnum Gothorum suscepit anno domini .
Dccc. xi. regnavit annis quinque Mēſibus ſeptem : hunc
Rex Vitiſca . ſolita malitia ſicut patrem Theofredum uo-
luit obcecari . ſed Coſta reſtitit . etiam patre uiuente &
eum execrari iuſſit . ſicut ipſe fecerat Teofredo patri ſuo
attulit ante auxilia Coſte Senatus & populus Romanus
ob amicitiam quam cum Recunſuindo auo ſuo habuerāt
Nam in bello campeſtri eundē Vitiſcam deuicit & oculis
ac regno priuatum Cordubam miſit . ubi miſeram ſed
debitam uitam finiuit : Nonnulli hiſtorici ut Rodericus
Toletanus nullam de regno Coſte faciunt mentionē . ſed
inmediate poſt Vitiſcā Rodericum regnaſſe perhibent :
alii Coſtam licet paruo tempore tamen poſt Vitiſcā reg-
naſſe affirmāt . qui ut a iunt propria morte obiit relictis
duobus filiis impuberibus : Sub hoc Coſta preſuit Ro-
mę predictus Iohannes . vii . & in Imperio ſedit Iuſti-
nianus ſecundus de quo haecenus diximus

De Roderico . xxxvii . & ultimo Rege Gothorū
in Hispania regnāte & de infelici clade Hispanię
euſdem Roderici tēpore occurrente & de cauſis
prefate irruptionis & de malis . que ex uindicta
procedunt & quare Rodericus dicitur ultimus
Rex Gothorum & de aliis occurrentibus

CODERICVS ultimus Rex Gothorum ante ir-
ruptionem & cladem Hispanię filius Theofredi &
frater Coſte . xxxvii . ſed ultimo loco regnavit aſno do-
mini . Dcccix . regnavit annis duobus cū Vitiſca & uno
ſolus . Hic regnavit uiuente Vitiſca : fuit autem Roderi-
cus agibilis ualde ſed in bellis infortunatus moribus nō
ſatis ornatus : hic Rodericus filiam Iuliani Comitum in

suo regio Palatio enutritam uiolenter oppressit dū pater
in Affricam legationis officio fungeretur : Erat Iulianus
ipse uir nobilis & de Gothorum prosapia descendens .
consanguineus Vitige . Set & plurimū . audax & armis
strenuus cuius filie infelix stuprum infelicissimā Hispa
nię cladem attulit : Nec solam huius preclare regionis ir
ruptionem . hec fornicaria pestis adduxit : Nā ut Me
thodius uoluit . quid aliud q̄ supra & libidines mūdū
ipsum diluuiū diluere : Quid Gomorram & sotias uillas
incendit : Equidem raptus simul & stuprū Helene Troie
euerisionem peperit . greciamq̄ uiris preclaris orbauit :
Sed & raptus Dine filie Iacob regni Sichen desolationem
pertulit : Verum quia ut ajunt sacri interpretes . altissi
mus deus iustus malorum uindex est & corruptos ho
minum mores : supra ac funesta flagitia solet bellis ple
rumq̄ emendare . nōnunq̄ conterere : Igitur huius Ro
derici & aliorum regum Gothorum peccata . tyranni
des iniustas successiones |cedes | rapinas : & alia scelera
uindicare uoluit : Non enim durabilis est scelere questus
principatus . unde noster Lucius Seneca in Tragediis .
uiolata nemo imperia continuat . diu moderata durant :
Cū igitur ad perditionem & Hispanie euerisionem festi
narent tempora Iulianus ipse ex legatione rediens . stu
prumq̄ filie comperiens . ire stimulis accenditur lingua
confunditur . cor palpitat . facies ignescat exasperantur
oculi . nequaq̄ cognoscit notos superiorem non uidet .
nihil nisi de uindicta cogitat ad quam properat : quare
uxorem filios ac res suas ad urbem cepte in Affricā tra
ducit : ibiq̄ habita coniuratione cum arabibus . tandem
optinuit filius ipse perditionis a Miramomelino principe
Affricę . ut quidā Muça princeps Affricę & alter dictus
Tarif . cum Iuliano magnis arabum copiis suffultus : in
Hispaniam trāsirēt : q̄bus Iulianus plurimis nequissimis

Cristianis sociatus aditum præbuit & Tarifam. Algeçurã
pleraq; alia loca occuparunt. ingentēq; prædã in Africã
attulerunt. que res maiorem Muçę iterum transeundi fi-
dutiã tribuit: Quare idem Tarif. Iuliano comitatus
cum infinita multitudine arabum. secundo in Hispaniã
transectat. contra quos Rodericus Rex. sanctũ nepotẽ
suum mittit. qui uictus & interfectus est: tũc Sarraceni
dilatantes potentiam suam Bethicam & Lusitaniam iã
diuina indignatione animis & uiribus distitutas. sibi
subiecerunt. Cumq; Rodericus Rex cognouisset stragẽ
suorum patrie deniq; inuasionem. congregatis copiis
suis arabibus se obiecit. & prope Xeritum diuersa &
acerrima bella commissa sunt: In quibus ut refert Lucas
Tudensis. Dccc.vi. millia arabum diuersis bellis cecid-
erunt: sed tandem die quadam dominica anno domini
Dccc.xiiii. Iuliano & ceteris perfidis Cristianis ac Mau-
ris fortiter dimicantibus & nouis eis copiis adueniẽti-
bus ut deo placuit franguntur acies Cristianorum & Rex
Rodericus ut putatur extinctus est. nõ enim nisi uesti-
gia corone & uestium sunt reperta. Tandem Sarraceni
per omnes Hispanias debachantes omnia diruerunt:
Nam infra biennium principatum Hispanię obtinuerũt
preter Asturias. quousq; ita dei permisit. que propter
populi Christiani peccata magisq; manus hostium pugna-
bat. nec solum Hispania eam diruptionem passa est: sed
magna pars Gallie presertim Aquitania: Vasconia: &
tota Narbonensis prouintia. In qua lingua Occitana.
que olim Hispanica Gothica appellata est: Nec facile di-
ci posse quantus illo infelici tempore seuit in Christianos
Sarracenorum gladius: Vbiq; enim per omnes Hispa-
nias Mauri passim seuebant etenim interficiebant fide-
les ut pecudes paratus erat ad cedendum gladius parati
qui cederentur: Vnde Steffanus Papa interpellatus a

Rege Roderico pro auxilio eidem ut auunt . In hec lacrimosa uerba scripsit . Tue excellentie litteras tristis accepi : letus relegi : quis enim inquit tam miseram terre tue cladem non lugeat : que Barbarorum gladiis tradita pene iam non habet qui in ea uiuat & tamen habet qui cotidie in domino . imo pro domino moriantur : Que omnia funesta mala unius hominis uindictę rabies induxit : O infelix uindicta . que ab ipso uindicante incipit & ad se uindicta retorquetur . dum primo penas in se exigit . q̄ aliis exsoluat . O infelix ulciscendi libido que hostis iniurias in se uindicat & suas hostibus offert ulciscendas . O iterum infelix uindicandi rabies . que in suos seuit . ut hostes liberet . suos expilat . ut hostes dicet . O infelix hominis religio que deum immortalem deserit & sceleratum machomentum colit & fidem negat ut perfidiam induat . O infelix impietas que suam patriam prodat ut alienam conciliet . ac suos filios uilissima m̄cipia facit . ut hostes simul & seruos . non modo liberos . sed dominos constituat : O rursus infelix ad dulcem patriam crudelitas . que proprios expellit ciues ut hostes inhabitent . ac propinquos interimit ut exteris uitam donet . fugat domesticos . ut admittat Barbaros . & ut paucis agamus . O infelicissima omniũ uictoria . qua qui uictor putatur uictus euadit : Cetera huius infelicissimi Iuliani scelera ac tante cladis & diruptionis calamitates . Rodericus Toletanus sapienti . sed mesto ac lugubri stilo deplorat . uerum Iulianus ipse perfidissimus penas in hoc seculo non euasit acerbiores apud inferos recepturus . Nam ab ipsis Mauris . iuste trucidatus creditur suspicionis & Cristianitatis ei notam fingentibus . ut uerum sit quod propheta ait Impii consumentur ab idolis q̄bus sacrificarunt . & iterum in se experiretur . quod sapiens ait in Ecclesiastico qui uindicari uult a deo inueniet uindictam :

*Nō ep̄s Steph̄
ad rodericu regem
q̄ comite In hant
q̄ religioz x̄ de f̄m
i p̄iaz y ch̄du*

& rursus in Ezechiele pro eo quod fecit ultionem in ydumea
ut se uindicaret ulciscar & ego in eum | Sic Ieremias ait
Ulscar ultionem tuam . destruit enim deus omnem in-
imicum & ultorem : sed precipue in eos parata est uin-
dicta . qui in patrie perniciem ulciscuntur . dicente pro-
pheta ulciscar in eos qui destruunt regionem suam. hinc
Gregorius si ob illatas nobis contumelias implacabiles
summus . uindictae furor in nos ipsos reuertitur . & inde
punimur unde alios puniri sperabamus . fuisset satius
maledicto Iuliano . iniuriam contemnere quam in se uindictam
agere : qui iuxta Ambrosium . Sapientior est qui con-
temnit quam qui dolet . qui enim contemnit . quasi non sen-
tienti ita despicit . qui autem dolet . ideo dolet quia sentit :
Sed iam ad Rodericum redeamus ultimum Regem Go-
thorum appellatur aut ut putamus ultimus Rex Gothorum
non quod Pelagius & sequentes Reges ex Gothorum genere
non descendant . sed quia reges omnes ab Athanarico
qui primus ex Gothis ut diximus regnauit usque ad istum
Rodericum solo nomine regio Gothorum appellati sunt
nec enim intitulati sunt Reges Hispaniae aut castelle uel
legionis . sed Reges Gothorum simpliciter . qui & arma
atque insignia deferebant . non Hispaniae quidem sed gentis
Gothicae . aut originalis prouintiae Gothicae a qua proces-
serunt . que Dacia & Nurbeia putatur in qua & Gothia
est ut latius in prima parte tactum est . post Rodericum
uero Pelagius & ceteri qui ei in principatu Hispanico
successerunt & si ex sanguine Gothorum ut diximus de-
scenderunt tamen non Gothorum titulis sed Hispaniae .
primo . Deinde legionis & Asturiarum . Rursus castel-
le regni intitulationibus sunt appellati . quamquam substantia
principatus eadem in utrisque fuerit : ea igitur causa fuit
cur Rodericus ultimus rex Gothorum communiter appellari
solet post cuius infelicem cedem & occupatas Hispanias

predicti arabes Muge & Tarif duces Regis Miramo/
molini transfretarunt in Affricam constituentes Regem
principatus Hispanie Bellaçim filium Muge . qui par/
uo ad modum tempore regnauit & a suis est interfectus
post illum uero regnarunt in Hispania quindecim Re/
ges infra uiginti annos . omnes enim occidebantur ab
eisdem Sarracenis usq; ad principatum acabat filii la/
get . quem Sarraceni in Regem elegerunt apud Hispa/
lim . Hic Acabat astutus & solers admodum fuit . In/
uenit enim remedium . quo & principatus eius duraret &
preteritorum regum interfectores puniret . Ea enim die
qua Rex electus fuit . decreuit potius ingratus uiuere .
q̄ gratus mori . iussit enim electores ut paululum in Pa/
latio spectarent . interim uero . quibusdam sibi fidissi/
mis ad cameram uocatis . Scitis inquit . quia inter hos
omnes qui me elegerunt . parcialitates & discidia sunt .
& quilibet uoluit Regem ad sui uoluntatem eligere . deo
tamen placuit ut illi prudentia & consilio parentum &
amicorum meorum uota sua in me direxerūt Si igitur de
meut de ceteris Regibus disponunt . Satius mihi foret
uiuere . ut priuatus . q̄ cito Rex mori . Deliberauit itaq;
eos omnes electores gladio cedere . paratis igitur licto/
ribus siugulos aut binos ac binos ad se euocat & tandē
eos eadem hora numero tre-centos interficit quo facto ce/
teri de regno petiti fuere nec in eum conspirarunt .
Regnauit autem longo tēpore & plurimas clades Cristi/
anis intulit : Tempore Roderici prefati . sedit in Cathe/
dra Petri Constantinus secundus qui ex laico factus est
prespiter & tandem per tyrannicam ambitionem papa
tus inuasor fuit secundum Martinum . Sed tandem a
fidelibus oculis priuatur . Sedit etiam post eum Steffa
nus tercius . Hic ex Gallia & Italia conuocata synodo .
omnia a Constantino predecessore ordinata deordinauit

*nō astutiū istū
regē arabū*

Et omnes per eum ordinatos degradauit. huius Pontificis tempore ut refert Sicardus. In partibus Ligurię uir magnę sanctitatis Boadinus nomine Floruit qui sepe futura predixit: absentia quoq; quasi presentia nūtiabat. Nam cum Rex Luprandus uenaretur in silua; alter ex familiaribus putans ceruum percutere: nepotem Regis Anfusum nomine sagitta sauciuit. quem cum Rex unice diligeret: sancto uiro recomisit. ille uero ad Regis seruitorem ait. scio quid Rex optat: sed hac hora puer obit in Christo. significa ergo Regi magis sibi proficiet mortuus q̄ uiuus. Rex itaq; licet doluerit de obitu nepotis: tamen sustinuit equo animo deo gratias agens q̄ suo tempore uir dei spiritu prophęcie lustraretur. Eo deniq; tempore sedit in Imperio Philipus secundus qui ut diximus Iustinianum Imperatorem iugulans Imperauit annis duobus. parum uero post eundem Philipū Anastasius Imperator secundus qui & Arthemius dictus est oculis & Imperio priuauit. Hic secundum Martinum & Vincentium hereticus & nequissimus fuit: omnesq; picturas & imagines ab ecclesiis precepit abradi: propter quod Romani imaginem ciuitatis ipsius recipere uoluerunt.

Explicit Secunda Pars

Incipit tertia pars huius Hispanice historie In qua Regū
Hispanie genealogia successiones & successus ac clariora
eorum gesta breui enarrantur compendio incipiendo
a Pelagio qui primus in Hispania regnauit post miseram
eius cladem per Sarracenos illatam continuantur regū
successiones & successus usq; ad Fernandum tertium qui
Hispalim Cordubam & totam Bethicam lucro fidei re/
cuperauit adduntur etiam pro historie ornatu preclara
documenta & exempla antiquorum. Romanorum. Gre/
corum & aliorum Priscorum

Prephatio & introductio ad ea
que in hac tertia parte dicentur

7 IN SVPERIORIBVS HVIVS HIS/
torie partibus ex multis pauca cōplec/
tētes de salubritate aure Hispanice eiusq;
terre feracitate . auri deniq; argenti ce/
terorumq; Metallorū diuiciis & uber/
tate . nec non gentis fide religione. stre/
nuitate amicitia & humanitate breui egimus . Sitū rur/
sus & eiusdem preclare prouintie descriptionem respectu
aliarum orbis nationū : Sed & prouintiarū sub ea cōten/
tarum succincte contexuimus : Postremo regnoꝝ in ea
erectorum originem : tempora . diuisiones & uniones
sūmatim ostendimus : Verum quia inter cetera que fide/
liter retulimus ysidorum . Lucam . Tudensem . Rode/
ricum deniq; Toletanense; Historiographos clarissimos
sequentes . id constāter diximus quoniam ab Athana/
rico qui Gothis primus in Hispania regnauit . Hen/
ricus quartus Rex Castelle & legionis modernus . lxxxii.
gradibus totidēq; successionebus per rectas lineas distat
quarum successionebus gradus . xlv. numerātur supputādo

quemlibet Regem pro una successione siue gradu incipi-
endo a Pelagio . qui primus regnavit post infelicem ca-
lamitatem miseramq; Hispaniæ cladem . peccatis populi
Cristiani diuinitus permissam uerius iuste inflictam . qua
omnes fere Hispaniæ & nõ parua Galliæ pars sub macho-
meti seruitute miserabiliter subacte fuerunt . usq; ad Hæ-
ricum quartũ predictũ nunc feliciter regnantem : ueridi-
ca computatione constat quia predictæ . lxxii . successi-
ones totidemq; regnandi gradus infra eandem familiam
continuati fuerunt . intra eandem stirpẽ eandem deniq;
domum . idemq; genus nec in eodẽ Hispaniæ principatu
alterius extranee familie interpolatio inuenta est . que res
in nullo ceterarum orbis nationum principatu alterius
facile potest : dignum duximus sub quodam epilogo
omnes reges eorumq; successiones & regnandi ordines
illorum successus & clariora gesta a Pelagio predicto
usq; ad inclitum Fernandũ tertium qui uandaliam & Be-
thicam a Mauris recuperauit breuissime recensere Rur-
sus pro maiore historie ornamento aliqua preclara gesta
ac similia exempla & memorabilia dicta & facta infere-
mus . tam ex sacra scriptura q̃ ex ueterũ Romanorũ &
Græcorum annalibus addentes insuper quedam moralia
documẽta reꝝ narrationi congruentia : Lattoꝝ rerũ
Hispanarum narrationem historie Roderici Toletani
relinquentes : qui res Hispanicas usq; ad fernandũ pre-
dictum inclusiue sapienti & graui stilo perstrinxit . De-
inde paulo extensius subsequentiũ post predictũ Fer-
nandum in Hispaniis regnantium generationes successio-
nes . & regnandi ordines . necnon successus & clariora
gesta describemus .

Incipiunt Capitula tercię partis

Capitulum primũ de Pelagio primo Rege in Hispania

post eius cladem & desolationem a Mauris factam &
de genealogia eius a Regibus Gothorum & de gestis
suo tempore

Capitulum secundum de Fasilla secundo Rege Hispaniæ
post dictâ cladem & de gestis suo tempore

Capitulū tertium de Alfonso primo dicto Catholico.iii.
Rege post cladem Hispaniæ & de eius genealogia & de
gestis suo tempore

Capitulum quartū de Froila primo qui quarto loco post
cladem Hispaniæ regnavit & de eius genealogia & gestis

Capitulum quintum de Aurelio quinto Rege Hispaniæ
post cladem

Capitulū sextum de Silo sexto Rege Hispaniæ post eius
cladem

Capitulum. vii . de Mauregato septimo Rege Hispaniæ
post eius cladem & de gestis suo tempore

Capitulum octauū de Veremundo primo qui . viii . loco
in Hispania regnavit post cladem & de gestis suo tēpore

Capitulum . ix . de Alfonso secundo cognominato Casto
qui fuit . ix . Rex post Hispaniæ desolationem & de gestis
suo tempore

Capitulum decimū de Ramiro primo qui fuit decimus
Rex post Hispaniæ cladē & de gestis suo tempore

Capitulum . xi . de Ordonio primo qui in Hispania. xi .
loco regnavit post eius cladem & de gestis suo tempore

Capitulum duodecimū de Alfonso . iii . cognominato
magno qui duodecimus Rex fuit in Hispania post illius
cladem & de gestis suo tempore

Capitulum . xiii . de Garzia primo qui fuit in Hispania
tredecimus Rex post eius desolationem & de gestis suo
tempore

Capitulum . xiiii . de Ordonio secundo qui . xiiii . loco
in Hispania regnavit post cladem & de gestis suo tēpore

Capitulum quātūdecimū de Froyla secūdo qui fuit . xv .
Rex in Hispania post cladem

Capitulū sextūdecimū de Alfonso . iiii . qui in Hispania
sextodecimo loco post cladē regnavit & de gestis suo tēpore

Capitulum decimūseptimum de Ramiro secūdo qui in
Hispania . xvii . Rex fuit post cladem & de gestis suo
tempore

Capitulum . xviii . de Ordonio tertio qui in Hispania
decimoctavo loco post cladem regnavit & de gestis suo
tempore

Capitulum . xix . de Ordanio . iiii . qui in Hispania . xix .
loco regnavit post cladem

Capitulum . xx . de Sancio primo qui primus Rex fuit
legionis & magne partis Hispaniē : & quomodo castella
fuit liberata a subiectione regni legionis

Capitulum . xxi . de Ramiro tertio qui . xxi . loco reg-
navit in legione & magna parte Hispaniē post cladem &
de gestis suo tempore

Capitulum . xxii . de Beremundo secundo Rege legionis
& magne partis Hispaniē qui post cladem . xxii . Rex
fuit & de uictoriis & gestis suo tempore

Capitulum . xxiii . de Alfonso quinto qui . xxiii . Rex
fuit in regno legionis & magne partis Hispaniē & de
uictoriis & gestis suo tempore

Capitulum . xxiiii . de Beremundo tertio qui in regno
legionis . xxiiii . loco regnavit & quomodo post istum
castella fuit erecta in regnum

Capitulum . xxv . de Sancio dicto maiore qui . xxv . lo-
co regnavit post cladem & quomodo fuit primus Rex
castelle propter uxorem

Capitulum . xxvi . de Fernādo primo qui uicesimosexto
loco post cladem regnavit & quomodo in eo regna cas-
telle & legionis fuerunt unita & de gestis tempore suo

Capitulum .xxvii . de nobilitate & extrenuitate Roderici de Biuaradi appellati & de uictoriis & preclariis gestis suis & quomodo ab Mauris recuperauit Valentiam

Capitulum uicesimū octauū de Sancto . ii . qui . xxvii . loco post cladē Hispaniē regnauit & de gestis tēpore suo

Capitulum .xxix . de Alfonso sexto qui . xxviii . loco post cladem Hispaniē regnauit . & quomodo ab isto incepit regnū Portugalie & de preclaris uirtutibus & gestis eius

Capitulum . xxx . de Geleyra & Vrraca filiabus Alfonsi sexti & de prole earum . & quomodo Alfonso Rex Aragonum eandem Vrracam duxit uxorem . & de illius impudicitia . & qualiter uterq; coniunx propter irreuerentiā ecclesie pessima morte obierunt & quomodo Aragonenses quodā petrū a se in regē electū regno priuarūt & Ramirū monachum erexerūt & de his que propterea acciderunt

Capitulum . xxxi . de Alfonso septimo intitulato imperatore qui . xxxi . loco post cladem regnauit & quomodo regna iterum diuisit & de clarissimis gestis suis

Capitulum . xxxii . de Sancto tercio desiderato appellato qui post irruptionem Hispaniē . xxx . loco regnauit & de uirtutibus & gestis suis

Capitulū . xxxiii de Feruando secūdo qui post cladem Hispaniē . xxxi . loco regnauit in legione & frater eius Sancus in castella

Capitulum . xxxiiii . de Alfonso octauo qui post cladē Hispaniē tricesimosecundo loco regnauit & de clarissima eius prole & bellis & uictoriis suo tempore occurrētibus

Capitulum . xxxv . de gloriosissima uictoria Alfonsi . viii . contra Sarracenos in famoso bello nauū tolose . & quomodo crux Cristi uisibiliter opem Cristianis tulit . & de innumera multitudine Mauroꝝ qui occubuerūt inferātur etiam ingentes copie eorum qui ceciderunt in nonnullis bellis exterarum nationum

Capitulum tricesimū sextum de his que acciderunt Regi
Alfonso octauo post famosum bellum prope naues tolo-
se & de ciuitatibus & locis que acquisiuit & preclaro fa-
cinore habito circa arcem de gorita & de obitu eiusdē alfōsi
Capitulū . xxxvii . de Alfonso nono qui post destructi-
onem Hispaniē . xxxiii . loco regnauit & quomodo in
isto Alfonso iterum regna fuerunt unita

Capitulum . xxxviii . de Henrico primo qui post cladem
Hispaniē xxxiiii . loco regnauit & de itēpestiua eius morte

Capitulum . xxxviii . de gloriosissimo Rege Fernando q
post cladem Hispaniē . xxxv . regnauit in castella & legi-
one & qualiter in eius persona utrūq; regnū fuit unitū
& quomodo Berhiam totam recuperauit & de uictoriis
& clarissimis eius operibus

Capitulū . xl . de nonnullis incidentibus dignis relatu
que huius Fernandi tempore occurrerūt & de ortu pesti-
fere parcialitatis in Italia . uidelicet guelforū & gebelino-
rū & quomodo Fernādi tēpore . per Iacobū Regē Ara-
gonum . maiorica & insule Baleares lucro fidei acreuerūt
& de felici obitu Fernandi & de diuisione in imperio &
qualiter in discordia electus est . Alfonsus . x . filius hu-
ius Fernādi .

Capitulū primū de Pelagio primo Rege in His-
pania post eius cladē & desolationē a Mauris
& de genealogia eius & Regibus Gothorum &
de gestis suo tempore

97
ELAGIUS primus Rex Hispaniē fuit post eius
cladem & . xxxvii . ab Athanarfo primo Rege
Gothorū incepit regnare anno domini . Dccxii . regnauit
annis . xx . hic ut historiē perhibent . filius Theofredi
fuisse creditur . ipse uero Theofredus filius extitit recēs-
uindi Regis Gothorū . qui fuit pulsus in exiliū per Egicā
patrē Vitige . & hic Theofredus pater fuit Regis Roderici

& per cōsequēs Pelagus fuit frater Roderici ultimi Regis
 Gothorū: Alii historiografi aiūt Pelagiū ipsū fuisse filiū
 Fasille ducis Cātabrie . oēs tamē concordāt Pelagiū per
 rectā lineā a Regibus Gothorū descendisse: Adde quia
 Alfōsus dictus Catholicus filius Petri ducis Cātabrie:
 Ex progenie gloriosissimi p̄ncipis Recaredi Regis Go
 thorū . gener fuit Pelagii . quo fit ut ex omni successione .
 Pelagius & ab eo descēdētes uey Hispaniē p̄ncipatum
 obtinuerūt: hic igitur Pelagus primus post cladē hispaniē
 p̄ncipatū in ea tenuit . saltē iure licet nō plene defacto ut
 dictū est . tū quia in eo uno represētabatur ius & successio
 p̄ncipatus hispaniē: ceteris Regibus Gothorū & presertī
 Roderico fratre mortuis atq; cēsis tū quia ut ait Roderi
 cus in cronica sua populi cristianorū q̄ in asturiis latitabāt
 in q̄bus residebat ius eligēdi p̄ncipē . eundē Pelagiū in
 p̄ncipē elegerūt . q̄q̄ illa electio . fuit q̄si quedā iuris cōti
 nuatio potius q̄ noui domini assūptio . Hic Pelagus di
 uina pietate preseruatus creditur ut miseras Hispanias
 peccatis Cristiani populi afflictas . & pene euerfas restau
 raret . ne inclite gentis Gothice lucerna in orbe penitus
 extingueretur . ut de roboā legimus quē ob merita dauid &
 patrū suorū deus in regno iuda preseruauit: postq̄ igitur
 apud Asturias latuit diuino cōfortatus auxilio . paucorū
 Catholicorū copia fretus . Mauros q̄bus ūdicq; circūseptus
 erat . paulatī inseq̄tur: tādē eo magis respirās . incredibilia
 & plusq̄ humana bella gessit adeo ut paucis interiectis ānis
 nō mediocrē terrarū perditarū partē . iuuante domino recu
 perauit . Hic recte primus liberator & patriē instaurator di
 cendus ymo lustrandus est . huic sacerrimo principi cedit
 Romanus Camillus . qui ut aiūt Romā captā agallis libera
 uit . Cedit & quintus Fabius . M . q̄ Imperiū Italiē Ro
 manis restituit ac sepe cōseruauit . Hamilchar quoq; sileat
 pater Hanibalis . q̄ Imperium Carthaginensibus restituit

este pelago fue hermano de
 don rodrigo y segun otros f
 de don q̄ de cantabria i omi
 nagea el ius de descendente
 nē de la linea de los p̄ncipes
 y los cristianos q̄ q̄ dauid el
 lo per p̄ncipes Asturias i de al
 q̄ de asandido higo tanta
 q̄ abrogra parte de lo per

Pelopidas item q̄ tyrānos ex urbe Thebay expulit. Brutus
deniq; q̄ Tarqnū Regē superbū a patria ignominiose de-
iecit. Sed & Dion Siracusanus q̄ patriā a manibus Dionisti
tyrāni liberauit: Trasibulus quoq; Pelagio inferior est .licet
Athenas patriā a .xxx. tyrānis liberauit & Themistocles q̄
Gręciā a manibus Persay tutatus est : Pelagius igitur de
quo sermo est. postq̄ magnā Hispaniē obtinuit partē . cōtra
Mauros igētia bella deuicit & de cetero successores sui nō
fuerūt intitulati Reges Gothoy. sed Reges legionis & as-
turtarū . Genuit duos filios Fafillā q̄ post eum regnauit &
Ormisebā reginā uxorē Alfōsi Regis Catholici: Hoc tēpore
sedebat Romę Gregorius Papa .ii. In Imperio Anastasius
& post eū Theodosius .iii. hic Anastasius nequissimus fuit
q̄ Philippū Imperatorē predecessorē suū iugulauit. Theodo-
sius uero Anastasiū deposuit & fecit presbiterū ordinari. hic
gesta. vi. synodoy fecit describi. tādē a Leone Papa depositus
clericus effectus in pace quieuit

Capitulū .ii. de Fafilla .ii. Rege Hispaniē post dictā
cladē & de gestis suo tēpore

FAFILLA filius Pelagii .ii. Rex fuit in principatu
Hispaniē post illius cladē & . xxxix. ab Athanarico
primo Rege Gothoy. īcepit regnare āno domini. Dccxxx.
regnauit ānis .ii. hic magnus uenator fuit & a quodā urso
quē īsequebatur occisus : nō parua demētia est sese periculis
exponere: cū necesse nō sit : maxime uero cū feris uolūtate
cōtēdere: ut de Adonide legimus ab apro īterfecto & Atis
Cresi filio q̄ Adraști hospitis hasta trāstigitur. dū aprū petit
q̄ enī feras īseqtur dignū uidetur ut a feris ledatur. fera enī
bestia se natura tuetur cū persequētē ferit. homo uero cōtra
naturā agit cū bestiā nō ledētē persequitur. Cuius tēpore Gre-
gorius .iii. Romę sedebat. In īperio uero Leo .iii. quo tēpore
Sarraceni Cōstātinopolī obsederūt & plurima dāna itule-
rūt huic Leoni Imperatori successit filius eius Cōstātinus .v.

Capi .iii. de Alfōso p̄rio dicto catholico .iii. rege post
cladē hispaniē & de eius genealogia & gestis

LEONSVS primus dictus catholicus .iii. rex fuit ī p̄ri-
cipatu hispaniē . post eius irruptionē . xl. uero ab athana-
rico p̄rio rege Gothoz . regnauit . xix . ānis . hic gener Pelagii
ex regū Gothoz genere descēdens . fuit enī ipse Alfōsus fu-
lius Petri ducis Cātabrie de genere Recharedi gloriosi Regis
Gothoz . q̄ āte cladē Hispaniē heresim Arrianā extirpauit :
ueluti enī fide & opera cōstātini magni in .vi. synodo precisa ē
heresis Monicheoz . in oriēte : sic in occidēte eadē religiōe &
fide . Alfōsus Arrianā heresim extirpauit . In Italia uero grati-
anū cesarē heresim extirpasse legimus & ad rectā fidē perdux-
isse . q̄ libros beati Ambrosii cōtra eādē heresim ab omnibus
recipi obtinuit : Incepit autē regnare āno domini . Dccxxx .
dictus est Catholicus . quia fidei documēta obseruabat . Hic in
oī parte Hispaniē multa oppida & castra obtinuit a Mauris .
Deinde Astoricā . rursus legionē ubi sedē regiā posuit . Cāpos
etiā Gothicos & plurima castra ī castella deuicit . Sed qd hec
minima cōmemoramus . fuit gloriosissimus & uictoriosissimus
nā ī gētes uictorias cōtra Sarracenos obtinuit . & plurimas
prouintias ciuitates & oppida a Mauris occupata mira ani-
mositate lucro fidei adiecit . iter cetera recuperauit portū
uiseū in Portugallia | deīde Beiar : ledesma : camorā : salamāticā :
Simācas | duēnas | Saldanā | mirādā | Segobiā | Curugnā : In Ga-
litiā : trāsmierā | Garnicā : & prouintā Bardulie que nūc castella
uetus appellatur . ordunā : uiscaiā : bitoriā : pāpilonā & nauar-
rā | Pācoruo : & q̄si usq̄ ad mōtes pyreneos . deīde Alfōsus re-
& noīe Catholicus oēs ecclesias a Mauris destructas repa-
rauit . q̄bus calices & ornāmēta donauit . Merito igitur hic ex-
cellētissimus rex post irruptionē Hispaniē ac post Pelagiū . ii .
instaurator patriē recte dici potest . ut alter Camillus Roma-
nus q̄ urbē a Gallis obsessā liberauit etiā recipiētes aurū pro
tributo expulit & adepta libertate uocatus ē alter Romulus ut
ait Linius . Rursus idē Alfōsus ut alter Iosue amissa patrūm
suorū hereditate ut scriptura cōmemorat expugnauit ī surgētes

hostes ut cōsequeretur hereditatē perditā. iuocauit altissimū & ipugnauit inimicos iudicū & ut alter Natā ornauit tēpla usq; ad cōsumationē uite ut laudarēt sacerdotes nomē factū domini: Deniq; Alfōsus ipse tā feruētissimi geli fuit ad augēdā remp. Cristianā: ut sepe dissimulato habitu castra mauroꝝ exploraret. q; plerūq; cognitus fuit. sed mira strenuitate euasit. imitatus mutiū sceuolāq; obfessa urbe porsena a rege etruscoꝝ iuit ī castra regis ut eū īterficeret. loco cuius occidit secretariū. Captus igitur & ad regē ductus cōstāti aīmo affirmauit peccasse. quia regē occidere decreuerat. manūq; in igne positā cōbussit. q; aīmi cōstātia rex ab obsidiōe recessit: sed iā regis Alfōsi prolē referamus. Igitur ipse Alfōsus ex filia Pelagii genuit Froilā & Aureliū. q; regnauerūt post eū successiue. genuit & Egimadam que fuit uxor Silonis. & propter eā regnauit. & Ilmarāū patrē ueremūdi regis & mauregatū ex cōcubina: Incepit regnare āno domini. Dccxxxi. fuit piissimus & deo & hoībus dilectus. Suo tēpore sedit Romē zacharias. pp. In īperio Cōstātinus. v. hic fuit patre peior quia sacrificia demonibus īmolauit. tandē pessimi icēdii plaga percutitur. & clamās adhuc uiuus igni simul inextinguibili traditus miserabiliter moritur.

Ca. iiii. de Froila priō q. iiii. loco post cladē hispaniē regnauit & de eius genealogia & gestis.

752. } ROILA huius noīs primus Alfōsi filius. iiii. rex fuit post Pelagiū sed. xli. post athanaricū primū regē Gothoꝝ: Incepit regnare āno domini. Dcclii. regnauit ānis. xiii. hic cōtra Sarracenos galeciā īfestātes bella felicia egt. Liiii. milibus arabū cēsis. a qbus ditissima spolia & diuitias cōsecutus est. maiorē certe in ea re laudē cōsecutus: quā cesar q; totidē Galloꝝ: Item quā marcus q; cimbroꝝ multa milia imperādi gratia occidit. Cū hic religionis nō ābitionis causa hoc fecerit. uarros rebellātes iuasit: Vascones īfestos subdidit: tādē in asturiis ab Aurelio fratre suo iuste regnādi gratia propriis manibus occiditur: Idēq; frater filiū īterfecti fratris noīe Veremūdū q̄si pro satisfactione adoptauit: Imitatus ptolomeū q; teste Valerio menefitē filiū suū quē ex cleopatra eadē sorore sua &

uxore sustulerat optia spe puerū in cōspectu suo occidi iussit
 ne ea seuitia cōtētus: capud manus & pedes eius abscisos ma
 nibus cōrectauit. naribusq; applicās: dicebat: optie olere/filiū
 hostēq; occisū. Tādē mēbra ipsa īcusa clamide coperta pro mu
 nere natalitio matri suę misit: demū tātū flagitiū arbitrās bene
 ficio delere alterū filiū parti regni prefecit/sumilis regnādi cu
 piditas Romulū: atreū: polinicē: ad tale facinus īpulit. Ferūt his
 panorū ānalia quēdā ueteranū militē dixisse Alfōso Catholico
 patri huius Froile: ut modū daret in successionē regni. uidebat
 enī aureliū oē periculū subiturū regnādi gratia. Ad quē Alfō
 sus uerba magni Alexādrī retulit. ut ait quītus Curcius desig
 nās enī Froilā. nefas īqt est forti uiro aliū q̄ uirū fortē succede
 re aut tātū regni opes aliis q̄ fortibus & probatis uiris reliqui
 & subdit talē q̄ppe uobis in regno dimitto. sed futuri periculi
 timorē nō aufero. Tēpore suo in cathedra Petri sedebat Step
 hanus. ii. In īperio Cōstātinus .vi. cū filio Leone. iiii. Hic Leo
 cupiditate ductus a crucifixo cuiusdā ecclesię coronā habentis
lapides preciosos asportauit. Cū igitur eādē coronā in capite
 portaret exierūt lapides & gēme. Ipseq; febre mortuus est post
 quē deuenit īperū in manus uxoris Hirene dicte & Cōstātini
 filii secūdū Sicardum.

Ca. v. de Aurelio .v. Rege Hispanie post cladē.

VRELIVS filius Alfōsi catholici .v. loco regnauit post
 cladē Hispanię sed. xlii. Rex fuit ab Athanarico priō re
 ge Gothoz regnauit ānis sex. hic post īterfectionē fratris sui
 cepit regnare āno domini. Dcclxvi. huius Aurelii tēpore serui
 per oēs Hispanias cōtra dominos surrexerūt. sed Aurelii in
 dustria uerberati in pristinā seruitutē sūt redacti: uoluerūt enī
 imitari scythas de qbus Herodotus ait quia cū persequerētur
 gētes Cimerias Asiā īgressi sūt & Medos īperio eiecerūt quod
 xxviii. ānis tenuere reuersi itaq; in patriā īuenerūt uxores in
 patiētia libidinis/ cū seruis cōcubuisse: quare opus fuit: ut serui
 cōtra dominos arma summerēt. q̄ superari nō potuerūt. nisi

766.

De bello fido

seruorum rebellio.

domini eos uerberibus nō gladiis cōprimerēt . fuerūtq; eieci
 cū prole extra patriā : Ex his originē ducūt populi q; appellā
 tur Sindi : De qbus Valerius Flaccus ait degeneresq; ruūt Sidi
 glomerātq; paterno crimine | nūc etiā metuētes uerbera turmas
 hac de causa scythe quoscūq; capiūt seruos occidūt : sic & ī Sicilia
 īgēs seditio seruilis insurrexit cōtra dominos plusq; .xxx. milia
 quoy īsolētā Fuluius & Rutilius represserūt . & teste Iustino .
 xx. milia ex eis trucidarūt . In Mīturnis uero . eccl. serui in
 cruce suspēsi fuere | apud Suesā quoq; .iiii. milia seruoy tumul
 tuatū a . Q . Metello & Gneo Seruilio oppressa sūt . Regnante
 aut eodē Aurelio . sedebat romę Paulus primus ī imperio Leo . iiii .

Capi . vi de Silo . vi . Rege Hispanię post cladē .

ILO frater Aurelii gener Alfōsi Catholici post Aurelii
 obitū . vi . loco regnauit post pelagiū . sed post Athanaricū
 primū Regē Gothoy . xliiii . loco regnū suscepit . regnauit ānis
 viii . hic uxorē duxit Odisindā sororē regis Froile . & Alfōsi
 filiā : propter quā regnū simul & pacē obtinuit | nuptię enī se
 pe ex Regia stirpe cōciliāt regnū ut olim accidit multis Re
 gibus Syrię Macedonię & totius orbis : Incepit aut regnare
 āno domini . Dcc . lxxii . hic pacē īmobilē firmavit cū arabibus
 sed tādē male ei fuit obseruata . ut ī eo uerificaretur : quia qui
 turpē pacē cōficit honestum bellū patitur : In penam quidem
 perniciose pacis . iusto dei iudicio graue bellum & improui
 sum a Mauris sustinuit . ut de eo propheta dicere uisus sit :
 decepisti populum tuum . dicens Pax erit uobis & ecce gla
 dius : & iterum Curabant contricionem populi cum igno
 minia & dixerunt pax & nō est pax | tandem correctus de tur
 pi pace . utiliter postea cōtra Mauros bellauit . Deniq; Ga
 lectiam rebellantem domuit . Eo tempore sedit ī Cathedra
 Petri Constātinus secundus natione Romanus | & Stephanus
 natione Syrus . In Imperio prefuit Constantinus septimus

omniat quā fieri
 auerch nō gen albō
 h filij nō canch nō
 ey plig . et .

fallit ē . m . s . c . 3 . i . fms
 qz egmada romba

772.

Gallegie rebellio.

hic Constantinus cum matre sua Hierene nomine imperauit annis . x . quorum tempore congregata est Nicena synodus . ccl . patrum . Hic Constantinus matrē priuat imperio & solus imperat ut Ninus iunior matrem Semiramim regno Babilonie . Ipsa uero Hierene mater erepto sibi imperio rancore stimulata Constantinum filium exoculans . uita & imperio priuat & sola tribus annis imperat . Hanc Hierenē quia Carolo nubere uoluit greci in monasteriū intruserūt & Nichoforū imperatorē elegerūt

Capitulum . vii . de Mauregato septimo rege Hispanie post eius cladē & de gestis suo tēpore

MAUREGATVS Alfonsi catholici naturalis filius Silone defuncto per tyrannidē regnū occupat : nam Sarracenis cōfederatus eorum auxilio fretus regnum optinuit : & sic numeratur . vii . rex a Pelagio primo rege post cladem Hispanie sed . xliiii . ab Athanarico primo rege Gothorum . regnauit annis tribus . Hic Mauregatus Pseudo Philippo similis fuit : qui licet spurius regnum tamē per tyrannidem occupare conatus est . Alfonso catholico patri suo ualde dissimilis : ille enim talis fuit ut nullus clarioribus uiris fuerit deditior : iste uero nullus turpioribus coniectior . Illo nullus principum melior : isto nullus hostis deterior . illo nullus principū suo tempore castior . isto nullus uoluptatibus inclinatio . illo nullus liberalior . isto nullus rapacitate auarior . illo nullus animosior : isto nullus timidior : ipse enim quadā animi malicie in dei offensam ut Sarracenis placeret : certas uirgines pro tributo annuatim mittebat . qua de re deo & hominibus ingratus est . & in quinto anno regni prauus in prauia asturie prouintia mortuus & sepultus est . Cum enim uariis uoluptatibus & deliciis deditus

foret : euenit ut ignauus imbecillis ac pusillanimis eua-
deret . Nā qui tam turpibus seruebat uitiiis . necesse erat
tam turpia tributa prestaret . Scriptū est enim per sapientē
manus fortium dominabitur . que autem remissa fuerit
seruiet ignobiliter : hoc est certe illud funestum tributum
de quo Intrenis propheta lamētabatur inquiens / contrite
sunt uirgines populi mei / & sequitur / quis audiuit talia
horribilia ! & iterum / uirgines eius squalide oppresse :
amaritudine . Nec aliud tributū deplorabat Ieremias .
audite iquit obsecro uniuersi populi & uidete dolorē meū .
Virgines mee abierunt in captiuitatē inimicorū suorum
Eo tēpore sedebat : Romę Adrianus primus : In imper-
rio Niceforus cesar . hic imperauit apud Constantinopolī
ānis . ix . & post eū Stauratius filius eius secundū Sicardū

Capitulum . viii . d . Veremūdo primo qui . viii
loco in Hispania regnauit post cladem & de gestis
suo tempore

783.
EREMVNDVS huius nominis primus . filius
Bilmarai filii Alfonsi regis catholici fuit . viii . rex
a Pelagio ab Athanarico primo rege Gothorū . xlv
hic regnare incepit . Anno domini . dclxxxiii . regna-
uit ānis duobus . Hic Mauregato mortuo in regē assum-
mitur . Fuit magnanimus . reuens tamen ordinē dia-
conatus suscepisse . regno sponte cessit post duos annos .
& consobrinū suū Alfonso qui ad Nauarros cōfugerat
in regno sustinuit successorē . relicta uxore sua in religione
Ex qua duos filios suscepit Ramirū postea regē effectū
& Garciam : Hic Veremundus imperatorem Lotharum
imitatus est . qui partito inter filios regno . seculo renūti-
auit . ut ante animo conceperat & monachus effectus est .
magisq; orationibus suis quam filiorum armis regno

Imitatus est denique Lycurgum qui filio fratris . facto ad-
ulto regnū restituit : hoc tempore sedebat Romę . Papa
Leo . iii . in imperio Michael apud Cōstantinopolī ānis
duobus . huius imperatoris & duorum p̄decessorum
uidelicet Nichofori & Stauratii impertum orientale ut
inquit Sicardus ad nihilum reddatus est .

Capitulum . ix . de Alfonso . ii . cognominato
casto qui fuit . ix . rex post Hispanie desolationē
& de gestis suo tempore .

DCCLXXXV.

ALFONSVS . ii . cognominato castus filius regis
Froile fili Alfonsi catholici . Incepit regnare Anno
domini . dccc . hic . ix . rex fuit a Pelagio primo
rege Gothorum post cladē Hispanie . set . xvi . ab Atha-
narico primo rege Gothorū regnauit ānis . xli . Sobrius
autē & pudicus admodū fuit pius & humilis ideo recte
nomē casti sortitus est : quare deus ei p̄cipuas contulit
uictorias : quia scriptum est uir humilis loquetur uictori-
as . Nam magna arabum multitudo asturias ingressa est
quā Alfonso deo duce prostrauit . lxx . milibus arabū
cesis edificator fuit p̄cipuus ecclesiarū iter quas ouetēn .
& Astoricēn . cōstruxit & dotauit . & ut cultus dei auge-
retur plurimū fuit sollicitus . quare auxit deus domū &
regnū suum : gratissima est enim deo templorū edificatio
& reparatio . Nam ut sacra scriptura cōmemorat . Abra-
ham q̄primū edificauit in terra Cham altare domino .
illico audire meruit . tibi & semini tuo dabo terrā hanc
Sed & Salomon quia prius edificauit domum dei . q̄
palatiū regiū : auxit deus regnū suū & siluerūt corā eo oēs
inimici eius . Demū hic Alfonso Gothorum pristinam
gloriā pene extinctā ad hominū memoriā reduxit . & ad
eandem ecclesiam Ouetēn . reliquias sanctas ex Toletō &

785

aliis partibus honorifice transportauit. Hic rursus ut a multis fertur: uicit Carolum magnū regem Francorum & Rolandum: & ceteros a seculo famosos dictos pares apud montes Pyreneos in ualle quę hodie: hospita uallis dicitur. Iste Alfonsus religione & pietate Constantinum magnū imitatus fuit. Numā Pompiliū superans: nec mirum si exteriores deuicit hostes: qui interiores supera- uit: carnē uidelicet ad libidines prouocantē. Nam Hye- ronymo teste Iudith castitas hostem Olofernem uincere meruit: quę seuissimū sui hostem superare potuit. Hoc tē- pore sedit Romę Stephanus .iiii. & Pastasius & Euge- nius: in imperio Carolus magnus filius Pipini .ii. hic Carolus fuit coronatus a Leone papa .iii. in Basilica san- cti Petri. Cum regnasset super Francos annis .xxxiii. hic primus Francoꝝ romanis imperauit annis .xiiii. & cum Michaele & Nichoforo imperātibus apud Constā- tinopolim cōcordauit: & inuicē se iuuarent & fratres ap- pellarētur: & gręcus imperator haberet orientem Caro- lus uero & successores occidentem.

Capitulum .x. de Ramiro primo qui fuit .x. rex
post Hispanię cladem & de gestis suo tempore

AMIRVS huius nominis primus filius Vere- mūdi regis prædicti .x. rex fuit a Pelagio sed .xlvii ab Athanarico primo rege Gothorum: regnauit annis sex / mensibus .ix. Incepit autē regnare Anno do- mini .dcccxxiii. hic dum in castella pro accipiēda uxore morā traxisset. quidā Nepotianus comes palatinus tēp- tauit regnum occupare: cui Ramirus festina & armata manu restitit & tandē eum fugauit: quē iterū bello cepit & in monasterio uitam finire fecit. Hic Ramirus adeo dilexit Garliam infantē fratrem suum propter uirtutes &

hoc ipore facta fuit qv
dia fuit impatorre .f. Ca
roluz Michaele et Ni
chofoꝝ. ut gręci impator
hiet orietez Caroluz
occidentez.

merita sua . ut eum secū conregnare fecit & ita cuncta gu-
 bernabat ut Ramirus inter quos fuit singularis unitas :
 Nec unq̄ audita est scintilla discordiæ . Suo etiā tempore
 gens Normānorū in numerā littoribus Galitiæ applicuit
 cui Ramirus occurrit : & cum eis confligit . Tandem .
 lxx . nauibus Normānorū succensis & copiis eius fufis .
 qui euaserunt in gloriā abierūt : iustus est enim deus : cui
 ysaya teste ingrata est omnis uiolenta prædatio & ut ait
 Iob iudicat opera & scelera aliena occupantiū : quia dig-
 num est ut propriis careat qui aliena rapere conatur : ut
 illud prophete . in se experiatur . ue qui de prædas — quia
 de prædaberis . Hic felix rex cum Sarracenis apud Cala-
 gurrā decertauit : in quo bello sanctus Iacobus apparuit :
 & cæsa sunt multa milia Arabū & Calagurra cum adia-
 centibus partibus in deditiōne Ramiri deuenit . bello in-
 quam apparuit sanctus Iacobus . nō fiste ut olim de ca-
 store & poluce finxere Romani . merētur catholici princi-
 pes diuina auxilia . cum infideles persecūtur celo ampli-
 andi legē dei . nō augēdi regna tēporalia . Sic Machabei
 pro lege dei sui certantes contra Thimotheum . uisus est
 sensibiliter de celo . uir dei : iudeis auxilia præbēs & iudā
 incolumem seruans : & iterum contra Lisiam apparuit
 sanctus dei de celo in ueste candida hastam contra hostes
 uibrans : tandem obiit Ramirus in domino . Tempore
 huius regis præfuit sedi Romane . Valentinus deinde
 Gregorius . iiii . in imperio sedit Lodouicus primus cog-
 nomento pius Caroli magni filius . Hic fuit natura ipsa
 clemētissimus ideo uocatus est pius imperauit ānis . xxvi

*Normanorum
 inuasio.*

*Ind. q. hoc t. p. n. si in hoc bell.
 s. jacobus in auxilliu canoz
 apparuit .*

Capitulū xi . de Ordonio primo qui in Hispania
 xi . loco regnauit post eius cladem & de gestis suo
 tempore

ORDONIVS Ramiri filius regnavit Anno domini . dcccxxvii . & fuit . xi . rex a Pelagio ab Athanarico uero primo rege Gothorū . xlviii . regnavit annis . x . Hic genuit quinque filios . Alfonsum . Veremundum . Nuniū . Ordoniū & Froilā . Hic aduersus Vascones rebellantes exercitū congregavit . quo simul & patriā subiugavit . quā paululū seuerè rexit . Regē quendā iuda imitatus qui populū Edon rebellātem & ne ei foret subiectus summopere conantē graui seruitute afflixit . dignū iudicās ut qui humanitatis dulcedinē . non sapiūt . acerbitalis pocula degustēt : hic Ordonius in reditu Arabes inuenit patriā depopulātes . quos uicit atq; fugauit : & iterū Muçā principē Sarracenoꝝ . patriā infestantē deuicit . x . milibus militaribus cęsis . & Lupus filius Muçę qui in Toletō pꝛicipabatur Ordonio se subiecit . hic Cauriā Salamanticā recuperauit : huius Ordonii tēpore sedit Romę seruius : in imperio Lotharius huius nominis pꝛimus Lodouici filius qui solus imperare temptauit . Sed fratres eius Carolus & Lodouicus cōtra eum insurgūt . & magna utrinq; strage secuta pax inicitur . Nā regno diuiso Carolus in Frantia . Ludouicus in Germania . Lotharius uero qui maior natu erat . tenuit Italiā & eā partem Frantie quę dicitur Lothoringia ab eodē Lothario sic dicta . Deinde Lotharius seculo ab renuntiato habitū monachalem suscepit & regnum filiis diuisit .

Capitulū . xii . de Alfonso cognominato magno qui . xii . fuit post illius cladē & gestis suo tēpore

ALFONSVS huius nominis . iii . cognominatus magnus . filius Ordonii . xii . rex fuit a Pelagio : ab Athanarico uero . xlix . incepit autem regnare Anno domini . dcccxxxiii . regnavit annis . xl . genuit

quatuor filios : Garciam Ordoniū & Froilam . & hii tres
 successiue regnarūt : genuit & Gundifaluū archidiaconū
 ouetensem . Contra Sarracenos uictoriosus fuit : & pluri
 ma sibi loca subiecit . Inter cętera subiugauit Alabā . Co
 limbrtā cepit atq; uiseum & alias urbes in Portugalia &
 catholicos terminos dilatauit . Hic amator fuit pietatis
 & iustitie & bella cōtra Arabes assiduo gessit . & Galliā
 Gothicā & populos Vasconū & Nauarrorū non paruas
 terras quas Arabes detinebāt flāma & cędibus coartauit
 ecclesias plurimas edificauit : Constantinum & plurimos
 cristianissimos imitatus . qui firmamētū imperii in reli
 gione & fide collocarūt : quod & gentiles cęsares egerūt :
 falsos deos colētes : illi enim teste Valerio ita se humana
 rum rerū comertia gentiūq; cuncta imperia se obtinere
 existimarūt si diuine potentie bene atq; constāter fuissent
 famulati . Tandē hic Alfonsus filiū Garciā sibi recōcili
 auit : & cōtra Arabes eum misit . qui .xii. milia cecidit .
 Hic p̄iceps Alfōsus & si catholicus & animosus fuerit :
 crudelitate tamē simul & ingratitude nō caruit . quēdā ex
 regibus israhel . imitatus de quo scriptura commemorat
 quia pietatē & religionē sua crudelitate maculauit . Nam
 Veremūdū Nūniū Ordoniū & Froilā fratres suos oculis
 priuauit : quia ut fertur in eius necē cōspirabāt . Sub hoc
 Alfonso militauit : extrenuus ac nominatissimus miles
 Bernardus de Carpio . Cuius ad regē fides ac ad parētes
 pietas . & clarissimarū uictoriarū felicitas . nulla obliui
 one delebitur . Huius Bernardi patrē nomine Sandias
 Comitē uirum p̄stantissimū . Rex Alfonsus quorūdam
 emulorū suorū suggestione captiuauit : tanq̄ parum sibi
 fidum . Nam teste Emilio probo est hoc cōmune uitium
 apud magnos principes liberalesq; ciuitates . Vt inuidia
 glorie Comes sit : & libenter hīs detrahūt quos uirtute
 eminare altius uident . Tanta enim erat patris & filii in

Bernardus de Carpio.

*loynald de del carpio muchas ve:
 scripua al p̄ci q̄ liberta se a sup
 p̄por inuidia algunos gr̄as de le
 malmetiad a el p̄ci uelle teni
 se / ane stad en ada segna a ti
 p̄ci in unabatalla a p̄ci de be
 te q̄ el p̄ci en uo los moros per
 on da llo i esta p̄ci to de muet
 bernald de del carpio a p̄ci moti
 llos idio fua d'allo al p̄ci en q̄
 uo de p̄ci en camora tor no a
 phiar por supadre mas a in
 titud el p̄ci se longo el de p̄ci
 do a sus parientes hizo guerra
 destruo de la tierra i desbarra
 gnos capitanes q̄ p̄ci de tra
 bio esto a el p̄ci a rto se a el*

*entregas a carpio . soltaria a supadre i a mocha se por
 Marcolomerto quatro dias adia ia si uenid a ntelber
 do seloma den Segar i a molla se por el ma de el p̄ci q̄
 go salio sede sus p̄ci mos el mo go se fua al p̄ci a luo de franc
 cui ser uicio hizo a tramoros gr̄as hazanas algunas
 ronicas dize que tor uo a p̄ci en gr̄as de p̄ci don alfo
 zo en su ser uicio gr̄as de batallas contra moros*

rebus bellicis & omnium uirtutum genere præstantia ut
ceteri magnates equo animo eum non intuerentur . quare
regi de eis obloquebantur . Bernardus igitur sepe regem
suppliciter exorauit : ut eius genitorē libertati donaret :
nec inuidis suis aures daret : id etiā expetebāt ingentia
patris & nati obsequia eidem regi præstiti : Illud præcipue
quo idem rex fidei Bernardi exploratissimū argumentū
agnouit . Nam cum apud Benauentū Alfonsus contra
Mauros præliū cōsereret : quippe qui interfecto eius equo
& in terra prostratus : & multitudine hostiū obsessus : ex-
tremo foret periculo adductus : nihilominus fidelissimus
Bernardus de suo equo descendēs regi assignauit : quo
egregio facinore & insigni fidei experimento : e manibus
Arabum regē exemit ut alter Ionathas qui se tunica spoli-
auit sua & eam Dauid dedit : ne iminens periculū incur-
reret : imitatus illum fidelissimū seruū quē Valerius cō-
memorat : qui ut dominū proscriptum a morte liberaret :
permutatis cum eo uestibus & domino per Posticū misso
sefe dominū quē hostes querebāt finxit : imitatus deniq̃
amicum bruti qui uidens hostes : brutū inuestigasse : ille
falso se brutum aseruit ut uere brutū liberaret . Sed uerū
est quod sapiens ait : quia ingratus sensu : derelinquit li-
berantem se : & uix dimidiū reddet : qui solidum debet .
Rursus Bernardus recolebat aliud nō inferius benefi-
cium . Cum enim ciuitas camorēsis a Sarracenis obside-
retur : præsidis copiis ac strenuitate Bernardi ab hostibus
liberata est : quo tempore rex Alfonsus eidem Bernardo
patrem liberaturū pollicitus fuerat : uerum quia ingrati
animus causas semper inuenit : ne referat & nūq̃ deder-
dendo recolit qui semper denocendo cogitat : quia scrip-
tum est per sapientem : ingratus etiam si potuerit reddere
aduersabitur . Rex ipse post plurimas præces . Respon-
dit Bernardo nullo pacto patrem uelle liberare ipsecq̃

nō. g. ingratos

Bernardus ut alter quintus Crispinus quem Valerius commemorat: qui ingratum contra se principē prius monere quā uincere maluit: Iterum regem hortatur ut patrem relaxet. Rex uero cominationē ei mortis indixit si de ea re amplius loqueretur ut de eo sapiens loqui uideretur: quia ingratus cōiūta & maledicta reddet ei & pro honore & beneficio reddet contumeliā: Bernardus igitur suis & amicorū copiis fretus terras regias uastat & inuisitus sed uoluntaria pietate motus maximas depredationes subditis regis infert. Contra quem Rex exercitum mittit: sed quia pietas ad omnia ualet. Bernardus regis exercitum deuicit & duces exercitus captiuauit: quos eo pacto regi trāsmisit ut patris liberationē obtineret: quorum precibus simul & omniū regni magnatuū instantia Rex ipse deuictus: annuit & solēniter pollicitus est patrē Bernardi liberare: si Bernardus castrū del Carpio regi assignaret. Idē egit Bernardus illico libens. Rex uero misit ad urbē Legionēses ut pater Bernardi duceretur. Sed quatuor ante diebus obierat: quę res cū regi secreto innotuisset: iussit corpus examine certis unguētis & aquis calidis perungi & optimis pannis uestiri supra equū ut uiuus crederetur: putans promissioni fecisse satis mortuum reddere qui uiuū dare promiserat. Cum igitur rex intelligeret aduentū eius obuiā ei fecit & Bernardo patrē assignauit: qui ut primū eum mortuū cognouit: incōsolabiliter lacrimatus est: cui rex loco consolationis quę pro causa & tempore debita erat: grauius cominatus est: ut omni mora postposita a regno exiret: quod sine mora expleuit Bernardus & ad Carolum dictū caluum regem Frācie se trāstulit. Sed nec inuidiā fugit a suorū cōspectu recedēdo. Quinimo quāto maior fuit eius gloria tanto amplius emulos comparuit: eumq; absentē persequebātur. Ille tamen tantam ingratiudinē dicam in auditam

inuidiam passus a caritate patrię recedere non potuit :
in galliis enim militans saluberrima auxilia patrię contra
Mauros tulit : maiorem consecutus gloriã : odio q̄ obse-
quio emulorū : non parua fuit huius principis ingrati-
tudo . Nec aliter Themistodi accidit qui cum principi
gręcie tantum præsiidiis & consiliis impēdisset : ut per eū
rex uitam simul & gręciã recepisset : tamē eo usq̄ ingrati-
eū Themistodes sensit : ut pro cuius uita & regno paulo
ante triumphauerat : non debitã sibi uicem sed nec mise-
ricordiã reperiens ab eo effugere cogeretur . Sic rursus ut
apud Machabeos legitur Demetrius egit : qui cum de
manu hostiū Anthiocenorū a Ionatha sepe liberatus esset :
paulopost se ab eo alienauit : quē ualide persecutus est :
Sic & Ioas rex iuda pro maximo a Ioiada pontifice re-
cepto beneficio : maximã ingrattudinē persoluit : cum
filiū eius occidit : ut apud Paralipo . Scriptura sacra cō-
memorat : habēt tamen quedã Hispanorū annalia Alfō-
sum regē post hęc omnia sibi Bernardum ob sua ingētia
merita recōciliasse amboq̄ contra Sarracenos gloriosa
simul bella gessisse . Nec aliter Salinatori & Neroni acci-
disse Valerius refert : cum enim inuidia Neronis per in-
gratum senatum missus esset in exiliū . Senatus cognoscēs
ingrate egisse aduersus Salinatorē qui plurima Ro . reip .
beneficia præstiterat : illum cum honore reuocauit . Atq̄
simul & Neronem cōsules creauit : qui pristine inimicitie
obliti apud Methaurū fluuiū . l . milia penorū captiua-
runt . Sic Marchus Lepidus & Fuluius . Sic Scipio &
Tiberius depositis grauissimis inimicitijs in mirã utilēq̄
reipu . amicitia deuenere . Refert Lucas Tudensis tēpore
huius Alfonsi . iii . apud Cordubam a Sarracenis tunc
occupatã : regnasse quendã Machometū nomine qui cū
quadam die ad amenissimū uiridariū uariis & odoriferis
arboribus & rosis constitum diuertisset : ait ad eum unus

miles . O quam pulcher quā dulcis sapidus & delectabilis est hic mūdus : si homines non essent morturi . Ad quē Rex erras : inquit grauiter in eo quod loqueris : si enim non esset mors utiq; ego non regnassē . Ad quē rursus quidam sapiens qui aderat : grauius inquit : tu erras . O rex dum ideo carā habes mortē quia tibi regnū attulit odias ergo mortē necesse est quia tibi breui regnū auferret . Quare tu magis pre ceteris timere debes mortē qui magis ceteris perditurus es per mortem . Adde quia si dulce putas regnare : amarissimā puta & mortē quę ne regnes efficiet . Mibi igitur crede O rex mortem minus timet : teste Romano Vegetio qui minus delectationis minusq; terrene habet felicitatis mors enim quęq; suauiā spernit : odit alta fastigia quę diu stare non sinit . Ad quē rex quid igitur regnare iuuat ? At ille ut honore rex solū fruatur & gloria : cui autem teste Aristotele hec non sufficiunt : tyrannidem exercere non regnare dicendus est : nec regnat quē ratio non regit . Eo tempore sedit Romę Leo . iiii . & Iohannes . viii . demum Benedictus . iiii . & Nicolaus primus in imperio p̄fuit Lodouicus . ii . Lotharij filius de quo paulo ante diximus .

Cap . xiii . de Garzia primo qui fuit in Hispania
xiii . rex post eius desolationē & de gestis suo tēpore

ARSIAS primogenitus Alfonsi . xiii . rex fuit post
cladem Hispanie post Athanaricum uero primum
regem Gothorum quinquagesimus . Incepit autem
regnare Anno domini . dcccclxxxiii . regnauit annis . iiii .
Hic Arabū terras duris incursionibus afflixit : & breui
tempore p̄clara bella contra Arabes confecit : inter
cetera deuicit : & captiuauit Aiolas Regem Maurorū &
cū magna p̄da rediuit ad propria & cū religiosissimus

& catholicus foret preciosa spolia ecclesie sancti Saluatoris Ouetensis contulit. Imitatus Gratianum cesarem qui uota sua deo dirigens; inextimabilem hostium multitudinem apud Argentariam Galliarum oppidum incredibili felicitate prostravit: & Romam rediens liminibus sancti Petri partem spoliolum dedicauit quam siquidem uictoriam cultura recte fidei & eximie religionis tribuit. Sic & Iosue ob eius religionem & ad deum deuotum cultum Gabaonitas mirabiliter cecidit: Gedeon quoque religione plusquam armis deuicit: Garstias igitur post tres annos propria morte obiit: sepultus apud Ouetum. Eo tempore sedit apud sedem apostolicam Adrianus .ii. in imperio Carolus .ii. cognomento caluus rex Francorum Ludouici .ii. filius. Hic audita morte imperatoris nepotis sui properat: & Iohannem papam .viii. & romanos sibi concilians: imperator efficitur: secundum Vincentium contra eum tamen a Ludouico fratre suo rege Germanie bellum paratur: quia eo inconsulto imperium usurpauit tandem cum ab Italia rediret in Frantiā creditur ueneno extinctus

Capitulum .xiiii. de Ordonio .ii. qui .xiiii. loco in Hispania regnauit post cladem & de gestis suo tempore.

887. CORDONIVS .ii. frater Garstie predicti .xiiii. rex fuit & .li. post Athanaricum primum regem Gothorum Incepit regnare Anno domini .dcccclxxxvii. regnauit annis .viii. mensibus .vi. hunc Ordonium Alfonso prefeceat Galette adhuc uiuens. Hic prudens & sagax fuit in bello captiuum duxit principem exercitus regis Cordube & plurimas alias uictorias contra Arabes obtinuit: totam fere Lusitaniā deuastauit: & castrum Alarum occupauit: ecclesiam Legionem plurimum decorauit

& dotauit: semel tantum fuit uictus a Mauris: quo bello fuerunt capti Legionenses & Astoricenses Episcopi hic Astoricensis Episcopus Pelagiū nepotem obsidē dedit & tandem apud Cordubam per Abderrame regē Sarracenorum martirio coronatus est: Ordonius ipse a principio tam pius & mansuetus fuit. Ut Tito & Vespasiano & Anthonino comparari potuerit. Verum quia insolens est regia dignitas & festinata prosperitas gloriam suam appetitu uindictę maculauit: & non mediocribus uitiis uirtutes pristinas debonestauit: sed uerum est quia ut inquit Valerius: sicut aliqui degenerant a parentum nobilitate & dignitate: sic aliqui degenerant a seipsis & pristina uirtute & probitate: sicut Nero de quo quātum ad sui principatus initium dicit Seneca in libro de clementia: Nemo uiuens homo unī homini tam carus fuit: sicut tu populo Romano difficile hoc fuisset: nisi naturalis tibi bonitas inesset: qui tandem omnium nequissimus euasit. Ordonius ergo uitiis accessit: sed infeliciter ei successit. Nam pro eo q̄ impleuit iram suam iniquitate & dolo ac loquutus est in fraude pacifica: regni Legionensī honorē & præminentiam perdere meruit: ut alter Trifon quem scriptura recolat: ne ueritas fallat: quę ait propter iniustitias & dolos regna transferri degente ingentem. Hic enim Ordonius crudeliter & impie agens Comites castelle qui tunc regi legionī subiiciebātur: subsecuritate uocatos apud Carrionē dolo cepit: & tandem apud legionem in carceribus occidi iussit: fuerunt autē quatuor Comites sic interfecti: Nunius Fernandi & Donus Al-
mudo Aluo Didacus filius suus & Fernandus gul quę res plurimum displicuit deo & hominibus & non parū uirtutes Ordonii obtenebrauit. Fatendum est enim iusta fuit regis indignatio contra Comites: qui uocati a rege suo pro iusto & pio bello uenire contempserūt: uerūtamen

Pelagiū Martyr.

Comites Castelle.

*Not quomodo errauit
rege qui comites ad se
uocatos interfecit.*

tam acrem uindictā inferre non debuit: pr̄sertim cum uiolatione fidei a se prestite. Nam cum scriptum sit: quia iustus ex fide uiuit; non recte iustitiam exercet qui fidē a se oblatam uiolat: quę etiam hostibus seruanda est. Nec aliter fecit Ioab ut scriptura cōmemorat: qui uocauit in pace Amasen ad colloquium: & quasi osculari uellet: in dolo eū percussit. Sic & Anthiochus rex locutus est uerba pacifica cōmorantibus in iherusalem: & illico in dolo irruit super eos & percussit plaga magna. Sed & Ismael ut apud Machabeos legitur ergo Doliā ducem Egechie regis apud Massad a se inuitatum insidione occidisse. Sed tanta fidei uiolatio per Ordoniū perpetrata perpetua uindictā punita est. Nam ob eam causam prouincia castelle: quę hactenus regibus legionis subiiciebatur ob illud scelus a subiectione prædicta se subtraxit. Castellani enim regibus legionis deinceps rebellarunt: & iudices de nobilioribus patrię elegerunt uidelicet Nunium rasura auum nobilissimi principis Fernandi Gundisalu Comitis & Lainum Caluum proauum egregii bellatoris roderici ex quibus descendunt reges castelle. Dicitur uero Ordonius genuit: Alfonsum & Ramirum. Huius tēpore sedit Romę Iohannes .viii. in solio uero imperii .iii. Ludouici Germanie filius ac nepos ex fratre Caroli Calui. Hic annuentibus sibi quibusdam Romanis imperium adeptus est. Hic Carolus corpore & animo deficiens ab optimatibus repudiatur & Arnulphum in imperatorem eligunt.

Judices Castelle.

Capitulum .xv. de Froila .ii. qui fuit .xv. rex in Hispania post cladem & de gestis suo tempore

f

ROILA .ii. frater Ordonii & filius Alfonsi .iii. xv. rex fuit post cladem Hispanie. Sed .lii. post

Athanaricum primum regem Gothorum . regnare autē
inceptit Anno domini . dcccclxxxiiii . uno āno & duobus
mensibus regnauit : genuit quatuor filios Alfonsum . iiii
& Ramirū . ii . uterq̄ fuit rex . Item Ordonium & Froi-
lam . Hic seuus fuit occidit enim multos nobiles : & tan-
dem lepra percussus est : ut alter Sylla Romanus qui ob
eius crudelitātē pediculari morbo percussus extitit : dig-
ne quidem a uilissimis animalibus uita priuatur : qui
nobilissimos homines morte affectit : nihil egit memoria
dignum . Eo tempore sedit Romę Martinus . ii . in im-
perio Arnulphus filius Caroli magni nepotis ex fratre
Caroli . iii . hic Arnulphus filius Caroli non tamen legit-
timus tandem imperator efficitur & pediculis moritur :
nam irremediabiliter ut fertur ab eius corpore scaturie-
bant uermes qua afflictione obiit : huius tempore Franci
imperium perdiderunt : quod apud eos fuerat circiter .
cxx . annos .

894.

*Franci Imperium
amittunt.*

Capitulum . xvi . de Alfonso quarto qui in His-
pania . xvi . loco post cladem regnauit & de
gestis suo tempore .

ALFONSVS . iiii . filius Froile xvi . rex fuit a Pe-
lagio primo rege post cladē Hispanie & . liii . post
Athanaricum primum regem Gothorum cepit autem
regnare Anno domini . dcccxcv . regnauit ānis quinq̄
mensibus . vii . Hic ex Ximena genuit Ordoniū uocatū
malum : ipse uero Alfonsum monachus effectus regnū
Ramiro fratri dimisit : & tandem penituit . Nam apo-
statauit a religione & monasterio sancti Facundi tandē
iuit legionē ubi in regē ērexit . Sed a fratre Ramiro cap-
tus & excecatus fuit . Ramirus imitatus Ludouicū regē
Francorum qui Carolum magnum filium suum pro eo

895.

q̄ apostatauit & plurimis sceleribus genus regiū macu-
labat: carceribus trusit atq̄ exēcauit. Alter enī Iulianus
apostata effectus erat: Ordonius uero filius huius Al-
fonsi apud Cordubā iterfectus est: hoc tēpore p̄fuit sedi
apostolice Stephanus .v. & formosus & successiue Boni-
facius .iii. in imperio uero Ludouicus .ii. filius Arnul-
phi ī isto Ludouico cēpit deficere progenies Caroli mag-
ni & cessauit imperiū Francorū & huius Ludouici tēpore
italici ceperunt imperare. Hic Ludouicus propter tyran-
norū Italię insolentiam nō habuit benedictionē imperialē

Cap. xvii. de Ramiro .ii. qui in Hispania .xvii.
rex fuit post cladem & de gestis suo tempore

AMIRVS .ii. frater Alfonsi & filius Froile .
xvii. rex fuit post cladem Hispanie . Sed .liiii. ab
Athanarico: cēpit autem regnare Anno domini .deccci
regnauit ānis .xix. mensibus .ii. Hic genuit duos filios
Ordonium & Santium qui ambo fuerunt reges. Hic
bellis deditus contra Arabes uictorias obtinuit. Nam
sociatus nobili Fernando Gundissalui Comite castelle:
apud Osmam cōtra Arabes gloriosam obtinuit uictoriā
huic Ramiro Abenaye rex cēsar auguste obedientiam &
tributa dabat qui tandem fiducia regis Cordube: nedum
rebellauit: sed castellam ingressus est: usq̄ ad Simancas
ubi grauissimo bello cōmisso. Tandē .lxxx. milia Ara-
bum ceciderunt & Abenaye proditor captus est. Vix
tot milia hominum uno p̄lio cēsa reperimus non a ro-
manis non a Carthaginēsis: non deniq̄ ab Alexādro
quare putandum est pieq̄ credendum angelo duce ut in
castris Senacherib tantā cēdem contigisse: clariores tamē
uictorias ac cēsorum numerum latius infra tangemus
cum de Alfonso .viii. agemus ferūt Hispanoz annalia

q̄ cum Abenaye rex Maurorū p̄dictus cum magnis
copiis castellam intrasset: nōnulli Barones Ramiro per/
suadebant stipendiis admittendos esse quosdam Barbaros
dictos Alarabes inimicos Abenaye. Illicq̄ se uelle
cristianos iuuare pollicebātur: si eis salaria militaria sol/
uerētur: plures uero ex militibus Ramiri negabant Bar/
baris stipendia danda fore: Ramirus uero ut alter Cato
senior errare ultimos grauiter aseruit. Si enim Barbari
inquit uicerint: non a nobis sēd ab hostibus mercedem
exigent illis soluendam q̄ si uicti fuerint: nec a quibus
stipendium petatur: nec qui petent erant futuri. Ceterū
cum parta uictoria contra Abenaye regem Maurorum
militēs Ramiri de diuidendō spolia contenderent: quę
pauca admodum erant: Ramirus singulis militibus:
singulos nūmos argenteos solum distribuit: dicēs quod
apud Quintum Curtium Alexandrū in pari casu dixisse
fertur: longe melius fore pauperes domū redire: q̄ diui/
tes extra eam mori. Sic & Catonem seniore dixisse: ait
Polibius. Nam cum librā argenti militibus suis distri/
buisset: ait felicitus esse ut multi cum argento q̄ pauci cum
auro a bello reuerterētur. Habēt annalia Hispanie cōtra
hunc regem Ramirum rebellasse duos nobiles de regno
legionis uocatos Fernandum yuanens & Didacum Nu/
nii. Adeo ut Ramirus nullo pacto posset eos a seditio/
nibus retrahere: immō facti sunt uassalli Aceffe regis
Sarracenorū: qui ab eisdem militibus instigatus congre/
gato exercitu terras Ramiri hostiliter inuasit. Cui Ra/
mirus adunatis gētibus suis animose occurrit & ut deo
placuit Sarraceni uicti & cęsi sunt. Sed & capti illi duo
nobiles contra quos uentilato iuridico processu fertur ca/
pitalis sententia. Sed illico plurimi nobiles regni regi
supplicarunt: ut eis ea uice indulgeret: supponentes ca/
pita sua si amplius rebellarent: quibus rex Ramirus ut

erat natura clementissimus dono inquit uobis uitā illorū
experiarq; an uincā beneficiis quos minis & terroribus
flectere non ualui. Quare sua illis bona restituo ac certas
illi uillas regio munere tribuo: ipsi itaq; milites cōspecta
tanta erga eos regis clementia: & beneficentia deinceps
fidelissimi omniū fuerunt: imitatus est Ramirus illum
principē quē Seneca in debeneficiis recolit: qui cum non
posset quendam potentem militem sibi satis conciliari:
uxorem consuluit: quę dixit ei: fac quod medici solent
facere: qui ubi usitata remedia prōdesse non possunt:
temptant contraria: tu ergo si seueritate nihil profecisti:
nunc tempta per uiam clementie. Ille igitur uxoris con-
siliū sequens ei nedū indulgit sed munera dedit: fuitq;
deinceps sibi fidissimus adeo ut illum heredem faceret:
hic itaq; actus Ramiri clementia & beneficentia plenus
plures uite Ramiri insidiantes sibi deuotissimos & fide-
lissimos reddidit: ut uerum sit: quod idem Seneca ait:
quia grauiter errat si quis extimat ibi tutum esse principē
ubi nihil est tutum a principe: securitas enim securitate
pensanda est. Rursus hic Rex Ramirus maiores uicto-
rias obtinuisset: sed a fratre Alfonso impeditus est: quē
quia excecavit penitentia ductus monasteriū sancti Iuli-
ani construxit: ibiq; fratrem sepeliuit: salubri cōsilio ductus
penitentiam egit: ne cominata sibi celitus penas lueret:
ut a quodam sancto uiro dicitur habuisse: dicente salua-
tore: si dixero impio morte morieris & egerit penitentia
a peccato suo cōuertar ad eum & si penituerit: ego peni-
tentiam agam super malo quod cogitauī. Hoc tempore
sedit Romę papa Romanus & Theodorus & Iohannes
ix. & Leo. v. & Cristoforus in imperto Berengadus &
Cōradus Alamanus huius nominis primus: hic successit
Ludouico tertio in Germania: Hic coram principibus
regni instituit Regem Henricum filium Ottonis ducis

Saxonum quo effectum est ut cessaret progenies Caroli
in regno Germanie .

Capitulum . xviii . de Ordonio tertio qui in His-
pania . xviii . loco post cladem regnavit & de ge-
stis suo tempore .

ORDONIVS . iii . filius Ramiri . xviii . rex fuit a
Pelagio primo Rege post cladē Hispanie & . lv . ab
Athanarico primo Rege Gothorum : cepit autem reg-
nare Anno domini . dcccxx . regnavit annis quinq̄ .
Hic genuit Veremundum paulo post Regem . Hic pru-
dens fuit : uerūptamen frater eius Santius quē Ramirus
ex sorore Garſie Regis Nauarre susceperat : fauore & au-
xilio eiusdem Garſie & Fernandi Gundiſſalui Comitis
Castellani attemptauit eundem Ordoniū fratrem a regno
expellere . Sed Ordonius derelicta Vrraca uxore sua :
quia pater eius Fernandus Gundiſſalui Comes fratri fa-
uebat . Duxit aliam in uxorem in nullo Pompeium imi-
tatus qui Iuliam uxorem licet Cęſaris hostis filiam non
modo non repudiavit : sed eo tenatius dilexit : maiorēq̄
honori habuit : sed nec animum Iulie patris nec mariti
odium mutauit : tam tenere itaq̄ maritum amauit : ut cū
Pompei uestem cruore respersam de castris adductam
uidisset : de salute mariti territa exanimis concidit : partū
edidit : quem uentre conceperat : & cum magno dolore
expirauit : Illa deniq̄ uiuente dissidia inter Cęsarē & ma-
ritum quieuerunt . Mortua uero tranquillitas orbis &
urbis sua parta uirtute truculentissimo cruore perturbata
est : Cęterū quia Galitia fauebat fratri : Santio Ordonius
cōgregato exercitu Galetos perdomuit : usq̄ ad ulis bo-
nam . Tandem facta est concordia inter Ordonium &
Comitem Fernandum . Hoc tempore p̄fuit Romane

fedi Sergius & Anastasius in imperio uero Berengarius
de isto Berengario primo & de secundo ac de Hugone &
Berengario .iii. nulla fit mentio in Cronica Vincentii

Capitulum .xix. de Ordonio quarto qui in His/pania .xix. loco regnauit post cladem,

ORDONIVS .iiii. cognomento malus filius Al/ fonsi excecati .xix. rex fuit & .lvi. ab Athanarico primo Rege Gothorum . Hic tyrannice regnum usur/ pauit: ideo non attribuuntur ei anni regni nec cōcurrētia quia omnia supputantur sub Santio: hunc Ordonium cum nōnulli hortarentur: ut atam infesta tyrānide absti/ neret & cum Santio componeret. Ad quos Ordonius dixisse fertur: quia regnādi auiditas nō nisi gladio amit/ titur: imitatus est Ordonius immo secutus Adriani im/ peratoris sententiam: qui ut ait Volcatus Gallicanus di/ cebat: quia misera conditio regnātū de affectata tyrānide non aliter q̄ eis occisis credi potest: hic Ordonius doxte uxorem filiam Fernandi Gundissalui Comitis Castellę Sed propter scelera eius eā sibi abstulit & fugatus a reg/ no per Santium apud Cordubā occisus est recte quidem ab hoste infideli occiditur: qui infidelis & hostis auxiliū inuocat ut illud prophete experiat qui ait consumētur impii ab idolis quibus sacrificarunt: dignum enim ui/ detur ut abexteris cedatur qui suos cedere conatur: hoc tempore sedit in cathedra Petri Anastasius in imperium Berengarius secundus

Capitulum .xx. de Satio primo qui primus rex fuit legionis & magne partis Hispanie & quo/ modo Castella fuit liberata a subiectione legionis

ANCIVS huius nominis primus nominatus
grossus filius Ramiri & frater Ordonii . xx . rex
fuit a Pelagio primo Rege Hispanie : post cladem & .lvii
ab Athanarico primo Rege Gothorum : cepit autem
regnare Anno domini . dccccxxvi . Hic regnavit annis
xiii . fuit intolerabili pinguedine grauatus : quare pacem
fecit cum Abderame Sarraceno Rege Cordube : qui co-
piam medicorum habebat : Cordubam igitur adueniēs
& magnifice susceptus : conuocatis medicis Antidoto
cuiusdam herbe a grauitate pinguedinis est liberatus :
Intolerabilis pinguedo pro morbo habetur iuxta illud iu-
uenalis . Montani quoq; uenter adest abdomine tardus
Hunc annalia tradunt : herba curatum : uerius dicerem
maturus necatum . Nam in iudicum . li . dicebat unus
ex Regibus Egipti nūquid possum deserere pinguedinē
meam : dum uero Santius apud Cordubam moram tra-
heret : magnates regni Asturiarum & Fernandus Gun-
dissalui Comes Castellę Ordonium malum in principem
elegerunt : qui habuit uxorem Ximenam dicti Comitis
Fernandi filiam quo audito Santius fretus auxilio Ara-
bum Regis Cordube uenit in Asturias & Ordonium
malum fugauit & domitis rebellibus regnū recuperauit :
Ordonius malus uictum se : exhibuit & in nullo restitit :
quare Comes Fernandus ei abstulit uxorem : Hic San-
tius deuotus fuit & construxit monasteria apud legionē
qui Rex legionēsis existens : ex pacto facto cum Fernā-
do Gūdiffalui Comite & domino Castellę a iurisdictione
Regum legionēsiū quibus hactenus obediebat Castellā
perpetuo liberauit . Obiit Santius ut creditur ex ueneno
adeo enim est infida Regū fortuna ut uel gladio crebrius
aut ueneno eos mori sepe contingat : reliquit autem Ra-
mirum filium suum qui postea Rex . Eo tēpore sedebat
Romę Anastasius . iii . & Iohannes . x . in imperto Hen-

ricus primus . Hic primus dicitur inter Reges Theoto-
nicos fuit filius Ottonis ducis Saxonie quo defuncto
filius eius Otto primus in Regem coronatur : aliqui non
computant in numero imperatorū quia nec benedictio-
nem obtinuit : nec in Italia regnauit .

Capitulū . xxi . de Ramiro tertio qui . xxi . loco
regnauit in legione & magna parte Hispanie post
cladem & de gestis suo tempore .

AMIRVS . iii . filius Santii . xxi . rex fuit a Pe-
lagio primo Rege post cladem Hispanie & . lxiii .
ab Athanarico primo Rege Gothorum . Cēpit autem
regnare Anno domini . dccccxxxvii . regnauit annis .
xxv . Hic quinq; annorum existens de consilio matris cū
Arabibus pacem fecit : interim Normānorū multitudo
cum Rege eorum Gundriedo : littoribus Galicie appli-
cuerunt : urbes & loca uastantes & cum uellent discedere
nobilis Comes Gūdiffaluus Santii : uocato nomine do-
mini & Iacobi apostoli mirabiliter sunt prostrati & in
ore gladii cęsti nauigiis eorū succensis : Interim Arabes
rupta pace cum Ramiro : patriam castelle & legionēsis
insequuntur cędibus & incendiis cuncta uastantes : &
uenientes gamoram funditus eam subuerterunt : Rami-
rus uero duxit uxorem Vrracam : hic etate & actibus
puer insolenter regebat : quare Galecii Veremundū filiū
Regis Ordonii : in Regem apud Copostellam creauerūt
contra quē Ramirus cum magno exercitu uadit : & p̄lio
cōmisso uterq; inuictus a p̄lio discessit non sine graui
utriusq; gentis cęde : plurima incommoda hic Rex
sua imprudentia expertus est quia Comiti Gundiffaluo
parum credidit : scriptum est enim Rex sapiens stabili-
mentum regni & qui spernit consilia perdet populū suum

& iterum apud Danielem confurget Rex imprudens & non prosperabitur . Obiit autem morte communi apud legionē absq̃ liberis . Tempore huius Ramiri Regis legionis erat dominus Castellę Garstas Fernādi filius nobilissimi Comitis Fernādi Gundissalui . Cum igitur iussu eiusdem Garstie Comitis nobiles uiri septem infantes filii Gundissalui gustus de lara . terras Sarracenorum inuaderent : ex insidiis & proditione perfidi auunculi sui Roderici uasti traditi sunt ad manus Sarracenorum . Nam & si horribile atq̃ infaustum auspicium conspexissent in uia . Viderunt enim aquilā seipsam percutientē : multiq̃ eiusdem suaderent ne ultra procederent . Illi tamen non acquiescentes illico obuiarunt auunculo proditori : qui sub pacis uelamine eosdem nobiles infantes deduxit ad insidias paratas : eius enim industria latebant : duo Sarracenorum Reges uidelicet Aliquamte & Viara magnis copiis muniti cōmisso itaq̃ bello Tandem uicti pariter & occisi fuerunt infantes prædicti . Sepe enim prodigia & auspicia futura indicant . Sic enim ante mortem Iulii Cæsaris ut ait comestor fulgur cecidit iuxta statuam eius quę Iulia dicitur : & de nomine eius . C . litterā capitalē amputauit : mortē eius præsignans . Rursus iuxta Martianum . ii . de nugis philosophorum plerunq̃ deus cōmonet mortales uel syderis cūrsu uel fulminis iaculo : uel prodigiali nouitate sicut excidium Troie stella super domum fascem ducens : uiamq̃ significans in Ida se condidit : quo signabatur Troianos ad domum Anchise fugituros : hæc tamen auspicia siue prodigialia signa terrere sed nec mouere catholicos debent : similes enim actus auium & animalium secundum sanam doctrinam contingere possunt : excorporum supra celestium dispositione quo casu signa quedam sunt circa naturalia . Non nunq̃ uero accidunt diuina dispositione quę ita disponit : ut per

aliqua animalia certa futura p̄nostentur. Veluti coruus qui pascebat Heliam: sed plerunq; talia contingunt diaboli illusionē: qui per tales actus animalium decipit quos prospicit pronos ad talia credendum: ut tandem inducant ad demonum culturam uel ut ipsos fideles terreat: quo facilius ab infidelibus uincantur: cū fidei iactura: quemadmodum Hispanica annalia referant accidisse tempore nobilis uiri Fernadi Gundiſſalui Comitis Castelle patris huius Garſie Comitis. Nam cum potentissimus Rex Sarracenorum Almanzor adunatis copiis: terras Cristianorum inuaderet: p̄fatus Comes Fernandus Gundiſſalui et uiriliter occurrit. Ea igitur demonū deceptione uisus est ingens draco in aere uolitas ignescq; euomens atq; terribiles ulullatus emittens: cum uero Cristianus exercitus non parum terreretur: Fernandus Comes eos confortans illa demonum esse p̄stigia ad terrendos decipiendosq; fideles suadens ut in deo spem ponerent: cōmisso igitur sequenti die bello Sarraceni uicti fuere: Hoc tempore sedebat Romę Stephanus . vii . & Iohannes . xi . & Leo . vii . & Stephanus . viii . In imperio sedit Berengarius . iii . hoc tempore graue scisma fuit in Italia .

Capitulum . xxii . de Veremundo . ii . Rege legionis & magne partis Hispanie & de uictoriis & de gestis suo tempore

VEREMVNDVS . ii . filius Ordonii . xxii . Rex fuit a Pelagio primo Rege post Hispanie cladem & . lix . ab Athanarico primo Rege Gothorū . Hic mortuo Sancto patruo suo & Ramiro consobrino . regnum legionē . ad eum deuolutum adeptus est: Anno domini dcccclxii . regnauit ānis . vii . hic binas successiue uxores

duxit. Ex prima Alfonsum genuit postea Regem : hic
contra Almanzor Regē Maurorum qui usq; ad Com-
postellam cuncta uastabat : uiriliter pugnavit assistente
Garfia Fernandi Comite Castellę & eum primo deuicit :
deinde Almanzor reassumptis uiribus regnum legionis
potenter ingreditur : adeo ut Rex Veremundus cogere-
tur fugere in Asturias sanctis reliquiis in Ouetum trans-
portatis . Tandem Almanzor legionē obsedit : & ciuitas
occupatur muris destructis . Deinde cuncta deuastans
faustu & superbia elatus : in patriam rediit Osnam &
Berlangā obtinuit . Nec his Almanzor contentus . iterū
in Galetiam ingreditur per partem Portugalie Compo-
stellanam cepit ecclesiam eamq; dirupit : sed locum ubi
erat corpus Iacobi fulgure territus uiolare non ualuit .
Sed statim penam tanti sacrilegii suscepit . Nam incredi-
bili dissinteria percussus uix euasit : reliqui morte subita
perierunt : quorum spolia Veremundus colligi fecit . Tu-
etur enim deus que sua sunt : tuentur & sancti . Sic enim
in libris Iudicum sacra scriptura cōmemorat quia Barba-
ros sanctum templum domini contaminantes apprehē-
dit tremor & horror ne facerent quod cogitarant : quin-
immo Machabeorum principes illico post templi uiola-
tionem ingenti uictoria potiti sunt : dixeruntq; uadamus
mundare templum domini quod & si Priscorum gentiliū
annalibus credimus sacra offendentes hii multos dimi-
sere . Sic Dionisius tyrannus : quia templum proserpine
uiolauit simul & spoliauit : ac Esculapio Barbam euulse-
rat a regno eius filius detectus est . Sic & Varro quia pa-
rum honorauit sacra templa Canensem cladem pati me-
ruit : Itē Varro propter sublatas regulas a tēplo Iunonis
locrine insanus factus est . Sic rursus & Quintus Flami-
nius quia offendit sacra Romanis suis memorabilē illā
stragem apud Trasimenum perpessus est . Deniq; Nero

*no magna miracula
ope dei p custodia
bii Jacobi apti corpe
ostendere dignatus est*

ipse & Domitianus fidei nostre hostes penas luerunt
sacrilegiorum intempla commissorū . Valens quoq; per/
fidus quia sacra & religiosos insequabatur diuino mira/
culo in bello cōtra Gothos uiuus celesti igne cōsumptus
est . legitur deniq; intripertita q; Pompeio obsidēte Iero/
solimā Aristobolus & Hircanus intra urbem plurimū
diffidebant dum alter ingressum Pompei impedire alter
ut intraret niteretur : quę discordia efficit ut libere Pom/
peius urbē caperet : captiuatis itaq; Aristobolo & filiis :
Hircanū dimisit pontificē & ducē ciuitatis . Interim tamē
romani insolentes ex uictoria effecti : sacrū templū irre/
uerenter polluūt : equosq; in porticu locāt : & sacra mul/
tipliciter profanarūt . Qua de re fertur Pompeiū ex illo
tēpore in felicē fuisse & semper uictū qui ante uictorio/
sissimus fuit . De hac uiolatione sacrorū tangemus infra
sub Santio maiore . Tandē igitur reformata pace in ter
Veremundum & Garfiā Fernādi Comitē Castellę ambo
personaliter Almançor insequūtur : qui iam exercitum
magnis copiis auxerat : & apud oppidū decanatānagor
prope Soriā bellū est cōmissum : in quo plurimi Mauri
cecidērūt : quo dolore prostratus Almançor uitā finiuit
apud Medinam celi . Rursus in eodē loco filius eiusdem
Almāçor post dies paucos uictus & fugatus est : Vere/
mundus igitur tantis uictoriis plenus rediit gloriosus :
hic postea leges Gothorū cōfirmauit : uitiiis tamen non
caruit facilis enim fuit ad credendum . Ex qua re seuitias
exercuit : presertim contra Episcopum Compostellanū
in quem thaurum ferocem iniecit : qui māsuetus effectus
ad Episcopum innocentē accedens cornua in manibus
eius dimisit . Hic Rex etiā Episcopū ouetēn . icarcerauit
& tamdiu pluuia cessauit & ingēs siccitas terrā oppressit :
quousq; Episcopus liberaretur . Eo itaq; liberato pluuia
habundanter de celo descendit quo miraculo Veremūdus

compunctus ecclesiam sancti Iacobi & cetera pia loca per
Almāgor dirupta restaurauit & penitentiā de cōsilio prela-
torū egit. Cauere catholici p̄ncipes debēt sacrilegas manus
in Episcopos domini mittere : qui ait nolite tangere Cri-
stos meos : & in prophetis meis nolite malignari : sed
imitari debēt Cōstantinū gloriosum qui teste Eusebio Ce-
sariēn . dicebat : absit ut nos deos iudicemus . Quid enī
mirū si nostra pietas eos dignetur honorare : quibus deus
in suo eloquio honorē tribuens . Illos deos aliquādo an-
gelos nominauit : & subdit dei ergo solius est eos iudi-
care : eo per prophetā dicente deus stetit in cōgregatione
deorū : in medio autē discernit deus . Ea igitur de re p̄-
ceps ille deuotissimus felicissimus fuit & uictoriosissimus
longe aliter sacra annalia perhibēt de his qui sacerdotes
dei inhonorāt . Sic Sedechias Rex cū yeremiā prophetā
captiuasset pessima occubuit morte : Ogas itē Rex quia
contumelias intulit sacerdotibus : eusc̄q̄ penas pollicens
statim lepra in fronte respersus est : quis enim dubitat
iniuriam ministris illatā deo inferri : cuius sunt ministri :
qui ait qui uos tangit me tangit : & qui uos spernit me
spernit . Tandē Veremundus obiit relicto Alfonso filio
& Rege . Hoc tempore sedebat Romę Martinus . iiii . &
Agapitus . ii . & Iohannes . ii . Et in imperio Lotharius
imperator huius nominis . ii . hic imperauit apud Italiā
annis duobus .

Capitulū . xxiii . de Alfonso quinto qui . xxiii .
Rex fuit in regno legionis & magne partis His-
panie & de uictoriis & de gestis suo tempore .

ALFONSVS . v . filius Veremūdi . xxiii . loco post
cladem regnauit Anno domini . dcccclxxix . reg-
nauit annis . xxvii . hic genuit Veremundum regni sui

successorem & Santiam quę nupsit Fernando filio regis
Nauarre qui & Rex Castellę fuit. Sed & propter eam
regnū legionis adeptus est: hic Alfonsus prauo ductus
consilio cum esset puer: Therasiā sororē suam cuidā Ab-
dale Sarraceno Regi Toleti uxorē dedit: ut ei auxilium
pręstaret cōtra Regē Cordube: ipsa autē sancta femina
renuens suasis Abdale ne eam tangeret: alias Christus fi-
lius dei eum percuteret. Rex autē impius talia deridēs:
eam amplecti tēptauit. Sed illico ab angelo percussus est:
quasi ad mortē quare uocatis familiaribus sanctā uirginē
auro & argēto ac pręciosis uestibus Onustā ad legionē
remisit quę in monasterio sancti Pelagii uitā celibē fecit.
Quid enim mirū si Christus castitatis amator uirginitatis
sectator uirgines suas tueatur. Cum teste Egisippo gen-
tiles uirgines falsorū deorū patrociniō tute legātur. Clau-
dia enim uirgo uestalis teste Valerio cum insuspitionem
stupri uenisset & simulachrū deę matris inuado Tiberis
ad probandā suā pudicitā peterēt: fertur cingulo duxisse
nauē quam multa hominū millia trahere nequiuerunt.
Ex eo tamē Alfonsi tēptato infelici Cōtubernio quo ma-
gis ipse culpe reus arguitur eo magis filie pudicitia lu-
stratur: Hęc enim uirgo imitata est Corneliā Scipionis
filiā cunctis seculis cōmēdatissimā: quia spreuit nuptias
Ptolomei Regis Egiptiorū Barbare religionis ac sectę.
Pater uero parū imitatus est quosdā Imperatores Ro-
manos qui quanq̃ omnia possent: tamē nequaq̃ cum po-
tentissimis ex terrarū nationū nuptias fecere & si Cęsar
Cleopatre regine Egipti se uinxerit: penas ut putatur eo
scelere luit &: M. Antonius interfecto Cęsare non alieno
supplitio emēdatus cum eadē Cleopatra fędus nuptiarū
iunxit: filiosq̃ suos Regibus iudeorū nuptiis dedit. Ex
quo flagitio sibi manus inferre coactus est: hic Alfonsus
apud Viseum in Portugalia: quę tunc Arabum erat &

quam tenebat obsessam a sagitta cuiusdam Sarraceni
letaliter est percussus : & uitā finiuit . Sed paulopost Fer-
nandus primus Rex Castellę Gener eius iterū Visē .
cuiuatē obsedit : tandem eam cepit . Sed balistariū Sar-
racenū qui Regē Alonsum percusserat diuersis mortis
supplicis affectu atq; in uindictā necis Alonsi maximā
Sarracenoy multitudinē cecidit . Eo tēpore Santius Co-
mes Castellę apud Cordubam Arabes famoso prelio
deuicit . Sedit eo tēpore Romę Benedictus . v . Leo . viii
Iohannes . xiii . & Benedictus . vi . & Benedictus . vii .
In imperio uero sedit Otto . ii . Hic Otto primus secūdū
Sicardū primus imperator fuit Alemanorū usq; ad tēpus
presens . Hic Otto apud Medebruth ecclesiā mirifice
edificauit & in ea fuit tumulatus Otto uero secūdus Ro-
mę moritur : sepultus apud sanctum Petrum .

Capitulum . xxiiii . de Veremundo . iii . qui in
regno legionis . xxiiii . loco regnauit & quomo-
do post istum Castella in regnum fuit erecta

EREMVNDVS . iii . filius Alfōsi . xxiiii . loco
post cladem Hispanie regnauit : & ab Athanarico
primo Rege Gorbhorū . lxi . Rex fuit : cepit autē regnare
Anno domini . M . vi . regnauit annis . x . Hic Vere-
mundus Rex legionis desponsauit Santiam sororē suam
infanti Garzie filio Santii Comitis & domini Castellę :
qui Garzias apud legionē proditorie est interfectus : ut
illud Lucani dici possit nulla fides regni : sociis omnisq;
potestas impacēs cōsortis erit . Deinde eadē Santia de-
sponsata est Fernando filio Santii dicti maioris Regis
Nauarre qui postea ut paulo ante diximus fuit primus
titulatus Rex Castellę propter uxorē quę erat filia ^{alfonsi} Santii
Comitis Castellę & cū inter hos Fernādū & Beremūdū

Primar. qz filia alfonsi

dissensio orta fuisset : propter successionem regni bellum
inter eos initum est apud Carrionē & Veremūdu regno
pariter & uita priuatus : & trāslatū est regnū legionis ad
dictū Fernandū propter Santiā uxorē suā qui etiam fuit
Rex Castelle & sic regna Castelle & legionis fuerūt unita
E in persona Regis Fernandi . Vt olim Romanoy & Al
banoy . Item Persay & Babilonie : Igitur usq; ad istum
Regē narrata est genealogia regū legionis nam Castella
regebatur per Comites ut prædiximus nec hætenus fuit
C regio titulo illustrata . Sæpe enim sic disponēte dei prouī
dētia regna aut erigūtur aut subprimūtur . Nam Augu.
teste Regna deus distribuit ut ei placet cui nihil iniuste
placet : quādo enī uoluit regnū dedit romanis sicut dedit
Assiriis uel persis Castella igitur erecta est in regnū cuius
sectio siue diuisio a regno legionis deo disponēte facta est
quēadmodū Alexandrū Macedonē fecisse liber Mac
habeoy ostēdit : qui prouintias pueris suis diuisit & illi
posuerūt sibi diademata sic & prouītia Iuda quę sub reg
no israhel fuit : postea regio titulo fuit decorata : nec id
ingratū fuit deo quod ex eo liquido patet : quoniā Iero
boan primus regnauit in Iuda . Cūq; uellet eam prouītiā
tanq̃ per tyrannidē diuisam persequi & regno israhel ut
hætenus fuerat subicere : prohibitus est populus iussu
dei ne pugnare^t contra fratres suos : Vnde subdit Augu .
manifeste cōprobari iussu aut uolūtate dei aut uindicātis
aut sic occultis nobis causis disponētis : quasdā regiones
sic diuidi : ut duo regna efficiātur : non nunq̃ regius ti
tulus supprimatur ut dietim conspicimus in Lombardia
& Burgūdia quę antiquo tēpore titulo Regio gaudebāt .
Sic & in Hispania|Valentia|Cesaragusta . Item Hispalis
Corduba Toletū quę oīa regiis titulis olim lustrabātur
Rursus non est obmittendū quia ab Athanarico primo
Rege Gothorum in Hispania usq; ad Rodericum cuius

tēpore Hispania destructa & a Mauris occupata est. Hispania ipsa gubernata fuit sub titulo regio Gothorū: Postea uero Pelagius qui Hispaniā restaurare & recuperare cepit. Licet de genere descenderet Gothorū ut diximus. Tamen ipse & posteri sui non fuerunt intitulati Reges Gothorū. Sed sumpserūt titulos legionis & Asturiarū: deinde Castellę prout eas a Sarracenis recuperarūt: Huius regis tēporibus sedit in cathedra Petri Benedictus. vii. & Iohannes. xiiii. & Gregorius. v. & Iohannes. xv. In imperio uero sedit Otto. iiii. filius Ottonis. ii. Hic coronatus fuit Rome a Gregorio. v. & ut fertur in Italia fuit ueneno extinctus & hi tres Ottones per successionem generis regnarūt. Post eos uero ecclesia romana instituit ut per officiales imperii eligatur Imperator. Vnde uerusus Maguntinē. Treuerē. Coloniē. quilibet imperii Cancellarius horū palatinus dapifer dux portitor ensis Marchio Prępositus Camere Pincerna Bohemus hi statuunt dominum cunctis per secula summum

Cap. xxv. de Sancto dicto maiore qui. xv. loco regnavit post cladē & quomō fuit primus castellę propter uxorē

ANTIUS dictus maior Rex Navarre filius Garzie tremulēti regis Navarre. xxv. rex fuit a Pelagio primo Rege Hispanie post cladē & .lxii. ab Athanarico primo Rege Gothorū: huic non cōputantur anni regni quia paruo tēpore pręfuit tanq̄ Rex Castellę: hūc propter uxorē Eluirā filiam Comitum Castellę. aliqui primum Regem Castellę intulerūt. ut supra dictū est. Alii uero Fernandū filiū eius propter matrē in Castella & legione primum Regem effectualiter dixerūt. ut cūq̄ sit Sanctus dici potuit propter uxorē primus rex Castellę quia ut iura uolunt. Vir corruscat honore & dignitate uxoris. Sed

Fernandus filius eius ex successione efficitur fuit rex legionis & Castellę. hic Sautius ex dicta Eluira genuit Garsia & ex concubina Ramirũ bastardũ de quibus inferius dicitur. Sautius itaq; instigatus ab uxore Eluira predicta sorore infantis Garsie . qui fuit dominus Castellę . iustissime condempnauit Comites Enecũ & Didacũ ac Rodericũ uela filios Comitis uela . quia proditorie interfecerunt prefatum infantẽ Garsia dominũ Castellę . Nã post longã obsidionẽ in castro de monçon . Tandem eos cepit & sententialiter cõburi iussit . Ceterũ hic Sautius maior bellũ graue gessit cõtra Beremũdũ regẽ legionẽ . & plurima castra & loca ab eo euicit : hic cum esset magnus uenator Aprũ sequutus est usq; in ecclesiam sancti Antonini . que tunc in quadam silua nemorosa sita erat . Nec eo tempore aliqua populatio nec ecclesia cathedralis ibi erat . Cũ uero aper ad altare sancti martiris confugisset . Sautius rex conatus est illũ uenabulo percuttere sed propter irreuerentiã sacri templi & reliquiarũ beati martiris diuino flagello percussus illico obrigit brachiũ eius . nec potuit bestia percuttere : Rediẽs igitur ad se & prostratus apud altare Tandẽ precibus beati martiris . uires brachii fuere sibi restitute . ipseq; ecclesiã mirifice edificauit : & opulenter dotauit atq; in cathedrã erigi optinuit & ciuitatẽ Palentinã edificare & populare incepit . Hic Sautius irreuerẽter se habuit uolẽs bestia apud sacru altare interficere imitatus seuum illũ Sillã romanũ qui Mutiũ Sceuolã ad templũ ueste quo nihil Sautius Romę habebatur obfugietẽ arãq; ipsã amplexantẽ irreuerẽter gladio perfudit : ut ait Augustinus quod Sacrilegiũ inultũ dii non permiserunt : summã certe reuerentiã antiqui sacris tẽplis prestabãt . Nec uiolentã aut sanguineã effusionẽ in eisde tẽplis patiebãtur : Nam scriptura sacra quandã securitatẽ cunctis animantibus polliceri uidetur . dicens ingredietur bestia

At. qua de causa ecclia in ciuitate palentina fuerit hodie firata.

latibulum suum & in antro tute morabitur : Adde quia fugiētes præ lassitudine bestias persequi . non est actus fortitudinis . Simile narrat Herodotus decambisse qui in Egipto contēpnēs tēplū in eo uulnerauit Apim bouē quo scelere equo descendēs pugione seipsum trāsfodit : Rursus Meleager quia interemit aprū Calidoneū . sacrū Diane mortis causam sibi prēbuit : Cresus quoq; cum aper sacer se ei ī uenatione offerret . casu quodā siue quia rem sacrā rex ipse polluisset . filiū suū Atim occidit . dum hastā iacularetur in aprū : Vide quē de irreuerētia tēplorū & sacrorū . Diximus supra sub Veremūdo . ii . Huius regis Santii tēporibus sedebat in cathedra Petri Iohannes xvi . & Benedictus . viii . qui fuit a papatu electus & fuit terribilissimū scisma in ecclesia . de quo alibi dicemus . In imperto uero sedit Henricus . ii . hic secūdum Richardum filius fuit Conradi

Cap . xxvi . de Fernādo primo qui . xxvi . loco post cladē regnauit & quomō Regna castelle & legionis fuerunt unita

f ERNANDVS huius nominis primus filius Santii maioris prædicti . xxvi . rex fuit a Pelagio primo rege Hispanie post cladē & . lxiii . ab Athanarico primo rege Gothorū : Cēpit autē regnare Anno domini M . xvii . regnauit ānis . xl . Hic ut diximus duxit uxorem Santiā filiā Alfōsi regis legionis sororē Beremūdi . quo sine filiis decedēte Fernāduſ prædictus propter uxorem Santiā regnū legionis optinuit . quo euenit ut iste Fernāduſ uirtualiter & ex successione . primus rex intularetur in castella & legione : hic genuit ex Sātia uxore Santii Alfōsum / Garciā / & Eluirā / & ex cōcubina Fernāduſ qui fuit sancte romane ecclesie cardinalis ꝑ hic Fernāduſ optimus princeps fuit & ualde bellicosus Colimbriā in Portugalia ab Arabibus occupatam sancto Iacobo

noſ q; fernāduſ filius istius
regis ex cōcubina / fuit si
romane ecclie Car.
noſ et q; ꝑ hoc bello ap
runt bñ jacobꝝ aplo.

uisibiliter apparēte optinuit & maiorem Portugalię par-
tem sue dictioni subiecit : Nam ut ait Lucas Tudēn . dū
hic Fernādus eandē ciuitatē Colimbrię a Mauris detētā
obsideret . accidit quendā Episcopū grecū nomine hosti-
anū limina sancti Iacobi uisitasse . & cum multis referēt-
ibus audiret gloriosum apostolum Iacobū ut militē sepe
uisum fuisse auxilia Cristianis ferentē deridens nolite in-
quit . apostolū uocare militē sed pāstorē aut piscatorē dum
igitur ea nocte dormiret . apparuit ei sanctus Iacobus .
dicens noli hostiane dicere me non fore militem . contra
Cristi persecutores . quod ut pro explorato habeas : ecce
iam equito laturus auxilia regi Fernādo . qui per septem
annos obsedit Colimbriā . & ut sis certior cōspice clauēs
quibus cras hora tertia aperiā portas ciuitatis Cristianis
qua reuelatione perterritus . facto mane canonicus eccle-
sie cōpostellane reuelauit . & compertum est ita euenisse .
Sepe enim diuino nutu in somniis reuelantur futura .
quemadmodū ait Polibius . quia ea nocte qua mortuus
fuit Athilla rex Vgnorum . Imperator Martianus . tunc
apud Cōstantinopolim residēs . uidit in somniis Archū
Athille fratrū . ex quo sequēti die affirmauit mortuū fore
Athillā . In domo huius Fernādi nutritus est inclitus uir
Rodericus Cidus . qui postea Valentīā a Mauris opti-
nuit . Sic & Philippus p̄iceps Macedonū nutritus est
apud Epaminundā Thebanū . De quo pauca ex multis
insequēti capitulo dicemus . Cum autē Garstas rex Na-
uarre frater Fernādi torqueretur de fratris sublimitatione .
& apud Anaiarū egrotaret . Fernādus rex eum uisitauit :
Sed Garstas eum decreuerat retinere : cuius maliuolam
mentē Fernādus agnouit & incolumis ad propria reme-
auit . quē infirmantē . rex Garstas frater eius similimodo
personaliter uisitauit : Fernādus uero uices ei gerēs captū
custodiri fecit . Vt de eo illud sapiētis uerum sit : quia qui

fraudem cogitat incidet in eam & iterū laqueū aperuit & cadet in ipsum: Sic Andronicus in eodē loco occubuit. Vbi alios fecerat trucidari. ut apud Machabeos legitur. sed & Amon eodē patibulo quod alteri parauerat est suspensus: Postea uero Garsias a carceribus euadēs uindictā procurauit & cōgregato exercitu castellā ingreditur. cui occurrit Fernādus cum copiis suis & inito prēlio. Cum Garsias insolens esset & suorum animos non haberet in eo bello uictus & cesus est. ne hostes quantūcūq; debiles cōdenamus: Nec aliter Remus egit. cogitauit enim fratrem regno pellere: quod ille presentēs Remū non modo regno priuauit sed uita. Fernādus uero fratre occiso & fugato motus pietate suis iussit ne fugiētes lederent. corpusq; Garsie honorifice ad monasteriū de Anauro quod ipse cōstruxerat deportari fecit: Sepe enim prosperitas hominis causas inuidēdi reprobis occasionaliter tribuit. Sibiq; tandē in perniciē uertitur. Sic ysaac cū esset locupletatus paciebatur inuidias simul & insidias a Palestini: Sic & fratres Ioseph inuidebāt ei q̄ prospera ei succederēt: Nam enim propinquus inuidia parat. Nam & maria atq; Aaron Moyse fratri suo inuidebāt q̄ dux adeo cōstitutus esset: regno p̄sertim inuidia innata est: cuius dignitati multi inuidēt. plures etiam cōcupiscūt: quo fit ut plerūq; fratres regnātes. non libēter fuerint ante oculos fratrum suorum: hic igitur Garsias iuste penas inuidie luit: & iniquitas quā fratri inferre cogitauit: in se reuersa est ut puniatur in quo delinquit. Sic Saul cogitauit capere David & ipse in manus eius icidit. Sic & Amasan cogitauit occidere Ioab qui eadem fraude eum percussit. nam quasi osculari eū uellet gladio effudit intestina illius: hic igitur Fernādus fratre mortuo. regnū fratris obtinuit & factus est Monarcha Hispanie ulterioris scilicet Castellę & legionis rursus Galette in qua Portugalia &

Asturiarum terra autē Nauarre inter Iberum & Pyreneos montes māsit Sāto regis Garſie filio qui poſtea occiſus eſt. Aragonia uero cum Ripagorcia Ramiro fuit aſſignata. Hic Fernādus cōtra Sarracenos qui partē Luſitanie occupabāt. perſonaliter accedit & multas ciuitates ac oppida fidei lucro dedit. tandem Fernādus ipſe ne filii ſuper regnis poſt mortē cōtenderēt. dum uiueret regna diuiſit. Nam primogenito Sāto caſtellā contulit. Alſonſo legionē Aſturias & trāſmerā. filiabus uero hyrrace & Eluyre cōtulit gamorā & Taurum Alſonſo fratre id petēte. Garſie uero totā Galetā aſſignauit cum ea parte quę dicitur Portugalia. Hic multas eccleſias & pia loca conſtruxit & dotauit. huic Arabes celtiberie & carpētanie tributa ſoluebāt. & inſtante die mortis ſue. quę ſibi reuelauit beatus yſidorus. feliciter obiit. Vir certe fuit cuius regū externorū cōparādus. non ſolum fortuna ei alludēte. Sed magnitudine animi. pietate religione: ac Sobolis felicitàte: Sepultus eſt in eccleſia ſancti yſidori apud legionem quam ipſe conſtruxerat.

Cap. xxvii. de ſtrenuitate & nobilitate Roderici Cidi dicti cāpiatoris & de præclaris geſtis ſuis & quomodo recuperauit Valentiam

ETERVM quia ut diximus tēpore huius Fernādi floruit eternis uictoriis Rodericus Debiuar cognomēto Cidus Campiator exigūt eius ingēta merita ut pauca ex multis in mediū afferamus de eius ſtrenuitate ac in numeris uirtutibus: Rurſus de excellētiffimis eius uictoriis quę totū pene orbē replerūt: Duxit itaq; originē Rodericus Cidus ex illuſtribus & antiquis Comitibus caſtellę ſignāter a clariffimo uiro Layno Caluo. qui una cū Nūno raſura. longo tēpore per ſe ſuoſq; ſucceſſores iudicauit caſtellā. nam prædictus Laynus genuit Fernandum Layni. a quo genitus eſt Laynus Fernandi

qui genuit Nuniū Layni . a quo genitus Laynus Nunii .
a quo genitus est Didacus Layni . qui ex uxore sua Te-
resa Nunii : que neptis erat ex cōcubina Regis legionis
genuit . illustrem bellatorē Rodericū prædictum qui fuit
pater Eluire regine Nauarre . ex qua natus est Garfias
Rex Nauarre . Pater domine Blanche que fuit regina
Castelle uxor Santii regis dicti desiderati . Ex quo ma-
trimonio genitus est Rex Alfonsus . viii . ex qua breui
genealogia aperte cōspicitur excellētissima Roderici Cidi
generis claritudo . Verum magnifica ac inclita eius gesta
tam excellētia & sempiterna sunt . ut ea magnus non cape-
ret liber : Succincte tamē quedam pauca sumatum tan-
gemus : fuit Rodericus creatus miles per prædictū Fer-
nandum Regē legionis ea præsertim die qua Colimbriā
a Mauris recuperauit . Præfatus igitur Rex cū cognos-
ceret . strenuitatē prudentiā & uirtutes Roderici . sciens
quod scriptū est per sapientē quia legatus fidelis sanitas
& ipse est protectio fortis . & iterū sicut frigus niuis in
die messis . Sic homo fidelis ei qui misit eum . decreuit
cōmittere Roderico gubernationē Burgē . ciuitatis &
Castelle : Cum igitur quinque Reges Sarracenoꝝ terras
Cristianoꝝ ei cōmissas hostiliter . ac ualida manu igressi
forēt . Rodericus multitudine Maurorū non perterritus
cum quadam animi latitudine & strenuitate eos insequi-
tur in domino cōfusus . qui ut ait Iob prout ei placet dat
fidelibus suis uictoriā . tandē eosdem reges Mauroꝝ &
eorum copias gloriose deuicit : atq; plurimos captiuauit :
Deinde superauit simul & interfecit . fortissimū militem
Martinū Gomecii qui Calagurā nomine Regis Rago-
num occupabat . & ciuitatē ipsam regi Fernādo subiecit :
præterea hīs uictoriis non contentus : cecidit maximum
exercitū Arabū prope oppidū sancti Stephani de Gor-
mas . qui magna spolia de terris Cristianoꝝ deportabāt :

Demum uero cum Rex Alfonso .vi. eundē Rodericū ad Regem Sibilie uassallū mitteret . ut solitum tributum reciperet . euenit ut Roderico morā apud Sibiliā trahēte Rex Granate plurimis nobilibus Cristianis sociatus qui erant ab Hispania exules . durissimū bellū contra regem Sibilie prædictū ageret . Rodericus itaq; ad defensionem Regis Sibilie uassalli regis Alfonsi uiriliter accessit . tandē regē Granate & prædictos nobiles prostrauit & plurimos captiuauit : Rursus maxima ui & arte castrū fortissimum de Alcozer a Mauris cepit & parum post duos Reges Sarracenoꝝ eundē Rodericū in dicto castro obsidentes mirifice deuicit . & ingentia spolia reportauit : post prædicta . bellū campestre tribus uicibus gessit cum Raymundo Comite Barchinone . & regē Denie & tocies eū deuicit : & postremo captiuauit : quē tandē liberaliter relaxauit . Deniq; Petrum regē Aragonū in campo collatis utrinq; signis strenuissime deuicit atq; cepit quem cum multis nobilibus domus sue magnifice liberauit : Post has præclaras uictorias & plurima alia quas enarrare operosum foret . cepit sibiq; subiugauit inclitā ciuitatem Valētie . contra quē Rex de Marruecos dictus Vnes . potentissimā ex Africa classē parauit . & tandē obsedit Valentīā quinquagīta millibus equitū & centū millibus peditū : Rodericus uero Cidus non expectata longa obsidione ei animose occurrit . cōmissioq; durissimo bello . Demum ut deo placuit uicti sunt Arabes magna eorū parte cesa & captiuata Rex uero Vnes percussus sese & quos adunare potuit ad classē recipiētes . patriā infelicitate petierunt : Ipse uero Rex ex uulneribus post paucos dies uitā mestus finiuit : Iniungens Buchar potentissimo fratri suo . ut tante iniurie non inmemor q̄tocius eam uindicaret : Buchar igitur adunata sua potentia Valentiam petit : tante itaq; erant Arabum copie . ut teste

Giliberto qui Africanam historiam contexuit . in castris Regis Buchar magna tentoria quinque millia reperiuntur præter Pampiliones innumeros : Cum igitur exercitus Roderici innumeram Maurorum multitudinē expauesceret : Rodericus ad suos ait finite timere . armorū enim uarietas non militum strenuitas est . quam conspiciatis : adducens illud Titi Quintii consulis Romani qui cum uideret milites suos : ex aduentu exercitus Regis Antiochi in Poloponesum . non parum puidos ad eos ualde probe & facete ait . Cum Calcide apud hospitem cenarem . mirareret multitudinē carniū hospes ad me inquit . eas omnes porcinas esse . sed condimentis atque apparatus differre . proinde ait . nec uos admiremini Antiochi copias . nam sagittarii astatū . equites . ac pedites . Suri sunt . quos sepe uicistis : nunc tamen solis armis sunt diferentes : Qua spe confortati hostē uicerunt : Hiis igitur dictis contra hostes Rodericus Cidus uiriliter occurrit . ubi accerrime pugnatum est . nec sine ancipiti fortunę uarietate . Nam Sarraceni de multitudine confidētes ac priorē cladē mestissimis animis recolētes in Christianos primos impetus plusquā uiriles dederunt . sed diuino auxilio nostris opem ferente . in progressu prælii imbecilles animos & minusquā femineos habuisse rerū euentus demonstrauit . Nam in eodem bello . Sarraceni uicti & prostrati sunt . habent enim illius temporis annalia ultra xxx . millia in bello occubuisse . præter captiuos & eos qui in mari submersi sunt . Ipseque Buchar illorū Rex uictus & fugatus infelix euasit : quem cum sui inproperarent quæ non a Rege : sed a priuato homine esset uictus finite inquit talia loqui . non dignitas sed strenuitas uictoriam cōparat . & addit quid enim mirum . si unum Regem uicerit qui plures eadem die . superare solet : nec mihi inquit pudori est . ab eo uinci qui meliorem me fratrem deuicit

nam si uinci oportet . præligerem abhercule uinci q̄ cum
Sardinapalo uincere : Imitatus es in hīs uerbis Buchar
Darium . qui ut ait Quintus Curtius gratum sibi esse
aferuit . si Alexandrum uincere non posset . nec sibi de
decori putauit q̄ a tali clarissimo duce uinceretur : Rode
ricus igitur deuictus hostibus ex eo bello ditissima spolia
assecutus est . de quibus magna oblationes ecclesiis & piis
locis deuotissime obtulit . Nec in uita hic gloriosus Dux
Arabes deuicit . Sed mortuus ut eius habent annalia :
Ex huius Roderici nobili stirpe . procedit nobilis domus
de Mandoga ut historie ferunt . hic certe Rodericus
Cidus nunq̄ reperitur superatus . sed semper uictor eua
sit . non impar Iulio Cæsari qui ut aiūt signis collatis quin
quages dimicauit & Marco Marcello qui . xxxix . ui
cibus fuit præliatus & totiens uictoria potitus : quibus
hic Rodericus inbellâdo par fuit . In uictoria tanto glo
riosior . quâto illi non pro religione sed pro Caduco . im
perio dimicarunt . hic uero non pro terreno incremento
sed fide catholice augmento confligit : Fuit Rodericus
tante bonitatis ut quos armis subegit . clementia magis
uicerit : Sed ut paucis agamus . quâte excellētie & uirtutis
prædictus Rodericus Cidus fuit . Inter cetera ex honore
ei a Rege Alfonso . vi . filio huius Fernandi præstito . fa
cile cognoscitur : Rodericus enim ex Valentia discedens
noningentis electis militibus sociatus . ad curiam Al
fonsi Regis apud Toletum accessit . iustitiam petiturus
contra infantes Carronis propter iniurias factas uxori
bus suis filiabus eiusdem Roderici : Alfonsus igitur cog
nito aduentu Cidi . obuiam exiuit ei honorifice : cui ut
ubertorem exhiberethonorē . leuius semper cum eo per
totam uiam & urbem incessit eumq̄ usq̄ ad eius hospiti
um sociauit . cunq̄ sequenti die Rodericus Regem in
suo palatio uisitasset . quereretur a Rege quoniam in loco

se & suos sedere uolebat . ad quem Rex non tam urbane
q̄ prudenter . tam ingentia inquit sunt merita uestra ut in
nullo alio loco nisi mecum uobis sedere cōueniat . Nam
merito sedere debet apud Reges qui solet uincere Reges
decernimus igitur sedem uestram contiguam imposterū
sedi regie in mediatamq̄ esse debere : lōge certe arbitrato
nostro rex Alfōsus moderatior prudētiorq̄ fuit q̄ Actius
poeta . quem maximus Valerius cōmendare nititur . qui
Iulio Cēsari amplissimo ac florentissimo imperatori in
collegium poetarum uenienti . non assurrexit . quasi in
comparatione studiorum . aliquanto inferior esset Cēsaris
maiestas : sed nisi fallor istius humanitas & illius petulā
tia facile ex eo conspicitur : dum iste regia dignitate insigni
tus priuatā uirtutē honorauit . ac ille infime conditionis
uir . tante maiestati impudēter non assurrexit : Huius Fer
nandi temporibus sedit in cathedra Petri Romę Iohan
nes . xviii . & Benedictus . viii . fuit maximum scisma in
ecclesia dei de quo alibi dicemus . In imperto uero sede
bat Henricus secundus

Capitulum . xxviii . de Santio . ii . & de preclaris
gestis suis & de ceteris occurrentibus suo tempo
re & de eius genealogia

ANTIVS . ii . primogenitus Fernandi . xxviii .
Rex fuit a Pelagio primo Rege Hispanie post cla
dem & . lxiiii . ab Athanarico primo Rege Gothorum
Cepit autem regnare Anno domini . M . lvii . regnauit
annis sex ; hic cum Alfonso fratre suo coucertans . reg
nū legionis a patre diuisum ui accepit . Ipse uero Alfonso
metu fratris Santii ad Regem Tolleti Maurum . dictū
Habalmone se transtulit . qui solenniter est receptus : Eo
autem apud Tolletum manente Garstas alter frater se

transtulit ad Agarenos regni Cordube . quorum præsi-
dio incepit Portugaliã Regi Fernando subiectam in-
festare . cui occurrit Santius apud Sanctum Anderum
bello itaq; cõmisso Santius uincitur & captiuatur simul
& Nunius de Lara & Garfias de Cabra . plurimis ex
suis cõsis . Garfias tamen uolens uictoriã prosequi San-
tium quattuor suis militibus cõmisit custodiendũ . Interi
uero nobilis Aluarus Fãnes Minaya . qui erat de fide-
lioribus Santii . recollectis gẽtibus quas adunare potuit
circuibat : ut leo rugiens querens dominum suum : quẽ
ut uidit ait . ad milites custodes Santii . dimittite Regẽ
uestrum o proditores : tam animose igitur atq; strenue
cum illis conferuit . ut eos uicerit illorumq; equos Santio
& ceteris captis assignauit . qui omnes reassumptis uiri-
bus . ceteros Santii milites dispersos congregant . Interi
uero nobilis Rodericus Cidus cum tricentis electis mi-
litibus applicuit . opem laturus Santio : Iterũ ergo con-
fligitur . & post multa Garfias uictus est pariter & cap-
tuatus . fuit deniq; interfectus infans Santius Nutricius
& director Garfie & plurimi alii : Garfias utiq; scuit ui-
cere . sed nescuit uictoria uti : Nec enim parũ esse de-
buit uincere . a quo uiribus uinci debuit : sed uerum est
quia ut ait Valerius . sepe uictor ab ipsa uictoria uinci-
tur . Idq; accidit cum uictor inmoderate ipsam uictoriã
ad insolentiam uertit . ut enim idem Valerius subdit .
Decet uictorem uictoriã temperare . & insolentes ani-
mositatis impetus . cum pietate & ratione ab animo co-
hibere : quia ut aiunt ipsa optatissima uictoria . modera-
tione temperari desiderat : fatemur uincere egregium
est sed superuincere inuidiosum : Hinc alius ex sapien-
tibus ait . quia uictoriã assequi gloriosum est : sed uictor-
iam insequi periculosum : libuerat enim Regi Garfie .
reliquias ipsas uictorie non persequi . aut humanitas

in q; si Alfonso p pe-
trine fr̄e dñi dñi
de medina sidonia
hoc accepissent cõ-
silium non fuerat
adeo crudeliter p̄-
fecti ab inimicis
quẽ admodũ fu-
erunt /

intuitu . aut quo testes superessent uictorie sue : sed iuste
ab ipsis belli fragmentis fractus & superatus est : qui ui-
cto quippe & captiuato principali hoste : ymo fratre .
contentus non est . nec enim modo hostem sed & fratrem
persequabatur : quare hostilem decuit animum deponere
ac aduersam calamitatem . fraternis lacrimis deplorare :
non penitus exterminare : memor illius prudentissimi
ducis Abner . quem libri Regum comemorant . qui ait
ad Ioab . nunquid usq; ad internitionem tuus mucro
deseruet ? An ignoras q; periculosa sit desperatio ? & sub-
dit usq;quo non dimittis persequi fratrem tuum ? sed iam
ad Santium reuertamur . qui potius ultima uictoria :
Garciam captiuum apud Lunam castrum in Asturiis
uinculis trudit : Hic Santius terras sororis uoluit occu-
pare . & cum Hurracam sororem conclusam apud ga-
moran teneret a quodam uellido proditore proditorie .
est interfectus . proditorem autem ipsum Rodereus Ci-
dus insequens interfecit : Proditor inquam putabat se
rem gratam fecisse Hurrace . sorori illius : tamen acerbis-
sime tulit . & uindictae operam dedit imitata magnum
Alexandrum qui teste . Q. Curtio familiarē proditorem
atq; interfectorem Darii in uindictam proditoris fratri
Darii concessit trucidandum : dicens falli eos qui ab eo
proditoris premium expectarent . Imo uiolate fidei ne-
minem acriorem fore uindicem q; seipsum : Santius itaq;
sic in regna & fratrum dominia ambiens uita caruit atq;
regnis : parum imitatus Scipionē Africanum qui adeo
Lelio caritate fraterna conuinctus erat : ut supplex roga-
ret Senatum ne prouintie fors : que a fratre suo eripienda
erat ad eum transiret dicens dignitates fratribus se optare
non eripere : Santio itaq; sine liberis decedente magna-
tes regnorum Alfonso qui a facie fratris ad Regem
Sarracenorum apud Tolletum confugerat per nuntium

secretissimum reuocarunt . Tandem Alfonsus prestito iuramento q̄ Regi Tolleti & filio suo amicus esset liber permissus est ad regna accedere qui obtento regno quod perdiderat atq̄ etiam regnū fratris ac imperii diadema accepit . ut infra dicemus : Huius Santii tempore sedit Romę . Victor . ii . qui imperiali fauore factus est Papa & Stephanus . ix . & Benedictus . x . & Nicolaus . ii . & Alexander . ii . In imperio uero sedebat Henrricus . iiii . hic fuit filius Henrrici . iii . imperatoris : hic suscepto imperto secundum Sicardum patrem suum cepit ac in uinculis morti fecit . Quare iusto dei iudicio punitus est quia patrem debonestauit : nusq̄ aut raro legitur tale facinus nisi de Ioue qui saturnū patrem captiuauit & regno spoliavit si fabulis credimus . Mitridates etiam regnandi gratia contra patrem dimicauit . & Sartaſter cōtra Tigranem patrem Armenie Regem pugnauit . Deceſſit enim sine filio successit ei Lotharius Dux Saxonie

Capitulum . xxix . de Alfonso sexto qui . xviii . loco post cladem Hispanie regnauit & quomodo ab eo Reges Portugalie ortum & initium habuerunt & de uxoribus & prole Alfonsi . & quomodo recuperauit Tolletum & alia loca a Mauris & qualiter ecclesia Tolletana ex Mesquita fuit consecrata & de hiis quę ob eam rem acciderunt & de preclaris uictoriis & uirtutibus eius

ALFONSVS . vi . filius Fernandi & frater Santii xxviii . loco regnauit post cladem & lxx . post Athanaricū primum Regem Gothorum : Incepit autem regnare Anno domini . Mill . lxxviii . Regnauit annis xliiii . Ex hoc descenderunt Reges Portugalie ut statim dicemus & supra diximus . In prima parte . capitulo xii .

ubi egimus de origine Regum Portugalię & aliorum Regum Hispanie hic igitur Alfonsus filium masculum non genuit. Sed plures filias reliquit ex sex uxoribus. Ex prima procreauit Hurracham. ex aliis uero genuit alias filias. ex quarū una quę fuit Sarracena filia Regis Sibilie uocata çaida ad fidem conuersa maria cognomina nata genuit infantem Santium qui in quodam prelio occusus est ut statim dicemus. Ex quadam uero concubina genuit Therasiam quę nupsit Henrrico Comiti Lotoringie & dedit eis in dotem partem Galette quę nunc Portugalia uocatur ex quibus descendunt Portugalię Reges. Nam ille Henrricus Comes fuit pater primi Regis Portugalię. Hic Alfonsus. vi. Rex Castellę Tolletanam urbem uariis uastationibus fatigatam post longam obsidionem obtinuit. modo qui sequitur. Regnabat enim Alfonsi tempore in Tolleto Alemaymon Rex Sarracenorum qui singulari federe & amicitia Alfonso uinctus erat adeo ut Alfonsus ipse iurauerat eundem Regem & filium suum iuuare & in uita eorum protegere: idq; sibi fideliter obseruauit: Verum uita functus eodem Alemaymon & filio Alfonsus solutus a fide prestita durissimum bellum gessit contra eandem urbem. Tandē necessitate famis uenerunt Sarraceni in ditionē Alfonsi: eo pacto ut Sarraceni ipsi tanq; ciues & uassalli manerēt in urbe retinerentq; domos & agros: Rursus illesa eis maneret Mesquita maior eiusdem urbis. arces uero & cętera omnia ad manus Alfonsi dederunt: Deceuit igitur Alfonsus in eadem urbe dimittere Reginā uxorem suam & Bernardum electum Tolletanum: ipse uero pro occurrentibus rebus ad regnum legionis se trāstulit: Interim itaq; Regina ipsa spiritu dei uigorata & Bernardus quadā in tempesta nocte multis Cristianis sociata militibus. Mesquitā Sarracenorū ingrediuntur:

Iste p[er] de p[er] q[ui] m[er]ito alim
 Hei & toledo sub h[ic]o antra qui
 iurad d[omi]no ser[ui]to molucab da
 le do por haubre de xad d[omi]no
 eue lla se q[ui] solia estar ien
 dapu se a su muge r[ati]o n[on] a r[ati]o
 los quales unario che h[ic]ur t[er]ri
 mez quitam aior ien se gra
 los moros de llo m[er]id a dos inge
 me sa y cal Hei el a grad[us] enoj
 q[ui] adia q[ui] brata de su se q[ui] uo to
 mino para allay uo de n[on] ha
 q[ui] se p[er] g[ra] sento ca te alap en a
 ia fra ce r[ati]o de toledo filio la q[ui]
 iel a r[ati]o bis po a g[ra] p[er] uo r[ati]o n[on]
 billor d[omi]na filij q[ui] ad e[st] d[omi]no q[ui]
 medio el a m[er]o r[ati]o n[on] a m[er]o r[ati]o n[on]
 p[er] o ab a z e r[ati]o n[on] a d[omi]no ille q[ui] p[er] sub
 dille m[er]o r[ati]o n[on] a d[omi]no e[st] p[er] o p[er] o
 mata r[ati]o n[on] a m[er]o r[ati]o n[on] a d[omi]no
 le p[er] o d[omi]no h[ic]a n[on] a te a p[er] o p[er] o
 ca e p[er] uo d[omi]no h[ic]a r[ati]o n[on] a d[omi]no
 care e tumor i[er]o a tumor ad
 d[omi]no p[er] o r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o p[er] o
 ala p[er] o r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o p[er] o
 r[ati]o d[omi]no h[ic]a r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o
 p[er] o p[er] o r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o p[er] o
 lib[er]o r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o p[er] o
 p[er] o r[ati]o n[on] a d[omi]no p[er] o p[er] o
 adia hallado ser[ui]to d[omi]no d[omi]no

Q[ui]te regina in
 mesq[ui]ta tolet[an]a reg[is]

que ex pulsus cunctis Machometi spurcitiis in ecclesiam
sancte Marie dedicata & per Bernardum deuotissime
consecrata est . altareq; erectū & inibi celebravit Archi-
episcopus : Sarraceni uero ruptis uestibus simul & in-
ternis uisceribus plurimum fuerunt conturbati : & illico
lamentabiles querelas per suos Legatos apud Regem
fecerunt . Quare Alfonsus accerrime iratus & uehemen-
ter contra Reginā & electum indignatus est : Itaq; cun-
ctis dimissis rebus Toletum celerrimo gressu pectit : de-
liberauerat enim & firmo animo fixerat Reginam &
Archiepiscopū publice interficere : Et quia sciebat plu-
rimos Barones pro Regina & electo fore exoratu-
ros : Iurauit Rex presentibus legatis Sarracenorum nihil
facere eorum que pro parte Regine & Archiepiscopi sibi
foret pettum : dicebat enim iniuriam non Sarracenis sed
eidem Regi fuisse factam : asserens quia cum omnis rex
non nisi pacto & fide subditorum regnet indigne Rex
appellari potest : qui pacta & fidem subditis non seruat .
tandē Regina & electus intelligentes Regem tam acru-
ter esse comotum . clerum & omnes religiosos processio-
naliter & Regis filiam inductā cinere & alio in medio
processionis incedentem premiserunt : quos cum Rex
uidisset ut erat deuotissimus descendit de equo ut sacris
solitam reuerentiam ageret . & cum filiam conspexisset
nulla paterna pietate flexus : Vah . inquit matrem so-
ciabis in morte : Iuravi nil agere eorum que pettura
es : Filia uero que iuramentum nouerat instructa quid
diceret peto inquit domine mi Rex ut Reginam tibi ter-
reno Regi . non parentem sed celesti Regi fidelem simul
& Archiepiscopū illico interficias : tunc Rex obstupuit
quinimo tam pia sagacitate deuictus ad filiam ait : libe-
rasti o filia a morte matrē sed perpetuo maritali carebit
consortio . nedum enim uerba expleuit & uidit uniuersos

¶ Alfonsus iste

De filia Regis & sua astu-
cia qui iurauerat contra
reginam & archiepiscopum

Sarracenos utruſq; ſexus ſibi obuiam facientes : qui
mutato propoſito regi ſupplicarunt ut omnino regine &
Archiepiſcopo ueniã daret . aſſerentes multos retro die-
bus per certũ uaticiniũ idipſum nutu diuino futurũ eſſe :
tunc Rex penitus placatus acquieuit præcibus ſupplican-
tũ & letus intrauit ciuitatẽ primo tamẽ eccleſiã ex Me-
quita cõſecratam deuote uiſitans : in medio porte reginã
ſac co inductã & Archiepiſcopũ pontificalibus ornatum
inuenit : qui regi aiunt peccauimus in te o Rex ſed ora-
mus cõſidera peccati cauſam & finẽ respice : Rurſus quia
felix eſt culpa quę tam inſigne templũ meruit obtinere :
Felix paucorũ trãſgreſſio : qua multorũ peccata purgãtur
Tũc Rex manus præſulis deoſculãs : Reginã amplectẽs
regale palatiũ peciit : cõmendãda eſt induſtria filie Regis
qua pernicioſum Regis iuramẽtũ . in matris beneficium
uertit : Imitata Anaximenẽ præceptorẽ Alexandri . Cum
enĩ teſte maximo Valerio ipſe præceptor occuſiſſet Ale-
xandro feſtinanti ad excidiũ cuiuſdã rebellis urbis gre-
cię : cum primũ eum Alexander uidit . timẽs ne ire ſue
præces opponeret iurauit non ſe facturũ quod peciſſet :
tunc Anaximenes obſecro inquit ut urbẽ dirruas . qua
ſolerti induſtria ciuitas liberata eſt : Poſtq̃ uero Rex Al-
fonſus Toletũ & ad iacẽtia loca fidei lucro dediffet mãſit
aliq̃diu apud eandẽ urbẽ regiã cum magna nobiliũ &
militũ copia : Verũ milites eius balneis & delitiis plus
ſolito ſe dedere : quẽadmodũ in eadẽ urbe Tolletana Sar-
raceni agere ſoliti erãt : Cum igitur quidã Barbari dicti
Alarabes ex Africa trãſiſſent uaſtaſſentq; prouintiã Car-
thaginẽſem : exercitus Alfõſi eis occurrit & peccatis Cri-
ſtiani populi . apud Alcaçar de Conſuegra uicti & pro-
ſtrati ſunt : Ibiq; iterfectus fuit Sãtus infãs filius Alfõſi
occubuerũt etiam ſeptẽ nobiliſſimi Comites a quo trifti
euẽtu locus ille . uſq; in hodiernũ diẽ uocatus eſt ſeptem

*De Alexandro in
delitantiã cupiſſa
& ſolerte*

q̃

comitū: Rex uero filii mortē equanimiter tollerauit: uerū
tamē cū inuestigasset Rex solertissime cur nā milites arma
& bellicās labores . non satis ferrēt a sapiētibus respōsum
est causam fore potissimā . quia plus solito milites luxurie
& balneis uacabāt: Iussit igitur Rex ut omnia balnea de/
struerētur: prohibens libidines ac delicias . quę militum
corpora simul & animos effemināt: Demum induxit
bastiludia torneamēta & alia bellica exercitia: qua solertia
pristinās uires milites recuperarūt: Imitatus est rex Al/
fonsus Scipionē consulē in Hispania qui ut ait Valerius
& recitat Augustinus . ix. de ciuitate dei . ut fortissimos
numātinorū spiritus contunderet iussit . ut omnia quę
uoluptatis causa cōparata erāt: auferētur: quo effectū est
ut duobus millibus Scorthorū a castris expulsis sit Ro/
manorū exercitus a tali . luxurie Sentine uacuatus recre/
ata uirtute animosam Numantiam deleuit

Capitulum . xxx. de Geloyra & Hurracha filiabus
Alfonsi & de prole earum & quomodo Alfonsus
Rex Aragonum duxit uxorē Hurrachā & de eius
impudicitia & qualiter uterq; cōiunx propter irre/
uerentiā ecclesie pessima morte obierūt & quomo/
do Aragonenses quendam a se in Regem electum
regno priuarūt & Ramirū monachū in regē erexerūt.

ETERVM Alfōsus cernēs se filiis masculis orba/
tū auuiditate procreādi filios futuros regni successo/
res quandā nobilē duxit cōcubinā dictā Ximenā nunēs .
ex qua genuit Alfonsū Iordanis sic appellatū quia in flu/
mine iordanis fuit baptigatus: Nā ipsa cū Comite prædi/
cto uiro suo Sirā transfectauit tēpore illius maximi pasa/
gii. in quo Raymūdo Comite & Duce Iherusalē Tripolim
& Antiochiam lucro fidei acreuerūt . Hic igitur Alfōsus

de quo agimus Hispaniarū decus & lumen fuit dextera
eius præsidium patrie ut Macedonum Alexander . ut
Epirotarū Pyrrhus ut hebreorum Moyses Iosue & Ge-
deon . ut deniq; illius antique Hispanie Vrinatus : qui tot
cladibus romanos afflixit & nouissime ut Rodericus Ci-
dus campiator ac Fernandus . iii . de quo in suo loco di-
cetur : Plurimas deniq; alias uirtutes Alfonsi narrat Ro-
dericus Archiepiscopus in sua historia : Tempore huius
Alfonsi : Rodericus Cidus ualentia acquisiuit : de cuius
uictoriis & clarissimis gestis diximus supra sub Fernādo
primo patre huius Alfonsi : Hic autem Alfonsus iam
in senio constitutus cum filios non haberet masculos fili-
am eius Vrracam uiduam : quam ex Regina cōstantia
genuerat & quam Raymundo Comiti Barchione uxore
dederat mortuo Comite qui filium Alfonsum reliquit
Alfonso Regi Aragonum matrimonio copulauit : ex quo
nullum filium suscepit ymo plurimum cum ea discors
fuit pro eo quia ut dicitur inhonestam uitam ducebat :
q̄ rem tarde intellexit Rex : palā enim de eius impudi-
citia dicebatur : Ipse tamen ignorabat : quia teste Se-
neca nouissimi incōmoda domus nostre didicimus : Nec
aliter de Metella uxore Sille narrat Ieronymus cuius
tam nota erat impudicitia ut Athenis cantaretur quod
Sylla ignorabat : quinimo secreta pudenda domus sue .
non aliter q̄ hostium conuitio didicit : Nec aliter accidit
Gneo Pompeio uictori urbis : qui impudicissimā uxore
sortitus est . Ferunt historie quosdam familiares Alfōsi
ei suasse ut Vrracam uxorem tantopere impudicā repu-
diaret ad quos ille probe & facete ait illud Marci Anto-
nini Cæsaris : cum enim uxorem de adulterio suspectam
haberet suaderentq; plurimi ut eam repudio daret : Ille
dixisse fertur . Si uxorem dimittimus reddamus & do-
tem : Dos autem erat imperium : Alfonsus igitur post

multa præclara opera ad dei cultum & ad fidei defensionē
gesta obiit morte comuni & apud monasterium sancti
Facundi una cum çayda alias dicta Maria sepultus est
fertur enim eum ante recepisse habitum monachalē: fide
tamen ob fratris sui Santii timorem. Hic magnus edifi-
cator fuit ecclesiarū: Reparauit enim ecclesiam Toletanā
Instituit burgē. utranq; mirifice dotauit: Post mortem
uero Alfonsi. vi. prædicti Regis Castellę. Alfonsus rex
Aragonum in regnis Castellę & legionis temptauit reg-
nare propter uxore & fuit non parua discordia aliis fa-
uentibus Regi Aragonū: aliis præsidia ferentibus Al-
fonso filio Vrrace. Tandē post plurima dissidia & bella
obtinuit Alfonsus filius Comitis & Vrrace: Ferunt His-
panorum annalia hanc Vrracā irreuerentē fuisse ecclesiis
& piis locis. Sępe sacra templa spoliando & ecclesie mi-
nistros uituperando & capiendo: Quare iustissime acerr-
mas suorum sacrilegiorū penas soluit: Cum enim bellum
gereret contra Alfonsum imperatorem filium suum in-
gressa est monasteriū sancti ysidori legionē. atq; a mo-
nachis importune petebat pecunias: Cum uero illi dice-
rent se non habere: Iussit militibus ut ecclesiam spoliarēt
ornamentis & calicibus: illi non sunt ausi: Quare ipsa
indignata templū cunctis iocalibus spoliavit: Cum uero
egrederetur limen ianue media crepuit cunctis uiden-
tibus & iudicia dei laudātibus: nec dissimili morte inte-
riit: Alfonsus Rex Aragonum. maritus Vrrace: Fer-
tur enim multa sacrilegia perpetrasse: ecclesias spoliasse:
& ob eam rem: creditur diuino iudicio punitum esse: Nā
ultimo bello quod contra Sarracenos apud fragā conse-
ruit occisus est & ut ait Rodericus Toletanus nulla eius
uestigia reperta sunt: eodem Alfonso Rege Aragonū
sic interfecto. ut ait Lucas Tudē. nonnulli proceres &
Barones regni Aragonie decreuerunt eligere quendam

nobilem appellatum Petrum Tares : multorum iudicio
probū : Qui ut se uidit in regio trono se supra se extulit :
Incepit enim despiciere nobiles regni & leges ac consue-
tudines patrias abrogare : Cum igitur pro more regni
curie generales tenerentur essentq̄ Barones & nobiles
uocati : plurimi Aragonenses & Nauarri : qui primo
uenerant . non exierunt ut est moris Regi nouo obuiam
nisi solus unus miles uocatus Petrus Tigon : ceteri uero
peccerunt Regis palatium ut uiderent an aliquod curali-
tatis signum Rex eis ageret : Ille uero indignatus iussit
portas palatii sibi claudi : Barones uero & nobiles sequēti
die curias sine Rege celebrarunt : atq̄ inprimis Petrum
Tares titulo & regno pellere decreuerunt quia cum in
honore esset . non intellexit : Sed uerum est illud Aristo-
telis quia magistratus uirum ostendit : Non parum pe-
riculi est priuatos homines in magnis magistratibus nō
expertos subito ad regale fastigium sublimare : Nam te-
ste philosopho . Nuper ditati & exaltati nesciunt ferre
magnas fortunas . Quinymo ut plurimū sunt despectui
Dedignantur enim amicos priores : notos ignorant :
histriones honorant : Comites contempnunt : grandia
loquuntur : sublimia meditantur . rationi subesse non pa-
ciuntur : præesse moliūtur : sunt deniq̄ subditis honerati
omnibus infesti : Quare ut inquit Seneca talibus repēte
exaltatis facilius est potentiam amittere q̄ acquirere : Ex-
pulso igitur Petro Tares regnicole Aragonie cōmuni
consensu reuocarunt a monasterio Ramirū monachum
præpiterum filium legitimum Santii Regis Aragonū
& fratrem Alfonsi sine filiis præmortui : cui dederunt
nobilem uxorem uidelicet filiam Raymundi Comitis
Pictauiē. optentaq̄ dispensatione apostolica genuit uni-
cam filiam : Sed non putamus alienum a proposito fore
breui diserere : quid interim Ramiro & nobilibus suis

acciderit: Narrant enim Hispanorum annalia Ramirum
fuisse probum uirum & penitus diuine contemplationi
deditum: sed ualde simplicem agibiliū inexpertū: Con-
tigit autem ut necessariū bellum contra Sarracenos con-
sereret. Ille uero armorum & equitandi usu expers equū
ascendit: Nobiles uero scutum in manu eius leua posu-
erunt & lanceam in dextera: Rursus dixerunt ei ut bri-
dam siue frenum caperet: Ille uero ponite inquit in ore
quia utraq; manus occupata est: & ita actū est: Tandem
Sarracenos uiriliter aggreditur: & eos strenue deuicit:
nihilominus nōnulli Barones de huiusmodi actu & cę-
teris simplicitatibus tam assiduo & irreuerēter irridebāt:
ut Ramirus ferre equo animo non posset: Quare depo-
sita monachali simplicitate animū induit plusq; militarē
Nam undecim nobiles ad se apud Hoscā uocatos Gla-
dio ferre fecit: & ad superstites ait in uulgarī Hispanico:
Non Sabe La uolpeia con quien trobeia, quod est dicere
Nescit uulpecula cum quo ludit: Quo terribili exemplo
ceteri perterriti nedum ab irrisione cessarunt: sed ei insi-
dias parabant: Ramirus uero se & regnū Alfonso. viii
Regi Castellę dicto imperatori recōmisit quousq; filia
eius fuit nubilis quam accepit uxorem Raymūdus Co-
mes Barchinone: qui postea fuit Rex Aragonum &
Comes Barchinone: Deinde dictus Ramirus donauit
eidem Regi Castellę Soriam cum districtu: quę ante ad
regnum Aragonie pertinebat: Cunctis igitur pacatis
Ramirus rediit: ad monasterium ubi celebem uitam
egit: Barones ergo ac nobiles Aragonie: quo pacto
non incusam Regem iridentes non facile inuenio.
Scio scriptum esse non iridebis homines in amaritu-
dine animi sui. Vnde de Regibus uidetur dictum
illud ysaye: Illudam illusores eorum & iterum abhomi-
natio domini: omnis illusor: & rursus sapiens irridētes

no qd lege fecit oia
auctoritate in hoc
capo posita.

erūt deridētes sine honore : Deniqꝫ scio iuuenes irridētes
Heliseum urſi lacerarunt : sed & uiri Sadoch irruerunt
principē Gedeonem sed luerunt penas : Gezabel quoqꝫ
irruſit Acab qui peſſima morte obiit : Verūtamē quomo/
do Regem a tanta crudelitate excuſem ignoro : preſertim
in monachali innocentia nutritū : qui ſēpe illud Seneca
legerat : nondū felix es ſi te turba nō deriſerit / ſi uis beatus
eſſe cogita hoc primū cōtēpnere contemni : & iterū idem
Seneca ad honeſta uadenti cōtēpnendus eſt ipſe cōtēptus
& Cicero nemo contemni timet . niſi qui ſe cōtēpnendū
arbitratur . Hoc tempore ſedit Romę Gregorius . vii . &
Victor . iii . & Vrbanus . ii . In ſede uero imperii Henr/
ricus . v . filius Friderici primi : Hic fuit coronatus a Ce/
leſtino mortuus eſt in Sicilia : quo mortuo orta eſt diſ/
ſenſio in imperio quibuſdam eligentibus Ottonē filium
ducis Saxonie : Aliis uero Philippum fratrē quondam
Henrici Imperatoris .

Capitulum . xxxi . de Alfonſo . vii . intitulato im/
peratore qui . xxix . loco poſt cladem regnauit &
quomodo regna iterum diuiſit & de clariffimis
geſtis ſuis .

ALFONSVS . vii . prædictus nepos Alfonſi ex
filia / intitulatus imperator Hispaniarum . xxix .
Rex fuit a Pelagio primo rege poſt Hispanie excidiū &
lxxvi . poſt Athanaricū primū regem Gothorū . Incepit
regnare Anno domini . M . cviii . regnauit ānis . li . hic
diuiſit iterū regna : nam in regno Caſtellę inſtituit primo/
genitū Santū : in regno legionis Fernandū ſecūdo natū
Diuiſio ſiue partitio regni & ſi plerunqꝫ fiat ex uoluntate
dei aut uindictis aut præſentia diſſidia tollentis ut inquit
Auguſtinus ſimpliciter tamen regnorū diuiſio minime
ad perpetuitatē regni cedere cōpertū eſt regnū quidē teſte
philopho nō niſi unitate firmatur : hic pro benedictione

*noſ . qꝫ hic alfonſo fuit
intitulatus imperator of
panjaz .*

singulari deus in uno principatu unicum principem constituit: dicente scriptura per prophetam: adducam uos de medio nationum ingentem unam: & rex unus erit omnibus imperans: quemadmodum pro maledictione datum est ut regnum diuidatur quia ut ait Sapiens: propter peccata populi multi principes eius: Sic propter scelera salomonis & filii Ieroboan eius regnum diuisum est: fatemur tamen quia non nunquam ad uitanda inter fratres intestina dissidia expedit regna inter eos partiri idcirco plurimi imperatores fecere ut supra diximus: Quae siquidem regnorum particio & si discordiis protunc occurreribus providere uideatur. maiores tamen timentur inquietudines: Adde quia facilius partes diuise ab hostibus inuaduntur quam totum in unitate roboratum: Hic igitur Alfonso regna diuisit: In qua re dum filiis presentibus prouidit: futura scadala non uitauit: quousque regna iterum unita fuere ut inferius tangemus: Hic fuit uir bonus strenuus & mansuetus multa castra & oppida a Mauris signanter calatraua cum adiacentibus sue ditioni subiecit: huius Alfonsi tempore mortuo Alfonso Rege Aragonum & substituto ei Ramiro monacho fratre suo: Alfonso Rex Hispaniarum cepit Aragoniam infestare: & ciuitates ac castra citra Iberum occupauit: tandem in concordiam redierunt: ut Rex Aragonum praedictam patriam in feudo teneret a Rege Hispaniarum essetque ei pro dictis locis uassallus: quod fideliter obseruauit: usque ad obsidionem Conche: in qua fertur Alfonso regi Aragonum Homagium remisisse: hic se imperatorem Hispaniarum appellauit: Nam principatum tenebat a mari oceano usque ad mare mediterraneum: Sortitus est Alfonso duas uxores Berengariam atque Vrracam: Ex Berengaria genuit Santium & Fernandum: Helisabet & Beatricem: Haec itaque Beatrix nupsit Ludouico regi Frantiae: Fuit hic Rex Alfonso gloriosus & uirtuosus magnas prouintias & urbes

fidei lucro adiecit : usq; adeo ut Sarraceni ei seruirent in tributo & ad curias suas ut subditi uenire cogerentur : Huius tempore Ludouicus septimus rex Frantie gener Alfonsi decreuit uisitare limina sancti Iacobi : Deniq; uoluit Alfonsi Soceri curiã acersiri : fuerat enim eidẽ Ludouico falso suggestũ . reginã Francoꝝ uxore suã filiam Alfonsi non esse legitimã : Alfonsus igitur sociatus regi Nauarorũ Ludouicũ apud burgẽn . cuitatẽ sollemnissime recepit : quẽ sociauit usq; ad Cõpostellã : eumq; expleta peregrinatione Toletũ cõduxit . ubi rex curias generales indixerat : Interfuit in eisdẽ curiis . Raymũdus Comes Barchinone . & plurimi alii principes fideles pariter & infideles : Fuitq; tanta inibi addunata nobilitas . ut Rex Frantie palã dixerit non fuisse in orbe simile regis curiã Alfonsus uero plurima dona Ludouico & militibus suis cõtulit : Fuitq; habũde certificatus uxore suam legitimã fore filiã Alfonsi imperatoris : Quare plurimũ delectatus rediit incolumis & hillaris in Frantiã : quẽ Rex Nauarre & Comes Raymũdus usq; ad Baionam sociarũt : Hic Alfonsus iustitie zelatissimus fuit : fertur enim patriã regni sui executores quos Alguaçiles uocamus non indigẽ : ibiq; ministrabatur iusticia : habet enĩ gesta huius regis : quendã rusticũ Galecũ apud Toletum . querelas egisse cõtra unũ potentẽ militẽ bona sua inuadentẽ : cui rex Alfonsus breuẽ litterã concessit : iniungens ut illico miles quẽ astulerat rustico assignaret : ille uero pro restitutione minas mortis laboranti intulit : regẽ itaq; rusticus iterũ addit : qui cõmotus finxit se egrotũ & interim secreto Galetã peciit celeri gressu domũq; militis obsedit : quẽ tandẽ cepit & prope eius domũ suspendit : quo singulari actũ multi perterriti fuere & ab inuasionibus & rapinis abstinerũt : Hic Alfonsus Cordubam magno exercitu obsedit cui princeps Sarracenus qui eã regebat

de uiribus suis diffidens exiuit obuiam/ciuitatis clauēs offerēs : Alfonso ergo accepta ciuitate eam cōmisit cui-
dam Mauro sibi fideli sub Homagio : tandē procedens
per maritimā Almeriā obtinuit : deinde Baegam : ibiq̃
relictō filio suo Sātio obiit in uia ex egritudine sub qua-
dam arbore in monte qui dicitur del muladar : Hoc tē-
pore sedit in cathedra Petri Innocentius . ii . & post eius
obitum Celestinus . ii . & Lutus . iii . quo tempore fuit
magnū scisma . In imperto autem fuit Conradus . ii . &
Fridericus primus hic Conradus nepos Henrici impe-
ratoris & sorore benedictionem non habuit.

Cap . xxxii . de Sancio . iii . desiderato appellato qui
post irruptionē Hispanie . xxx . loco regnauit & de
uirtutibus & gestis suis .

1159
ANTIVS . iii . cognominatus desideratus primo-
genitus imperatoris Alfonso . xxx . rex fuit a Pela-
gio primo rege post cladē Hispanie & . lxxvii . post Atha-
nariū primū regē Gothorū . Cēpit autē regnare Anno
domini . M . clix . regnauit anno uno . hic cum intelli-
geret mortē patris concito gressu corpus eius duxit To-
letum : ibiq̃ honorifice sepeliuit : Hic uxorē duxit patre
uiuēte blancā filiā Garzie regis Nauarre : qui fuit nepos
ex filia nobilis Rodertici Cidi . Ex qua suscepit Alfon-
sum qui post eum incunabilis existēs regnauit in Castella
Hic rex Sancio multis uirtutibus pollebat : & clipeus
nobiliū dicebatur : & erat enī humanissimus nulli fides
eius : nulli uictus : nulli auxiliū defuit : Imitatus Simonē
Atheniēsiū ducē . cuius tanta fuit ad suos caritas & be-
neficentia : ut nullus inopia rei familiaris mēstus esset :
multos locupletauit : suocq̃ sumptu extulit : ut eo mortuo
nōtam dux q̃ omniū pater extinctus uideretur : Fernāndus
autē frater Sāti cui pater regnū legionis dimiserat licet
pius & benignus tamē quorūdā prauis consiliis abstulit

feuda & castra quibusdā nobilibus : quę pater eius con-
 cesserat : Illi uero regē Santū Castellę adierunt : qui con-
 gregato exercitu regnū legionis ingreditur : Fernandus
 tamē bello captus est : qui tandē fratris arbitrio se cōmi-
 sit : quę frater cōspiciēs nudū regalibus uestibus induit :
 Imitatus Pompeiū regē Armenie . qui fratrē bello cap-
 tiuatū genibus flexū iacere non permisit sed benignus
 fratrē recreauit & diadema quod amiserat : capiti impo-
 nere iussit : uitāq; simul & regnū cōtulit : eque pulchrum
 iudicās & regē uincere & facere : nec aliter Santius & si
 regno fratris imo suo potiri potuisset fratrē sibi cōciliauit
 quę futurū heredē in spiritu pręsēsit : Tandē rebus com-
 positis unusquisq; in patriam rediit : Rex uero Santius
 consumatus in breui compleuit tempora multa : placita
 enim erat deo anima illius : Ideo festinauit eū dominus
 adducere de medio iniquitatis : Obiit enim apud Toletū
 uocatus est enim desideratus : quia pręmature tam di-
 lectus de terra delectus est : Hoc tempore sedit Rome
 Lutus . iii . In imperio prędictus Fridericus primus .
 Hic dux fuit Sæuorū & nepos Conradi imperatoris .
 Hic coronatus fuit ab Adriano Papa . Cum igitur trās-
 set in orientales partes & fatigatus magno estu in quo-
 dā fluuio nataisset sumersus est ut dicitur ī Cronica Sicardi

Cap . xxxiii . de Fernādo secūdo qui post cladē His-
 panie . xxxi . loco regnauit in legione & frater eius
 Santius in Castella .

f ERNANDVS . ii . frater Santii & filius Alfon-
 si imperatoris . xxxi . rex fuit a Pelagio primo rege
 post cladē Hispanie & . lxiii . post Athanaricū primū regē
 Gothorū : Cępit autē regnare in regno legionē . Anno
 domini . M . clix . regnauit annis . xxxi . Eodem enim

Tempore Santius in Castella regnauit. & Fernandus in
legione. sed non equali peryodo in regnis perdurarunt.
Santius enim uno anno sed Fernadus .xxxi. preffuit. Sa-
tius itaq; cum recte pie & iuste regnauerit. licet paucis
annis longo tamen tempore uixisse censendus est: Nam etas
hominum bene distributa longa est. si male breuissima: diu
enim uiuit qui diu impie uiuit dicente Salomone. si quid
impiorum longae uite fuerit: in nihilum reputabitur: Vnde
Seneca decipitur qui propter canos & rugas in fronte
putat: diu uixisse: Hic Fernadus sic ut permissum est pre-
mature mortuo Satio rege Castellae eius fratre qui Alf-
sum filium anniculum reliquerat: ut quidam aiunt ad regnum
aspirabat. aut ut alii uolunt nepotem sibi uassallum subicere
temptauit: Sed obstitit explorata ac eternis laudibus illu-
strata erga Alfsum nobiliu suorum fides: presertim duorum
fratrum Manrici & Nunii Comitum de lara: Cum enim ipse
Alfonsum mortuo Satio patre incunabilis agens a no-
bilibus Castellae iure in regem electus atq; receptus esset.
Fernadus de quo agimus patruus eius. manu armata
regnum Castellae ingreditur & magnam eius partem occupauit
persequeretur enim miro odio Manricum: & Nuniu Com-
ites predictos: quibus Satio rex filium commiserat: Ipsi
igitur nobiles uiri. non ualentes aliud efficere. Homagio
protunc ab eis preffito assenserunt regis Fernadi uoto: ut
Alfonsum tanquam uassallum sibi traderet Alendum. Cum igitur
Fernadus oppidum Sorie peteret ubi erat puer: esset coram
patruo adductus cepit plorare: cui Fernadus ne ploraret
bladiri cepit: tunc Comes Manricus sciens quod scriptum
est quia in tempore tribulationis fidelis agnoscitur omni-
timore deposito ad regem ait: puer inquit lactari cupit.
non seruire nutricis potius mamillis quam patru obletamentis
indiget: longe magis puero opus esset lactantis solatio quam pa-
tru palatio magis optat lac quam sanguinem: longe magis

et expedit ablatatus uagire : q̄ coactus seruire : Voluisti
 hodie | Rex efficere quod natura nō patitur . Cupis enim
 ut tibi pręstet Homagii formā : qui formare uerba non
 didicit : Cupis rursus ut tibi seruire incipiat : qui uix ui-
 uere inchoauit : Optas ut tibi Homagiū dicat : qui quid
 sit quod petis ignorat : & ut paucis sed ueris tua pace
 agamus . uis ut tibi fiat uasallus : qui dominus iure fore
 deberet : Fac igitur quod tibi liber : Sed uide an liceat :
 nos cedemus tempori non rationi : dum tu respicis pueri
 etatē : non tui honestatē : Si igitur placet puerū ad nutri-
 cem adducā quę eū lactabit : postea iocunde uidebit eum
 Rex . Iterum uero quidā miles dictus Petrus Melēdi :
 iussu Comitū ascēdit equū & puerū sub mātello abscon-
 sum celeri gressu duxit ad oppidum Sancti Stephani de
 Gormag idēq̄ cum intimatū esset Regi Fernādo qui Al-
 fōsum auide expectabat nimia ira indignatus est con-
 tra Comites . Illi uero quodā rubore perfusi dixerunt se
 uelle Regē querere & ad Fernādū adducere Comes itaq̄
 de lara Paulū cęteros pręcedēs ad oppidū pergit Sancti
 Stephani . puerūq̄ ad arcem de Atiença attulit . nec pu-
 tauit ire cōtra Homagiū . ut dominū suū aut a morte aut
 seruitute liberaret : Fernādus ergo rex . Nuniū diffidauit
 ille uero statim se regi pręsentauit : quē Rex toruo oculo
 conspiciēs proditorē appellauit . Sed Nunius patienter
 tulit . dicēs id egisse ut dominū suum liberaret . nec crede-
 bat contra regni instituta egisse : Fernādus itaq̄ rem de-
 duxit ad consilium & a cunctis proceribus iudicatum est .
 Comites minime contra Homagium quinimo strenue &
 fideliter egisse . quo pręclaro facinore . Rex Santius aut
 a morte aut a seruitudine liberatus est : Manricus igitur
 & Nunius eterna sunt laude comēdandi . qui nedū uitam .
 sed honorē domini sui . uitę proprię prętulernut : imitari
 fidelissimos illos Ioiadam | & Iorocabeth . quos scriptura

*Nos q̄ nō pōt dñi ire q̄ hon
 gñū q̄ dñi suū p̄dit
 aut a morte aut a se
 liberare . ut hie patet
 in alfronso rege castelle p̄d
 lodato in om̄a p̄o conitibus
 telc ab fernādo suado quia
 mitis c̄liberauerūt*

sacra cōmemorat. quia absconderunt Ioas paruū filium
in uirtute sua & in cubiculo suo: contra Athaliā & cete-
ros semen regis extinguere molliētes: sic puer Ptolomeus
Rex Egypti: quē pater eius Ptolomeus Romanoy fidei
cōmiserat. per eorundē Romanoy fidem & probitatem
ut ait. Valerius defensus est contra patruos & Egyptios
regnū illius eripere molliētes: Hic Fernādus deuicit in
prelio Alfōsum qui primus fuit Rex Portugalie: Huius
Fernādi tēporibus sedebat Romę prædictus Lutus .iii. In
imperto uero Fridericus primus de quo paulo āte diximus

Capi. xxxiiii. de Alfonso. viii. qui post cladem
Hispanie .xxxii. loco regnauit & de clarissima eius
prole & bellis & uictoriis suo tēpore occurrētibus

1160

ALFONSVS. viii. cognomento bonus filius regis
Santii. xxxii. Rex fuit a Pelagio primo Rege
Hispanie post cladē & .lxix. ab Athanarico primo Re-
ge Gothorum: Incepit autem regnare in regno Castellę
Anno domini. M. clx. & regnauit ānis. liii. Hic Al-
fōsus ut paulo āte prædiximus patre Satio uita fūcto inter
iplos uagitus infantie regnare cepit. Nec parū fuit mi-
raculi eum intāta euasisse innocētia: quē tot pectora no-
centia insidiabātur. Sed nec carebat misterio illū incolu-
mem posse seruari. quem tāta ambitio: aut tanta inuidia
inuaferat: Quare futurū uidebatur ut quem maxima fi-
des defenderat. maxime ipse fidem defenderet. & inter-
multos clarissimus euaderet. quem clarissima auspicia
futurum clarissimū demōstrarunt: Hic igitur Alfonso
post annos sue adolescentie. non sine conflictu. sed
cum uictoria feliciter exactos: Duxit uxorem Leonoram
filiam Richardi Regis Anglie. ex qua genuit tres filios
scilicet Santium. qui obiit in infantia & Fernandum

Strenuissimum atq; excellentissimum Principem : qui cū
esset . xxv . annorum : apud Maortum communi morte
obiit . Deniq; genuit Henrricum qui postea regnauit .
Genuit rursus plures filias : uidelicet dominam Blancā
quę nupsit regi Francie : ex qua genuit sanctū Ludouicū
etiam regem Frantię . Nec mirum cum ex generoso se/
mine nascatur ī quauis spetie : optima proles fuit igitur
singularis felicitas . Huius Alfonsi tam egregiam clarāq;
obtinuisse prolem : quę ipsum pene orbem excellentissi/
mis principibus repleuit . teste enim Aristotile : multi/
tudo & bonitas prolis magnam felicitatem parentibus
affert . pro singulari enim munere cōcessit deus Habrahe
& Iacob ut uiderent filios : & filios filiorum suorū : pacē
super Israhel . Adde quia probitas filiorum plerūq; de/
ruatur a patre & transit in filios : quia scriptum est . Iu/
sticia illius in filios filiorum suorum : & sicut teste sapiēte
filius insipiens ignominia patris : ita uirtus filiorum
gloria & felicitas est patris : nec enim parua fuit gloria
Pauli . Q. Mucium & reliquos preclaros habuisse filios
qui in eodem genere laudis : patrem ne dixerim imitari :
sed excellere uisi sunt . Sic & Affricanus in re militari
paternis laudibus addidit . Id ipsū fecerunt Thimotheus
& tres eius fratres Cononis filii qui imbelli laude do/
ctrinēq; & ingenii : prestantia non inferiores patre fuerūt
hii optimam hereditatē a patribus receperunt : tales ui/
delicet patres obtinuisse : patres quoq; prestantissimum
patrimonium filiis reliquerunt : cum tales filios genuis/
sent . Rursus quid felicius Metelli Romanorum Prin/
cipis felicitate : si prolem respicimus ? Quid preclarus
filiis si patrem non despiciamus ? Hic enim Metellus cō/
sul : imperator : triumphator ex uxore pudica : quatuor
inclitos genuit filios : tribus consularibus & censuris &
una pretura . Giges deniq; Lidorum rex adeo prole

Atq; circa s^m Ludouicū^{cu}.

felicissimus fuit ut Apollinis oraculum cōsulere sit ausus
an quisq̄ se filiis felicior foret . Iterum Alfonso genuit
dominā Berengariam quę fuit uxor Alfonsi Regis Le/
gionē . Ex qua genitus est gloriosissimus Fernā Rex q̄
Hispalim Cordubam & totam fere Bethicam & Vāda/
liam a Mauris obtinuit . Ex eadem rursus Berengaria
genitus est Alfonso qui dictus est infans Moline . Itē
dictus Alfonso .viii . genuit Hurracam quę fuit regina
Portugalie & Leonoram quę fuit regina Aragonie . Hic
Alfonso a Mauris in prēlio deuictus est : apud locum
de Alarcos . Fuit autem dux Maurorum Miramome/
linus qui prosequens uictoriam : multa castra acquisiuit
obseditq̄ arcem delos arcos : pręsertim quia cognouerat
nobilem uirum Didacum de Haro dominū de Vistaya
post pręlium in eadem arce receptum esse . Sciebatq̄ ob/
sessis uictualia defecisse : Miramomelinus itaq̄ iurauit
super Alcoranum q̄ si Didacus de Haro illico sibi non
assignaret castrum : omnes gladio ferret . Verum cum
apud eundem Miramomelinum exularet : nobilis uir
Petrus Fernādi de castro: occasione inimicitiarū cū Nu/
nio & Aluaro Comitibus de Lara : generis eiusdem Di/
daci suscepit idē Petrus Fernādi onus intumādi Didaco
uotum regis Sarracenorum . Exposita igitur legatione
Didacus necessitate famis compulsus : deliberauit arcem
assignare : eo pacto ut omnes secum existentes saluarētur
quod placuit regi exceptis comitibus de Lara : qui de/
bebant capti assignari Petro Fernandi inimico eorum :
pacto igitur inito : rogauit Didacus Petrum Fernādi ut
secū duos milites deferret : idēq̄ Petrus iurauit q̄ assigna/
tato castro Mitamolino eadem hora : omnes existentes
in arce liberarentur : pręter Comites de Lara . Didacus
uero mandauit suis : ne castrum redderent post quatuor
horas recessus sui : ille uero assumptis secū eisdē Nunio

& Aluaro generis suis : exiuit de castro & infra paucas
 horas aliud castrum cristianorum securus peciit . Cum
 itaq; Petrus Fernandi letus admodum esset putans se
 habere ad manus Comites de Lara ac inuenisset eos
 abiisse cum Didaco : doluit se illusum . Nihilominus fer-
 uans quod iurauerat : cunctos qui in arce manserāt ille-
 sos abire fecit : datis per Didacum duodecim obsidibus
 de assignando castrum ut statim dicemus : sic itaq; auidi-
 tas uindictę Petri Fernandi optima arte illusa est . Ceterū
 non oberrabimus ab incepto proposito : si breui inseru-
 erimus quid huius incliti Alfonsi temporibus eidem
 nobili Didaco de Haro acciderit . Fuit enim Didacus ut
 ferunt Hispanorum annalia Alfonso regi carus : pluri-
 mumq; acceptus : nam erat uir strenuus corporis atq;
 animi uiribus polens . Verumptamen apud semetipsū
 cunctis fortior uidebatur : quinymo bellandi arte ani-
 mositate & fide plurimis se prestare arbitrabatur . Ut
 alter Metelus : quem Salustius in iugurta cōmemorat
 qui quāq; gloria & uirtute clarissimus : tamē ei erat arrogās
 atq; cōteptor animus : qui arrogantia comune nobilitatis
 malum est . Ea igitur infelicissima die qua rex Alfonso
 conflagere debebat cum Miramomelino rege Mauroꝝ
 prope Alarcos : Didacus ipse quatuor probleumata
 publice & arroganter deuouit . Erat primum nullo peri-
 culo dominum suum imbello dimittere : secundū q; nulla
 necessitate castra aut arces domini sui hostibus traderet
 Tertium q; si unq; obsides assignaret : illos omnino redi-
 meret . Quartum q; iam conserto prelio : si semel calca-
 ribus equū percuteret : contra Sarracenos nullo discrimi-
 nē respiceret retro . Sed altissimus deus cuius est om-
 nis fortitudo & potentia : fregit arogantiam eius : quia
 scriptum est : qui se iactat & dilatat : deo displicet & iur-
 gia concitat : & in Ecclesiastico scribitur : Nec te extollas

Didaci de haro in fe-
 arrogancia ut castru-
 mus monere nos deb-

At Vanogicia

in cogitatione anime tue : uelud taurus : ne forte elidatur
uirtus tua per stulticiam & folia tua comedat : & fructus
tuos perdat : & relinquantur uelud lignum aridum in he-
remo . Hinc Augustinus in libro de conflictu uictorum :
desine grandia loqui . Frangit deus omnem arrogantē :
magniloqui cadunt : inflata crepant : tumefacta premū-
tur . Itaq̃ tantam arrogantiam Didaci de Haro : deus nō
sustinuit : quippe ea die cōtra predicta quatuor : aut me-
tu : aut infelicitate uel necessitate agere coactus est . Nā
uicto exercitu cristianorum : ipse Didacus plurimos cri-
stianos fugere conspiciens : ad arcē de Alarcos aufugit
at cum cerneret uictualia deesse : exiens de castro suis mi-
litibus sociatus : impetum in Arabes fecit ut tandem ut
euadere posset . Verum sui eum deseruerunt : cum itaq̃
retro respiceret : neminem prope se uidens : uerecunde
fatis rediit ad arcem . Rursus eadem die duodecim mi-
lites Miramomelino regi Sarracenorū ex pacto obsides
assignauit : ipseq̃ sequenti die incolumis sed infelix euasit
& arcem infelicis hostibus consignauit . Sic itaq̃ eadē
quatuor eadem die nescio an insolentius ac impudentius
fregit ac uiolauit : nec defuit qui ei palam iactantiā suā
improperaret dicens : O Didace memor esto : quia in
quo multa te acturum iactasti : in eo multos offendisti
Iactantia enim ut inquit noster Quintilianus : audienti-
bus non modo fastidium : sed etiam odium generat : q̃
enim se iactant hoc facere . tanq̃ superiores aut fortiores
sibi uidentur . Quare supra modum ceteros premere &
despicere creduntur : hinc & noster Seneca ait quia ma-
gnanimitas si se supra se extollat : facit uirum minātem
inflatum : iurgidum : inquietum : cunctis odiosum . Tu
ergo : o Didace illud Scipionis utinam animo cogital-
ses : qui militem tacitum esse debere ad exequendum
ad faciendum potius : q̃ ad dicendum proniorem . Tu

Cypio . . .

q̃hs dz Jōe miles.

ergo qua die te uerbis obstēraſti : ea te operibus defrau-
daſti : & qua die uouiſti : ea uotum fregiſti : ut in te illud
ſapientis impleatur : ſuperbia tua extulit te : & iterum
eſt qui hodie extollitur : & cras decidet : uerba tua te po-
luerunt : Sed hoſtes non terruerunt : quia ut poeta ait : nō
ſemper ferit quodcumq; minabitur archus : heri uerbis
hoſtes uiciſti : a quibus hodie uictus eualiſti : Vt imiteris
Damaſipum quem Machrobius comemorat : qui cum
policeretur aprum ſolus interficere . Cicero queſiuit an
ipſum uenabulo uel uerbis interficere promitebat .

Cont̄ liberos nō

poeta

Cicero

Capitulum . xxxv . de glorioſa uictoria Alfoñſi . viii .
contra Sarracenos in illo famoſo bello de nauibus
Toloſe : & quomodo crux criſti precioſa uifiſibiliter
opem tulit : & de innumera multitudine ceſorum :
inferuntur etiā copie interfectorum in antiquis bellis
& ceterarum nationum .

IBET igitur breui diſerere geſta Alfoñſi . viii .
poſt infelicem cladem peccatis populi criſtiani ſul-
ceptam apud locum delarcos . Poſtq̄ idem Alfoñſus a
Miramomelino rege Sarracenorum ſic infeliciter uictus
fuit : conſpiciens peccatis ſuis id eueniſſe compunctus
cōrde multā pietatis opera fecit : fundauit enim atq; do-
tauit monaſterium de Holgis : & hoſpitale regis apud
Burgēn ciuitatem : & alia plurima monaſteria monialiū .
Fernandus itaq; filius eius cum eſſet ingentis roboris
animi : inceſſabiliter interpellat patrē Alfoñſum ut Mi-
ramomelinum regem Maurorum pauloante uictorem
agrederetur : pater uero cum conſpiceret Sarracenos in-
ſtructos copiis multus ac in locis ſaltuoſis manere . Ad
filium ait : agrederer o fili hoſtes libens : ſi plurimos
tibi ſimiles in caſtris meis conſpicerem : & hoſtiū uires

in. p̄m p̄m crux in hoc p̄
epi. moe aduunt /

expertus non essem: imitatus Paulum Fulvium qui cō-
 tra Macedones consul missus cum essent hostes in locis
 inaccessibilibus: ortante eum Nasica optime indolis iu-
 uene: ut hostes adorirentur: facerem inquit istud: si tua
 mihi etas fuisset: aut tibi mea experientia: Verum plu-
 ries expertus sum non tutum esse: ut recentia infelicis
 clade prostratus: aduersus instructam aciem dimicem.
 Tandem Alfonsus precibus filii atq; sui animi ampli-
 tudine roboratus: eundē regem Sarracenorū disfidauit.
 Interim Rodericum Archiepiscopum Tolletanum Ro-
 mam misit: pro cruciata quam confestum obtinuit. Ad-
 ueniente igitur die belli congregato & instructo exercitu
 Sarraceni in multitudine confidentes ut moris habent
 clamitabant magnis uocibus & diuersis sonorum & tur-
 barum strepitibus rigeabant: ut nostris timorem: suis
 uero animum darent. Cum uero Alfonsus suos hostiū
 potentiam formidare conspiceret: ad eos ait quod Sa-
 lustius in Cathesinatio refert. Semper inquit in prelio
 illis est maximum periculum qui maxime timent: nobis
 ergo o cristi milites: audacia pro muro: spes pro secu-
 ritate: gloria pro uictoria: iusticia pro certitudine uincēdi
 habeatur. Et subdit nec uos conturbent hii hostium
 clamores: illis enim pauor est in animo: quibus efusa
 uox est in ore. Imitatus est Alfonsus magnū Alexandrū
 qui ut Quintus Curtius refert contra Darium pugna-
 turus in simili casu ad suos formidātes ait: Quid Bar-
 barorum clamoribus turbamini: qui timoris habent te-
 stimonium: non confidentie probatorem. Nam & ca-
 nibus infelicioribus mos est: quanto plus defecerint ui-
 res: eo magis latratibus indulgere. Expletis igitur hiiis
 uerbis. omnes in domino confortati Sarracenos impe-
 tunt. Vtrunq; itaq; pugnatum est acerrime & non sine
 uarietate fortune: eo auxilium ferēte coram quo fortuna

Nō q̄ timēdi
 monēdi s̄ i uelō

Alexander ad

suos milites

Nō dō est p̄ i en labatalla
 rcos setor noa p̄ hayer idio
 elabatalla admiramano
 lasn adas d̄ tolosa ad lē d̄
 muricō. 200000 moris i
 stalacruz bisibile mēte ē
 ida

ipsa aut nihil est : aut nihil potest . Tandem Arabes
mirabili strage fusi & cęsi sunt : fuit hoc bellũ famosũ di-
ctum de nauibus Tolose ubi crux cristi uisibiliter opem
tulit . Meruit hic Alfonsus sua ad cristi crucem deuoti-
one & reuerentia crucis triumphatissime auxilio uincere
ut alter Constantinus Constantii filius : qui ut inquit
Casiodorus aduersus Maxętium pugnaturus : uidit per
somnia signum crucis in celo : flamineo more ruti-
lare : & angelos assistentes atq; dicentes : In hoc signo
uinces Constantine : Triumphauit autem Constantinus
in signo crucis ut nec solus unus de suis in bello mor-
tuus atq; captus fuerit : quo effectũ est ut crux quę pri-
mo apud Romanos supplicium fuerat : in numismatũ
figuris sit descripta litteris ascribentibus : hoc est inuin-
cibile signũ dei uiui . Fuit itaq; tam gloriosum hoc bellũ
sicut unq; in Hispania accidisse legitur . Cęsa enim fuere
circa . cc . milia Arabum . Stupęda clades : inaudita
lues tot interfectorum hominum multitudo : quę non
miseranda : non deflęda . Sed cum summis gaudiis re-
ferenda atq; immortalis deo gratulanda est . Quis enim
Barbarorũ miserebitur : quos cum non ledimus catho-
licã fidẽ euertere : nosq; & nostra diripere : sueq; perfidie
subicere conspiciamus : tantam itaq; cęsorum stragem :
tantamq; occisorum multitudinem ut eo bello Alfonsus
intulit : nulla referunt annalia : Nam & si clariora bella
truculentioresq; preliorum cędes recolimus . huic Alfõsi
uictorię non facile comparantur : ut enim refert Orosius
in primo congressu Alexandri cum Dario : sexcentum
milia Persarum bellantium fuere : quę non minus arte
Alexandri : q̃ uirtute Macedonum ubi magna cędes
fuit Persarum . In exercitu uero Alexandri tantũ centũ
uiginti equites : & octo pedites defuere : parum uero
post : Darius cum quatuor centum milibus peditum : &

192 msa fuit in ce

Nos q̃ nō est barbarus msa

centum milibus equitum in acie prodiit: pugnaq; co-
mittitur: amboq; reges uulnerantur: tandem Darius
fugit: cęsaq; sunt octuaginta milia peditũ: equitũ uero
decem milia: capta autem quadraginta milia: & rursus
Darius spe pacis amissa: quatuor centum milia peditũ
& centum milia equitum congregauit & Alexandro ab
egypto reuertenti apud Tarsum bellum cõponit: raroq;
in nullo prælio ut in hoc tantum sanguinis effusus est:
totusq; oriens in potestate Alexandri uenit: quantus
autem numerus militum Alexandri ceciderit: non tra-
dunt scriptores. Veterum enim mos est ex ea parte que
uincit: occisorum numerum non ponere: ne uictoriam
maculent damna uictoris. Deniq; contra Pyrrhũ apud
Luchaniam Curius consul bellũ gessit: ubi octuaginta
milia peditum: & septuaginta milia equitũ regem Pyr-
rhum habuisse ferunt: Ex hiis triginta sex milia cęsa re-
feruntur. Rursus Regulus aduersus duos Hasdrubales
& Amilcarem acerrimum bellum gessit: Vbi triginta
milia Romanorum ceciderunt: postea uero anno ab ur-
be condita Quingentesimo sextodecimo apud Arcium
comisso prælio. Attilius consul est occisus octoginta mi-
libus Romanorum cęsis. Cęterum Silla Mitridaticum
bellum cępit: in itoq; prælio cũ Archelao confligit: Vbi
nonaginta milia interfecta referuntur: parum uero post
cum Mitridates adiutorum Archelao misisset: secũdo
prælio quinquaginta milia ex suis interfecta sunt. Item
Iulius Cęsar apud Rodanum Gallos bis uicit: Vbi
quadraginta milia Gallorum ceciderunt: Sed & Tibe-
rius Preuignus Augusti Germanos bello superauit:
Vbi centum uiginti quatuor milia cęsa & captiuata ferũ-
tur: Quod bellum maximum & formidolosum quin-
quaginta legionibus gestum est: nec fere ullum maius
bellum post Punicũ fuit. Postremo ut id Orosius refert

anno urbis condite . dcccxxv . Vespasianus templum
Iherosolimis dirrupit : murosque urbis solo equat : & ibi
sexcenta milia iudeorum interfecta : Cornelius & Sue-
tonius asserunt . Iosephus uero undenes centena milia
iudeorum gladio & fame periisse : nonaginta uero mi-
lilia toto orbe dispersa . De Romanis uero uix . xxv .
equites ceciderunt .

*quor. iudei ceciderunt
sup. dicitur an. sp.*

Capitulum xxxvi . de his que acciderunt regi Al-
fonso . viii . post famosum bellum nauium Tolose
& de ciuitatibus & locis que acquisiuit & de singulari
facinore circa arcem de çorita & obitu eius .

UPEREST igitur ut ad Alfonsi preclarissima
facta & eius tempore gesta redeamus : Postquam itaque
bellum predictum de nauibus Tolose toto orbe famosum
Alfonsus feliciter expleuit creuit ad maiora animus . Ut
enim inquit Valerius felicitate obtente uictorie : roboratur
nobilis animus atque nutritur ut clariora semper agre-
diatur : illaque cum laudum cumulo perficiat : prosequitur
igitur uictoriam sibi a deo missam : & post multa labor-
iosa bellica certamina : plurima loca a Sarracenis euicit
lucroque fidei adiecit : presertim Calatrauam : Alcaram ;
Concham cum districtu Alarcon : castrum dominarum
Vbetam Baegam & innumera alia castra & oppida que
tempore Alfonsi . vi . fuerant a Mauris occupata : nec
putamus alienum a proposito nostro breui referre quoddam
non dixerim preclarum facinus . Sed & dolendum pa-
riter & ridendum exemplum quod & si Alfonsum non
parum afflixerit . Tandem sua prudentia & industria in
eius utilitatem & gloriam uersum est : Rebellaerat contra
Alfonsum miles quidam dictus Lupus de Arenis : seque
in arcem famosam de çorita inclusit atque intrusit : ex qua

*de lupo de arenis
rebellis Regi Alfo*

*Nō astutiā bu
foni dñi cōditi:*

incomoda plurima finitimis ingerebat. Cupiebat rex q̄
maxime castrum simul & militē ad manus habere. Idēq̄
cum quidam mimus siue bufo dictus Dominguellus fa-
cetus sed prudens qui apud Lupum erat intellexisset re-
gem ipsum arcessuit sibiq̄ castrum & militem se daturū
policetur: percunctatus a rege quonam pacto id fieri
posse confidebat. Ille ut erat astutus remq̄ diu animo
digresserat: regi utilem: sed funestam maliciam aperuit
ut uidelicet pateretur se aliquem ex regis militibus in fa-
cie citra mortem percutere: statimq̄ ad castrum fugeret
ut Lupo castellano nuntiaret: quendam ab eo militem
in regis presentia pro eo interfectum quia de eodē Lupo
detraheret proditorēq̄ appellasset: Qua occasione grate
eum reciperet & tandem castrum ad regis manus dedu-
ceret. Annuit rex: sed non reperiēbatur qui se percuti
a bufone permitteret. Affuit tandem quidam nobilis &
grandeus miles Petrus Didaci. Is ut rex castrum ob-
tineret passus est se a bufone in facie percuti. Expleto
igitur concepto facinore: Dominguellus concito gressu
ad arcem fugit: castellanocq̄ retulit ob eius honorem in
regis conspectu militē occidisse: quę res pergrata Lupo
fuit: illumq̄ dilectum habuit: & custodibus arcis pre-
posuit. Cum igitur captata die castellanus in camera
raderetur oblata opportunitate lancea buffo spatulas
eius perfodit. & illico interemit ac per locum ab eo de-
stinatum ex arce exiens ad castra regis deuenit: Cui ex-
pleui inquit quę promisi: Lupum proditorem interfecti
Eoq̄ loquente: Nepos Castellani ad regem accessit: cla-
uesq̄ arcis donauit. Meruit certe Lupi proditio ut alia
proditione plecteretur: quia scriptū est: delictum acto-
res insequitur & dignum fuit ut ei qui fidē fregit: fides
frangeretur ipsa. Sed dum proditio punitur: illius no-
bilis fidelitas ad cęlū usq̄ extollitur qui facie se perpetuo

*Nō fidelitātē pet
didaci nobil' militis.*

uulnere truncari permisit ut domini statum incolumem redderet. Fuit hic Alfonsus mire patientie & longanimitatis qui sepe a subditis conuicia impugne ferebat. Aiunt enim annalia Hispanie iuuenem quendam: non satis moribus ornatum licet nobilem: preteruram ciuitatis Toletane ab eo postulasse. Rex uero etatem & mores illi impedimento fore dicebat: ad quem iuuenis libertor q̄ modestior: & tu inquit rex mihi etate improperas: qui in cunabulis regnare cepisti. Demum plures agnosco qui tecum pridie pila & alea luserunt: a te preteruris & honoribus exaltatos: sed ut puto ideo illos ad dignitates admisisti: quia simul cum eis lusisti: me uero ideo repellis quia cum rege non lusi: risit rex facectam iuuenis & libertatem in laceffendo in regem presertim qui ludendo atq; ridendo proscribere solet: itaq; nulla ira comotus armis & equo iuuenem donauit. Imitatus Cesarē Marchum Antonium: qui cum quendam adolescentem nō satis moriteratum: honorem petentem repelleret: mone-retq; ut se bonis artibus muniret: quo postulato honore dignus haberetur. Ille libera fronte ad Cesarē ait: multos agnoui o Cesar qui tecum in arena pugnarunt: tecūq; gladiatorum arte usi sunt: quos pretores & tribunos euexisti: quod Cesar patientissime tulit. Post predicta igitur clarissima Alfonsi gesta & amplissimas uictorias ipse gloriosus Alfonsus a domino uocatus in quodam rure oppidi de Areualo uocato: gutierre mūnom gra- uiter infirmatur: uitaq; finiuit & secum Hispanie gloriam sepelluit. Hoc tempore sedit Rome Urbanus. iiii. quo etiam tempore ciuitas sancta Iberusalē a Sarracenis oc- cupata est. hoc etiam tempore Constantinopolis a Fran- cis & Venetis capta est. Eo etiā tempore floruit in His- pania sanctus Dominicus institutor ordinis predicatorū hoc tēpore sedit in imperto Henrricus. vi. & Otto. iiii.

*De patientia &
in re Alfonso
Regis & mores
ciuitatis Toletane:*

*V. defunctus ē rex
i districtu areualo*

*hoc tēpore ciuitas Iherosolym.
sarracenicis occupata est.
Et Constantinopolis est capta
atq; hinc dñus institutor
ordinis predicatorū floruit*

Hic Otto per industriam Innocentii pape . iii . imperiū obtinuit : Philippo interfecto : hunc Ottonem tandem Innocencius papa excommunicauit & deposuit : quia contra eius uoluntatem ingressus est regnum Apulie : quod conabatur auferre Frederico regi Sicilie . principes Alamanie Fredericum elegerunt : & Otto scismaticus moritur

Capitulum . xxxvii . de Alfonso . ix . qui post destructionē Hispanie . xxxiii . loco regnauit : & quomodo in isto Alfonso iterum regna fuerunt unita .

ALFONVS . ix . filius Fernandi regis Legionis . xxxiii . rex fuit a Pelagio primo rege post cladem & . lxx . ab Athanarico primo rege Gothorum . Cępit autem regnare Anno domini Millesimo . cc . regnauit annis . xxviii . hic ex domina Berengaria filia inc liti Alfonsi . viii . regis castelle genuit ut diximus excellentissimum regem Fernandum . iii . fidei catholice propagatorem : qui Hispalim & totam Vandaliā & maiore partē Bethice : sue dittoni & lucro fidei subdidit : in quo Fernando fuerunt regna Castelle & Legionis iterū unita ut apud Romanos mortuo Lepido & Marcho Antonio qui partim inter se orbem fuerāt : fuit ergo hęc reintegratio regnorum Castelle & Legionis ad maius firmissq; principatus stabilimentum & quietudinem ingentem ut sub eodem Fernando . iii . dicemus : quia scriptum est in libris regum : unum uirum queras & totus populus erit in pace . Rursus hic Alfonsus . ix . genuit etiam Alfonsum dictum infantem Moline . Tandem Alfōsus rex fedus iniuit & renouauit cum nobilissimo Alfōso . viii . rege Castelle olim socero suo & ab eo plurima castra dono accepit & plurima dissidia inter utrumq; regnum seddata fuere . Tēpore huius Alfonsi . ix . accidit

cuiusdam fidelissimi militis preclarum facinus non nisi
sempiternis laudibus commemorandum & a cunctis no-
bilibus arcum custodibus non modo animo figendum
sed imitandum : hic enim Alfonso ab Vrraca Nouerca
sua sorore Didaci de Haro domini de Viscaya non parū
offensus patre Fernando uita functo : eandem Vrracā
etiam sibi non satis fidam simul & Didacum fratrē suū
a regno expulit : castrumq; famosum de Guiar : septem
continuis annis obsedit plurimumq; affligit : cui Dida-
cus de Haro quendam fidelissimum castellanum prefe-
cit : uidelicet nobilem uirum Marchum Gueterrii cuius
fides : constantia & animi magnitudo : nullis preconiiis
satis lastrari potest . Cum enim & longa obsidione non
modo homines : sed cuncta uictualia deessent : Gueterrius
Castellanus solus : sed forti animo sociatus in castro per-
mansit . Erantq; ei tibi animalium : coria : herbe demū
ac mures & cuiusuis generis bestia quam occupare po-
terat : his igitur consumptis : Marchus suspensus ad collū
arcus clauibus : inedia fameq; consumptus ad portā in-
teriolem turris in medio cardinis fere exanimis prostra-
tus decubuit : sic itaq; mansit integra die . Effectit igitur
Marchus spiritu & uiribus deficiens : quod incolumis
patrare solitus erat . Vnde moriens se se in media porta
intransibilibus obicem opposuit : ut nemo nisi supra eum
intraret : cum nullus dum uiueret contra eum ingredi
potuerit . Rex uero solitum impetum ad arcem dirgens
neminemq; resistentem prospiciens : apponi iussit ad mu-
rum scalam : ascendentes nobilem uirum semiuiuū repe-
riunt : castrum non se custodientem : arbitantes igitur
qui ascenderant castellanum mortuum ad regis presentia
supra humeros detulerunt : lacrimatus est igitur rex ob
uiri illius ingentem uirtutē : curamq; de eo gessit reme-
diisq; adhibitis : paululum conualuit . Cum itaq; rex ob

Obtinuē epeplū quod au
custodea debeant pmitar
i. e. p. idem lofo eho. e. s. m.
tra radi e. p. de haro. e. m.
castilla. i. p. s. e. e. s. o. b. v. e.
idna. s. u. fortaleza. uel al.
marco. e. n. t. i. e. p. z. l. a. d. o. f. e.
e. t. e. a. n. o. s. h. a. s. t. a. q. u. o. s. o. l. h.
m. e. t. r. o. n. o. u. d. o. m. a. d. o. u. q.
q. d. e. l. q. d. a. s. e. i. a. m. o. r. a. i. t.
e. s. e. f. u. e. l. a. d. e. c. a. p. a. t. o. n. i. e.
e. r. o. m. p. t. a. t. o. q. p. o. d. e. r. c. o. m. i.
e. a. d. d. e. l. a. m. u. s. e. s. e. s. e. q.
l. l. a. d. o. s. a. l. c. u. e. l. l. o. i. t. e. n. d. i. o. s.
p. u. e. r. e. t. a. d. e. l. o. m. i. n. i. s. e. d.
h. a. s. t. a. q. l. o. s. d. e. l. p. r. i. m. o. d. o.
d. i. e. l. o. d. e. f. e. n. d. i. e. t. a. l. a. r. i.
p. e. l. o. h. a. l. l. a. r. d. e. s. i. m. u. s.
s. a. b. i. e. d. o. l. o. d. e. l. p. r. i. m. o. d. o.
r. a. r. i. s. a. n. o. e. l. p. e. l. o. h. a. z. i.
a. d. s. p. e. r. o. p. e. l. h. o. s. o. l. a. s. u. o.
p. r. a. d. s. e. d. e. l. p. r. i. p. o. r. q. u. e.
e. o. m. o. r. i. i. n. o. p. l. i. e. r. a. c. o. l.
l. i. d. a. d. d. e. l. u. d. a. d. e. a. l. l. i. s. e. f. u.
f. r. i. c. a. d. e. f. u. e. l. i. e. p. e. r. e. b. i. d.
s. e. n. o. r. d. i. u. d. i. a. l. o. a. u. d. e. l. o.
d. h. o. s. d. i. x. o. s. u. a. m. o. t. i. e. l. o.
p. e. r. o. p. i. s. i. e. r. a. i. o. l. a. f. r. i. c. o.
d. e. l. o. f. i. e. d. o. i. e. d. u. g. l. l. o. b.
a. l. a. c. o. r. t. e. i. e. t. e. l. o. s. p. e. r. t.
e. a. d. e. l. p. r. i. e. s. t. u. d. o. d. g. r. a. l.
b. a. r. b. a. h. a. s. t. a. q. l. o. s. u. p. o. e.
q. f. o. r. m. a. d. e. s. e. d. e. l. d. e. l. a. c.
m. a. d. d. e. t. e. r. e. g. a. r. l. a. f. o.
z. a. c. o. l. o. n. e. c. a. s. a. r. i. o. i. s. b. i.
s. i. b. e. r. a. s. u. a. m. o. c. o. m. o. l. i.
e. s. t. o. n. s. s. u. a. m. o. d. i. e. g. o. d. e.
e. r. d. i. o. l. e. q. l. a. e. t. r. e. g.
a. l. p. r. i. a. s. i. e. n. t. r. e. g. a. d. o.
o. e. d. s. u. o. n. i. t. a. p. o. r. l. a. g. r. o.
i. n. f. i. c. i. e. n. t. a. d. e. l. p. r. i. m. o.
t. o. s. d. i. e. s. u. l. i. o. f. r. o. t. i. n. o. q.
l. o. q. s. u. s. e. n. e. m. i. g. o. s. u. o. l. e.
u. i. a. p. a. d. e. r. u. e. n. i. e. d. o.

eius egregia gesta ac pertinacissimam fidem plurima obtulisset : absit inquit Marchus ut a te o rex aliquid capiã qui gloriam qui honorem arripuisti meum . Erat mihi sempiterna gloria in arce mori : quam tu ut uiuerem abstulisti : ibo si permittis ad dominum meum libens : ut uitam adimat quam tu in uicto donasti : Sed quid agam fidem ei prestitisti quam non nisi morte persolvere poterã perpetuas igitur contra te o rex agam querelas qui ne fidem persoluerem impedisti : tandem Marchus a rege dimissus : Didacum eius dominum in Affrica exulantẽ mestus adiit : a quo gratissime receptus : cumq̃ rei seriem cognouisset : die una percelebri cum a multis nobilibus Guterrii fides & constantia ad astra usq̃ tolleretur ad eos ait Didacus . Verissimum atq̃ fidelissimum Guterrium extitisse castellanum nemo ambigit . Verũptamẽ castrum libenter reciperem meum : Marcho fiducialiter commissum : quod insulsum atq̃ seuum & inhumanum uerbum cum Marchus audisset : seq̃ de fide incusatum nec illam satis domino prestitisse putans : illico curiam regis Legionis peciit : uillissimisq̃ uestibus inductus prolixam barbã : negligentescq̃ deferens capillos : inter canes uenatorios se in regis aula recepit : atq̃ cum illis panem angustie in terra pluribus sumpsit diebus . Tandẽ a quibusdam nobilibus notus relatum est regi . Marchũ Guterii inter eius canes uitam agere . Admiratus rex cum eum eflagitasset cur illud egisset : ille rem gestam apud Didacum dominum suũ enarrauit : effusis lacrimis supplicans ne rex ipse pateretur ut profugus & tanq̃ proditor per mundum discurreret : etq̃ morem gereret : ut fidem ipse seruaret castrũq̃ ei redderet : cui rex prudentissimus : libenter inquit te ab eo periculo liberabo : effectus igitur illico castrum ut erat armis & uictualibus munitissimum ei redderetur : illudq̃ Marchus cũ uellet

domino restitueret ac fidem seruaret : Marchus itaq; le-
tus arcem plene possidens ad Didacū scripsit ut ueniret
castrum suum recepturus : petens ut fidem homagūq;
remitteret : cui Didacus fidē uiri admirans ei rescripsit
ut arcem regi legionis traderet : eūq; nihilominus a fide-
litate & homagio liberans : consecrāda certe & perpetuo
illustranda est illius immortalis uiri fides : quam non
aliter arbitratus est se plene domino soluere potuisse :
nisi ut castrum redderet aut uitam : nec a fide se uerbis
sed fato : non fame : sed morte liberatū credidit . sed
nec minus liberalissimi atq; magnificentissimi regis ex-
tollenda est liberalitas quę ut Marchi constāissimi im-
petus fidē seruaret optatissimū sibi & a se preciosū iocale
non modo precio numario : sed multorum sanguine cō-
paratum : hic nobilis Marchus imitatus est claros uiros
Casilinos qui cum Hanibalis obsidionem paterentur
alimentorum facultate defecti : lora coriaq; necessariis
usibus subducta atq; a scutis detractas pelles : feruenti
aqua resolutas ederent : tali cibo uti sustinuerunt : ne
fidei constantiam Romanis prestitam uiolarent . Nec
aliter quidam Cretensium nobilis animus egit : qui in
arce obsessus ad ultimam penuriam compulsus fuit : ac
iumentorum urina sitim correxit : quia dum uinci timuit
id passus est quod uictor eos pati cogere non potuisset
ut ait Iulius Frontinus : sed de eximia fide & constan-
cia antiquorum in custodiendis arcibus lacus tangimus
in libris de Castellanis & bellorū ducibus quem nuper
edidimus . Hoc tempore sedit in cathedra Petri Innocē-
cius . iii . in imperio prefatus Otto de quo paulo ante
diximus .

Capitulum . xxxviii . de Henrico primo qui post
destructionem Hispanie . xxxiiii . loco regnauit : &
de intempestina eius morte .

*De obsequione
ambalus*

ENRRICVS huius nominis primus filius incli-
tissimi Alfonsi .viii. regis Castellæ & Leonore filie
Ricardi regis Angliæ .xxiiii. rex fuit a Pelagio primo
rege post cladem & .lxxi. ab Athanarico primo rege
Gothorū : regnare itaq; incepit anno domini Millesimo
ccxiiii. regnavit annis duobus : hic cum esset puer .xi.
annorum : statim mortuo Alfonso .viii. patre suo : in
regem assumitur : matre eius defuncta : regni governa-
tionem suscepit nobilissima domina Berengaria soror
sua : parum tamen post Alvarus comes filius Nunnii
comitis specialem curam regis pueri suscepit : hic tēpore
Alfonsi : viii. patris Fernandi : potentia : diuiciis &
fauoribus existens plurimum creuerat : insoleus itaq; ef-
fectus non parua dissidia seminavit & contra dominam
Berengariam guerrā mouit : & temptauit puerum regē
filie regis Portugalie nuptui tradere : quinimo Alvarus
ipse oblitus fidelitatis : immemor beneficiorum : crude-
lis in patriam unitatis hostis plurima discrimina regno
attulit & bellum contra regem & matrem Berengariam
aperte gessit : quia scriptum est : homo apostota omni tē-
pore iurgia seminat & iterum semper iurgia querit impi-
us & discordias prouocat : & rursus sapiens ait : homi-
nes pestilentes dissipant ciuitatē : sed uerū est quia Ari-
stotele teste in .iiii. politicorum existentes in excessibus
fortune : potentie aut diuiciarum : subici nec uolunt nec
sciunt : quod uidere libet in pueris infanti etate gaudē-
tibus qui propter delicias etiam parentibus & doctori-
bus subici nesciunt : quare subdit idē philosophus quia
non contingit bene principari qui sub principe non fuit
aut bene subici non consueuit . Temptauerat enim Al-
uarus ut diximus Henrricum regem puerum : filie regis
Portugalie nuptui tradere : regina & magnatibus regni
inuictis : idq; de facto obtinuit : & quia se contingebāt

confanguinitatis gradu : nec ad quietem regni expediebat : ab Innocentio papa , iiii . celebratum est inter eos legitimum diuortium : super quo emanauit illa famosa decretalis : & si necesse de donacionibus inter uirum & uxorem . Sepe unita coniugia inter sanguinis uinculo coniunctos : prauos exitus parturire conspiciamus : idq; scriptura sacra nos docet : ait enim Daniel in altera uisionum suarum : se ferrum uidisse mixtum teste fictili : que licet commiscebantur humano semine : non tamen adherebant : quemadmodum ferrum teste terre commisceri non potest : quod uerbum sacri interpretes de Romano regno exponere uisi sunt . Illud enim diuidendum erat in orientale & in occidentale ut coniungeretur facta sunt plurima conubia : & de Marcho Antomo & Cleopatra Sed & plurimis aliis libet reperire : qui licet humano semine commiscebantur : non tamen amicitie uinculo sibi ipsis adherebant : quinimo eo grauiores surgunt inquietudines . Ut igitur ad Henricum reddeamus celebrato diuortio cum moram traheret apud Palétiam . casualiter obiit . Nam eo ludente cum ceteris pueris nobilibus tegula cecidit & cerebrum eius illisit : siquidem minus prouide custoditus : quidam ex domicellis tegulam ludi gratia proiciens : regem in capite uulnerauit . Ex quo post duos dies spiritum exalauit : post cuius obitu plurima disturbia Aluarus comes procurauit . Sed tandē inclitus Fernandus filius Berengarie : ut iustum & debitum erat in regem Castelle feliciter est assumptus : que tamen simul & Berengariam comes Aluarus insequabatur : postea tamen diuino iudicio idem comes per milites Berengarie & regis Fernandi filii sui captus est : & qui multos offenderat & fidelitatem debitam non seruauerat : in offensorū manibus iuste deuenit : carceribusq; mancipatur : quos non euasit : nisi plurima castra que

occupauerat restituerat : Sic itaq; impletum est in eo illud
sapiētis : qui in altum mittit lapidem cadet super caput
eius : Aluarus itaq; lapidem scandali misit in altum : ut
altum uidelicet & eminens sceptrum regis deprimeret :
digne igitur cecidit super caput eius : deus enim in la-
queo suo humiliauit eum : quia teste sapiente : qui parat
alteri scandalum offendetur in eo : superbus Amon &
dissipator unitatis qui erat secundus a rege : incidit in
scandalum quod regine & Mardocheo parauerat . Sic
& Camillo consule faliscos proditionis supplicium luisse
comperimus : quod aliis parauerant . Sedit tempore hu-
ius Henrici in cathedra Petri Innocentius . iiii . in im-
perio uero Otto . iiii . de quo paulo ante diximus .

Capitulum . xxxix . de gloriosissimo rege Fernando
qui post cladem Hispanie . xxxv . loco regnauit in
Castella & Legionē : & quomodo utrumq; regnum
fuit in eius persona unitum : & declaris eius filiis &
quomodo Berhiam totā recuperauit & de uictoriis
& clarissimis eius operibus uirtutibus & uictoriis .

CERNANDVS excellentissimus huius nominis
. iiii . filius Alfonsi regis Legionis & domine Be-
rengarie filie inclitissimi Alfonsi . viii . regis Castelle
xxxv . rex fuit a Pelagio primo Hispanie post illius cladē
& lxxii . ab Athanarico primo rege Gothorum : regnauit
annis . xxxv . hic mortuo casualiter ut premisimus Hen-
rico auūculo suo : cepit regnare in castella āno dñi Mil-
lesimo . ccxvi . qui uiuente Alfonso rege Legionis patre suo
regnare incepit in Castella . postea uero . xvi . anno re-
gni sui predictus Alfonsus Fernandi pater decessit : cui
Fernandus ipse successit in regno Legionis . In regno
uero Castelle successit ex predicta domina Berengaria

filia primogenita inclitissimi . viii . regis Castelle sine li-
beris masculis decedentis . Itaq; regnum Castelle dicte
domine Berengarie naturali optimoq; iure debebatur :
sic igitur Fernandus ex patre in regno legionis ex matre
in Castella regnavit : fueruntq; in eius personam regna
unita:que unio & reintegratio monarchie Hispanie facta
est anno domini Millesimo . cccxxii . duxit itaq; duas
uxores successiue Beatricem filiam ducis Barbantie ele-
cti in Imperatorem Alamanie : ex qua genuit Alfonsu
x . qui post eum regnavit : genuit deniq; Fredericum &
Hemanuelem & Philippum & Sancum & Henricum
hic Henricus Fernandi filius longo tempore exulauit
tempore fratris sui Alfonsi ut sub eo dicitur . Defuncta
uero Beatrice contraxit cum Iohanna filia comitis de
Pontis : ex qua genuit Ludouicum & Leonoram : hic
Fernandus gloriosus rex fuit qui proprie augustus dici
potest : quia plurimum regna auxit : laudamus Camillu
pro eo q; patrie fines dilatauerit : sed longe plus Fernã-
dus perpetuis laudibus consecrandus est : qui tante uir-
tutis fuit ut & bona patrie auxerit & mala in hostes trã-
stulerit : licet enim in eius personam regna unita fuerint
postea tamẽ diuino assistente auxilio longe maiora regna
& dominia lucro fidei attulit : uicit enim plurima bella
contra perfidos Machometes : recuperauit deniq; His-
palim : Cordubam & partes adiacetes : necnon uniuersam
Vandaliam & Bethicam : fuit deniq; Fernãdus re-
ligiosissimus : nec enim tantum laudandus est q; de no-
bilissima & antiqua regum prosapia originem traxerit :
quantũ q; uictorias ingentes consecutus sit : sed de hoc
inter cetera predicandus est : q; inter fulgura palacii &
honorum culmina . deum timuerit : ecclesiam coluerit &
inter regalis sanguinis & diuiciarum affluentiam: materi-
am uirtutũ non deseruerit : dicente scriptura sic protegit

sapientia | quod non protegit pecunia : hic princeps sacri-
ficiis & orationibus assiduus erat : Alexandrum superās
de quo ait. Q. Curtius quia eo sacrificante omnis homi-
num turba deorū laudibus uacabat : Nec ad bella per-
gebat | quin deos suis precibus conciliaret : rediensq; de
castris primo templa quam aulam petebat : Rursus hic
Fernandus armis excitatus fuit : laborum bellicorū pa-
cientissimus : toto fere uite sue tempore bellorum contra
infideles iustissimo exercitio uacabat : sciebat enim quia
ut Cato Censorinus & Vegecius de re militari referunt
ars & exercitium solent prestare uictoriam : non enim
multitudo militum : non numerus annorum : non splē-
dencia auroq; fulta arma triumphum uincendi compa-
rant : sed bellandi exercitatio & frequens usus : nutrit
enim audaciam conferendi frequētia | quia eodem Catone
teste : nemo facile metuit quod se fecisse sepe cōfidit : qua-
re Fernandus ipse suos milites uerbis sapientissimis : &
congressibus frequentissimis ad armorum exercitium
commonebat : inquiring illud sapientis Vegecii : quia
in pugna amplius solet usus prodesse | quires : nā si do-
ctrina & usus cessat armorū : nihil uillanus differt a mi-
lite : rursus semper illud Augustini . iii . de ciuitate dei
in ore gerebat quia per annos septingentos & unum ab
Hostilio tullio usq; ad Augustum cesarem : una tantum
estate Romana uiscera sanguinem non sudauerunt . de-
niq; fuit Fernandus in ordinandis aciebus prudentissi-
mus : in congregiēdo strenuissimus : deniq; pius | man-
suetus | deo & hominibus carus : humillimus quoq; fuit
quare merito uictorissimus fuit : quia scriptum est : uir
humilis loquetur uictorias : sepe enim totius fere Africe
Mauri contra Fernandum transfretauerunt : Hispaniāq;
ualida manu uastantes : quos Fernandus mirabiliter
fregit : & contra eos diuina potentia uictor euasit : hic

Fernandus ut alter Alexander quem Iustinus commemorat : tam gloriosus in preliis fuit : ut cum nullo hoste congressus est : quem non uicerit : ullam urbem obsedit quam non expugnaret : nullam gentem agreditur : quā non calcauerit : fertur in ore eius ille propheticus uersus semper resonabat : dominus mihi adiutor & non timebo quid faciat mihi homo : quia igitur in deo confidit : fugerunt a facie eius inimici illius & requiem dedit illi altissimus & liberauit eum a concussionem & afflictionem hostium suorum & per eum contriuit dominus baculum impiorum : uirgāq; iniqui dominantium confregit : quicquid animo concepit ac agere cepit : feliciter deo adiuuante compleuit : dimisitq; amplissimum principatum Alfonso decimo filio suo a mari oceano usq; ad mediterraneum & quicquid in illa infelicissima clade tempore regis Roderici ultimi regis Gothorum Sarraceni occuparunt : Fernandus ipse post multa annorum spatia felicissime recuperauit : Regem uero Granate tributarium fecit . nā ut ait Cusentinus omni die mille Morabettinos aureos ei persoluebat & ad illius curias uenire tenebatur & uocatus etiam contra Mauros . ccc. milites mittere astringebatur . fuit deniq; hic gloriosus princeps : tante moderationis & uirtutis ut nunq; nisi iustus ex causis cuius bellum indixerit illud Augusti Octauii semper commemorans uidelicet iactantis esse animi & leuissimi ardore triumphandi & ob Lauream id est folia infructuosa in discrimen per incertos euentus certaminum securitatem fidelium cuium precipitare . & iterum aliud Scipionis semper in ore gerebat : malle se unum cuem seruare : q̄ mille hostes occidere . hic catholicus Fernandus de tot & tan preclaris uictoriis non intumescēs : nec de tanta dominiorum amplitudine superbiens : uictorias ipsas deo altissimo tribuebat : & incrementa fidei ac cristiane religionis

potius q̄ terrene dominationis mente gerebat : atq; pro
ea fide assiduis periculis se exponebat : de quo uerius q̄
de Pyrrho dici potest : quia non satis erat illi pro salute
pugnare : nisi salutem pro fide contemneret . Hic prin-
ceps interrogatus : cur longe plus regni fines auxisset :
q̄ multi eius primogenitores . quippe qui recuperauit
que illi perdiderunt : respondisse fertur uerbum suo au-
ctore dignum : & sempiterna commemoratione dignum .
patres inquit mei fortassis animo gerebant principatum
terrenum exaltare : potius q̄ fidem plantare : augere sibi
populum multum : sed non stabilire diuinum cultum .
quare decepti sunt in adinuencionibus suis . Itaq; ad ce-
lum oculos uertens : tu domine qui scis corda & renes
hominū nosti : quia non meam : sed tuam gloriā quero
non tan caducorum regnorum : q̄ fidei tue cristianeq; re-
ligionis augmentum desidero . Deniq; semper illud in
ore gerebat : quia non propter eius merita : sed propter
infidelitatem hostium : omnia prospera ei successissent .
Sciebat enim deuotissimus princeps : quia sic Moyses :
sic Iosue : sic Dauid uicerunt regna . tunc enim prostra-
runt hostes : cum pugnarunt animo tuendi & augendi
religionem unius ueri dei . Sic & Iosaphat rex Iuda : di-
cebat militibus suis : credite in domino pro quo pugna-
tis : & securi eritis : & nehemias . deus inquit noster pro
quo pugnamus : pugnabit pro nobis & dabit uictoriā
nos ipsi faciamus opus . Nihil profecto tantum ad ui-
ctoriam confert : q̄ recta bellandi intentio in uera iusticia
stabilita . Scriptum est enim : iustus iuuabitur in die pe-
riculi sua iusticia : & iterum iusticia eleuat gentes . hinc
& apostolus bellare admonet per arma iusticie & loricā
fidei . Nam ut scriptura commemorat : sancti per fidem
uicerunt regna . Iusticia autem belli ex ipsa recta bellātis
intentione procedit : dicente Augustino : illa bella iuste

iuste suscipi posse : in quibus non est nocendi cupiditas :
ulciscendi crudelitas : & libido dominandi . tali quippe
intentione bellantibus : uictoria promittitur . Nam ut
inquit Gregorius : non deerit certatibus optata uictoria
si desit in animo humana gloria . hinc Bernardus : ex cor-
dis inquit affectu : non belli euentu pensatur uel periculū
uel uictoria cristiani hominis : quia si bona fuerit causa
pugnantis : pugne exitus malus esse non potest . Rursus
Ambrosius : O homo ideo non uicisti : quia de tuo pre-
sumsisti . Qui uero bella etiam contra infideles gerit : nō
augende aut tuende religionis gratia : sed amplioribus
dominiis potiendi aut quadam humana gloria : parum
uictoria fruitur . Sic Romani qui ut ait Augustinus nō
diligebant gloriam propter iusticiam : sed iusticiā prop-
ter humanam & inanem gloriam : ingentes clades passi
sunt : & quanq̃ pro puniendis orbis malis aliquando ce-
lenter bella confecerunt : ipsam tamen uictoriam celerius
perdiderunt : quod facile comperiet qui recolet q̃ diutur-
na bella a ueteribus gesta fuere : q̃ uarios euentus : q̃ lu-
ctuosas clades : & q̃ parū diuturnas uictorias experti sūt .

Capitulū . xl . de nonnullis incidentibus que huius
Fernandi tempore in diuersis partibus occurrerunt
& de ortu pestifere parcialitatis in Italia uidelicet
Guelforum & Guebelinorum : & quomodo eo tem-
pore per Iacobum regem Aragonie Maiorica & ce-
tere insule baleares lucro fidei acreuerunt & de felici
obitu huius Fernandi : & quomodo prohibuit sibi
fieri statuta : & de diuisione in imperio : & qualiter
in discordia electus fuit Alfōsus huius Fernādi filius

f ERNANDI igitur predicti tempore : uaria in or-
be occurrerunt digna relatu : Nam seua est orta

parcialitas in Lombardia inter eos qui fauebant parti ecclesie Romane & fauentes imperio. ex quo tempore incepit pestifera parcialitas Gebellinorum & Guelforum que fuerunt nomina duorum fratrum in Tuscia: qui in has duas partes se diuiserunt. Gebelinus enim sequebatur partes imperiales. Guelfus partes ecclesie ut Consentinus ait. Rursus eiusdem Fernandi tempore. Iacobus rex Aragonum: cum Fernandi regis adiutorio summa strenuitate insulas baleares: que Maiorica & Minorica dicuntur a Sarracenis deuicit: & lucro fidei addidit ut Consentinus refert. Postquam igitur Fernandus omnia feliciter peregrisset. tandem ut deo placuit: licet cum grauissimo cristianitatis damno potius quam suo beatum dedit deo spiritum qui eum creauit: quo die audite sunt uoces in celo: en moritur iustus & nemo considerat. Cuncti fideles ob eius obitum incessabiliter flebant dicentes: utinam talis princeps aut non nasceretur: aut non moreretur quo nullus ante eum bellis feliciter fuit aut in pace moderator. In cunctis liberalissimus: in amicos fidelissimus. Habent enim Hispanorum annalia: quia cum hic gloriosus princeps in agonia mortis esset constitutus: a quodam milite interrogatus est: quale sepulcrum aut statuam sibi iubebat apponi. Cui ille: immaculata inquit ut potui uita mea ac gesta | sint mihi sepulcrum & statua. Imitatus Catonem seniore ad quem cum amici dicerent plurimorum ubique principum erecta fore insignia sepulcra & statuas. Ille malo inquit ut homines flagitent: cur Cathonis statua posita non est: quam cur est posita. Rursus cum Fernandus paulo ante eius obitum non ignoraret precium ab infidelibus esse datum pro eius morte: dicebat ad suos. me inquit non querunt: sed patriam. putant enim Mauri facile Hispanias obtenturos: si Fernandus moreretur: sed & credunt Hispaniam ipsam uincti non

*et fortissimo pte inquato
libre pndeser*

posse : si Fernandus non uinceretur : nec aliter teste Por-
libio . Scipio iunior de se dicebat . Recte inquit qui pa-
triam oppugnant me prius uolunt de medio tollere . Nō
enim Romam casuram putant Scipione superstitē . Nec
uictum Scipionē si Roma ceciderit . Huius gloriosi Fer-
nandi regis tempore ut scribit Martinus Cusentinus :
quoddam mirabile ad nostre catholice fidei defensionem
accidisse fertur . Nam cum apud Toletum quidā iudeus
gratia ampliandi uineam suam rupem cominuisset : in
medio saxi concauitas reperta est ubi liber erat folia li-
gnea habens : descriptus tribus linguis : Hebreis : Gre-
cis & latinis . scriptura uero quasi unius psalterii uide-
batur . Hic liber de triplici mundo diserebat ab Adam
usq; ad Anticristum . principium uero tercii libri inci-
piebat a Cristo sic exordiens . in tercio inquit mundo fi-
lius dei nascetur in mundo ex uirgine Maria : pacieturq;
pro salute hominū : quod cum iudeus conspiceret : sta-
tim cum familia sua sacro fonte renatus est . In fine itaq;
libri dicebatur : q; tempore Fernandi regis inueniri de-
bebat . Sed de huius gloriosissimi Fernandi regis deuo-
tione : religione : pietate : strenuitate : ceterisq; eius innu-
meris uirtutibus : & triumphantissimis uictoriis parū
a nobis in hoc epilogo dicetur . Exigerent enim preclara
gesta eius integrum uolumen . Accedit quia Rodericus
Toletanus archipresul in hoc Fernando . iii . etatis sue
contemporaneo historiam clausit . Cuius uitam : gesta
atq; preclara facinora in calce historie sue diserte conte-
xuit . Temporibus huius Fernādi sedit in cathedra Pe-
tri Innocentius . iii . qui ad petitionem baronum : &
totius regni Portugalie : deposuit uerius suspendit ab
administratione regia : regem Portugalie dans illi coad-
iutorem Alfonsum de quo habetur . M . c . grandi de
suplenda negli . prela . libro . vi . post obitum eiusdem

*no. mirabile quodam ad nr
catholice fidei roboracione*

1218
pontificis sedit Honorius . iii . natione Romanus : post
cuius obitum sedit Gregorius . ix . natione Campanus
& Celestinus . iiii . natione Mediolanē . Romanum
uero imperium gerebat Fredericus . ii . Henrici quōdā
imperatoris nepos qui Ottone iam deposito ab electori-
bus imperii: consilio & presidis Philippi regis France
imperator est electus anno Millesimo . CCX . ut refert
Vincencius . Hic Fredericus coronatus fuit Rome ab
Honorio . iii . de facto tamen imperauit non iure : qui
tandē depositus & obstinatus anathema Apuliam petiit
quem egrotantem Manfredus filius eius naturalis ad
regnum Sicilie ambiens : timens quia conualesceret fecit
suffocari . quo mortuo electores imperii in duos se diui-
dunt : quidam Alfonso regem Castelle filium huius
Fernandi . iii . alii Ricardum comitem Cortumbie : fra-
trem regis Anglie : quo scismate longo tempore durāte
tandem Alfonso rex Castelle celo ut aiunt cristiane pa-
cis succensus & Gregorii pape precibus resignauit . Ri-
cardo deniq; mortuo electus est Rōdolfus comes Ane-
burgensis . Verum licet propositi nostri fuerit genealo-
giam & ortum regum & regnorum Hispanie : clarioraq;
eorum gesta & successus solum a tempore huius Fernādi
. iii . usq; ad moderna tempora Henrici quarti nunc fe-
liciter regnantis contexere : pro eo quia idem Rodericus
archiepiscopus in sua cronica precedētium regum gene-
rationes : gesta atq; successus latiore sermone profecutus est.
Nos tamen quedam preclara ab eo intacta addentes: uo-
luimus summatim & sub quodam epilogo geuealogiam &
successiones omnium regum percurrere qui ante Roma-
nos & post eos: in Hispania principatum obtinuerunt :
eos etiam qui ex Vandalis : Huguis : Gothis regnarūt
incipientes ab Athanarico primo rege Gothorum : &
demum sequentium regum qui post miseram cladem

Hispanie : & a tempore Pelagii usq; ad hunc Fernandū
inclusiue regnarunt. Contextuimus etiam clariora eorū tē/
poribus gesta: necnon exterorū principū & clarorū uirorū
acomdata exempla breuius q̄ uoluimus : ut tandem ce/
teros reges qui post eundem Fernandum : usq; ad hec
nostra tempora in eisdem regnis presuerunt successiones
pariter & successus aptius continuemus .

Explicit Tertia pars huius historie .

Incipit quarta pars historie Hispanie : in qua enarran-
tur genealogie successiones & successus regum Hispanie
post Fernādū . iii . usq; ad Henricū . iiii . nunc feliciter
regnantē . Inferūtur deniq; egregia documēta ac preclara
& comemorāda exempla antiquorū Romanorū : Grecoꝝ
& aliorū Priscorū excellentū uirorū ad legētū instructionē

VPEREST VT IVXTA POLLICI-
tum ordinē quartā partem attingamus
in qua referūtur genealogie : successiones
ac clariora gesta regū Castelle & Legionis
& aliorū regū Hispaniarū post Fernādū
. iii . qui Bethicā & Vandaliā a Mauris
recuperauit usq; ad Henricū . iiii . nūc feliciter regnatē &
dū Hispanicas res fideliter referimus : Romanorū & ex-
teriorū principū similia exēpla pariter & documenta | mo-
res & uitā hominū tangētia succante recolemus & pri-
mo de Alfonso . x . filio dicti Fernandi .

Capitula quarte partis historie Hispanie .

Capitulū primū de Alfonso . x . filio Fernandi . iii . & de
Violanta eius uxore : & quomodo tēptauit aliā uxorē re-
cipere : & de exitu eius rei : & de eius nobili prole ac de
uirtutibus illius | presertim de solertia in legibus cōdēdis .
Capitulū . ii . de liberalitate huius regis Alfonsi | & mira
ad calamitosos cōpassione : & quomodo grandi pecunia
redemit imperatorē Cōstantinopolitanū captiuatū a Sol-
dano Babilonie : & de claris eius uictoriis cōtra mauros .
Capitulū . iii . quomodo Alfonsus . x . recuperauit oppida
de Niebla & del Algarbe post longā obsidionē & singu-
larē perseuerantiā : & quomodo incōsulte liberauit regnū
Portugalie ab eo tributo quo regibus Castelle tenebatur

ut ad eius curias ueniret : & de maximis scādalis prop-
terea subortis .

Capitulū . iiii . quomodo hic Alfōsus . x . fuit electus im-
perator Alemanie & de infelici eius rei : & de discordia
inter sanctum Ludouicū regē Francie & eundē Alfonsū
super iure regni : & de causis discordie : & quomodo fuit
dissidium per matrimonium sedatum .

Capitulū . v . quare iste Alfonsus . x . dictus est astrolo-
gus : & quomodo de sensu suo presumēs : opera dei dixit
melius fieri posse : & qualiter fuit diuinitus correptus
de tanta arrogancia : & de infortunis & incomodis que
ex ea causa passus est : & de ceteris incidēciis tēpore suo .

Capitulū . vi . de Sancto . iiii . filio Alfonsi : & de uirtuti-
bus & uictoriis eius : & quomodo recuperauit a Mauris
Tarifā & alia loca : & cōbussit magnā classē Sarracenorū
& qualiter Alfonsū patrē uenientē de império non ad-
misit ad regnum .

Capitulū . vii . de quibusdā crudelitibus Sancii : & de
bellis & scādalis ex ea causa secutis : & de singulari fide-
litate Alfōsi Petri de Guzman obsessi in Tarifa : qui pas-
sus est filiū interfici ne arcē assignaret : & de morte Sācii
& de alijs occurrentibus suo tempore .

Capitulū . viii . de Fernando . iiii . rege Castelle & Legio-
nis : & de mirificis uirtutibus domine Marie matris &
tutricis eius : & quomodo omnes reges Hispaniarū difi-
darūt eundē Fernādū impuberē & cōtra omnes obtinuit
prudētia & meritis predictē matris eius & nobiliū uiroy

Capitulū . ix . de uirtutibus Fernandi . iiii . presertim in
iusticia ministrāda : & de uictoriis eius : & qualiter recu-
perauit a Sarracenis Gibraltar & alia castra : & de pul-
cra fabula quā quidā antiquus Sarracenus sibi retulit : &
de subita eius morte ut creditur propter certas indelibe-
ratas & festinas cedes nobilium .

Capitulum .x. de Alfonso .xi. & de filiis & filiabus suis & de uictoriis eius cōtra reges Bellamarini & Granate : & quomodo alcalá la real & alia castra & de suis & repentinis cedibus quorundā magnatū & de magna ingratitude contra eos admissa .

Capitulū .xi. quomodo Alfonsus emēdatus de Senicia plurimū fuit humanus & magnificus . & quomodo sublimauit quendā Aluarū Nunnii de Osorto & de pessimo eius fine propter illius insolentiam .

Capitulū .xii. de preclaris uictoriis Alfonsi .xi. cōtra reges Granate : Bellamarini & Marrochitanū & prectosis spoliis in bello habitis quę Alfonsus per suos oratores Ro. pontifici trāsmisit . & quomodo idē Alfonsus lōgo tēpore & constantissime obsedit las algeçiras quas recuperauit . & qualiter quidā Sarraceno ut liberaret ciuitates ab obsidione tēptauit regē Alfonsū in suo tentorio proditorie interficere . & de singulari clemētia qua erga eum usus est . & quomodo idē Alfōsus easdē urbes populauit

Capitulū .xiii. qualiter Alfonsus .xi. predictus obsedit oppidū de Gibraltar & de peste superueniēti ī castris eius & de singulari perseuerātia in obsidione . In qua tandem peste obiit relicto herede Petro eius primogenito & de lamentabilibus : sed perpetuo memorandis uerbis Alfonsi ad suos tēpore mortis prolatis . ac de aliis prudētissimis sentenciis & futuris uaticiniis cuiusdā greci regis cōsiliarii ad Petrum libere habitis .

Capitulū .xiiii. de Petro primo huius nominis rege Castelle & Legionis .xi. rege post irruptionē Hispanie . & de causis odiorū inter eū & Blācā reginā uxorē suā . & quomodo & per quē rex ipse fuit maleficiatus & de sinistris successibus huius rei & qualiter maleficio & arte demonum similia fieri possint .

Capitulū .xv. de prole regis Petri & de moribus ac uiciis

eius signanter de plurimis crudelitatibus quas infra tres propinquos ac nobiles & regnicolas exercuit. & de quodā sapiēti respōso regi Petro dato a quodā prudētī greco. Capitulū .xvi. de singulari & detestanda cede iussu regis Petri facta de rege Granate dicto Rubeo ad eūdē Petrū secure & cōfidēter ueniēte . & de aliis homicidiis nobiliū & cuiiū apud toletū factis & de irreuerētia eius ad matrē. Cupitulū .xvii. quomodo Henrricus & alii fratres regis Petri fugiētes eius seuiiciā : regē Aragonū petierūt . & de bellis inter dictū Petrū & regē Aragonū & fratres Petri quomodo Henrricus regni titulū assumpsit : & regnū Castelle potenter ingreditur .

Capitulū .xviii. quomodo rex Petrus & princeps Degales cū copiis Anglicorū pugnauerūt cū Henrrico qui pro ea uice uictus fuit . & qualiter iuit infantiā & recollectis gentibus Petrū insequitur : & tādē eū interfecit apud oppidum demontiel & de aliis dignis rebus que pro tunc acciderunt inter eos .

Capitulū .xix. de Henrrico .ii. rege Castelle & Legionis & de calamitatibus quas passus est post interfectionē fratris . & qualiter predicta fratricidia Petri & sua in eis & eorum posteritate punuita creduntur .

Capitulū .xx. q̄ regū delicta pro rei publice quiete plerunq̄ toleranda sunt non uindicāda . & de malis que seculuntur ex talibus homicidiis & uindictis quod ostenditur plurimis documētis & exēplis sacre scripture . & de ceteris incidentibus tempore huius Henrrici .

Capitulū .xxi. de Iohanne .i. rege Castelle & Legionis dicti Henrrici filio. & de clarissimis uxoribus & filiis eius & de bello cū Portugalesibus & de causis eius . & de infelici fine eiusdem belli .

Capitulū .xxii. de secūdo bello inter Iohānē regē & ducē Alencastrie filiū regis Anglie . & de causis eiusdē belli

& de cladibus & malis ex eo secutis . & tādē de felici cōcordia per matrimoniū Henrrii filii Iohannis regis cū Catherina filia dicti ducis . & de sopinata & festina morte eiusdem regis Iohannis & de illius uirtutibus & accidētibus suo tēpore in ecclesia dei .

Capitulū . xxiii . de Henrrii . iii . Iohannis filio rege Castelle & Legionis & de clarissimis filiis eius . & de infante Fernando eius fratre minore natu . postea rege Aragonū & de uxore & inclitis filiis eius & quomodo omnes Hispanie uix tantā nobilitatē sustinere potuerunt .

Capitulū . xxiiii . de uirtutibus huius Hērrici . iii . presertim de ingenti eius religione & de iusticia | & liberalitate . Demū de filiabus eius quibus nupserunt | presertim de uirtutibus Marie que data ē uxor regi Aragonū & de tēpestina morte dicti hērrici & de occurrētibus suo tēpore

Capitulū . xxv . de Iohāne . ii . Henrrii filio rege Castelle & Legionis qui regnare incepit in cunabulis & de Catherina matre & Fernando patruo tutoribus eius . & de uxoribus & filiis & filiabus suis . & de preclaris uictoriis Fernādi tēpore infātie Iohannis . & qualiter recuperauit antiquerā & singulari fide & igētibus uirtutibus Fernādi

Capitulū . xxvi . de uacatione regni Aragonie per obitū Martini regis | tempore dicti Iohānis regis Castelle & de cōpetitoribus in dicto regno . & qualiter Fernandus cū presidiiis regis & regni castelle regnū Aragonie optinuit captuato comite Vrgellē .

Capitulū . xxvii . de singulari cura & industria Iohannis regis Castelle & Fernandi regis Aragonū pro extirpatione scismatis in dei ecclesia . & qualiter pro bono unionis se subtraxerūt a benedicto . & quomodo sūmis affectibus laborarant pro cōgregatione concilii Constāciē & de unione ibi secuta .

Capitulū . xxviii . quomodo Iohannes rex Castelle duxit

uxorē inclitā Mariā filiā Fernandi patruī sui . & de matrimonio Henrici infantis cū Catherina sorore Iohannis & de dissidijs ex ea causa subortis . & de Iohanne rege Nauarre & Blanca uxore eius . & de Alvaro de Luna miro modo acceptissimo regi Iohanni . & quomodo Iohannes rex Nauarre & fratres Aluarū persecuti sunt .

Capitulū . xxix . de intestinis dissidijs inter Iohannē regē Castelle & Alfonsū & Iohānē regē Aragonū & Nauarre & fratres suos occasione Aluari . & quomodo infans Henricus a Iohanne rege Castelle fuit bis incarceratus & tandē relaxatus . & de magna congregatione exercitus utriusq; partis & de concordia inter eos facta per mediū legati apostolici & inclitarū reginarū castelle & aragonie .

Capitulū . xxx . de clarissima uictoria Iohānis regis Castelle cōtra Sarracenos . & de innumera multitudine Arabū occisorū . & de iterata discordia inter Iohannē regem Castelle & Iohānē regē Nauarre & infātē Henricū propter Aluarū de Luna & gubernationē regni . & quomodo obsederūt & ingressi sunt oppidū de medina ubi erat rex Iohannes . & de reuerentia ei exhibita & fuga Aluari .

Capitulū . xxxi . de redditu Aluari ad regē . & de iterata discordia . & de bello apud oppidū de Almedo in quo Iohannes rex Nauarre & Henricus & sibi adherentes fuerunt uicti : & de confiscatione dominiorū suorum . & tandē de concordia secuta . & infelici exitu illorum : qui contra regem arma mouent .

Capitulū . xxxii . de ingenti affectu Iohānis regis Castelle ad Aluarū de Luna cuncta regentē & cuius sūma dilectione nullis monicionibus nec iminentibus periculis retrahi poterat & tandē ob Aluari insolentiam : amor in odiū mutatus est . & quomodo singularius corda regum sūt in manu dei : que facile quo uult ea dirigit . & de nobilitate regalis animi & de multis exemplis que ad ema

rem adducuntur .

Capitulū . xxxiii . qualiter Aluarus de Luna predixit ruinam suā : quē tandē Iohannes rex Castelle apud ciuitatē Burgēn incarcerauit & facto legitimo processu decolari publice iussit dominiis & bonis partim cōficatis partim filiis concessis .

Capitulū . xxxiiii . de uirtutibus regis Iohānis & de eius felici obitu . & de erectione Henrri . iiii . filii eius in regē eo uiuēte & de obitu Alfōsi regis aragonū apud Neapolī
Capitulū . xxxv . de scismate in ecclesia dei extirpato apud cōstātiā tēpore huius regis Iohānis Castelle . & de Martino papa ibi electo & de Eugenio eius successore . & de congregatione concilii Basiliēn tēpore eiusdem Eugenii & de infelici exitu illius congregationis & ceteris occurrentibus suo tempore .

Capitulū . xxxvi . de Henrri . iiii . filio Iohānis moderno rege . & quomodo in initio regni sui quietauit omnes differētias cū Iohāne rege Nauarre sibi reconciliās barones extra regnū existētes . & demū quomodo post prestitā reuerētā Calisto pape . ii . nouiter assumpto : regnū Granate potenter ingreditur plurimis magnatibus regni comitatus & quomodo duxit uxorē sororē regis Portugalie
Capitulū . xxxvii . de dissidio inter Iohānē regē Nauarre & Carolū filiū suū . & qualiter Henrri . rex Castelle fauebat Carolo quo mortuo regnū Nauarre potēter ingreditur aliquas terras sibi subiiciēs . Deinde qualiter principatu Cathalonie Iohanni regi Aragonū rebellante Iohannes rex Castelle sūma moderatione usus dominū Cathalonie sibi oblatum nō admisit & de causis quare hoc fecit .

Capitulū . xxxviii . qualiter tēpore huius Henrri . iiii . oppidum de Gibraltar & plura alia loca recuperata sunt Mauris expulsis & de uirtutibus & preconiiis huius Henrri . & qualiter plurimos ad magnos honores

sublimauit & de ceteris preclaris ab eo & suo tēpore gestis . presertim qualiter fuit magnificus & liberalis . & qualis liberalitas est laudāda uel improbāda in principe . Capitulū . xxxix . de strenuitate huius Henrici . iiii . & de eius humanitate : pietate & mansuetudine & ceteris illius uirtutibus : presertim de tēperantia & sobrietate . & quomodo fugiebat ornatū regū & queuis molia delicamenta Demū qualiter plurimos nobiles exaltauit . & quomodo delectabatur in uenacionibus & de incomodis huius exercitii frequentati .

Capitulū . xxx . de his que acciderunt in ecclesia tēpore huius Henrici & de romanis pōtificibus qui eo regnāte presuerunt : presertim de eorum laudibus & preclaris gestis & de opusculis auctoris huius historie sub eisdem pontificibus & illorum iussu editis . & de Frederico imperatore & de duplici eius aduentu ad urbem romanam .

Prologus in Quarta parte .

Ogit scribēdi ratio & rerū magnitudo ut i hac quarta & ultima parte post enarratas breui stilo genealogias successiones simul & successus regū Hispanie presertim Castelle & Legionis usq; ad gloriosissimū Fernandū huius nominis . iiii . qui Hispalī / Cordubā & totā pene Vandalīā & Bethicā lucro fidei catholice adiecit : historiā ipsā cōtinuemus etiā genealogias : successiones & clariora gesta sequentū regū post eundē Fernandū usq; ad Henricum . iiii . nunc feliciter regnantē . Verū ut historiā ipsā pulchriorē elegantiorēq; reddamus solitū obseruabimus ordinem . Nam ad narrationes rerū Hispanarū aliqua insignia & preclara ac relatu digna gesta & dicta tam ex sacra scriptura : q̄ ex annalibus Romanorū priscorum & Grecorū similia exēpla aptabimus moraliacq; documenta

& sapientum sententias addemus ut qui hanc Hispanie
historiā percurrerit . ceterarū etiā partiū clariora facta le-
gisse letetur . & aliquid ad humane uite informationem
attigisse uideatur . Demū historiā ipsā rerū Hispanicarum
altius repetemus . pro eo maxime quia prefati Roderici
Toletani historia . regū sequentiū tēpora nō attigerit . sed
solū in eodē Fernando . iiii . narrationē clausit . Itaq; age-
mus in hac quarta parte de . xi . regibus qui post Fernā-
dū . iiii . predictū in Hispania . Castella uidelicet & Legi-
one rgnarūt : atq; in prouinciis eidē principatui subditis
& de eorūde regū genealogiis & successionibus ac clari-
gestis : nec omnia particulatim tangemus . sed solū illu-
striora . quilibet enim rex pro rerū occurrentiū magnitu-
dine & uarietate . unū expeteret uolumen . si cuncta cō-
rexeremus . Verum quia in occurrentibus aut recentibus
rebus scribere : nō parū discriminis & difficultatis uerti
solet . pro eo q̄ iuxta scribentiū uarias passiones plerūq;
uaria aliquando ficta narrantur . Nos ueritatē rerū ge-
starū pro scuto sumētes . nec adulationibus : nec odijs uin-
cemur . Sed prout ex ueridicis Hispanie annalibus carpere
potuimus . & ab egregiis & omni exceptione dignis per-
sonis ab illis presertim qui nōnullis ex narrandis rebus
interfuere didicimus : rerum gestarū seriē describemus .
absit enim ut ipsa historiarū noticia que ad eruendā ueri-
tatē inuenta est : contra eandē ueritatē militet : Nam teste
Isidoro . sapientes preterita hominū gesta ad institutionē
presentiū historiis demandarunt que & si sūmis retro tē-
poribus acciderūt : si tamen ueritate nituntur q̄ maxime
nos dirigūt atq; quodā certo testimonio admonent que
sequi : que rursus uitare debeamus . quosdam enim longe
magis priscorū gesta mouēt : q̄ uisa recenter . ut enim in-
quit Gregorius ex transacta priscorū hominū uita didi-
cimus qualiter nos in subsequenti conuersari debeamus

& casiodorus instructus redditur animus ad futura quādo preteritorū preclara gesta ad memoriā recolimus .hinc poeta ait preteriti ratio scire futura facit . Ea de re Cicero cū de oratore agit.historia inquit tēporū testetis est ac lux ueritatis : uita memorie : magistra uite.Incipientur igitur ab Alfonso . x . filio gloriosi Fernandi . iii . de quo paulo ante egimus *

Capitulū . i . de Alfonso . x . filio Fernandi . iii . & de Violāta eius uxore & quomodo tēptauit aliā accipere uxore:& de exitu eius rei & de eius nobili prole & de uirtutibus illius presertim de solertia in legibus cōdendis .

ALFONSVS huius nominis . x . glorioso Fernādo . iii . patri eius in regnis successit āno domini Millesimo . ccli . hic . lxxiii . rex fuit post Athanaricū . i . regē Gothorū . & . xxxviii . a Pelagio . i . rege post cladē hispanie . Regnauit autē . xxxii . annis duxit uxore Violantā filiā Jacobi regis Aragonie . ex qua cū prole nō susciperet arbitrans defectū generandi in ea fore misit oratores ad regē Dacie petens in uxore speciosissimā eius filiā dictā Cristianā . Ille uero ob celebritatē nominis Alfonsi regis filiā comitatā pluribus nobilibus suis ad eum transmisit & tandē Hispalim applicuerūt . Interim uero domina regina Violanta ex Alfonso concepit & peperit inclitā Berlinguelā . postea dominā Guadalfajare . Cū igitur Alfōsus intelligeret filiā regis Dacie ab eo tātopere exoptatam aduentasse ingenti rubore & uerecūdia confusus est : nec sciebat quo nā modo tante leuitati cōsuleret : non tamen illius pudiciā attēptauit . sed sūmo studio remedia inq̄rebat : quod Philippus frater eius conspiciens qui erat abbas Valisoleti & de caueis rubeis ac electus ecclesie hispalēn clericatu dimisso : obrulit se Cristianā ducere ī uxorem : que res gratissima admodū fuit regi Alfōso : deditq̄

1252.

este p̄cienti op̄or l̄ahja
deda op̄or acafar sc̄o d̄
quop̄dia ad ver̄ h̄jos de su
ger d̄na violāte ibeni
sevilla d̄na violāte p̄
filio suer manobie d̄
af ligid̄ p̄r ad erenbi
p̄r h̄inger mofca ver̄
sar̄ oella p̄nes d̄ lapr
ratenia h̄jos d̄ xoldit
era abad d̄ ballad̄ lid̄
sew̄ ella yel p̄ciagna d̄
selodiote aalna r̄adal
neja

in dotē aluā & Valdecorneta & alia plurima castra & do-
 minia . sic itaq; perniciosū huius facti initū accomodato
 fine reparatur . Alfonsus igitur Violantā plurimū dilexit
 & genuit ex ea Fernandū primogenitū qui postea cōtra-
 xit matrimonium cū domina Blanca filia sancti Ludouici
 regis Francie: ut inferius tangetur . obiit autē Fernā-
 dus ipse uiuente patre . genuit deniq; idē Alfonsus alios fi-
 lios Sanciū uidelicet qui postea regnauit: ac Iohannē &
 Iacobū ac Perrū: Berengariā & Leonorā . Ex concubina
 uero genuit Beatricē que fuit uxor Alfonsi regis Portu-
 galie . Ex qua genuit Dionysium qui fuit rex Portugalie.
 Iohannes uero secundo natus eiusdem Alfonsi regis
 fuit ualde strenuus & animosus in armis: duxit uxorem
 dominā Margaritā filiā magnifici marchionis mōtuffe-
 rati: ex qua duos filios genuit: hic Iohannes preclara
 bella gessit contra Mauros: plurimaq; castra & oppida
 ab infidelium faucibus eripuit: toto tēpore huius Alfonsi
 exlauit infans Henricus frater eius ut ait Cusentinus
 quia eundē Alfonsū fratrem non satis honorabat nec unq;
 manū regis ut moris est uoluit osculari: quare idē Hen-
 ricus Rome senator effectus est fauentibus sibi quibusdā
 nobilibus: Tandē fauēs Corradino contra Carolū regē
 Sicilie ab eo in regno uictus est . Vt igitur ad Alfonsū
 redeamus fuit hic princeps excelsi ac magni animi & ad
 grandia mentē dedit: nā ueluti teste ysidoro: Moises le-
 ges hebreis tradidit . Lycurgus Lacedemoniis: Solon
 Atheniesibus . Romanis uero Numa Pompilius prout
 a numinibus acceperat . Sic hic Alfonsus legibus con-
 dendis deditissimus fuit . Nam conspiciens per diuersa
 uolumina plurimorum principū & populorum leges disper-
 sas fore: eadē curiositate qua olim romani iustus est . Illi
 enim Augustino teste post Romā conditā ab Atheniē-
 sibus leges Solonis receperūt: quas tamē postq; accepere

nō . q; iste Jo. filius p̄m
 d; ep̄m alfonsi regis
 duxit uxore dñaz mar-
 garitā filiā mag-
 nifici marchionis
 Montis ferrati

meliores ac comodiores facere conati sunt . Idc̄ ut de legibus Lycurgi Lacedemonii ferūt: quīs Lycurgus ipse ex Appollinis auctoritate leges illas se instituisse finxerit quod romani credere noluerunt . Qua de re leges ut ab hominibus non a diis latas admifere : Nec aliter Alfōsus effectit . leges enim romanas in regnis suis legi fecit licet minime eis subiiceretur . Demū ex omnibus sūma moderatione & ratione ac equitatis uibramine , septē libros quos partitas uocant instituit & salubriter cōpilauit in quibus sacratissime leges non solū ad causas hominū decidendas : sed ad diuinū cultū dirigendū augendumq̄ continentur . Denic̄ idē Alfonsus rerū in orbe gestarū librū accomodatissimū per sapientes scribi fecit quē generalē historiā hispani appellant . Rursus hic Alfonsus ad arma strenuo se uertens : regnū Murcie a Carthagine noua usq̄ ad Chinchilla a sarracenis recuperauit : Murciaq̄ cristianis populauit : quā ciuitatē plurimū dilexit & illa fidelissima ei fuit in aduersitatibus suis ut inferius tangemus :

Capitulum . ii . de liberalitate huius regis Alfonsi & mira ad calamitosos cōpassione & quomodo grandi pecunia redemit imperatorē Cōstantinopolitān captiuatū a Soldano Babilonie & de claris uictoriis eius contra Mauros .

LVRIMIS quidē uirtutibus Alfonsus predictus fuit presertim liberalissimus munificus atq̄ magnificentissimus erat . inter plurima igitur illius principis magnifica gesta breui aliqua differemus . Cū enim apud ciuitatē Burgēn sollemnissimas nuptias celebraret Fernādo dela cerda primogenito filio suo cum domina Blanca filia sancti Ludouici regis Francorū interfuerunt inuitati ab eodē Alfōso multi p̄ncipes de maioribus orbis . uidelicet Philippus primogenitus eiusdem sancti regis Ludouici

*Alfonsi no liberalita
conuiniū pene inano*

*enel casamieto & dherua
niggenito dino el primape d
eduerimana qeralaq̄ se casab
ncipe & aragon i el yvinq̄ de m
stiel m fante de aragon it
hij q̄ germanos & lpei / ient
estabalo sba stineto sfo bra
sinu ad apagar to ma dca
lo q̄ q̄ria rabi dabi dros q̄ d
estruer septa todinero lēpe
rabi d q̄ sonas q̄ amonno c̄ se
andarinal uelido q̄ tne q̄ b
ambien sin q̄ uadapaga se te
ra d el fci q̄ schazia d hila f*

Soldano Babilonię bello uictus & captus foret : & decem milibus marcharum argenti eius relaxatio esset composita Imperatrix uxor eius Romanū Pontificem arcessiuit qui partem tertiam redemptioni donauit : Rex denique Francię cristianissimus certam quotam itidem persoluit : poscebat igitur ipsa Imperatrix ab eodem Alfonso cuius liberalitatem & uirtutes audierat ut sibi atq; tā pio operi subueniret. Alfonso igitur honorifice Imperatricem suscepit . & in regia aula unacū regina consorte locauit : cumq; conspiceret redemptionem Imperatoris in longum protrahi . considerans illud Ambrosii . quia illa uera est liberalitas ut fratres ac proximos tuos non despicias : si eos in manibus hostium cecidisse cognoscas Quoniam melius est ut ipse subuenias : quibus pudor est ab aliis sumptus deprecari : aut alteri postulare subsidium : attendens denique . quia proprium est liberalis & magnifici libēter ac cito facere quia teste Seneca . Duplex est benignitas . cui accedit celeritas : quare idem Alfonso Imperatori simul & Imperatrici compatiens eam ad prandium cum regina fecit inuitari : illa uero uouisse asseruit . nunq̄ ad mensam sedere : nisi liberato Imperatore pariter & marito . Rex igitur Alfonso audito tam insigni facinore coniugalis fidei . ei simul & infortunio totis uisceribus compatiens ad Imperatricem uerba fecit : exorans ut leta & consolata pranderet : pollicens infra decē dies totam argenti summam liberaliter numeraturum . Addidit denique uelle oratores ad Soldanum dimittere q̄ Imperatricem incolumem conducere & pro liberatione instarent : igitur infra eundem terminum uniuersam argenti summā persoluit : Voluit tamē id quod ab Imperatrice sumopere petiit . Ut Romano pontifici atq; regi Francię quicquid ab eis exegerat . illico restitueret : quod & nobilis Imperatrix effectualiter impleuit . Extollenda

certe & perpetuis laudibus consecranda est huius Principis liberalitas . quę enī excelsior magnitudo animi esse potest : q̄ magnum Principem a misera magni Principis seruitute abducere : & tantam pecuniam contemnere ut tantum principem redimeret : Nec enim fratrem & proximum licet per multa terrarum spacia remotum atq; incognitum neglexit : quia ut inquit Gregorius : Vera cōpassio diuidi locis nō potest : & si corpore longe disiungitur : mēte tamē quę diligit habet : Hic Alfōsus q̄m diu humilis fuit uictor extitit : quia scriptum est : uir humilis loquetur uictorias . Cum uero se supra se extulit & arrogantiam induit : infelices successus expertus est . Huius enim regis temporibus Rex Granate munitus auxilio Maurorum Africę . rupta treuga quam cum Rege Alfonso pepigerat plurima castra regni Murcię ui obtinuit deinde obsedit ciuitatem de Xericio Imberthica & occupata ciuitate arcem diuersis machinis debellabat : quam nobilis uir Garsias Gometii Carrillo custodiebat : diruptus igitur muris interfectisq; custodibus : solus Castellanus mansit : qui ultra humanas uires non dixerim se . sed duo parua mēnia quę intacta restabant . custodiebat . fecitq; grandem stragem in Arabes . quod Rex Granate cōspiciens ne interficeretur sed uiuum omnino caperent . districte p̄cepit quodq; ut facilius explerent : curuatis ferris eum trahebant : qui carnes trahi undiq; maluit q̄ uiuus capi : tādē amplius agere non ualens captiuatus est . Quem rex Granate ob eius ingentem fidem libenter cōspexit . eumq; de illatis uulneribus sollicite curatum incolumem Regi Alfonso transmisit . Superauit profecto hic Gomecius duorum brutorum cōstantiam in obsidione Mutinēses . Rursus nec illi par fuit L. Antonius Perusie & Q. Cicero . qui obsessi ī Gallia fortissime obsidionem tulerunt . nec ipsi Creteneses pares fuere Gomecio

qui in obsidione Metelli ad ultimam penuriam compulsi iumentorum urina sitim sedauerunt. Sed Gomecius noster Saguntinos nostros imitatus rores noctis ob aque defectum lambebat Numantinorum quoque fidem emulatus est. qui a Scipione obsessi ob uictualium defectum humanis carnibus pascebantur nec aliter egeruntur Calaguritani. qui a Pompeio circumsepti uxores & filios deuorarunt. Sic & Aquilegienses qui sub duce Menofilo obsessi. a Maximino pro neruis funes ex capillis matronarum ad arcium & balistarum usum fecere. idque teste Liiuo Romae actum comperimus: quo euenit ut ueneri calue templum a Senatu constitueretur.

Capitulum iii. quomodo Alfonsus. x. recuperauit oppida de Niebla & del Algarbe & quomodo incōsulte liberauit regnum Portugalie ab eo tributo quo regibus castelle tenebatur & de scandalis propterea subortis

ALFONSVS itaque. x. de quo sermo est. in regni sui iniiciis oppidum de Niebla in Vādalia per Sarracenos diu occupatum mensibus decem obseditque illudque machinis continuo debellauit. Occurrit tamen in castris suis innumera quedam muscarum plaga que manducare homines non sinebat: quin & illas unacum cibis commanducarent: Ex qua re omnes fere de castris uentris fluxum quem dissinteriam uocant incurrerunt. plurimique moriebantur: Cū barones & milites regi suaderent ut ab obsidione discederet. ille tamen perseuerandum dixit. in re incepta ut alter Ioab in obsidione Rabba: qui ut scriptura sacra testatur. suorum suasionibus non acquieuit. donec ciuitas licet cum suorum incomodo caperetur Sciebat enim quia ut Hieronimus ait absque perseuerantia

niebla est in vādalia

nec qui pugnat uictoriam. nec uictor palmam triumphi
 assequitur. Vix itaq; Alfonsus uerba expleuerat: illico
 duo monachi ad Regem accesserunt monentes ad perse-
 uerantiam obsidionis. quoniam Mauri uictualibus ca-
 rebant. muri deniq; rupti erant. plagā uero muscarū pol-
 licebantur cessare. si eorum consilio Rex annueret: per-
 suaserunt enim regi ut publica banna acclamarentur: ut
 quisquis certam muscarū summam ad quosdam puteos
 prope castra afferret duos turonenses argenteos pro sa-
 lario obtineret. qua industria euenit. infra biduum tribus
 profundis puteis muscarum spurcutiis repletis: plaga
 muscalis simul & dissenterte morbus penitus cessarent:
 qua re a Sarracenis cognita. non modo Regi oppidum
 dedere. sed & alia castra & oppida ad comitatū Algarbi
 spectantia presertim Gibraleon. Huelua. mora castro Ma-
 rin. & quāplura alia: post predicta uero. Hic Alfonsus
 quandam filiam bastardam uxorem dedit Alfonso regi
 Portugalie. cui dotis gratia castra & patriam de Algar-
 be quam pauloante a Mauris euicerat liberaliter assigna-
 uerunt. Ex quo tēpore Reges Portugalie. Algarbi Reges
 sese intitularunt. Predictus igitur Alfonsus Rex Portu-
 galie ex eadem Alfonsi filia genuit Dyonisium. Hic fa-
 ctus adolescens cum nobilissime indolis ualde prudens
 atq; decorus foret. Regem Alfonsum auum suum apud
 Hispalim uisitauit. cui enixe & pro singulari munificen-
 cie dono postulauit quatenus regnū Portugalie digna-
 retur ab eo tributo liberare quo Regibus Castelle & Le-
 gionis tenebatur: uidelicet ut ad eorum curias Reges
 uocati accederent. & demum trecentos Milites contra
 Mauros requisiti mittere astringerentur: Rex uero Al-
 fonsus & si rem difficilem conspiceret. paululum substitit.
 Sequutus tamen cuiusdam militis consiliū: ut alter Annō
 filii Dauid qui consilio Ionadab rem fecit sibi & populo

f. prim. q. de portugal in ucto
 idon alonso vno en españa
 a su aguelo q. libertate a
 gal del. subiectione tema a
 la pagada de cierto tributo. el se-
 ro en co. sejo in no del aradi
 co en ad hazer in no otra
 laboluntad del p. in no otra
 malacana q. todos los otros di-
 q. era justo iluego se puso
 por lo qual su ermano fili
 in no otros grad. se pasaro
 a granada co. adha q. q. si
 f. tanrar el p. in no como se
 tar

damnosam. ut erat magnificentissimus nepoti cū suo. nec minus totius regni discrimine complacere decreuit. Res igitur ad consilium deducta est. Cum itaq; egregius & nobilis uir Nūnius de Lara quid sibi uideretur dicere moneretur: dignū est inquit. Rex ut plurima huic clarissimo nepoti tuo beneficia conferas: id enim natura. id tuorum suorumq; atiqua nobilitas exoptulat. & tibi innata profusa liberalitas. Verum ut regnum Portugalie ab hoc tributo non tam persone tue quam substantie regnorum tuorū debito. tam facile liberet. neq; decere nec te id facere posse uideo. Alfonsus igitur Rex qui iā rem animo conceperat. contra Nunnium uerba non satis decentia indignatus protulit: eumq; odio habuit. sicut Sedechias Rex Hieremiam odiuit. pro eo q; rem ingratiā sed ueram & utilem ei dixerat. Alfonsus igitur ceteros afflagitat illi uero quo Regis uoluntas tenderet conspicientes. Regem nepoti complacere debere. consulebant. quod & Rex sine mora expleuit. Nunnius uero ea hora nec petita nec obtenta Regis licentia discessit. fuit enim res ipsa maioribus regni ingratiissima ne dixerim incommodissima: quippe que unam præcipuam causam futuris magnisq; dissidiis attulit. nō enim paulo post Philippus infans frater Regis. & Nunnius de Lara predictus. ac Lupus Didaci de Haro. & Stephanus Fernandi de Galicia. Fernandus item Roderici de Castro ac Ximenus Roderici dominus delos Cameros & Aluarus Didaci de Asturias. ac Lupus de Mendoga. plurimiq; alii Barones ultra numerum trium milium se a naturalitate & fide simul & obedientia Alfonsi Regis expediuerūt. eāq; ei subtraxerunt. ad quos placandos cum Rex Alfonsus quosdam mitteret causamq; discessus quererent. dixerunt illud Micheę prophete. Volimus restaurare regnum. & restituere sicut erat ante. Ad Regē itaq; granate accesserūt

bellumq; contra Alfonsum Regem acerbissimum gesserunt. non sine maximis cladibus quod non paruo tempore durauit. Nec ab re. nā Hieremias propheta pestilentes uocat. eos p̄cipes qui minuunt ciuitatis & regni iura quare de eis ait. luxit terra & infirmata est pulchritudo populi. quia principes trāsgressi sunt leges patrum & ius mutauerunt. dissipauerunt pactum: propter hoc maledictio uorabit terram. Longe aliter dux & princeps Machabeorum effecit: de quo scriptura ait quia dilectissimus & honoratissimus a populo fuit quia dilatauit gloriam regni sui. Quare dilatatus est honor eius & fines gentis suę.

Capitulum .iiii. quomodo hic Alfonsus .x. fuit electus Imperator Almanie & de infelici exitu eius rei. & de discordia inter Sāctum Ludouicum Regem France & eūdem Alfonsum super iure regni & de pace secuta

¶ Vamq; igitur hic Alfonsus .x. ob eius sagax ingenium & ingentem liberalitatem & ad omnes munificentiam per totum fere orbem cōmendatissimus esset. Viciis tamen non caruit. Fuit enim nō tam magni quā superbi elaticq; animi arrogans plurimum & quardam sui sensus singularitate confusus. Demum egregiorum operū emulator erat. nec enim modo maxima queq; agredi conabatur, & illorum erat auidus. sed potius inuidus uidebatur. quicquid enī pulchri quicquid memoria dignum. a quouis gestum cernebat. acerrime debebat ab eo gestum non fuisse aut effeci non potuisse: Imitatus Iulium Cēsarem ut Suetonius refert. qui cum orbē circueū gades Hispanie aduenisset ibiq; Alexandri imaginē uidisset. ingemuit suamq; ignauiam detestās. quod nihil

mael p̄cipes in uanaglorio
iguna alabāca qui fiera
otro siparasiuo

a se memorabile esset actum. ea etate. qua alexander orbē subiecerat. Et ut paucis agamus tam cupidus glorię fuit Alfonso ut aliquando glorię suę. ut ita dixerim indignaretur: si alius quouis modo eius particeps erat. Plerūq; enim duces ac capitaneos suos uictorias insignes obtinuisse dolebat. Imitatus Alexandrum magnum quem Quintus Curcius recolit: qui audiens agis Regem Lacedemoniorum rebellantem. Cum postea Antipater eius nomine illū uicisset. hostes quidem suos uictores fore gauisus est: sed Antipatrum uicisse tacitus indignabatur. suę glorię detractum arbitrans quicquid accreuisset aliene: Ceterum Alfonso de se supra se plerūq; presumebat & non nulla non satis deliberate temptauit. Est enim ut inquit Seneca prudentis Principis. quāta sit res concupita discernere. & non cito facilia iudicare. quę optat. atq; in magnis dubiisq; rebus. non diffinire. sed suspensam tenere sententiam. Nam Alfonso ipse ab aliqua parte electorum imperii Romanorum Imperator electus est. Quamq; in discordia. Tandem cum re indigesta nec magnitudine eius pensata. ad imperium suscipiendum pergeret. cognita eius elatione imperii ne dixerim cōfirmatione. sed nec possessione potitus est. licet ut quidā referunt callide actum est. ut occasione uitandi scismatis in imperio Romani Pontificis iussu iuri imperii resignare uisus esset. idq; egit apud Belicardum prope Auinionem sic non nullos duces sub Aureliano per ambitionem imprudenter ad imperium orbis aspirasse legimus nec ad concupitam potestatem deuenere. sed penas ambitus luebant. Fuit deniq; Alfonso & in ceteris rebus infortunatissimus. Nam rediens in Hispaniā non paruas perpeffus est persecutiones. reperit enim plurimas funestas nouitates primo inuenit fore mortuum Fernandum eius primogenitum filium. Reperit etiam Reges Granate

alvied sedl imperio
dequis fiero hallonni
sa suprimogenito d
nād ihypur ar por pu
ad sanchoel segūd
por qadia nuibie d
hid el pmo d los mops
dize q d sancho tomo
fuer cael pmo q nole
caoper

& Belamarini dictū a Benyncaf magnas intulisse clades
in Vandalia & Bethica. ubi celi fuerunt Sancus infans
Aragonie & Archiepiscopus Toletanus. Verum cū co-
gnouisset Sancum filium eius secundo natum post Fer-
nandi primogeniti mortem uiriliter & strenue ac summa
cum prudentia & dexteritate patriam ab infidelibus de-
fendisse illosq; a Bethica expulisse. obtinuit q; omnes sta-
tus regni Sancum predictum in primogenitum iuraret
& reciperent. non obstante q; ante eius ad imperium dis-
cessum Fernandus primogenitus fuerat iuratus & post
illum Alfonso dela cerda eius filius: Aiunt tamen
non nulli Sancum preter omnem Alfonsi uoluntatem
ad primo genituram fuisse assumptum. quinimo asserunt
eundem Sancum Alfonsum eius patrem ex imperio ue-
nientem ad regni gubernationem non admisisse. ut infe-
rius tangemus. Hic Rursus Alfonso licet strenuus in
armis fuerit nō tamē felix. suo licet tēpore aliqua pars re-
gni Murcie regno Castelle cessit: Sed ut quorūdam est
opinio. id a patre inclitissimo Fernando effectum fuisse.
Rursus hic Alfonso non caruit uicio crudelitatis sed &
ingratitude quosdā enim nobiles sibi fidissimos. emu-
lorum sugillatione occidi iussit: Huius deniq; Alfonsi
tempore nō parua orta est discordia inter Sanctum Lu-
douicum Regem Francie & eundem Alfonsum Regem
Castelle. Ludouicus enim filius erat ut diximus domine
Blance primogenite Alfonsi. viii. Regis Castelle. Ex cu-
ius successione regna sibi debere pretendebat. Nam Rex
Fernandus. iii. pater eiusdem Alfonsi filius erat Domine
Beringuele filie secundo nate Alfonsi viii. predicti. Sed
ad sedandam tam pestiferam discordiam matrimonium
contractum fuerat inter Fernandum de Lacerda primo-
genitum huius Alfonsi. x. Dominam Blancam filiam
Sancti Regis Ludouici. Ex qua idem Fernādus genuit

Alfonsum & Fernandum dela cerda neuter tamen in re-
gno successit. Sed Sanctus secundo natus eiusdem Al-
fonsi .x. quem Alfonso ipse in Regem sibiq; omnes de
Regno iurare obtinuit. Cum tamen ad eum regna mini-
me ut aiunt spectabant sed ad predictum infantem Fer-
nandum dictum dela cerda primogenitum Alfonsi etiā
primigeniti. Huius Alfonsi .x. nepotem Sancti Ludo-
uici ex filia ut diximus.

Capitulum quintū Quare iste Alfōsus .x. dictus
est astrologus & quomodo arroganter opera dei
dixit melius fieri posse & qualiter fuit diuinitus
correptus & de infortuniis & in cōmodis que
ex ea causa passus est & de ceteris incidentiis
tempore suo

¶ Ec solum hic Alfonso .x. nominis sui gloriam in
legibus condendis in effundendis diuitiis ceterisq;
magnificis gestis ampliare contentus est: sed aut arro-
ganter aut quia natura ad id eum impellebat. Astrono-
mia delectabatur. Quare & astrologus appellatus est.
cuius nomine nescio an sapiētia tabule Alfonsine & alie
astrologice considerationes compilate sunt. & sub eius
regio nomine lustrantur: Rursus Alfonso appetitor
erat laudum, sed rebus ipsis magnifice gestis. potius q̄
adulatoriis sermonibus letabatur. Cum enim pro adi-
piscendo imperto ut diximus in Almaniam pergeret:
apud Narbonam quendam eloquentissimum oratorem
orationem de eius laudibus habere desiderantē perorare
prohibuit. dicens exornatas uerbis laudes ad Principes
adulationis aut metus fuisse suspectas. addens talia lau-
dum preconia non nisi mortuis qui illustra egerunt de-
bebātur. cum scriptum sit. lauda post mortem magnifica

hac in placet nā et st
scripture gōnū est.

post consumationem : Imitatus Poscenium nigrum imperatorem . qui ut Helius Sparcianus in eius uita ait . cū quidam eximius orator qua die Poscennius Imperator creatus est . Panigericum laudum suarum recitare uellet . dixit scribe laudes Marii uel Hannibalis aut cuiuscunq; ducis optimi uita functi . & dic quid ille egerit . ut illum nos imitemur . Nam uiuentē laudare . irrisio est . maxime Imperatores a qbus beneficia sperātur . Rursus facile est eos ad celos usq; attollere & diuina de eis scribere . qui proscribere aut necare possunt . Hic Alfonsus ut tradūt Hispanorū annalia . diuina opera que perfectissima sunt . & cum summa sapientia pondere numero & mensura creata iudicare quippe & emendare conatus est : ore enī blasphemus dicebat palam si a principio creationis humane dei altissimi consilio interfuisset . non nulla melius ordinatusq; cōdita fuisse / o / uana o / funesta / o / superba atq; inutilia uerba . non sic Dauid sentiebat . dicens mirabilia opera tua domine & quis cognoscet nimis : & iterum q̄ magnificata sunt opera tua domine . omnia in sapientia fecisti . & sapiens omnia opera dei bona nec est qui addat Nam & redemptoris testimonio ipse Salamon cum tota sapientia sua . qui cūcta ab Isopo usq; ad cedrum perscrutatus est . minimum dei opus nec intelligere & longe minus iudicare est ausus . inquit Cum me ueterem ad cogitandum opera dei . uidi esse afflictionem spiritus & uanitatem . cum non possit homo illa explicare sermone & iterū idem sapiens . plurima inquit sunt uerba hominum multamq; in disputando uanitatem habentia . sed & alibi idem sapiens stolidi inquit hominis est intelligere uiam suam : quanto ergo stolidior qui opera dei non modo intelligere . sed emendare conatur : Hinc Apostolus superbiam inquit in tuo sensu nunq̄ dominari permittas : hic igitur princeps de suo sensu cōfidēs . hęc arrogātissima

uana atq; superba uerba sepe repetebat. sed non caruerūt
diuina ultione . Accidit enim q; miles quidam dictus
Petrus Martini de Pampliega deum timens . instructor
& curam gerens infantis Manuelis . uidit in somniis
uisionem quendam pulchrum aspectu hominem ange-
lum uidelicet albis indutum ei dicentem latam esse in
diuino Consistorio contra Regem Alfonso sententiam
ut exheredatus moriatur sed & crudeli morte. nisi peni-
teat . Miles uero de uisione perterritus . causam quesuit
cui blasphemiam inquit angelus Alfonsi uanamq; teme-
ritatem diuina opera corrigere molientis id meruisse .
Monuit ergo eundem militem ut ad Regem accederet .
eumq; ad penitētiā hortaretur . miles uero celeri gressu
Regem apud Burgis commorantem adiit . cui cum tre-
more uisionem retulit . atq; ad retractandum . quę tam
impie dixerat penitendumq; summopere monuit . Rex
uero qui iam preualuerat in uanitate sua . militem derri-
dens a se expulit . Iterum uerba illa sacrilega repetiit . Si
tempore creationis humane interfuisset plurima melius
ordinari potuisse . Cumq; post paucos dies Rex apud
Segobiam moram traheret . quidam heremita uite san-
ctissime . eandem reuelationem habuit . Regem igitur ac-
cessit monetq; ut de peccatis suis presertim tam damnatis
sacrilegicq; uerbis penitentiam agat . alias sentiret ultio-
nem . & quia scriptum est in uanitate cordis sui compre-
henditur peccator . Rex ipse Alfonso ut alter Senache-
rib in blasphemia prestitit & ut alter Nabuchodonosor .
confirmatus est ad superbiam . quare testante scriptura
Cecidit de solio suo & gloria eius ablata est . Heremitam
igitur Rex toruo iratoq; uultu contempsit . & ut insipi-
entem abire iussit . Iterum uerba illa nefanda repetens
Holofernem imitatus achior increpantem . quia soli deo
potentiam attribuebat . Ea igitur nocte misit deus tam

horribiles & insolitas tempestates & spiritus procellarū.
tot deniq; tonitrua tot fulgura. tot coruscationes & ful-
mina ut celum cadere putaretur: sed & in cubiculo regis
sagipta fulminea uestes Regis atq; Regine comburens.
Rex uero attonitus. uix loqui ualens. cubicularios custo-
desq; monet. ut illico heremitam illum ad se deferāt. Ve-
rum tanta erat tempestat ut nullus palacium exire uale-
ret. ut citius tamen ualuerunt. heremitam adducunt. quē
ut Rex uidit procidens ad pedes eius. Ego inquit sum
qui peccaui. heremita uero illud ecclesiastice imprimis ad
eum ait. homo. accusaris fabula uana & audacia cordis
tui. & iterum quis posuit in uisceribus tuis sapientiam:
nunquid consiliarius altissimi tu es: o utinam Rex me-
mor fuisses uerba Regis sapientissimi Salomonis. uani-
tatem & uerba mendacii aliena fac a me. His igitur uer-
bis Rex ipse simul & metu instantis mortis cum magno
animi merore eidē heremite cōfessus est & publice uerba
nephanda retractauit: Cum itaq; lacrimis plurimis pe-
ctus conterebat. incipiebat cessare tempestat: quinimmo
quanto artius dolebat. tanto tranquiliior serenitas cerne-
batur. nec ipse a terra oculos leuauit. quousq; plene pro-
cellosa rabies conquiesceret. Itaq; meruit humilitate con-
sequi. quod superba sui presumptione demeruerat: deinde
uero uitam mutauit in melius. Verum tamen ut quidā
asserunt. ex ea & aliis causis regno in uita exhereditatus
est. a filio. a quo ueniens de infelici conquesta imperii nō
est admissus. ciuitas tamen Murciae quam ille a Sarrace-
nis euicerat. nunq̄ ab eius obediē^{ntia} discessit. ob quā cau-
sam Alfonsus cum apud Hispalim moreretur cor suum
euiscerari iussit & ad Murciam differri sepeliriq; in ec-
clesia Sancte Marie per eum constructa: concedens ci-
uitati priuilegium. ut in signū singularis fidelitatis septē
coronas in armis & insigniis defferret: Hic Alfonsus

postq̄ dicta uerba nephāda protulerat. infortunatissimus
fuit. quippe qui pro eius arroganta imperium ut aiunt
ad quod electus fuerat. perdidit. Adde quia cum rediret
plurima infortunia passus est ut prediximus. Nam Sar-
raceni plurima bella uicerunt atq̄ interfecerunt Sanctum
infantem Aragonie. nec nō Archiepiscopum Toletanū
Nunnium de Lara. & plurimos nobiles & barones reg-
ni: Deniq̄ obiit Fernandus dela cerda filius eius pri-
mogenitus. & licet ut diximus filium relinqueret. tamen
Sanctus secundo natus regni sceptrum eodem Alfonso
uiuente ut ferunt occupauit. nec eum uenientem admisit.
sed apud Hispalim regno priuatus diem clausit extremū. }
Huius Alfonsi. x. tēporibus prefuit Romane sedi Alex-
ander quartus natione Campanus. de ordine fratrum mi-
norum. qui in publico Consistorio comburi fecit. quendā
libellum inter cetera continentem religiosos pauperes de
elemosinis uiuentes non fore in statu saluationis. condē-
nauitq̄ dictum libellum & auctorem eius uidelicet fratrem
Guillmum de sancto amore: Rursus idem Pontifex aliū
libellum cōdemnauit. & comburi fecit in quo asserbatur
legem euangelii neminem ad perfectum ducere. sed legē
spiritus asserbat deniq̄ legem euangelii sic se habere ad
legem spiritus. sicut legem ueterem ad legem gratiē: ad-
debat deniq̄ legem Cristi finiēdo anno domini .m. cclx.
quo tempore lex spiritus subintrare debebat. quē siquidē
pestifera heresis ex uerbis. Io. Ioachim originem trahebat
& non paucos illis diebus habuit sectatores. post eūdem
Alexandrum prefuit successiue Urbanus quartus natio-
ne Gallicus. quo mortuo sedit Clemens natione Prouin-
cialis & Rursus Gregorius decimus Lombardus & In-
nocencius quintus Burgūndus. & Adrianus quītus Ge-
benen: & Iohannes .xxi. natione Hispanus. & Nicolaus
iii. Romanus. & Martinus .iiii. Italicus. In Romano

uero imperio sedit predictus Eredericus . quo defuncto
circa partes Basilee . electus est predictus Radulphus
quam electionem. Gregorius Papa quartus in fauorem
Passagii terre sancte . ad quod plurimi anelabant appro/
bavit: ad cuius instantiam idem Radulphus crucē sus/
cepit. transmarinam. imperauit autem annis .xviii. absq̄
imperiali diademate

Capitulum sextum de Sancto .iiii. filio Alfonsi
xxxvii. Rege post Pelagium & de uirtutibus
& uictoriis eius . & quomodo recuperauit a
Mauris Tarifam & alia loca & qualiter Al/
fonsium patrem uenientem de imperio nō ad/
misit ad Regnum.

¶ Ancus huius nominis quartus Alfonso huius
nominis decimo patri suo in regnis successit anno
domini Millesimoducentesimo octuagesimo quarto . Re/
nauit autem .lxxxiiii. loco post Athanaricum primum
Regem Gothorum . & .xxxvii. post Pelagium primum
Regem post Hispanie cladem. regnauit annis .xi. Obti/
nuit igitur regnum Sancus excluso licet defacto Alfōso
dela cerda nepote predicti Alfonsi. ex Fernando primo
genito pre mortuo. dum ad imperiū pergeret qui siqui/
dem Alfonsi nepos & filius primogeniti eidem Sancto
preferēdus omnium iudicio uidebatur nihilominus aut
fortuna sua aut populorū cōsensu uel ut creditur eodem
Alfonso propter Sancii uirtutes & ingentia merita id
uolente & procurante ut supra diximus : uel ita deo dis/
ponente. qui regna transfert atq̄ concedit pro sua ineffa/
bili prouidentia . Idem Sancus regnorum suscepit scep/
trum . regnauit autem .xi. annis . Hic duxit uxorem do/
minam Mariam filiā infantis Alfonsi dicti de Molina

fratris gloriosissimi Fernãdi .iij. Ex qua domina Maria genuit Fernandum .iiii. post regnantem. Petrum. & Philippum. & Henricum qui fuit mutus. Hic Sancus strenuus & animosus fuit. preclarasq; bella contra Machometes confecit. eosq; sepe uicit. ac plurima castra & oppida sue ditioni subiecit: inter cetera cum magna perseverantia & longa obsidione insigne oppidum Tarifam a Mauris feliciter recuperavit. Sed & ultra alias preclaras eius uictorias Regem de fec. Machometem dictum a Benyuçaf singulari uirtute prostravit ille enim maximam classem ut transfret in Hispaniam parauerat. contra quem Sancus Rex transmisit nobilem uirum Benedictum gachariam Almirandum suum: qui uniuersam classem obtinuit. & ceteris nauigijs combustis terdecim galeas mixtas Sarracenis armis & equis ad nostra littora incolumis deduxit. fugato a Benyuçaf Rege Maurorum. quem nobilis Almiradus insequutus usq; ad littora Affricana dicta Tingitana. Hic Sancus patrem Alfonsum parum glorie ex imperio reportantem & inde redeuntem ad regni sceptrum non admisit. Quare ut putatur non diutius regnavit ut in se experiretur. id quod Ruben in patrem peccans passus est. cui Iacob pater ait effusus sis sicut aqua nec crescas quia maculasti statum patris tui. & rursus Absolonem imitatus est non tam in regni ambitione q̄ sceleris punitione qui Dauid patrem e regno pellere temptauit. sed infelix fuit eius. conatus dum occubuit insolita morte. Nec Sancus ipse primus in orbe fuit qui patrem regnandi gratia. a Principatu pelleret. Cum Darium interfectum legamus a filio Artabano ut citius regnaret. Sed & alius Darius cum a xerse patre indulgentissimo Rex esset factus. tamen duobus ei fratribus assistentibus in patrem conspirauit: ut regno priuaret: cuius sceleris penas luit. Rursus Tullia Tarquini

superbi uxor. patrem Seruium Tullium occidit super cuius cadauer Carpentum inferri iussit. ut sibi & marito Romanę urbis regnum accresceret deniq; si poetis credimus Iupiter Saturno patrem regno expulit.

Capitulum septimum de quibusdam crudelitibus Sancii & de bellis & de scādalis ex ea causa sequutis & de singulari fidelitate cuiusdam nobilis obsessi in Tarifa qui passus est filium interfici. ne arcem assignaret & de eiusdē Sancii obitu

Ancus .iiii. de quo sermo est. plurimis uirtutibus polluit. quę Reges non mediocriter ornant. precipue tamen in bellis discipline militaris fuit seuerissimus custoditor. sepe enim pro parua inobedientia milites uirgis cęsit manus amputauit: inobedientesq; in medijs castris securi iussit percuti. non nunq; propria manu cecidit: Nam cum contra Sarracenos bellum gereret orta semel seditione & tumultu in exercitu cum per alios sedari nō posset: processit Rex Sancius nudus sola indutus camecia ac se in medio suorum inuicē pugnantium iniecit: dicens o strenui milites. Vbi est fides uestra nō in uestros commilitones. sed in me gladios figite qui uos huc adduxi: ac cum ab armis non cessassent. ille inermis ut erat arrepta lancea duos percussit milites. qui principales intumultu uidebantur. dicens aut Sarracenos. uestros hostes aut me percutite qui uos percussi: nec hodie eiusdem infidelibus tantam detis gloriam & uobisipsis tam funestam ignominiam ut gladiis uestris non hostibus pereatis nunc omnes aut metu aut pudore aut ab armis abstinerunt: Nec parum regii animi magnitudo extollenda. sed admiranda est. quę eo tempore exigebat obedientiam, ubi obedientia non est. & inter distantes

gladios Rex ipse milites ferri ausus est. ubi milites Re-
ges suos ferre audent. Imitatus Auidium Cassium Im-
peratorem de quo Volcacus Galicanus pulchre ait. Cū
enim in eius exercitu grauis seditio orta esset ille rustico
sagulo tectus. processit. dicens percutite me si audetis. dū
tamen disciplinam militarem nō deseratis. quo uiso cun-
ctis ab armis quiescentibus. meruit timeri. quia non ti-
muit: quę res tantum militaris obedientie Romanis ad-
didit tantumq; hostibus timorem. iniecit ut pacem ab
Imperatore peterent: Sanctus itaq; Rex difficile putabat
Principem uincere posse nisi a suis militibus timeatur.
Sēper enī in ore gerebat illud de arci ducis Lece demio-
rum ut recollit Iullius Frontinus Imperatorem aut ducē
exercitus. potius timendum esse q̄ hostem: Hinc Marcus
Cato dicebat. seditionem in exercitu aut inobedientiam:
paucorum pena grauiter puniendā fore: Sic Appius
Claudius ac Fabius Rutilius sic & Iulius Cęsar sepe ege-
runt. qui orta seditione inter milites. paucis percussis ca-
stra paccasse & fidem militum reparasse referunt: sed
ad Sanctum redeuntē a quibusdam uiciis nō abstinuit:
fuit enim iracundus pariter & seuus & ut cętera omitta-
mus apud Pacensem ciuitatem una die quatuor milia ci-
uium inhumaniter & repentino impetu iussit occidi: pro
eo q; ciues ipse eiusdem Sancii timore alios ciues eorum
hostes ex ciuitate expulerunt. & quosdam trucidauerunt.
Timentes igitur ne Rex in eos seuiret. Alfonso del
Cerde predictum eiusdem Sancii ex fratre nepotem uite
saluande gratia. in Regem erexerant: Rursus aliam nō
mediocrem: addidit seuiam. Cum enim apud oppi-
dum de Alfaro moram traheret: celeri iudicio & irato
ac turbato animo pariter & uultu occidi iussit nobilem
uirum Lupum comitem & dominum Vigaie: Captiua-
uit deniq; infantem Iohannem fratrem suum. quibus ex

causis maxime clades sequute sunt : Nam Didacus filius
 eiusdem Lupi comitis & plurimi nobiles & barones ei
 & dicto Iohanni fauentes .ad Iacobum Regem Arago-
 nie confugerunt : apud quem obtinuerunt / ut relaxaret
 Alfonso dela Cerda filium Fernandi primogeniti Al-
 fonsi .x. quem in uinculis tenebat de quo sub eodē Al-
 fonso decimo egimus quibus Rex Aragonie annuit .
 Alfonso igitur dela cerda assumpto titulo regio Castelle
 regnum armata manu ingressus est . quibus Sancus oc-
 currit & bella grauissima sequuta sunt durauitq; dissidiū
 tribus annis . tandē matrimonio pacatū est : Nam idem
 Iacobus Rex Aragonie Helisabet filiam huius Sancto
 de quo agimus duxit uxorem : Iohannes uero predictus
 frater Sancti Regis ab eo lesus . cum se a uinculis liberū
 conspexit ad uindictam infeliciter properabat . Nā Vli-
 bonam clam petiit indeq; nauigio transfretat in Affricā
 & Abeniacob Machometum Regem Bellamarini ac-
 cerisit . a quo honorifice receptus est cui suavit Iohannes .
 ut si gentes & classem ei cōcederet facile est oppidum de
 Tarifa assignaret . quod pauloante Rex Sācius eius fra-
 ter euicerat : concessit igitur ei abenyucas quinq; milia eq-
 tum & magnam peditum copiam . applicantes igitur ad
 littora nostra oppidum predictum Tarifam obsederunt .
 cuius custodiā gerebat nobilis Alfonso Petri de Guç-
 man . Quare decreuerunt oppidum expugnare quod sex
 continuis mensibus . machinis & omni artificio debel-
 abant . cum itaq; infans ipse Iohannes & alius infans
 Sarracenus fratre abenyucas uiderent Alfonso Petri &
 & obsessorum constantiam . nuncios misere ad eos offe-
 rentes pacem . si certam pecunie summam persoluerent /
 & thesauro Alfonso quem inibi esse putabant . auditis itaq;
 legatis obsessi omnes quasi uir unus & uno ore dixerūt .
 dicite his qui uos miserūt turpe admodū esse insignibus

*of. mirabiles memorias
 regiaz fidelitatis militis
 in Alfonso petri de guzman
 appellam ppe de Tarifa.
 lege feliciter /*

Ducibus paratam uictoriam pecunia uedere. nec minus
turpe est fortibus uiris libertatem suam p̄cio cōparare:
quibus auditis uerbis . Iohannes infans ait ad Sarrace-
nos . nosco ego homines . nec p̄ce nec p̄cio flectentur .
Imitati sunt Alfonsus Petri & sui Priscos illos Hispanos
non minoris fidei & uirtutis uiros . quos cum apud Ci-
minium sic tunc appellatam ciuitatem Lusitanię . brutus
consul Romanus lōga obsidione afflixisset . ipsiq; obsessi
pertinaciter arma retinerent . temptata redemptione per
Bruti legatos . illi responderunt ferrum sibi a maioribus
relictum esse quo urbem suam tuerentur non aurū . quo
libertatem ab auaro Imperatore emerent : Cum igitur
nec sit Iohannes infans & Sarraceni obsedentes profice-
rent : opus est inquit . Iohannes sanguine ut Alfonsum
Petri uincamus : Manebat enim filius Alfonsi Castel-
lani eo tempore in eiusdem Iohannis obsidentis seruitio
missis igitur nunciis ad Alfōsum Petri ut oppidū simul
& arcem Iohanni assignaret . alias filium iugularet Alfō-
sus ipse fidei & probitatis magisq; uite filii sollicitus imi-
tatusq; Aulum Fuluium Romanū preclarissimum uirū
ad eos qui uenerāt uerba faciens : dicite inquit mittenti
uos quia non Iohanni aduersus patriam filium genui .
sed patrie aduersus Iohannem omnesq; mortales : Dicite
rursus . quia si filium Iohannes gladio cecidit . mihi glo-
riam . filio ueram uitam tribuet eidem uero seuienti sem-
piternam ignominiam & ad inferos damnationem : Si
uero filius liberatur ut fidem ledam uita eius mors mea
est . & indelibilis macula : qua idem filius uiuendo mo-
rietur . malo enim orbatu filio q̄ fide uiuere : malo deniq;
gloriosam filii mortem q̄ turpem utriusq; uitam : filios
plurimis ex causis inuiti sepe perdimus . fidem uero &
honorem nisi uolens nemo perdit . Optat Iohannes imo
hostis . ut similis sui stam . qui parum estimat fidem quam

*Alfonsi castellani
p̄di de tarifa ex in-
fidelitatis exem plū*

non habet. nullam infelix ipse putat iacturam honoris .
quem diu ante perdidit . Iugulet igitur filium . ut furori
atq; perfidie suę honorisq; meo faciat satis : dabocq; illi gla/
dium . quo id triste spectaculum mihi dulcissimum exple/
at & dum uerba finiret . gladium supra muros in castra
Sarracenorum demisit . quo ab impio Iohanne suscepo .
nunciisq; auditis . illico uidente patre & gladio patris fi/
lium transfodit . Consultius profecto Iohannes ipse ob/
patris ingentem fidem . filio de se bene merito pepercisset
Imitatus . M. Antonium qui cum nullo pacto Centuri/
onem a Cęsaris fide retrahere potuisset . atq; ob eam rem
filium eius occidere decreuisset . constanter Centurio ad
eum ait . nullo filiorum supplicio adduci posse ut Cęsaris
miles esse desineret & Antonii esse inciperet : qua perse/
uerantia ut inquit Liuius quo constantius uitam filiorum
contempsit . eo facilius uitam ab Antonio impetrauit :
Cum igitur Sarraceni cernerent omnem spem defuisse
habendi castrum . infeliciter ab obsidione dicefferunt :
Cęterum ad Sancium redeuntes . pro sedandis dissidiis
inter eundem Sancium & Iacobum Regem Aragonie .
quę plene perante dictum matrimonium non fuerat sop/
pita . arbitri electi sunt . pax tamen non pro tunc sequuta
est : sed treugua ad tempus indita . Interim Sancius ab
hac uita subtrahitur & obiit morte communi . filium suū
primogenitum Fernandum reliquit regnorum successo/
rem . quem ex inclita domina Maria eius consorte genu/
erat quam eidem filio dimisit tutricem ut statim latius tā/
gimus : Hic Sancius ob repentinas & iniustas cędes q̄s
perpetrauit . plures angustias & persecutiōes passus est
uelut alter abimelech . qui ut securius regnaret . nedū fra/
tres sed plurimos alios gladio cecidit . sed scriptura sacra
testante . paruo tempore regnauit & multa aduersa passus
est . Huius Sancii tēpore sedit ī Petri cathedra Honorius

quartus Romanus & successiue Nicolaus quartus Lō-
bardus . In imperio sedit Radulphus primus comes de
Nafone qui pugnavit contra Albertum Ducem Austrie
filium Radulphi Regis Romanorum predecessoris sui
in qua pugna Rodulphus occiditur anno domini .m.
ccxcviii. diademate non est potitus.

Capitulum viii. de Fernando quarto Rege Ca-
stelle & Legionis :xxxviii. post cladem Hispaniē
& de summa pudicitia ac uirtutibus Domine
Marie matris & tutricis eius & quomodo ob-
tinuit contra omnes Reges Hispaniarum qui
diffidarunt euñdem Fernandum impuberem .

f ERNANDVS huius nominis .iiii. filius Sancti
predicti in Regnis Castelle & Legionis successit
anno domini .m.cccxv. Hic post Athanaricum primū
Regem Gothorum.lxxv. Rex fuit & post Pelagium pri-
mum Regem Hispaniē post cladem .xxxviii. regnavit
autem annis .xv. Hic Fernandus etatis erat .ix. annorū
cum regnare cepisset .sed excellentissima domina Ma-
ria fideliter tutelam^{er} gessit : hęc Domina Maria ut paulo
ante diximus filia fuit Alfōsi infantis de Molina & ne-
ptis clarissime domine Berenguele matris gloriosi Re-
gis Fernandi .iii. qui Hispalī & totam Bethicā a Mau-
ris recuperavit . Hęc igitur regina Maria Sancto marito
uita functo cum a multis foret monita ut secundas con-
traheret nuptias cum etas & forma ingens suffragarētur
illa ut alia Iullā Romana quam Valerius cōmemorat ne-
quaq̃ inquit hoc faciam . si enim maritum bonum sortita
fuero ut ante habui nolo timere ne perdam . si scelestum
& discolum quid necesse est post bonum pessimum susti-
nere : subdēs fēlix & pudica matrona nunq̃ pręter semel

nubit quia ut Porcia Romana teste Orosio dicebat mul-
torum connubiorum experientia cuiusdam intemperat̄ie
signum est. Imitata fuit hęc inclita Regina Valeriã Me-
falorum sororem quam idem Orosius recolit quę amisso
uiro suo cum rennueret secundo nubere & de causa in-
terrogaretur respondit sibi semper maritum suum uiuere
addens eam non esse uiduam quę filium patris imaginē
gestantem pro marito colebat. subdens iterum quia non
prolis sed potius cupiditate libidinis nubit quę supersti-
tem filium habet. Itaq; ad suos reuersa qui ut nuberet
monebāt: ait non satis fidos fuisse Regi talia commonē-
tes. Nam desiderare eā ad secunda uota transire. nil aliud
uidebatur q̄ Regi eorum domino insidias optare. Igitur
illustris ipsa Regina feminea benignitate deposita. ani-
mum plusq̄ uirilem induit: & quamq̄ ut sapientes aiunt
cetera uirtutes multum habent admirationis. sed pietas
ad filios plurimum amoris: tam exuberans fuit in hac
una matre ad filiū pietatis cura. ut nō minus admirati-
onis q̄ dilectionis habere uideretur: Nā uelut alia Re-
gina Hester omni periculo se exposuit pro liberatiōe po-
puli sibi commissi. Cum igitur prospiceret propter filii
teneram etatem omnes Hispaniarū Reges & alios emu-
los contra eam & filium surrexisse siquidem una eadēq;
die filius Fernandus predictus a Regibus Aragonie
Nauarre necnō Portugalię ac Granate diffidatus foret
Alfonfus deniq; dela cerda se pro Rege Castelle gerebat
Rursus infans Iohannes titulum regni Legionis usur-
passet. qui omnes crudelem guerram diuersis in Regni
partibus mouissent ac ualida manu regna filii uastassent
ipsa tamē Regina Maria iactans curam suam in domi-
no tanta prudentia tantaq; dexteritate Harum magna-
rum quidem tempestatum uitauit naufragium ut paulo
post omnes ipsi eius hostes inceptus rebus nō preualerēt

nec modo armis iura filii tuebatur. sed orationibus ieiun
niis assiduiscq; elemosinis ac suę regię persone maceratiõe
Ferunt enim Hispanorum annalia hanc dominam tam
strictam in se ut filii sui curia .parsimoniã & paupertatē
seruasse : Vt uasa argentea non haberet sed tantum ficti
lia & lignea: cuncta enim quę habere poterat aut paupe
ribus aut edificandis sacris templis uel stipendiis mili
tum pro Regni defensione certantium profusa assiduacq;
manu diffunderet . sed nec procerum & magnatum Re
gni fidelitas quieuit. ac probitas subditorum . uidentes
enim multitudinem inimicorum . ac Regis sui pueriles
annos intuentes . sua nobilitate & fide confortati illustri
Regine assistentes & pręsidia ferentes animos plusq; ui
riles assumpserunt . nam ultra illorum eximiam fidem :
cõmiseratio infantilis etatis regię & maternelle pietatis eis
animos auxit : quare contra omnes hostes preualuerunt
Imitati Macedones quos Plutarchus commemorat qui
puerulum Regem suum tam fortibus animis tutati sunt
ut ostenderent suis hostibus Regem : non uirtutē Ma
cedonibus defuisse : quare ob tantam subditorum fidem
& matris pietatē ingentem Regem ipsum ab omnibus
simicis dominus liberauit & preualuit aduersus eos qui
tribulabant animam suam . Nam acriores hostes eidem
Regine & nobilibus suis pacem optatam ultro optulerunt
alii uero Reges imo hostes breui tempore a regno pulsi
sunt: Rex tamen Aragonie qui Regnum Murciae occu
pauerat post plurimas guerras & clades . tandem oppida
de Oriuela prope Murciam & aliquate . elche & quedã
alia castra Regni murciae ex arbitrarij sentetia usq; in ho
diernum diem obtinuit : residuum uero regni Murciae
cessit Regi Fernãdo tollit autem hoc arbitrium dyonisius
Rex Portugalie pro sedandis dissidiis : quamq; oppida
predicta Regi Aragonie ad iudicata ad regnũ Castelle

expectassent. cui arbitrio cessit Regina inclita ne filius sub teneris annis agens. tot simul aduersantium persecu- tionibus affligeretur Hęc sancta Regina ut alia Noemi sollicita & prudentissima fuit in agendis suis & uelut alia Olda prophetissa quam scriptura commemorat tam prudenter Iosiam Regem direxit ut aduersa uentura sua sapientia inprospera couerteret: post plurima itaq; huius nobilis Regine pia opera Cenobium Sancti Francisci Vallisoleti & septē alia deuota monasteria propriis sump- tibus construxit: Fernāduſ igitur factus adolescēs duxit uxorem Constantiam filiam Dyonisii Regis Portugalie. Ex qua genuit Alfonsoſum .xi. postea Regem Castelle Itē Leonoram quę uxor data est Alfonso Regi Aragonum Cum igitur deus uocasset Reginam ad illud infallibile Regnum ubi sine tedio & absq; fine regnatur: Illa inter cętera recōmisit filio barones & nobiles qui ī eius tenera etate contra Reges Aragonum nauarre Portugalie & Granate & cęteros hostes militauerant: & presertim no- bilem uirum Iohannem Alfonsoſi de Haro. qui mira uir- tute uicerat Iohānem Nūnii quem captiuum eidem Re- gine & Fernando eius filio presentauerat: quę una res totalem uictoriam hostiū Fernādo attulit. Nā ut dictus Iohannes Nunnii liberaretur assignauit Fernando Regi oppida de Palenguela quod tunc idem Rex obsidebat & castrum Xerig duennas tariego. lerma. cannete. moya. & histar quę omnia effecerūt ut predicti Reges & cęteri hostes Fernandi animum perderent & ad pacem propere- rant. uerum tamen non satis tam singulare seruitum predicti Iohannis Alfonsoſi recognitum fuit. per Alfonsoſum .xi. huius Fernandi filium ut statim latius dicetur.

Capitulum. ix. de uirtutibus & uictoriis Fernādi
iiii. & qualiter recuperauit a Sarracenis Gibraltar

& alia Castra & quid faceri retulit quidã antiquus
Sarracenus & de subita eius morte ut creditur
propter certas indeliberatas & festinas mortes
nobilium

f. 103. ERNANDVS. igitur sicut etate sic uirtute cres-
cebat erat quidem iustus & rectus curiasq; genera-
les pro subleuandis grauaminibus sepe congregabat:
cumq; apud Burgis ex omnibus suis regnis curie tene-
rentur: applicuit nobilis Maria Didaci de Haro filia
Lupi comitis & domini Vigcaie quẽ ut diximus Rex
Sancus quartus apud oppidum de Alfaro occidi iusse-
rat quẽ siquidem Maria Didaci infanti Iohãni nupserat
Cum igitur dictus Lupus eius genitor sine filio mascu-
lo decessisset: dominium Vigcaie ad illã optimo iure per-
tinere dicebat: petebatq; sibi iusticiam ministrari: pre-
sertim Didacum de Haro patrum suum predictẽ pro-
uincie usurpatorem: Rex igitur Fernandus auditis hinc
inde plene partibus tullit sententiã qua Didaco de Haro
ad eius dumtaxat uitam usum fructum Vigcaie iudica-
uit: post mortem uero eius predicta Maria obtineret
eandem Vigcaiam: durãgo: & patriam dictam incartati-
ones: Rursus Lupus de Haro filius predicti Didaci de
Haro obtineret Valmasedã Ordũnam & Villalua & Losa
quam sententiam omnes partes emologarunt: post pre-
dicta Fernandus Rex bella cõtra Machometos feliciter
gessit: illisq; magnas clades intulit. Nã iter cetera famo-
sum oppidũ de Gibraltar & de cannete post longã obsi-
dionẽ suẽ ditioni subiecit. In quorum recuperatione pre-
cipue militauit Iohannes Nũnii de Lara: Nec tamẽ pu-
taui obmittendam facectiam ridendam simul & notandã
cuiusdam Sarraceni quam predicto Fernando retulit:
Cum enim oppidum predictum de Gibraltar uenisset

quatuor successiuo re-
tes a q. oppidis quendã
urũ expulerunt

in deditonem Regis Fernandi: ex pacto Sarraceni utri-
usq; sexus exeuntes de castro optabant transfretare in
Affricam. inter quos accessit ad Regem quidam Sarra-
cenus uenerandus centū fere annorum: qui ait ad Regē
Nescio quid mihi & tibi sit domine Rex: aut cur me tā-
topere persequeris. Erā ego quondā ciuis Hispalēn. &
Rex Fernādus proauus tuus cū illā ciuitatē obtinuit me
inde expulit. ego uero contuli me Xericio. Postea super-
uenit Alfonsus. x. auus tuus & capta ciuitate me inde ex-
pulit nudum & percussum tandem applicui oppido de
Tarifa ubi domum fabricaui: & dum me tutū putarem
uenit Sancius pater tuus & castrū ui & armis obtinuit.
& simili modo pulsus fui de domo mea: postea conside-
rans q̄ in nullo loco eorū quę Sarraceni in Hispania ob-
tinent: tutius uiuere poterā quā in hoc fomoso castro de
Gibraltar decreui in eo dies mestos finire meos. nūc uero
tādē tu uenisti & castrū obtinuisti. Exoro igitur excellētā
tuā digneris mihi & familię meę scāfā aut paruū aliquod
nauigiū cōcedere: ut in Affricā transeā finiāq; dies meos
paucos & malos: cū aliqua quiete: nec dieti uideāt oculi
mei tot gētis nostre clades: Rex uero Fernādus subirridēs
simul & cōpatēs donauit eū muneribus cōcessitq; nauigiū
pro se & illis miseris quos ipse delegit: quo humanitatis
preclaro facinore a uicinis oppidis cognito sese sine san-
guinis effusioe Fernando dedere: nec alia arte Quintum
Metellū celubricas Hispanię gētes expugnasse legimus
qui quosdā Celtiberos intercipiens humanitatē propin-
que uictorię preferens nō solū eos incolumes remisit. sed
ab obsidione discessit. quo tā clementi facto nō unius ci-
uitatis mēnia. sed omniū Celuberorū urbiū aīos cepit
effecitq; ut ad eas redigēdas ī Romani populi deditonē
multis obsidionibus opus nō esset. Postremo hic Fernā-
dus & si uictoriosus fuit & multis uirtutibus polluit:

quibusdam tamen uiciis nō caruit : fuit enim in credēdo
destructoribus promptus. & ex quadam ut putatur rigi-
ditate iusticię impuniēdo celer : Ex qua re a deo punitus
creditur. Nā cū apud oppidū de Martos duo nobiles
de Caruaial corā eo de prodicione accusarētur . Rex ipse
přecipiti iudicio přecipitari eos de altissima rupi iussit. Illi
tamē sese innocentes asserēbant, quare cū humanū deesset
auxiliū ad diuinū recurrerūt : & propter iniustā mortem
Regē citarūt ut infra .xxx. dies corā diuino cōpareret tri-
bunali. rationē de tā iniqua morte redditurus . Adueni-
ēte igitur die citatiōis . cū esset Rex apud ciuitatē Gienēn
post somnū meridianū repertus est mortuus . Alii ferunt
mortē cōmuni expirasse : an autē hęc subita mors a casu
uel a fortuna an ex predicta obuenerit causa . iudicio diui-
no relinquendū est . cuius iudicia abyssus multa abstinere
profecto debent principes a festino & přecipiti iudicio .
Hinc Rex & patriarcha Iob . causam inquit quā nesciebā
diligentissime in uestigabā . Vbi Gregorius ad ferendam
mortis sententiā přecipites esse non debemus . nec temere
indiscussa iudicare : maiora enī crimina credenda nō sunt
mox cū audiūtur . sicut scriptura cōmemorat de Phitifare
qui leuibus uerbis cōiugis credulus . sententiā tulit cōtra
Ioseph . nec aliter egit tyrannus ille quē Seneca in libro
de ira cōmemorat qui irato & festino iudicio tres occidit
innocētissimos milites . Vnū quia rediit de uia sine socio
quē dicebat ab eo interfectū . & cū duceretur ad supplicū
uenit focus quē cū executor iusticię cōspexisset : uiuumq̃
duxit ad Principē . Ille uero festinus & iratus ait . ad pri-
mū te iubeo interfici quia damnatus es . Secūdo dixit te
simili sentētia dāno quia causa damnationis socii fuisti .
Tertio uidelicet lictori dixit . te quoq̃ occidi iubeo quā mi-
hi imperanti non paruisti . Huius Fernandi Regis tem-
poribus sedit ī cathedra Petri : Celestinus . v. & successiue

no t

Bonifacius .viii. natione Campanus. & deinde Benedi-
ctus .xi. Lombardus & clemens .v. Burgūdu. Vacauit
sedes duobus annis & totidē mensibus. In Imperto ue-
ro presuit Rodulphus .ii. de quo paulo ante egimus.

Capitulū .x. de Alfonso .xi. qui post cladē His-
paniē .xxxix. Rex fuit & de prole sua & de uicto-
riis eius contra Reges Bellamarini & Granate
& quomodo recuperauit Alcala la real & alia ca-
stra & de eius repētinis cedibus quorūdā mag-
natū & de magna īgritudine cōtra eos cōmissa

⁴ ALFONSVS huius nominis .xi. filius Fernādi .iiii.
successit in regnis Castelle & Legionis cepit reg-
nare anno domino .m. ccc. x. fuit autē .lxxvi. rex ab Atha-
narico primo Rege Gothorū & .xxxix. a Pelagio qui
primo regnauit post cladē Hispaniē. Regnauit autē ānis
xl. Hic duxit uxorē Mariā filiā Regis Portugaliē ex q̄
genuit Petrū q̄ post eū regnauit sed ex nobili femina Le-
onora de Guzman .genuit Henricū & Fredericū filios
naturales .primū fecit comitē de Trastamara alterū ma-
gistrū Sancti Iacobi .genuit etiā Sāciū & Teliū comites
Petrū & Didacū. quos ultimos paulo post Petrus eius
filius occidit: hic Princeps strenuus & ualde animosus
fuit: plurima preclara bella contra infideles gessit. Deui-
cit enī Almohaçen Machometē & demū yucef Reges
Bellamarini & Granate. nā lucro fidei & suę ditioni ad-
iiecit alcala de beneay quā nūc regalē appellamus & plu-
rima alia castra & oppida: Hic Alfonsus iuuenis satis re-
gnare cepit & quorundā prauo consilio aliquos magnos
uiros de se & regnis suis bene meritos inhumaniter gla-
dio cedi iussit. Oblitus enim maximi & acceptissimi ob-
sequii quod Iohannes Alfonsi de Haro dominus Delos

*no filioe quoc iste rex
genuit ex nobili femina
leonora de Guzman.*

cameros Fernando Regi patri suo pauloante ī bello cōtra Reges Aragonū & nauarre sedulo & utiliter pręstiterat ut supra diximus. eundē Iohannē Alfonsi apud oppidū de Agufeto interfici iussit : ut uerificaretur quod uulgo dici solet : quia sepe magno & peculiari seruitio magna succedit ingratitude : Rursus nō minor fuit seuiicia & ingratitude quā in nobile uirū Gundissaluū Martini magistrū de Calatraua iniuste exercuit : qui cum principalis capitaneus esset : in cōfinibus regni cōtra Mauros. Granatenses bellū cāpestre conseruit cū abomalich uocato infante Picaço filio Regis Almobaçen. qui & Africa cum magnis copiis ex cōdicto quorūdā perditissimorū cristianorū transferat : ut ciuitates Delas : Algeçiras : & Gibraltar obtineret : Et nō nulla alia cristianorū oppida & castra inuaderet. In quo bello pugnatū est acriter & non sine uarietate fortunę . sed diuino assistente presidio predictus infans Picaço & plurimi Sarraceni occisi sunt. & nō pauci captiui & post tā insignē uictoriā Alfōsus Rex suasu & consilio Alfonsi : Fernandi Coronel : eiusdē Iohānis Alfōsi emuli . Iohānē predictū acerrime persequutus est . Obseditq; in quodā castro suo & tandē idē Iohannes Alfonsi cōfusus de sua innocētia deq; suis seruiiciis Regi & regno prestis inductus uexillis & cęteris Vanderis quas pauloante in bello contra infantē Picaço obtinuerat regie pietati imo morti se obtulit : Rex uero irato nec satis deliberato aīo iniuste & inhumaniter eū occidi iussit Profecto non mediocris fuit Regis Alfonsi ingratitude nec dissimilis ei quā Solon passus est ab Atheniensibus quibus nō solū leges dedit toti orbi consecrandas sed ciuitatē dominā Grece fecerat ab ea tamen patria quā defendit profugatus in cyprū exilio datus est nec in ea humatus est quā lustrauerat. Hęc igitur cedes & ingratitude Alfonsi plurimum honoris & glorię ei abstulerunt quas

quidam potius ex iuuenili impetu emulorumq; consilio. q̄ sui animi prauitate putant accidisse: Verū nō māsit in ultū tam iniquū Alfonsi Fernandi Coronel consiliū: nā pari forma. qua Alfonsus eius persuasione magistrū predictū de Calatraua occidi iusserat. eadē seueritate Petrus huius Alfonsi .xi. filius predictū Alfonsum Fernandi Coronel occidi fecit. apud oppidū de Aguilar dela Frótera. ut uerū sit quod saluator in euangelio dicit. quia quā mēsurā mēssi fueritis remecietur. & uobis Nec aliter euenit superbo & insolenti Aman. sicut scriptura testatur. q̄ precepto Regis Assueri eo supplicio occubuit quod parauerat innocenti Mardocheo: Sed & Andronicus eodem genere pene. quo iniuste occiderat adoniam summū sacerdotē. uita priuatus est. contra similes ait Ieremias ad prophetas Babilonie reddite iuxta opus suū & iuxta ea quę fecerunt facite illis

Capitulū .xi. quomodo Alfonsus emendatus de se uicia plurimū fuit humanus & magnificus & sublimauit quendā aluarum Nūnii de Osorio & de pessimo eiusdem militis sine.

ERVM licet hic Rex Alfonsus .xi. aut iniquis cōsiliis aut prauorū hominū emulatiōe seu iuuenili calore aliqua iniusta egerit. Postea tamen plurimū penituit & se errare cognouit quinimo deposita crudelitate. humanitatē & benignitatē induit. idē in eo bello ostēdit quod cōtra Portugalenses gessit. nā offensus a Rege Portugalię. qui ciuitatē Pacensem iniuste obsederat regnum Portugalię ualida manu ingressus est: pietate tamen & humanitate motus militibus iussit. ne pauperes innocentes iu aliquo lederent. Cūq; sui cōmitones. ccc. nobiles Portugaleses bello captiuos cepissent: ipse Alfonsus in propria eos ad castra Portugalensū incolumes deduxit

ne a suis offenderetur. quod cum uidissent maiores regni
Portugalię. tanto beneficio magisq̃ armis uicti suaserunt
Regi ut cū Alfōso Rege clemētissimo concordaret. quod
& actū est: pax inter eos sequuta est. nec aliter Camillum
Romanorū consulem egisse Valerius ait. qui cū quosdam
faliscos ex hostiū exercitu interciperet. eos incolumes in
patriā remisit: qua animi magnitudine & moderatione.
illorū animi sunt capti. quorū mētia nō nisi magno san-
guine expugnari poterant: Deniq̃ dictus Alfonsus li-
beralis & munificus fuit. & plurimos exaltauit iter quos
quendā Aluarū Nūnii de Osorio plurimū & breui tem-
pore sublimauit: Nā inter cętera cōtulit ei plurima castra
oppida & uillas. creauitq̃ eū comitē de trastamara a deo
ut ex humili statu unū de maioribus regni eū cōstitueret
quippe q̃ secūdus post Regē erat: Verūtāmē cū dictus
Aluarus fortunā suā non satis agnosceret: sed & insolēs
esset. temptauit superbo & temerario aīo ducere in uxore
dominā Leonorā Regis Alfonsi sororē: quod Rex ipse
conspiciens cernensq̃ non satis prouide Aluarū tā celeri
motu ac p̃cipiti ascēsu exaltasse. quippe quē iā cōtuma-
cem in pluribus cōspiciebat. uelut qui ip̃guatus & di-
latatus contra eū qui fecit illū calcitrabat: Cōmemorans
deniq̃ q̃ eusdē Aluari consilio occidi iusserat nobilem
Iohannē dominū de Viçcaya consanguineū suū: decreuit
prudenter deprimere quē leuiter exaltauerat. peccit enim
Rex ipse ut Aluarus assignaret castra & fortalicia que
sibi contulerat quod Aluarus pertinacissime renuit. quī-
mo erectus in superbiā regi resistere temptauit: Vt de eo
scriptura in libro Ester dicere uideatur. multi inquit bo-
nitate & principū honore qui in eos collatus est. ab usi
sunt in superbiā nec cōtenti sunt gracias non agere de
beneficiis sed in dominū prosiliunt. Alfonsus itaq̃ for-
mato cōtra eum legitimo processu eū fuisse proditorem

publice declarauit . paulopost accidit eundem Aluarum
morā trahere in quodā oppido suo de Beluer quod fue-
rat hereditariū predicti Iohannis domini de Vigcaya ei-
usdē Aluari consilio interfecti . Cumq; dictus Aluarus
arcē uellet īgredi . custos dictus Ramirus flores permisit
eū intrare & claua quā manu gerebat caput Aluari con-
cussit atq; elisit & ex muro demisit cadauer ī terra : ueluti
idem Aluarus fecerat dicto Iohāni domino Vigcaye quē
suo consilio apud taurū Rex interfecti iusserat . Ramirus
uero illico corpus nudū ligatū asino regi obtulit . is plu-
rimū letatus corpus exanime cōburi fecit bonis suis oī-
bus cōfiscatis sic itaq; actū est : ut sicut Ieremias ait uices
ei redderentur iuxta opus suū & id sibi fieret quod aliis
effectit uelut de Andromico legimus qui propter iniustā
cedē Adonie sacerdotis eius consilio ad missam Anthio-
cus illū purpura exutum fecit uita priuari .

Capitulū .xii. de preclaris uictoriis Alfonsi .xi.
contra Reges Granate & Africe . & de preciosis
spoliis quę in bello habuit & Romano Pontifici
transmisit & quomodo post longā & cōstantissi-
mā obsidionē recuperauit ciuitates Algeçiras &
quomodo quidā Sarracenus tēptauit in tēptorio
Regis Alfonsi eum proditorie interficere & de
singulari clemencia qua usus est erga eū . & quo-
modo populauit predictas ciuitates

ALFONSVS itaq; uitam suam recolens & delicta
iuuentutis suę ad pia & iusta opera conuertere cu-
piens . omnipotenti deo per quē Reges regnāt solenniter
uouit bellū cōtra infideles indefinenter gerere primiciasq;
uictoriarū ei offerre : Cū igitur Almohaçen Machome-
tus Rex Marrochitanus & Bellamarini sociatus Rege

Granate cum magna pennorum copia obsedisset oppidū nostrū de Tarifa &.xxii. machinis muros perforasset.oc/ currit illi Rex Alfonso comitatus Alfonso Portugalie Rege.acerrimo itaq; bello conferto pugnatum est ingenti contencione.cumq; diu utrinq; dubia sorte cederentur . tandē ut diuine bonitati placuit Reges ipsi Maurorum uicti & cęsi fuere. In castris uero eorundē Arabū plurima pęciosa spolia inuenta sunt.de quibus deuotus Rex Alfonso recognouit ipsā uictoriā obtinuisse nō uiribus suis. sed deo eam tribuente.Imitatus patriarchā Habraham qui habita quinq; Regum preclara uictoria optulit summo sacerdoti dei altissimi decimam spoliōrū belli & uelut alter strenuissimus Gedeon qui deuictis hostibus eorū spoliis in templo oblatis benedixit dominū dicens abs te est domine uictoria ista.& tanq; sancta Iudith que post Olofernīs necem atq; uictoriā obtulit in templo dei pęciosa spoliōrū Dauid quoq; qui gladiū quo superbū Goliā decolauit sanctificauit domino in templo sācto suo Horū itaq; sacra uestigia secutus Alfonso summo Pōti/ fici illius temporis donaria ex hostiū spoliis deuotissime transmisit centum uidelicet Mauros in bello captiuos & totidē equos ita ut singuli Sarraceni singulos equos per capistra & in altera manu paruū uexillū deportarēt quos precedebat miles quidā Regis nuncius uexillum Regis Sarraceni bello captū deferēs.que siquidē preclara ensenia Romanus Pontifex hilari uultu conspexit & sequēti die processione solenniter facta gractas altissimo de tanta uictoria persoluit/quod utiq; uexillū hodiernis temporibus in ecclesia sancti Petri huius alme urbis cernitur: Rur/ sum sanctū eius proposiū prosequens postq; castrum de alcalala real & alia plurima a Mauris recuperauit. forti & cōstanti animo obsedit ciuitates Delas Algeçiras .xxii. mēsi bus & in ea obsidiōe gentes suę innumeros labores

perpesse sunt: Nam inter cetera singulis diebus trium mensium pluit & iterum cessante pluuia. ignis Maurorum caliditate in castris Regis Alfonsi proiectus adeo inualuit ut magnam uictualium & ceterarum rerum partem consumeret. famemque ob eam rem ualida exercitum Regis affligebat. Verum tamen ut potuit suppleuit regia prouidentia & per mare aliquanta uictualium copia exercitus reparatus est: Amonebant tamen permulti Regem ut saltem uerba bone spei militibus daret quo facilius famem sufferre possent. Ille uero ut erat promptus in dicendo atque perfacetus. Cathonis senioris uerbum retulit in simili casu; dicebat enim difficile esse ad uentrem uacuum orationem habere. qui aures non habet. quippe qui plus deletatur coquorum fumo quam oratorum elegantia exercitui tamen suo copatiens ea uictualia que mensis regie erant reseruata militibus distribuit hortans ut ea die paruo illo cibo potiretur. ipseque merito pro eis ieiunaret qui pro eo in tanta fame constituti erant: Cumque sine intermissione ciuitates debellaret. Sarraceni inter quos erat infans frater Almohacen uidentes constantiam Alfonsi ueluti. quem nec inundatio aquarum nec flammarum incendia nec impatientissima fames a proposito reuocabant. optulerunt ei ciuitates eo pacto ut ipsi libere ultra mare transire possent. Rex igitur Alfonsus easdem Algeiras muris & fossis reparauit. Ex mosqueis ecclesias fecit. aliasque de nouo construxit atque dotauit & urbes ipsas christianis populauit. Verum inter cetera huius Alfonsi egregia & preclara facinora pretermittendum non putamus illud stupendum & pene ad mirabile moderacionis & clemencie signum. quod in eadem obsidione delas Algeiras Alfonsus exercuit. Cum enim uiddissent Sarraceni Regis constantiam & se fame afflictos & ea de re obsidione ferre amplius non posse. Unus pertinacissimus Sarracenus ex obsessis ad ceteros loquens. nunquam inquit periculum sine periculo uincitur. Ego igitur pro

legis celo & uestra salute meam uitam morti exponam .
Exiens itaq; de ciuitate gladioq; ancipiti iter deponam
& tunicā absconso . castra Regis Alfonsi petit & cum in
manus custodū incidisset. ait ad eos ut se ad Regē defer-
rent. cui non nulla ut eadē die ciuitates acciperet. locutu-
rus erat . Ante igitur q̄ ad Regē duceretur . ut primū illū
uidit quidā grandeuus miles Hispalē: expoliari eum &
perquiri fecit. repertoq; gladio ad Regē ductus est a quo
Rex discursū deliberate proditiōis intellexit. Cum itaq;
grauibus suppliciis plecti cuncti clamarēt: Alfonsus sin-
gulari humanitate fretus illū incolumē Regi bellamarini
in Africa constituto transmisiit. premiandū. ueluti qui sa-
lutē patrię uitę suę preposuit. Rex uero Sarracenorū qui
ut creditur rei inscius erat. crudelissima eū morte affect: 5
Egregiū certe facinus si a catholico esset principe gestum
Imitatus est hic Sarracenorū Rex magnū Alexandrum
apud quē ut Quintus Curcius ait. Cū unus ex Darii fa-
miliaribus qui eundē Dariū prodiderat. quippe & inter-
fecerat duceretur. illū fratri Darii cruciandū tradidit. di-
cebat enim Alexander falli eos qui proditiōis ab eo
premiū expectarent . Imo uiolatę fidei neminē acriorem
fore ultorē q̄ se ipsū : sed illius Sarraceni q̄ se ultro morti
obtulit nescio cur saltem mentē liberāde patrię nō magis
comendem. quā Iuliani cristiani perfidissimi. qui tempore
Roderici Regis ultimi Gothorū. patriā prodidit. Ille enī
ut ait ex Valerio Augustinus de ciuitate dei. uelut alter
Paulus decus cū uideret remp. R. pene prostratā caput
suū pro eius salute deuouit & in medio hostiū sibi mortē
petens. comparuit . Iulianus uero ut alter Silla qui ad-
uersus patriā ita gladiū strinxit ut tantū suorū sāguinem
oculis uiderit. quantū nephas est audire : sed certe utrūq;
pulchre sed impari laude . Cicero priō de officiis. tangere
uidetur. omnē inquit caritatē superat ad patriā amor. pro

qua quis bonus uir mortē nō dubitat appetere. si patrię mors sua est pro futura: sicut nulla detestabilior inhumanitas quā eorū qui lacerauerunt cū scelere patriam & in ea funditus delenda occupati sunt

Capitulum .xiii. qualiter Alfonsus .xi. predictus obsedit famosum oppidū & castrū de Gibraltar & de peste superueniēti in eius castris & de singulari perseuerātia in obsidione in qua tandē obiit peste relicto Petro filio regni successore & de lamentabilibus sed memorabilibus uerbis Alfōsi ad suos tempore mortis prolatis ac de aliis prudentissimis sentēciis & futuris Vaticiniis cuiusdā greci sapiētis ad Petrū cū sūma libertate habitis

¶ EDIAM ad Alfōsum redire libet porro hic gloriosus princeps cōmemorans q̄ famosum oppidū de Gibraltar suo tempore in deditiōē sarracenorū deuenerat: quidē culpa uerius proditiōe sceleratissima cuiusdā uascei Petri de Neyra eiusdē oppidi custodis. qui castrum predictū sarracenis assignauit & in Africam ignominose & infeliciter transierat: Decreuit Rex ipse Alfonsus cum uniuersis copiis suis obsidionē ponere dicto oppido. Verum post septē mēses. tam ualida pestis in castris deseuit ut non dixerim die integra sed uix peste percussus. horā finiebat. adeo enim totus exercitus afflictus erat ut aut egris cōpateretur aut suspiraret mortuis: ueluti de simili peste Orosius refert sub Fabio maximo & quinto decio consulibus Romę accidisse: Quare cuncti magnates & milites consulebāt Regi ut ab obsidione pro tunc discederet. Rex uero constantissime reuuit & uelut alter fortissimus machabeus ait. si appropinquat tempus nostrū moriamur in uirtute propter nomen domini. melius est

enim nos morti quod uidere mala gentis nostre & sanctorum:
Subdebat rursus Alfösus ipse uiros magnanimos timore
mortis non debere ab obsidione ceptisque rebus disce-
dere. presertim uictualibus sarracenis deficientibus. non
enim equo animo audiebat discessum ab obsidione. pro eo quod
infortunio suo attribuebat. eius tempore castrum illud ad
manus uenisse Maurorum: Tandem in dies inualescente peste
ipse constantissimus Rex glandula pestifera percussus est:
Ad eum igitur iam in agonia constitutum magnates ac sibi
dilecti accesserunt & ut fieri solet lacrimosis oculis dicebant
cui nos commendatos relinquis quasi dicerent si filio tuo
Petro nos commendas gladio nos comittis: Ille uero sensum
uerborum intelligens. deo inquit summo Regi uos comitto
Rursus cum illi subiceret. cui denique comittis Petrum filium tuum
ille ingemiscens uobis inquit si bonus erit. sed id me
pluris quam mors angit. Cum enim qualis futurus sit. non ig-
nore. doleo acerbissime talem uobis relinquere heredem
& dominum. qui meliorem uobis filium dimisisse optarem: &
tandem subdebat. licet enim Adriani Cesaris sententia fu-
erit. quia successorum nemo odit. Ego fateor. Petrum ut filium
diligam. ut successorum non amo. nec ut Regem futurum letor
sed cum natura & fors ipsa tulit. qualiscumque futurus sit
necesse uideo Rex uester sit: ea de re uos omnes ei comittam.
non quia bono. sed quia filio. Orate igitur deum ut eius
mores in melius commutet & seueritatem in mansuetudinem
uertat quia teste Salomone ipse est qui cor Regis dirigit
& quocumque uoluerit uertat illud: ipse rursus Regis Assue-
ri crudelitatem inclementiam conuertit: Verum cum nonnulli
consolandi uerius assentandi gratia ei dicerent noli o Rex
contristari quod hucusque Petrus discolor uisus sit Iuuentus
quidem aliquid insolentie habere solet sed speramus pro-
uectior etas sed & probitas tua aqua degenerare sibi pu-
dori erit ipsa denique regia dignitas mores mutabunt suos

nouumq; & tibi similem eum reddent : Sed utcumq; sit recordare inquit Philippi Alexandri patris sententia. quam Quintus Curcius commendat. nam & si male de filio sentiret moriens tamen ait. minime se egre mortem ferre cum filium superstitem & Regem relinqueret : quibus Alfonsus .erratis inquit. ille ut tyrannus & tyranni filius locutus est. tyrannidis enim illa ut aiunt misera conditio est . ut auidius eam ad posteros relinquunt. q̄ ipsi iocundius exerceant aut deserere possint. Reges enim qui natura regnant filios non tam Reges q̄ bonos relinquere peroptant. quid enim glorię ? quid honoris. patribus accreuit : ex Neronis ex galicole . ex Domitiani imperto : qui parentum memoriam & laudes suis ipsi sceleribus perpetuo macularunt : scriptum est enim confusio & ignominia patris. impius filius. & iterum dolor patris indisciplinatus filius quibus dictus & ecclesie sacramentis deuote receptis se deo committens . animam beatus afflauit . obiit autem die sancto ueneris quo Christus crucem ascendit. anno eiusdem Saluatoris Milleesimo .ccc.l. Voluit enim Alfonsus licet cum suo periculo reipublicę cristiane consulere ut alter Codrus de quo Valerius commemorat contra quem cum Peloponenses bellum gererent . Athenienses responsis acceperunt illos futuros uictores quorum Dux periret . quod Codrus audiens . scienter se hostibus iniecit ut occideretur . malens mori ut hostes uincerentur q̄ uiuere hostibus non superatis . Alfonso igitur uita functo : cuncti regnicole luxerunt eum plantu amarissimo . Sed auxit merorem quia dissimilem filium suscepturi Imo passuri erant : Habent enim illius temporis annalia . quendam sapientissimum gręcum eiusdem Alfonsi consiliarium uisa expectaq; ab eo Alfonsi Regis & Petri filii morum disparitate mortuo Alfóso publicę sed lacrimabili uoce super funus

dixisse: defle inquit o misera hesperia. tanto Principe. Imo
patre patrię orbata: gemitus incessanter emitte. Vno
enim eodemq; tempore agnoscere cogeris. qualem ami-
seris Principem & qualem habeas. aut qualem habere
debueras: utrunq; ergo inconsolabiliter deplora. impari
tamen dolore. patrem inquam internis singultibus plan-
ge. quia talis est a te Princeps ereptus. sed filium uehemē-
tius defle quia talis est super te erectus: patris acerba
merito tibi mors fuit. sed filii uita acerbior: pater tue
fuit utilitati donatus. filius uero tuę punitiōni predesti-
natus patris uita tibi fuit solacio. filii tedio erit atq; sup-
plicio: patris obitus tibi fuit dolor: filii uero uita tibi
erit merori: Sed forte quia patrem piissimum non satis
coluisti. tam discolum atq; seuum filium pati meruisti: ut
enim talem habere patrem. postulabat ordo suorum me-
ritorum: sed ut talem filium patereris exigebant culpa
subditorum: Sepe enim ut sancti interpretes aiunt pro
meritis subiectorum deprauatur uita rectorum: quia
scriptum est dabo eis Regem in furore meo. Sic & econ-
tra pro meritis p̄sidentium bene disponitur uita serui-
entium. sed est quo paululum consolers si consolatio di-
ci potest. non enim tu sola es quę has bonorū & iniquo-
rum Principum sustines uicissitudines. Sed nec est Pe-
trus solus. qui a preclaris parentibus degenerat. Habra-
ham siquidem dei amicus plures pessimos filios habuit.
Dauid quoq; p̄ter Salomonem iniquos filios genuit.
Sed & ipse Salomon cui dono dei nemo in sapientia cō-
paratur flagitiosissimum Roboam filium genuit. Taceo
de gentilibus ut de filio Scipionis maioris. qui adeo dis-
similis fuit patri ut eum non imitans sed gloriam macu-
culans. a militibus Antiochi Regis contra quem pater
pugnabat. se capi permisit: Sic & filius Fabii maximi
egit qui tante fuit nequicię. atq; seui-cię. ut senatus ipsum

extoelpei. Salosouzeno
rie go comica aliorar lo
la sepultura digno deder
palabras abozes e la sen
rae rae espina q bus pte r
anlo pier d sio q m do r
ello cobras

bonis & honore paterno pruarer extimantes indignum
q honores tam honorifice a patre quesiti . causam tantis
uiciis in filio preberent : Ea igitur uerba cum Petrus
cognouisset . Iratus ad eundem sapientem . incipiam in/
quit in te ueritatem quam dixisti exequi . quare gladio eū
ferri iussit . Exoratus tamen Petrus . ne in ipsum quasi in
patris funus . seuiret distulit . dicens / uolo ut in tua uana
sapientia menciaris & do tibi ueniam . qua cuncti agno/
scant quia longe insolentior atq; imprudencior est . qui
talia Principi impugne dicit . q̄ Princeps ipse qui talia
audit & impunita relinquit : ad quem gręcus sapiens
intrepide ait optarem id ex uirtute ageres . sed quia omnis
crudelis timidus est : in me ideo iniuste nō seuis . ne iuste
in te populus seuiat : Utinam mentitus essem in miseris
subditis tuis . ut mihi uera dicēti . tuam exerceres nequi/
tiam . sed prothdolor non est illis mentita iniquitas tua .
Et qui uidebunt . annuncient : tandem iniquitas tua fi/
nem dabit . quia scriptum est . qui seminat iniquitatem me/
tet eam : & iterum iniquitates suę capiunt impiū : Qua/
re in uerticem tuam iniquitas tua descendet atq; in me/
moriā redibit malicia tua . quia propheticum illud
experieris : & ecce crudelitatis tuę ultor erit fraternus
gladius . & iterum tradam impium in manu proximi sui
quia de te alius propheta ait propter crudelitatem tuam
uisitabit deus regnum tuum : & dabit illud proximo tuo
meliori te . quibus dictis euauit a conspectu Sathelitem
Regis . & transiuit in Africam ubi plurima ut aiunt ua/
ctinatus est de futuris : Sunt qui asserunt ex illa hora
Petrum tetendisse insidias cunctis fratribus suis . quorum
aliqui impias eius manus nō effugerunt . Qua uero arte
Petrus Rex temptauerit gręcum predictum ad se redu/
cere & qualia responderit . infra sequenti capitulo habetur
Temporibus huius Alfonsi . xi . prefuit in sede Romana

Io. xxii. & successiue Benedictus .xii.& Clemens sextus Gallicus. Imperauit autem eo tempore Albertus Dux Austrie filius Rodulphi Regis Romanorum. qui apud oppidum Aquisgrani electus est: Hic misit solemnes oratores ad Bonifacium pro optinenda confirmatione. quam idem Pontifex multis rationibus concedere renuit pro ea uice dicens eum reum lese magestatis. tandem in odium Regis Franciæ eum confirmauit subiciens sibi quantum potuit. regnum Franciæ hic Albertus regnauit x. annis tamen sine corona tandem occisus fuit a nepote filio fratris anno domini .M.cccviii.

*a albertodux & austria
per adu. mato sine pote
Al. senor & 1308.*

Capitulum .xiii. de Petro huius nominis primo Rege Castelle & Legionis .xl. post irruptionem Hispaniæ & de causis odiorum inter eum & Blancam Reginam eius cōsortem & quomodo & per quem fuit maleficiatus & de sinistris successibus huius rei & an. maleficio & arte magica odium uel amor induci possit

p **ET**RVS primus huius nois Alfonsi .xi. predicti filius inmediate ei successit in regnis anno Christi redeptoris natuuitatis .M.ccc.l. Hic lxxvii. Rex fuit ab Athanarico primo Rege post cladem Hispaniæ & illius miserrimam irruptionem . Regnauit autem annis .xix. qui longissimi regnicolis uisi sunt: Huius Principis uitam gesta atq; utinam egregia facinora describere nonnulli. non tam ut opinor extollendi quam lacessendi desidero: Nos uero non libenter hanc assumimus pro uinciam. Verum cogit inceptus dicendi ordo ut hystorie ueritas respondeat. & qualis quisq; fuerit qualiaue egerit. talem & talia nudo sed uero ac libero calamo describamus. Optaremus quidem eiusdem regis gesta tā clara

Aut. diligenter

1350.

forent atq; insignia ut clariora nos atq; illustriora litteris
aut scriptis facere possemus. Sed uerum est quia ut aiunt
habent hoc cuiusq; principis obscura gesta ut & si excu/
sari forsan aliquando possint. laudari tamen minime. &
quod non parum Regum ipsorū miseram conditionem
ostendit. Illud est quia quantalibet illorum sint clara fa/
cinora. per pauca tamen detestanda aut non felicia. per op/
tima ab eis gesta deturpent. ut uerum sit quia in paucis
offendens factus sit omnium reus. Hic itaq; Petrus do/
nis nature locuplex satis fuit statura procer uultu deco/
rus corporis uiribus prepollens & robustus plusq; Regē
decebat sed & quibusdam animi dotibus non caruit si illis
recte uti uoluisset. fuit enim ingenio uelox astutus. & affa/
bilis in persuadendo promptus & dulcis armis deniq;
strenuus in congregiando primus. rebus bellicis trictus
superbos atq; inobedientes. raptos uiarumq; insidiato/
res miro modo persequebatur. Sed ea uirtutū dona pre/
clara quidem eius generis sunt ut ornatum non felicem
Prīcipem reddant. Quibusdam enim capitalibus uiciis
forduit non utiq; a parentibus traductis. sed ut aiunt
asceleratis familiaribus inductis. In primis igitur Petrus
imitari patrem non studuit. quinimo. nequiuit pater tan/
tam gloriam acquirere. quantam filius sedauit: Duxit
igitur Petrus uxorem Blancam filiam ducis Borboni:
quam paulo post nuptias apud Vallemoleti dimisit. licet
defacto & celeri gressu pergat in Montaluam ubi dege/
bat Maria de Padilla sibi admodum dilecta concubina:
Verum quia apud multos non satis note sunt odiorum
causae inter Petrum Regem & Blancam eius consortem
quae repudio occasionem dedisse uidentur: & a diuersis
diuersa narrantur: decreuimus rem ipsam breui contex/
ere sequentes hystorias non modo a scriptoribus His/
panis editas. sed ab exteris famosis historiographis

in tria hanc pro cōtra
in a rōmōs hōs cōmanos iel
as qm dōs le suplica d'aplo
ingiesse mas q'la tōrnas cōsu
dōmē ad amitar nūdyos
los sabiōnd lo d'papa d'bio
egado q'uada ap'rob' d'hor
d'nd' ap'oco s'om' p'olap' p'
e' tristitia

scriptura cōmemorat . quia maius erat odium quo eam
oderat : amore quo ante eam dilexerat : quinimo adeo
contra eam inflāmatuſ Petrus extitit : ut processus in eā
formare iuberet : quę res molestissima fuit plurimum &
ingrata cūctis regni statibus innocentem Reginam sci
entibus : p̄sertim Henrico & ceteris Petri fratribus .
qui omnes conati sunt ne dum Reginam defendere sed
efficere ut ad maritale consortium reduceretur : sed eo
magis animus sui natura seuus ad iram & ad uindictam
prouocatur : quare non paucos prelatos & nobiles a re
gno fugauit ac alios gladio percussit : totumq; regnum
nobilium sanguine cruentauit ac implacabili dissidio cō
turbauit : Ea igitur re ad Innocencii .vi. noticiam deducta
Legatum destinauit uidelicet Guillerum sancte Marie
in cosmedin diaconum Cardinalem ut Regem ipsum
cum Regina atq; regni magnatibus conciliaret . Legatus
uero Regem inflexibilem reperiens . parum profecit . Re
gina uero mestissima quę innocentiam suam ostendebat
neq; audiebatur . pre tristitia & merore paucis post die
bus uita functa est . Sic igitur in nostra misera Hispania
uerificatum est illud Naum prophete uacticinium : ecce
corruet ciuitas propter fornicationem meretricis specio
se & grate habentis maleficia . quę uendit ad gentes &
familias in maleficiis suis : & sequitur . propterea di
cit dominus exercituum ; reuelabo pudenda tua & osten
dam regnis nuditatem tuam : quod ad litteram calami
tosa Hispania experta quippe & passa est : nec id nouum
est . ut enim diuine legis interpretū sententia est . peccatis
hominum permittit deus similia fieri : sepe enim ut ait
Canon per maleficos occulto sed ^{non} iusto iudicio : deo
permittente : & diabolo preparante : demones ipsos in
humana corpora & illorum cogitationes potestatem ex
ercere compertum est . Fit enim ipsa demonis potestate

quædam in imaginatiua hominis fortis impressio: ex qua amor & cōcupiscencia uiri ad unam mulierem applicatur & ab altera aufertur. Rursus demones operando extra nos & intra nos. possunt facere ut una eademq; res sub una figura. & demum sub alia uideatur extra nos enim. nam facile agit demon in aere materia speculari: constat itaq; ista specula sensibilia fieri posse talis dispositionis ut res aliter refulgeant. & sub alia figura q̄ sint: Cum itaq; demones in aere possint eandem materiam speculari formare secundum similem dispositionem quæ est in speculis ostēdentibus rem non secundum figuram quam habent. per consequens poterit efficere ut refulgeat res in materia speculari non secundum figuram quam habet. prohibendo ergo per positionem alicuius obstaculi mihi in sensibus q̄ linee a re uisibili non ueniant ad oculum meum secundum rectum incessum. sed solum per reflexionem ab eadem natura speculari in aere facta. faciet ut res appareat mihi alterius figure q̄ sit: Hinc pulchre Augustinus li. xviii. de ciuitate dei. nemini dubium est arte demonum efficere posse. ut uideantur esse quæ non sunt. non quidem realiter cōmutando. sed fantasiam hominis alterando. quæ etiam cogitando per rerum innumerabilia signa uariatur. & cum corpus non sit. tamen similes mira celeritate formas capit sopitis ac oppressis hominum sensibus: ad aliorum sensuū nescio quo in effabili modo figuram corpoream posse produci. hec Augustinus: Sed & intra nos idipsum demones agere possunt: quoniam per inordinatum motum spirituum. potest res apparere alterius forme q̄ sit: Constat itaq; demones posse ipsos spiritus mouere inordinato motu & diuerso. quo fiet ut una uice res appareat unius figure. alia alterius. gona igitur Petri eadem in substantia existente. demonis arte

*Arte demonū nō pōt effici
q̄ una res in aliā reali gmu
B pōt effici ut hōis fanta
alter.*

effici potuit ut serpens uideretur quippe & moueretur .
Verum quia ut ait Sapiens in insidiis suis capiuntur
iniqui : referunt historie eundem Iudeum ac tanti sce-
ris complices paulo post iuste ab eodem Petro ob alias
causas gladio fuisse cesos . Itaq; inuenit aliquando Petrus
iuste quos puniret iniustus : quid enim tam iustum q̄
ut odio habeantur . qui odia seminant : ut recte de hiis
propheta dicat consumentur ab ydolis quibus sacrifi-
carunt : & iterum inueniatur iniquitas eius ad odium
& in Ezechiele scribitur qui oderit sanguinem innocen-
tem sanguis persequitur eum : .

Capitulum .xv. de prole Regis Petri & de mo-
ribus & uiciis eius & de plurimis seuiiciis quas
in fratres propinquos & suos nobiles & reg-
nicolas exercuit

PETRVS.ergo Rex de quo agimus prudens satis
& bellicosus admodum fuit. sed & in armis stre-
nuus : & quod mirabile dictu est in bellis ipsis plusq̄
expediebat audebat .sed pacis tempore plusq̄ oportuit
timebat. quo effectum est ut publicis & campestribus
bellis magisq̄ ciuilibus eius potuit laudari fortuna .quā
tandem deturpauit .posuitq; maculam in gloria sua. Pe-
trus ergo expulsa ut diximus Regina Blanca cōcubine
adherens .aut natura ipsa uel astrorum cōstellatione que
eum ad seuiciam impellebat .aut ut diximus maleficio
predicto infectus .uel potius peccatis populi exigētib;
que plerūq; agunt ut diuina iusticia in prouincias pec-
catrices seuiat .dicente scriptura per prophetam .tradam
eos in manu dominorum crudelium . & Rursus dabo
eis Regem in furore meo. & iterum erit eis Rex Asur
uirga furoris mei: Postq̄ regno prefuit agere insolentus

cepit : Incredibiles enim cedes & crudelitates in fratres
consanguineos & regnicolas exercuit : adeo ut post
Neronem aut Gaium Galicolam omnes se uicia & cru-
delitate uicerit : plurimis denique aliis uiciis ut aiunt re-
persus fuit : Ferunt enim nonnulli sibi persuasum fuisse
gladio suorum debere occumbere . quare Petrus ipse
ut alter Herodes quem Titus Liuius commemorat Sic
in uniuersos efferbuit ut si aliquis superesset suspectus
sibi foret . nec putauit se tutum nisi genus deficeret hu-
manum . Domicianum pene imitatus : qui teste Sueto-
nio sic gladii necem pertimescebat . ut non nisi occiden-
do tutus apud se putaretur : & quod erat omni timore
timidius . speculum lapideum . illum quocumque ibat
procedebat : ut a tergo sibi per imagines conspiceret
quid retro in eum temptaretur : uerum quia ut sapien-
tum est sententia . nunquam per scelera tutum est iter . quo ma-
gis in cunctos Petrus se uiebat . eo magis omnes timebat
Ut inquit Philosophus cum timor quaedam sit tristitia
ex fantasia futuri mali qui in alios se uit : futurum est
eos timeat quos ledit : Hinc noster Seneca . necesse inquit
est multos timeat . quem multi timent : Adde quia scri-
tura teste ob scelera & flagicia mortales uiribus corpo-
ris & mentis debilitantur . quia scriptum est peccauit
Iherusalem propterea instabilis facta est : Nec aliter Pe-
trus Rex licet uiribus corporis alias robustus fortis ac
strenuus extitisset . sceleribus tamen suis animo debilis
& sibi ipse pauidus effectus est : quia teste scriptura .
pauor hiis qui operantur malum : Tandem igitur ab
ipsa sua se uicia uictus est . Nam scriptura sacra testante
sicut clemencia roboratur tronus Regis . sic crudelitate
deprimatur : Hinc Seneca . errat si quis extumat ibi tutum
esse Regem . ubi nullus est tutus a Rege : Hic itaque pri-
mo cum regnare incepit apud Burgem ciuitatem quendam

ahilodyo dnygo

nobilem Baronem dictum Garciam Iasso dela Vega
ac quosdam honorandos ciues uana quadam suspiti-
one impie occidi iussit: Deinde Hispalim adueniens
omni pietate nudatus ut alter Nero qui Britannicum
fratrem interemit. & alter Bassianus cognomine Cara-
calla .qui fratrem Getam regno & uita priuauit . Sed
uerum est quod Sapiens ait quia uir crudelis propin-
quos abiciet. Denicq; Petrus impie imitatus est Phara-
arum Regem Parthorum qui præter patricidia in pa-
trem simul & in filium admissa. triginta insuper proprios
fratres trucidasse legitur. non ueritus tanto ac tali san-
guine regnum male partum stabilire: Sic Petrus Rex
gladio ferri Iussit Fredericum magistrum sancti Iacobi
& Iohannem atq; Didacum eius fratres impuberes .
nullius doli aut culpe conscios. nec hiis contentus seui-
ciis apud Bilbao oppidum Vigcaye infantem Iohan-
nem de Aragonia fratrem eius consanguineum . occidi
iussit ne illi dominium principatus Vigcaye assignaret:
eidem siquidem Iohanni principatus ipse optimo iure
debeatur ueluti qui contraxerat cum Iohana de Lara
filia Iohannis Nunnii de Lara domini Vigcaye: Rur-
sus iussit interfici Alonsum Fernandi Coronel eiusdem
Regis timore in castro de Aguilar rebellantem. & no-
biles uiros Martinum Egidii filium Iohannis Alonsi
de Alburquerque. & demum Petrum Aluari de Osorio
apud oppidum de Villanubla fecit iniuste interimi .
Nec hiis seuiiciis placatus: Inclitas Reginas Aragonie
materteram suam & dominam Blancam eiusdem Petri
uxorem quam in arce Xericii captiuam tenebat. Denicq;
Helisabet & Iohanam de Lara sorores eius consangui-
neas ad quas prouincia Vigcaye ex paterna successione
expectabat. uita pariter & principatu priuauit. omnesq;
gladio iussit occumbere: Quo euenit ut inclitam &

nobilem familiã comitum de Lara penitus extingueret :
que utiq; domus antiqua fuit in Hispania in qua claru-
erant Gundifaluus Gustius & Mudarra Gundifalui
eius filius & plurimi excellentes uiri. & durauit usq; ad
tempus huius Regis Petri. qui has duas nobiles femi-
nas solum ex ea familia superstites iussit occidi. cessauit
itaq; uerius expirauit eadem domus comitum de Lara.
Saltem quo ad dominiũ & titulũ. Nam predictæ nobiles
mulieres fuerunt filie Iohannis Nunnii de Lara domi-
ni Vigcaye. Licet nobilis domus moderna de Manrique
que ex predicta stirpe descendunt : trahunt enim ori-
ginem a nobili comite Manrique de Lara domini de
Molina. & ea de re Caldaria ferũt in armis & insigniis
suis : Rursus ut ad Petri seuias reddeamus : Occidit
apud oppidum de Alfaro nobilem Guterrum Fernã-
di de Toledo : Fugauitq; dominum Vascum de Toledo
archiepiscopum fratrem suum . cuius bona occupans .
tandem apud Portugaliã exulem mori fecit : pluri-
mos deniq; alios magnates nobiles & ciues perimi in-
iuste fecit : adeo ut omnibus Hispanis timori esset atq;
tremori . Nam Rex Granate ei tributarius erat atq;
uassallus ad illiusq; curias uocatus accedebat. Dum hæc
agerentur. Rex Petrus qui nunq; iniurię obliuius erat
memor illorum uerborum que gręcus Sapiens tempo-
re obitus Alfonsi patris ei libere dixerat . ut sub eodem
Alfõso supra retulimus. per nuncios rogauit Regẽ Tu-
nicii & Feg. quatenus eundem sapientẽ patris sui cõsili-
arium sibiq; acceptum secure transmitteret. quem hono-
rare pollicebatur. idem etiam sapienti predicto significa-
uit : Ille uero maiore fretus libertate . Illud Solonis sa-
pientissimi respondisse fertur : qui ut ait Laercius de
uita Philosophorum cum plurimũ honoraretur a quo-
dam tiranno ut secum maneret . Solon uero migrare in

Manrique de Lara

aliam ciuitatem decreuisset . Interrogatus a pluribus .
cur cum Rege habitare nollet a quo tantum honoris
sibi offerebatur : Ille inquam sapientes ac uirtute predi-
cti apud tyrannos necesse est dediscant philosophiam .
que ubiq; ueritatem defendere iubet : Demum uero
quantalibet sapientia uigeant . qui tyranno obsequuntur
similes tamen sunt calculis compotorum . quoru unus
quisq; quandoq; plura quandoq; pauciora designat . sic
tyranni quandoq; magnum & clarum uirum honorant .
quandoq; autem sibilant indignos honore : sed pau-
lo post utrunq; sine distinctione meritorum in burssa
recludit non nunq; mittit ad ignem .

Capitulum .xvi. de detestanda cede Regis Gra-
nate iussu Regis Petri facta . & de aliis homici-
diis nobilium & cuium apud Tolletum factis
& de irreuerentia eius ad matrem .

ETRO itaq; Rege regnante cum intestina dis-
sensio & iplacabilis discordia esset in regno Gra-
nate . quibusdam sarracenis fauetibus Regi dicto Ma-
homato . aliis opitulantibus Regi dicto Rubeo uassallo
& federato eiusdem Petri : Hic Rex Rubeus ad Regem
Petrum Hispalim commorantem confidenter accessit :
primo quidem ueniam de commissis si aliquando offen-
disset . deinde contra hostem suum auxilia petiturus : Pe-
trus uero se uicie auaricie rapacitatem addens : putansq;
eundem Regem Rubeum magnos attulisse thesauros .
de nece eius inique cogitat ; sed iniquius necat : iussitq;
eum turpiter capi ac cuncta sua confiscari . & ut maiori
obprobrio esset . illum super asinum per urbem depor-
tari fecit . precone acclamante . eum proditoris causa
occursum : Ut igitur Rex ipse Petrus maiorem et

*in l. v. m. p. de granada
nafevilla ap. e. dir. a. i. d. a.
ridon. pedro. a. tra. o. tro. q.
v. a. l. g. u. m. s. p. o. r. s. i. r. d. o. n.
o. a. s. d. i. c. i. a. d. e. p. b. a. l. l. e. l. o.
d. e. f. a. c. a. r. e. n. d. u. s. n. o. a. j. u. s. t. i.
i. e. l. l. e. c. h. o. d. n. a. l. a. c. a. q. l. o.
p. a. s. o. a. c. h. a. n. d. o. l. e. q. u. e. n. i. a.
z. e. t. r. a. i. c. i. o.*

honorem afferret. decreuit eius esse licetorem. cuius decu-
erat esse defensorem: arrepta itaq; lancea. corpus Regis
Rubei perforauit. Ille uero a rabica lingua sed profusa
altaq; uoce funestum inquit triumphum & turpem ui-
ctoriam hac die explesti o Petre dum sanguinis & auri
mei situbundus armatus inermem ad te confugientem
occidis: que una turpis cedes ultra cetera Petri Regis
scelera funestissimam ei ignominiam attulit: dum cru-
delitati auri cupidinem addidit: Imitatus illū omnium
mortalium pecunie auarissimum Septumuleum: quem
maximus Valerius commemorat: Is cum Gracci ami-
cicie federe foret coniunctus audiens Opimium sic di-
ctum consulem. sponondisse tantum se auri soluturum
quantum Gracci caput ponderasset si ei a corpore absci-
sum offerretur. Septumuleus lucrorum indagator. nouo-
rum malificiorum inuentor. caput Gracci abscidit liqua-
toq; plumbo cauata partem capitis ut ponderosior. esset
impleuit atq; per urbem pilo fixum. consuli Opimio ob-
tulit: Quid igitur Petrus turpius aut cogitare aut agere
poterat: q̄ eum occidere qui in eum tutissimum refugium
posuerat: & se illi tutadum prebuit. ne ab aliis lederetur
parum certe imitatus est Augustū Cæsarem. Ad quem
cum Herodes Rex ab eo uictus supplex uenisset: seq; ei
cum summa fiducia commisisset atq; coram eo coronam
deposuisset dicēs ad te uenio. Auguste spe salutis de tua
uirtute presumens: Ad quem Cæsar imo saluus esto.
& nunc omni timore deposito regnato cercius. uolo enī
tuum augere non auferre regnum: cum tu nostrā ami-
ciam tanti fecisti. ut & si nos aliquando offendisti. de
nobis & uirtute nostra confideris: Sunt tamen qui aiūt
Regem Petrum pro sceleris sui defensione dicere solitum
Regem ipsum Rubeū fidem illi fefellisse. quia presidia
non misisset. cum Petrus bellum gereret cōtra Regem

Aragonum : nec solum Petrus ipse Regem Granate
predictum auaricie causa interemit. sed plurimos alios
presertim dominam Blancam de Villena. quam ut in
dominiis eius succederet securi percussit : Rursus quen-
dam ditissimum iudeum appellatum Samuelem leui sibi
dilectum Almoxarifum ac thesaurarium gladio ferri
iussit. a quo ut aiunt historie sexcentamilia duplarum auri
extorsit . Itaque crudelitas que altera ex tribus causis ho-
minibus esse solet odio uidelicet. ira. aut cupiditate in
Petro omnes simul cause occurrerunt : & odio ire ac ti-
mori auariciam super addidit quia ut ait ouidius. auar-
icia ferro & sanguine aurum querit : Sed nec omitten-
dum est aliud non inferius huius Petri facinus : Cum
enim predictus Henricus frater eius ante incepta inter
eos intestina bella baronum magnatum ac omnium
statuum regni consilio. apud Toletum eundem Petrum
Regem moneret ut dominam Blancam uxorem suam
ad se reduceret . & Mariam de Padilla concubinam
pelleret : Idem Petrus falsa suspitione arbitrans. quosdam
honorabiles Toleti ciues seditionis in eum conscios :
illos publice occidi impie iussit : pro eo quod amicitia con-
iuncti erant baronibus qui eundem Petrum ut concu-
binam pelleret monuerunt : Nec aliter scriptura sacra
Saullem egisse commemorat. qui cum in David seuire
optaret. falso suspicatus est David & filium Ionathan.
in illius mortem conspirasse : Tandem inter eos quos
Petrus ea die neci dedit . aurifabrum quendam pro-
bum & antiquum uirum iugulandum decreuit . cuius
filius pietate naturali motus . Regi Petro supplicauit.
ne patrem innocentem occideret. aut eundem filium loco
patris morti sustineret : Petrus uero ut erat totus seuus
iraque repletus iussit patrem liberari . & filium in fontem
interfici : que res non parum addidit sceleribus huius

deusq; mada matar auto
por q; laco sejanu & xar
a maria de padillama
a matar in platero y
jo suplico alffiq; mada
atar ael yno a supa
ia silobizo

Principis a cunctisq; funesta iudicata est: fecissetq; lon-
ge consulcius utrūq; liberare q̄ ambos innocentes dam-
nare: longe certe aliter Senatus Romanus effecisse fer-
tur. qui Graccum & Claudium consocios ad se delatos
absoluit. pro eo q̄ Graccus licet absoluendus foret. ean-
dem penam iuravit se subiturum qua Claudius. tanta
igitur fidelitate perspecta digne uterq; liberatus est: Nec
in hoc quieuit huius Petri Regis crudelitas: Nam cum
domina Maria eius mater. metu illius in oppido de
Tauro se recepisset: Petrus Rex eam obsedit. Tandem
illa descendens de arce pietati filii se commisit: nonnulli
uero magnates qui cum ea erant putantes se tutos fore
si matrem cōmittarentur. simul cum ea ad Regem uene-
runt: Petrus uero deposita omni ad matrem reuerentia
& in eius conspectu iussit occidi nobiles uiros. Videli-
cet Petrum Stephani magistrum de Calatraua: & Ro-
dericū Gundisalui de Castanneda. & Alfonso Telleg
Giron. & Martinum. & Alfonso Tello: Regina tan-
tam crudelitatem conspiciens attonita quasi mortua ce-
cidit & perterrita tristis & mesta parum uixit.

*ex vasa sum adre q̄ sum me
abiametide buca stillo
nos aponeve sup adre u
ego e presencia dlla mad
tur alos gra ds q̄ laa cop
Vācnet castillo*

Capitulum. xvii. quomodo Henricus & alii fra-
tres Regis Petri fugiētes eius seuiam Regem
Aragonū peccerunt & de bellis inter eos habi-
tis. & qualiter Henricus regiū titulū assumpsit.

LAMABAT. ad superos tanta hominis seui-
cia. adeo ut sicut scriptura commemorat ad celos
pertingeret tanta crudelitas & quia scriptum est crudelis
propinquos abicit: suscitauit deus contra eos propin-
quos ipsos: Nam & uota populi hoc petebant. ut ab
ipsis propinquis & hiis quos leserat ipse abiceretur. di-
cente sapiente. angelus mittitur contra eum: Henricus

inffiqidntelloid fan
id infante de fernando
ermanos hinc rra arago
reso buo gra fucta ad afa
uqlebo lamejor callejo
atalar todas las huas
Avalencia iboluid de sen
id del papa luso arto
hase de arago asu erma
iellos saliendo de nio p
dad franaxos ie trato
a stilla ie calahofa se
no pfi donentiq poro
tinnē to de los otros sabi
en burgos esto de pedro fia
vada dia de all galicia

igitur & Telius ac Sanctus eius fratres & infans Fer/
nandus Marchio de Tortosa frater consanguineus ei/
usdem Petri cōspicientes quia ut in libro Hester legitur.
ferendus non est qui pietatem humanam sua crudelitate
conmaculat: decreuerunt uite eorum consulere & tante
seuicie resistere: illi ergo & nonnulli maiores regni ex/
propinquorum mortibus plurimum ulcerati: ad Re/
gem Aragonum confugerunt: qua ex causa graue ad
modum bellum inter eundem Petrum Regem Castelle
& Petrum Regem Aragonum subortum est sueruntq;
acerrime clades ubiq; secute: sed Petrus Rex Castelle
grauiora damna regno Aragonie intulit: Nam predi/
ctum regnum personaliter ingressus gladio & igne cun/
cta consumit. ciuitatem Valencie obsedit uineis & arbor/
ribus deuastatis. ac uiridariis & solaciosis undiq; domi/
bus diruptis. eandem urbem adeo artauit ut in suam
deditonem perduxisset. nisi miraculose ut aiūt inopina/
tus succursus aduenisset. plurimiq; ex suis ut ab obsidi/
one discederet non suasissent. Tandem inde ad alia loca
se conuertens. Tirasnam cepit: quam Gundisaluo de
Lugio commisit. Is uero non modo imprudenter sed
infideliter agens. ut cuiusdam domicelle caduca tempo/
raliq; pulchritudine potiretur. perpetuam indelibilemq;
turpitudinem & ignominiam incurrit: Nam eandem
Tirasanē ciuitatem & arcem Regi Aragonum tradi/
dit. eo pacto ut illi daret uxorem eandem pulchram do/
micellam filiam Ximeni de Vrrea cum dote .xl. milium
floreorum. cepit deniq; Rex Petrus plura alia castra &
oppida in Aragonia: Tandem Innocencius vi. Papa
legatum misit ad Hispanias pro componenda inter eos
pace: Videlicet dominum Guillermum de Bononia
Cardinalē Is uero cū inter utrūq; Regem de pace ageret
addiit Petrum Regem Castelle. qui post multa dixit a

bello uelle cessare si Rex Aragonie iugularet quendam Frances Empellores. qui certas cōtumelias eidem Regi Petro dixerat : Petebat rursus ut ab Aragonia pelleret prefectos Marchionem de Tortosa & Henrricum Teli/um & Sancium fratres eius & ceteros eius uassallos. qui ad eum confugerant & restitueret oppidum de Oruela. & nonnulla alia castra ad Regnum Castelle spectantia. que oīa legatus predictus Regi Aragonū exposuit: Sed ille quibusdam annuit uidelicet quia expelleret solum a regno comites fratres Petri Regis Castelle & ceteros eius uassallos. si debita eis stipendia persoluerentur: que cum Petrus Castelle intellexit ita comotus celert iudicio comites fratres eius & ceteros nobiles in Aragonia de/gentes condemnauit. bona confiscauit. In qua re plurimum sibi nocuit. quia spem redeūdi quam ante sententiam habuerant. post latum iudicium amiserūt : creuitq; acerbius odium & acius bellum : Rupto igitur omni tractatu pacis Rex Aragonum & Henrricus & comites ac ceteri magnates partes eorum fouentes . inito cōsilio ex Galliis quasdam uagantes gētes. quas societates siue companias appellant : quantocius euocarunt : quibus aliisq; copiis aduentantibus regnum Castelle forti manu ingrediuntur. & Calagurram occupātes. Henrricum in Regem sublimarunt: Cognito igitur per Petrum Castelle Regem q; frater regium titulū assumpsisset. a ciuitate Burgēn in qua tunc moram trahebat animo prostratus in Vandaliā. deinde in Galliciam se recepit . & quia ut sapiens ait. uiscera impiorum semper crudelia cogitant : cum esset apud Compostellam uenerandus pater Suerus archiepiscopus compostellanus Petro pręsente nec prohibente impie occisus est.

Capitulum .xviii. quomodo Rex Petrus & Prī/ceps de Gales cū copiis anglicorū pugnauerūt

cum Henrico qui tūc uictus ex Francia gentes
colligens Petrū insequitur & tandē eū occidit
& de aliis dignis rebus pro tūc occurrētibus.

7 EBVS. Igitur sic fluctuantibus Rex Petrus ad
Bayonam urbem in Vasconia tūc dominio An-
glie subditam se cōtulit. quesiturus ab Anglicis auxilia
Illico igitur applicuit Princeps de gales primogenitus
Regis Anglie magnis copiis munitus. Regi Petro
přidia allaturus : cuius potenciam non parum uere-
bantur barones Henrico fauentes : sed fertur Henricū
forti animo eos ad bellum cōfortasse . dixisseq; uerbu n
quod Rex agis ad Lacedemonios retulisse Polibius as-
serit. cum enim apud Mantineam cōtra plures hostes
pugnaturus esset. ait eū qui multis uult dominari opus
esse ut cum multis quoq; pugnaret; Itaq; Henricus ba-
rones suos bono animo esse rogauit . asserens futurum
esse. ut plus laboris in illis spoliandis q̄ uincendis ha-
bituri erant : nihilominus fefellit eum opinio sua : Nam
contra hostes Henricus Rex potenti & armata manu
profiliit . bellumq; acerrimum cōmissum est . & tandem
Henrico comitis Teli fratris sui culpa atq; ignauia
pugnare nolentis . uictus est . plurimis captiuatis p̄-
cipue Eneco Lupi de Horosco quem in uinculis tru-
sum ut creditur Regis Petri iussu. quidam miles angli-
cus indigne imo turpiter interemit : Sic igitur prostra-
tus quippe & fugatus Henricus Franciam petit : col-
lectus igitur pluribus gentibus sibi a Rege Francie con-
cessis. regnum Castelle potenter ingreditur. cui magna
Hispanorum manus occurrit : Tandem non paruam
Hispanie partem occupat . Toletumq; obsedit : Cumq;
Henricus intelligeret Regē Petrū in oppido de Mon-
tiel moram trahere : Illum ualida manu insequitur &

de pedropaso abawna
Vasconia q̄ra de mgle
uene del prin q̄pe
de z a favor caelle die
atalla ad h̄i d̄na th̄q
ue d̄ sbaratad i fue se
ia ad uotato seotto q̄
no e sp̄a ille goato le
abie d̄ istaba d̄ unoti
pedro fue se alla i abida
illa fue d̄ sbaratad d̄
roiacop se al castillo

conferto prelio Petrus uictus est magna utrinque strage
secuta. Petrus itaque fugatus in arcem oppidi se recepit.
Henricus uero castrum murari undique fecit. Petrus tandem
iniquam conditionem sortitum intelligens petiit colloquium cum
Henrico fratre: uerum ut quidam aiunt obsides postulabat
quia longe pluribus nobilibus Henricus comitatus erat
ad quem Henricus dici iussit. dicite crudeli tyrano: quia
ipse effectus ut & ipse solus esset & ego bene & fideliter so-
ciatus: Imitatus Titum quincum consulum Romanum aduer-
sus Philippum Macedonie Regem missum: Nam cum idem Phi-
lippus consulem alloqui optasset nec ausus esset quia ut
dicebat cum multis Romanis erat: Philippus uero solus
erat Macedonibus. Tunc respondit Quincius: tu inquit solu-
te fecisti quoniam fratres cognatos & amicos occidisti:
Quare dignum est ut solus maneat quia solus in orbe esse
uoluisti: Cum uero quadam intempesta nocte Petrus ad
temptoria Beltrandi de clarequin comestabilis Fracie clare
aduenisset qui ut aiunt uerbum de Petro liberando dederat:
Henricus inscius eius securitatis. sed conscius Petrum ibi
adesse paucis comitatus sine mora temptorium Beltrandi so-
lus ingreditur. eundemque Petrum Regem aggreditur & tandem
pugione confodit: Alii tamen referunt utrumque Beltrandi cal-
liditate & studio actum esse. qui & Petro factam tribuit secu-
ritatem. & Henricum ut fratrem simul & hostem cederet euoca-
uit: Nec desunt alii asserentes. intra arcem Petrum ab Henrico
eodem Beltrando conscius fuisse occisum. simul & quorundam su-
orum factione: aiunt historici quedam sapientem Afrum apud eum
gratia legationis manentem. eo iam mortuo dixisse. Si Pe-
trus Rex fides ei hominibus quibus se quasi fidelissimis &
prudenterissimis dederat aut carere potuisset aut probatis
uir licuisset. indubie nedum immunis a periculo. sed uictor
euausset. ut cumque sit libuit diuine iusticie. ut tali morte sed
& a propinquo occuberet. qui nec propinquis pepercit.

*no. q. tr. mortuus fuit r.
petrus.*

nec alienis : decebatq; ut tam multi de eius unius nece
letarētur. q̄ plures de plurimorū propinquorū mortibus
doluerūt: quia ut sapiens ait. qui seminat ūquitatē metet
mala. & uirga ire suę cōsumabitur. & Augustinus de ui
ta crīstiana. q̄ sanguinē innoxū effuderūt: ita dei iudiciū
sensere. ut ipsi postmodū sanguinē fundere cogerētur suū
qui fundebāt libēter alienū. Impleta est igitur in eo illa
domini sententia. quia qui gladio percussit gladio peribit
Super quo uerbo Ciprianus : excusatio nulla est si secū
dum tuā sententiam iudicaris. & q̄ feceris ipse paciaris:
Hinc noster Seneca mala exempla in caput semper per
petrantū redierūt : quia iustū est ut quod quis alieno ex
cogitauit supplicio. sepe excipiat suo : & Ouidius nec est
lex equior q̄ necis artifices. arte perire sua. A fratre igi
tur occiditur qui fratres occidit. uelut in Tebano bello
contigit in quo frater fratrem per insidias interfecit: quare
regnū Macedonie & Persarū ob nimiam occidētis crude
litate. illi simul cū uita ablatū est Nec aliter egerūt Gaius
& Domicianus. Comodius & Heliogabalus īperatores
Romani qui propter cruentā seuitiā. ferro ipsi perierunt
Sic & Silla dictator. qui incrudelitate felix appellari uo
luit: sed illico amissa imperādi potestate. celeri insuetorū
morbo decessit: Sed unā hic Petrus Rex solus tā seui
fratricidii penā luisset: Sed nō parū timendū est ne uelut
in altero Caym fratrem Abel occidēte ī septuplū puniatur
id est usq; ad septimā generationē successorū punicio ex
tēdatur. eo sic disponēte. q̄ peccata predecessorū punit in
futuras generatiōes: ait enī in Leuitico addā punitiones
uestras in septuplū propter peccata uestra: Ferūt aliqui
ad Petrū ipsum sic uulneribus confossū & in extremis
laborantē accessisse quendā bufonē. aut histrionē eidem
Petro familiarissimū. qui nō tam miserās. q̄ uindicās. nec
tam mēstus q̄ letus. ait ad illū o Petre uelim memor sis

uerborum quę tibi sepe ioco dicebam. quoniam necesse
est ut a lupis occidatur. qui lupos occidit. Nec hac dert/
sione cōtentus . Iterum ait crede Petre : qui sic uixit ut tu
non potuit aliter mori q̄ ut tu : & qui sanguine tuo non
peperasti. a sanguine tuo occubuiſtu: Seuior Domitiano
crudelior Nerone: Irrecōcliabilis amicis : Incredulus
familiaribus : cunctis iniquus tibi iniquior . sicut ergo
fecisti sic pateris. dignū enim est : ut qui omnes occidit.
omnes eius morte letentur. & qui in omnem sexum de/
seuit : Vterq̄ sexus de eius cęde cōgaudeat: cui Petrus
quasi ex animis : si aliis inquit fui seuius: tibi tamē beni/
gnus. qui īcestu simul & homicidio te liberaui : sed uerū
ais . me iuste mori. qui te iniuste uiuere feci. patior. itē quia
in eo te amaui : in quo nequissimus es. Vestui sepe pre/
ciosis indumentis nequiciam tuam: mortor deniq̄ quia
non nature donauī. sed tuę arti nequissime. Nam fateor si
homo tārum esses : & histrio adulatorius non fuisses : nō
tibi donassem . Morior rursus quia honorauī inte uiciū
non naturam . Vtinam hic Princeps tam recta in uita
egisset : q̄ uera in morte referebat : sed mortis doloribus
pressus sapienter loquitur. qui in uite gaudiis delectatus
īprudenter operatus est. O infelix Princeps ille perpēde/
bat satis. quod tollerabat: intelligebat: quod amiserat : sed
sera fuit eius cognitio: Vtinā memor dū uiueret fuisset qa
misericordia & ueritas custodiūt regē. & ut noster seneca
ait ī quācūq̄ domū īgressa fuerit clemētia : eā tranquillā
felicēq̄ prestabit Sed ī regia domo quo rarior eo securior
atq̄ nobilior: sed ut paucis agamus illud poeticū semper
uerū fuit qa instabile est regnū quo nō clementia regnat.
Sic igitur ea Petri acerrima morte finitū est illud acerrimū
bellum & Henricus in Regem a cunctis populis gra/
tanter & cum omnium regnicolarum applausu assumi/
tur . A nōnullis asseritur Petrum perpendisse quendam

sibi familiarissimum insidias parare: quare multis audi-
entibus dixisse fertur: nihil est cur mori non debeam:
Si a me ipso caueri me oportet: ut alter Dion tyrannus
qui cum a dionisio sibi fidissimo insidias parari intel-
lexisset ait mori longe prestatius fore: quam uiuere: Vbi non
hostes solum: sed etiam amicos: atque coniunctos cauere
oportet: Tempore huius Petri Regis Castelle ciuitas
nostra de Algeçira ab Arabibus penitus destructa &
desolata est. Huius Petri primi temporibus presuit Ro-
me papa Urbanus .v. Lombardus. Imperabat autem
primo Henricus comes de Lugenburg strenuus &
fortis: qui electus fuit statim Alberto occiso: qui Hen-
ricus parum in imperio uixit. Nam rediens ab urbe ubi
de speciali commissione Clementis .v. a tribus Cardinali-
bus coronam receperat in Tuscia apud Bonum conuentum
Obiit anno domini .M.cccxiii. eo igitur mortuo electo-
res indiscordia duos eligunt. Nam aliqui eligunt Fre-
dericum ducem Austrie filium Alberti Regis predicti
Alii uero Ludouicum ducem Bauarie inter quos gra-
uissima fuit contentio. tandem in quodam bello Frede-
ricus captus est: & Ludouicus ius imperii usurpauit.
dum hæc agerentur Papa Iohannes .xxii. processum for-
mat contra Ludouicum quia confirmationem petere con-
tempnit: declarans electionem nullam: ipse tamen Lu-
douicus quorundam potentum Italie fauore urbem in-
greditur & a prefecto urbis susceptus est. Tandem pessimo
ductus consilio Iohanne Papa uiuente de facto elegi fecit
quendam fratrem Petrum de Corbarto in Papam post obitum
uero Io. xxii. & Benedicti .xii. Clemens .vi. eligitur. qui
eundem Ludouicum iterum reprobauit & damnauit
precepitque electoribus ut eligant: qui Carolum primo-
genitum Regis Bohemie concorditer elegerunt & Ro-
me coronatus est. *¶. numera. & cur tunc usque ad tale signum
quod fuit transportatio. ¶.*

P Quare idem Cicero subdit . qui sapientia & consilio rem publicā dirigunt . plus agūt q̄ qui corpora iaculis hostiū exponunt : Similes enim sunt gubernantibus nauē . qui longe plus agunt in pupi sedendo quiescendo : sed dirigendo : . q̄ laborando remigādo aut bellando : Deniq̄ Henricus curiosus plurimum fuit scire cunctorum principum etiam paganorum gesta . ad quos diuersos oratores mittebat : Nam ad Taborlanū Soldanum . Moratum & cunctos utriusq̄ Asię . Sed & Indiarū principes oratores & dona . misit : & a quibusdam eorum recepit : in quibus rebus nō paruas fecit inpensas : & quod nō parum admirationi fuit . paruo tempore amplissimū aggregauit thesaurum . non sibi sed bello contra Arabes diffundendum : quamq̄ ad fisci sui comoda . non ad modū esset affectus : dicens illud Coustātini Imperatoris . lōge melius publicas oppes a priuatis possideri : q̄ intra unū claustrum reseruari : Addens ditissimi regni regē . inopē esse non posse : Cum enim miles quidam ab Henrico iocandi gratia quereret : qua nam causa diues euasisset . respondit nulla re errarium cuius uis principis cumulatus augeri . q̄ si iustitie sit cupidus : non pecunię : Cuius rei Salomon testis erit : de quo scriptura ait quia pro eo q̄ in sapientia & iustitia populos gubernabat . precessit omnes qui ante eum fuerunt reges diuiciis & potentia : usq̄ adeo ut tanta in domo eius argenti habundātia fuerit : quanta & lapidum : nec aurum in precio erat : Deniq̄ Henricus tanta caritate subditorū facta gerebat ut & omnia & omnes quasi sua essent curaret . sub eo omnes prouintię & ciuitates floruerūt . bonos iudices & rectores non mutauit . dicebat enī duplicem irrogare iniuriā Si bonis uiuentibus gubernatoribus . alios sustituisset primam ciuitati quam optimo & noto priuabat rectore alteram iudici . qui nō nisi ob eius probitatem remoueri

uideretur: nihilominus sicut prouinciis bonos presides
& rectores preponebat: eadem animi uirtute & seueri-
tate in eos acerrime animaduertebat. quos in gerendis
magistratibus & officiis nedum delinquentes. sed ditatos
conspexit: dicebat enim eos iudices non indigere alio sin-
dicatu: aut alia pessimi regiminis probatione. nisi quod pau-
peres magistratum accepissent. sed locupletes inde eua-
sisset: Imitatus est Henricus Antoninum pium Impera-
torem ut Capitolinus ait. qui quendam pretorem desig-
nans. paruo tempore in officio ditatum. ad Senatum
ait. audistis pretoris nostri filios inductos purpura qui
antequam pretor fieret. mendicum & pauperem nouimus.
sed subito diuitem factum. & subdit. Vnde queso nisi
de uisceribus reipublice & pauperum sanguine: quare
similes in officiis locupletatos. non iudices aut rectores
sed spilatores dixerim. qui creditas sibi ciuitates arbitran-
tur ut luxurientur. & diuites fiant. ut alios pauperes
efficiant: Non sic de Valentio Valerius Maximus narrat
qui post tres consulatus Romano populo acceptissimos
tam pauper mortuus est ut patrimoniū eius ad explendas
exequias non sufficeret: sic & de Marcho ueneo. qui post
plurima officia immaculate gesta: ob paupertatem. sepul-
tura caruit nisi ex colecta publica. funus honorabile ha-
buisset. sic rursus & Scipio. post res felicissime gestas in
Hispania. in summa paupertate decessit: Nec tanta pe-
cunia ab eo relicta est. que maritandis filiabus suffecisset:
Quales autem debeant esse iudices rectores & presides. qui
ad regendas prouincias & urbes a quouis principe uel rep.
deputantur & de illorum laude. Si bene presunt aut uituperio
si iniqui. lacius egimus in eo libro quem nuper edidimus
dictū speculū uite humane ad S. D. Paulū Papā. ii.
dedicatū: Ceterum de huius gloriosi Regis prole breui
aliquid diserendum est. de Iohāne igitur eius filio post eum

de quo infra cap. 40

regnante statim latior erit sermo : De filiabus tamen hoc loco aliquid dicere libet: Maria itaq; prima Henrico fuit filia quam sortitus est uxorem inclitus atq; perexcellens Alfonso Rex Aragonum eiusdem marie frater cōsanguineus filius Fernandi . huius Henrici fratris . Hec domina Maria non tam patris effigiem q̄ uirtutum paternarum congeriem imitata est . & quoniam ut uolunt sapientes magistratus & potentia uirū ostendunt: qualis hęc domina fuit: illius regimen & administratio patefecit . Cū enī Alfonso uir eius assiduis guerris extra Hispanias occuparetur : presertim in Italia circa acquisitionē regni Sicilię : Dicta Maria constituta est gubernatrix . regni Arrogonie . In qua administratione tanta iustitia & moderatione usa est . ut prouintiam sibi decretam in summa pace & iustitia teneret . Certis enī in ebdomada assignatis diebus . Viduas solum : orphanos : pupillos : & oppressos audiebat quibus iustitiam simul & alimoniā ministrabat . Tanta deniq; castitate pudicia & honestate flagrauit . ut totius munditię speculū uocaretur : faustus & ornatus . sed & coniunctus nobilium simul & domicellarum suarum strictissima censura per eam castigatus est . & licet Alfonso . xxv . fere annis ab ea diuertisset . Illa tamen paciens & obsequens fuit : Hec deniq; preclara regina . pacem inter Iohannem fratrem suum & Iohānē tunc nauarre regem & fratres eius sepe composuit : Exigeret rursus ordo pollicitus . ut de altera filia huius Henrici Catherina uidelicet sermo fieret . Verū sub Iohanne secūdo eius fratre . statim de ea aliquid tangemus : Sed iā libet reddere ad eundē Henricū : Cū igitur ut diximus bellū contra Sarracenos animo suo plurimum fixū esset & iter uersus granatā ageret inualescētibus infirmitatibus q̄bus licet iuuenis assiduo affligebatur relicto filio Iohāne herede & regnorum successore , cui simul & sororibus ut

*Regina Aragonia
Maria*

Aulica Reformatio

diximus tutores locupletissimos dederat. susceptis denique sacramentis ecclesie . apud Toletum obiit : ipse quidem feliciter : infelicissime tamen eo Hispani populi caruerunt : Raptus enim est ne subditorum malicia mutaret intellectum eius : aut emulorum fictio deciperet animum eius : Cuius mors non minus damnosa Hispanis fuit quam thebanis regis Epaminunde obitus : Ex quo tanta glorie & honoris regno perditio sequuta est ut non iam perdidisse Regem sed ipsi perisse cum eo uiderentur : Erat autem Henricus xxvii . annorum cum deo beatum spiritum reddidit : die uidelicet sanctissime natiuitatis redemptoris nostri : & in breui uite spatio . tempora uirtutum multa compleuit : & ut cum Hieronimo loquar de alio principe agente . Utinam gloriosi huius iuuenis Regis preconiia : ceterorum principum rugosa senectus imitaretur : Hic princeps parui corporis . sed magni animi fuit : grandia cogitabat . Si prematura mors eum non rapuisset : adeo ut illud sibi conuenire uideatur quod quedam ex militibus Alexandro dixisse ferunt : si dii inquit corpus tuum exiguum auaritati & desiderio animi tui fecissent par : orbis totus te capere non posset : Hic gloriosus Henricus non tam filio quam patri . prouidens ydoneos & omni exceptione maiores tutores reliquit . uidelicet dominam Katherinam Reginam consortem suam & Fernandum infantem . ut statim lacus dicemus Eidem uero Iohanni filio suo nutricum & persone sue directorem deputauit nobilem & fidelem Baronem Iohannem aluari de Osorto . Cum igitur ob pupillarem . Iohannem . etatem non parum . disturbii timeretur : Fertur Henrico in extremis laboranti quosdam fidissimos Barones . cum lacrimis commemorasse . non mediocre imminere periculum circa regni successionem . pro eo quod Henricus ipse . Iohannem filium in cunabulis uagientem relinqueret ; Fernandus uero infans Henrici frater maior natus erat eodem Iohanne :

Tutores Regis.

Sed & ab omnibus regni statibus admodum amabatur non ergo abre formidandum erat ne ad regnum aspiraret ueluti quem nimia proles : Item regnicolarum fauor, sed & ipsa regnandi auuiditas que non imbecilia, sed fortissima pectora temptat, ad eam rem facile impellere poterant, addebant rursus illud Aristofanis preclarum uerbum dicentis aut potius fingentis Periclem principem Atheniensem ab inferis remissum & publice uaticinantem atque clamantem non oportere in urbe nutriri leonem, qui cum se filium leonis conspiciat sibi coronam a natura largitam : Ad quos Henricus moribundus, Sed animo fortis, finite inquit timere, scio enim neminem esse Regis filium, qui non se regem decies in nocte somniet: nec desunt qui id ipsum adaugeant dicentes, aut potius blandientes, quia si filius, ergo heres nihilque ut auit Regis filio ut Rex fiat deesse, nisi regnandi animum, Ea tamen aliena sunt a Fernandi integritate: Nosco enim illius ignoscentissimam naturam: Cuius fidem ac ingentem probitatem expertam habeo: Sum quidem certo certior Fernandum fratrem degenerare minime posse a parentum nobilitate, sicut nec a se ipso, quod uero dicitis eum a populo dilectum, id ipsum liquido demonstrat, quate sit fidei & probitatis, nihil enim magis ad amicum trahit quam explorata fidelitas, quia scriptum est fideles in dilectione acquiescent ei: difficile enim foret Fernandum ab omnibus diligi, nisi quedam naturalis sibi bonitas & innata fides adesset: Illa enim est cunctorum renuum eius: quare non est in Fernando timenda improbitas sed admiranda atque imitanda fidelitas qua constanti fiducia Henricus omnem formidulosam cunctationem a suorum meritis euulsit: Huius Henrici iii. tempore sedit in Cathedra Petri scismate durante prefatus Clemens septimus & Benedictus, xiii. natione Hispanus Apud Romam uero presuerunt predicti Bonifacius, ix.

& Innocentius sextus . In Imperio uero sederunt Caro-
lus antedictus . & eo uiuente Vladislaus preuati Regis
Bohemie filius . electus fuit . quem electores ut dilapi-
datorem deposuerunt . eligentes . Robertum ducem Ba-
uarie Comitem palatinum . hic Vladislaus Imperio pri-
uatus : peruersam heresim usitarum in regno Bohemie
fouit . atq; defendit . prefatus uero Robertus sic ut pre-
missimus electus per Bonifacium . ix . confirmatus & co-
ronatus est ; Fuit autem iustus & bonus qui Italiam est
ingressus . contra Iohannem Galeatum ducē Mediola-
ni : a cuius gentibus fugatus est & inglorius in Alema-
niam rediit .

Capitulum . xxv . de Iohanne . ii . Henrrici filio
Rege castelle & Legionis . xliiii . post cladē His-
panie & de Katherina matre & Fernādo patruo
tutoribus eius . & de preclaris uictoriis Fernādi
tempore infantie . Io . & qualiter recuperauit an-
tiqueram & de singulari fide & ingentibus uirtu-
tibus Fernādi .

IOHANNES . ii . filius Hērrici predicti . Incepit
regnare āno domini . M.CCCCvii . hic ab Atha-
nario primo Rege Gothorum . lxxxii . Rex fuit Ape-
lagio uero primo Rege post cladem Hispanie . xliiii . hic
princeps ex omni parte nobilissimus fuit nec solum ex
clarissimo Gothorum genere originem traxit . Sed ex il-
lustri prosapia Imperatorum Romanorum & Grecorum
ac nobilissima & sacra domo Francie . Inter cetera quidē
matrimonia que inter has inclitas domus sepe celebra-
ta fuere illud unum non parum utramq; familiā lustrauit .
Fernandus enim dictus dela cerda Alfonsi . x . Regis
Castelle primogenitus uxorem duxit filiā sācti Ludouici

1407

Domus Cerde

Regis Francorum quem Bonifacius . viii . Canonizauit
ex qua genuit Alonsum dela cerda qui auus fuit Regie
Iohanne consortis Henrrici secundi que proauia fuit huius
Iohannis secundi quo fit ut Iohannes ipse per rectā stirpē
descendens . vii . gradu distet a sancto Ludouico. Rursus
hic Iohannes trahit originem a Regibus Anglię ut enim
supra actum est . Iohannes ipse nepos est Iohannis ducis
Alencastris filii Eduardi ultimi huius nois Regis An-
glorum . A ceteris uero Hispaniarum Regibus nedum
descendit sed ipsi ab eius stirpe descendunt . ex dignitate
itaq; & excellentia progenitorum & eorum antiquitate ut
ait Aristotiles in Rethoricorum libro Cognoscatur sum-
ma nobilitas cuiusuis principantis . Accepit autem regni
sceptrum cum esset in cunabulis non dum .xx. menses ex-
pleuerat : & die natalis domini qua pater obiit in Regē
eleuatus est . Regnauit autem annis . xlvii . ex dispositi-
one paterna duos idoneos quidem ac solertissimos tutores
sortitus est . Katherinam uidelicet matrem . & infantem
Fernandum patrum suum quo postea in Regem Ara-
gonię assumpto tutela ad Katherinam matrem insolidū
rediit : In qua tutela Olimpiadem Pyrrhi Regis Epiro-
tarum filiam imitata est que post mortem mariti Alexā-
dri filios . Pyrrhum & Ptolomeū literarum studiis instrui
fecit quibus & regnum conseruauit Sic & cenobia odo-
nati uxor defuncto marito . regnum Syrię gubernauit .
dum filii laudatis studiis & moribus uacarent : Nec mo-
do regnum seruauit sed auxit : Nec solum Regina ipsa
Katherina prudētissima sedula in filio alendo atq; erudi-
endo erat . Sed in regni gubernatione uigilātissima : cūc-
ta enim nobilium Baronum regni ac prelatorum cōsilio
agebat . sed presertim duorum fidelium clarissimoy ui-
rorum . nedum fide . sed etate prudentia & experientia
probatissimorum . quos Henrricus Rex eorū ingentibus

*Aetas major in Re-
gibus.*

uirtutibus dilexit. uidelicet. Io. de Velasco & didacū lu-
pi de Astuniga quorū hodie nobilissima proles parentū
nobilitatem imitatur : quinimo qua fide . qua integritate
qua obseruantia patres & aui eorum eadem & nepotes .
republicam tutati sunt : Nec aliter egerunt ceteri potē-
tes & regni magnates . Tandem Katherina ut deo pla-
cuit paulo post uita functa est : Iohānes igitur . xiiii . eta-
tis suę anno constitutus . sine tutoribus agens de assēsu
prelatorum & omnium statuum regni gubernacula sus-
cepit : Duxit autem uxorem illustrissimam Mariam cō-
sanguineam suam filiam Fernandi patruī predicti : Ex
qua genuit duas filias in infancia defunctas | genuit rur-
sus excellentissimum Henricum . iiii . Nunc feliciter re-
gnantem : Post obitum uero Marię duxit secūdā uxore
Helisabeth filiam Iohannis infantis filii Iohannis Regis
Portugalię : Ex qua genuit inclitos | Alfonsum & Helisa-
beth : nunc superstites quos altissimus conseruare digne-
tur . Huius Iohannis tempore dum iocūda infantia gau-
deret . Fernandus patruus eius atq; fidelissimus tutor &
solertissimus militie dux ; guerram contra Sarracenos a
patre & fratre premortuis inceptam feliciter continuauit
& in propria persona proficiscens multis Hispanię nobi-
libus sociatus . regnum granate potenter ingreditur ubi
fructuose admodum & cum summa eius laude pugnatū
est : multasq; Sarracenis clades intulit : Cui & si a Mau-
ris magna auri pondera oblata fuissent . Ille respuit. dicēs
quia sanguinem illorum non aurum sciebat : & ut alter
Scipio Emilianus . non quantū auri pondus afferre po-
tuisset cogitauit : Sed quantum glorię & amplitudinis .
si tantum aurum contempsisset : turpe enim dicebat si qd
eorūq; fidei & uirtuti debetur pecunia ematur. quo euenit
ut crudeliorem contra eos postea guerram gereret. Tādē
urbem dictam Antequera de nobilioribus regni granate

*De infante Dhornā
or d' fidi p'act. 2. or
a granada*

per annum fere obsedit: Cūq; ex Affrica innumera Arabum multitudo transfretasset. ut urbem ab obsidione liberaret. persuadentibus militibus ne uitę sue atq; illoꝝ ea die finem inponeret respondit se ideo uenisse non ut saluti suę. sed ut Cristiane religioni longiores terminos faceret: nec modo illi cura erat de uita. dū ciuitas esset uicta. Addens quia nec urbis obfese altissima menia. nec terribilis classis copię eum terrebāt. quippe qui uel. urbem ingredi uel prope urbem sepelliri spiritu firmo delegerat honestam mortem extimans turpi miticuloseq; uitę preferendam. Illico igitur urbem expugnat a qua cū Sarraceni non paruo numero egredientes castra ipeterēt Fernandi tamen uirtute & industria captuantur. suadebant igitur multi eos omnes occidendos ut inclusorum uires frangerentur. Fernandus uero ut alter Lucius papius quem Plinius cōmemorat. omnes dimittendos fore aseruit ut ipsi beneficio ceteri. humanitate & exemplo obligarentur. tandem armorum ui. eandem adeptus est urbem multis Arabum milibus in expugnatione cęsis. ipsamq; urbem Iohannis nepotis sui regno adiecit: Cui uniuersam uictoriam fidelissime attribuit: uelut alter Iobab princeps militie Dauid. qui ut ait scriptura sacra cū instaret capcio ciuitatis Raba. quam diu Iobab ipse obsederat: misit ad Dauid ut ueniret capere urbem & Regi non sibi honor uictorię deferretur: Eadem deniq; die Sarratenorum copias qui de Affrica ad succursum urbis uenerant: gloriose deuicit. redijtq; felix ad Iohannem Regem: qui nō paulo post tante fidei & probitati premiū contulit. presertim in assecutione Regni Aragonię. ut statim tangemus: Iohannes igitur Rex sicut ętate sic uirtutibus crescebat: deū timuit. ecclesiā & uiros ecclesiasticos & religiosos & doctos plurimum amauit & decorauit: diuina officia frequentabat. ut statī dicemus. hic Iohānes

natura mitis & clemens erat: Verumtamen seditioibus & magnatum ambitionibus prouidens. Fredericū ducē benauenti in uinculis trudit Alfonsum etiam eiusdem Frederici fratrem exulem fecit a regno: postea uero in ualescentibus seditioibus nonnullos Comites & Barones tumultuantes trussit in carceribus: quos postea benigne liberauit. Verum quia huius Iohannis tempore uacatio regni Aragonum occurrit, dignum duxi cōtentiones super regno ipso occurrentes breui inserere.

Capitulum .xxvi. de uacatione regni Aragonie tempore dicti Iohānis Regis Castelle & de competitoribus in dicto regno. & qualiter Fernāus idē regnū obtinuit captiuato Comite Vrgelensi.

IOHANNES igitur predicto regnāte sub tutoribus prefatis agente uacauit regnū Aragonie per Regis Martini obitum sine filiis decedentis. Super regno igitur magna admodum contentio & grauiissima altercatio orta est. Fueruntq; plures cōpetitores, uidelicet hic Iohannes secūdus de quo agimus & eius nomine Katharina. eius mater & tutrix: Item Fernandus infans patruus Iohannis. dux etiam Andegabie. Comes deniq; Vrgelii hii omnes ad regnum predictum Aragonie aspirabant. & unusquisq; successionis iure sibi regnum deberi asserebat. omnes tamen ut aiunt ex materna femineaq; stirpe ius pretendebant: Alius successiones antiquas alius propinquiores adducebat. que omnia in presentiarum adducere historię seriem de qua intendimus rationem excederet: Ea tamen contentio que inter infantē Fernandum & Iohannem Regem Castelle eius nepotem magis domestica uidebatur cum omni honestate sūmaq; uirtute & prudentia acta est. & modestissime gesta. adeo

in tanto de hernādo
tutor q̄era del p̄ido
d. i. i. fue el to por p̄ti
ago a falta de crede
del p̄ido p̄na fue ya
dad creese q̄antelo fu
orel de vech o ipoder

ut nulla exterior disputatio aut cōtenciosa altercacio senti-
ta est: & ut paucis agamus .facile fuit uincere uolentes .
Tanta enim erat uirtus tanta Fernandi probitas & fidel
& tam ingens ad illū erat caritas Reginę matris Iohā-
nis exuberansq; cunctorum nobilium regni Castelle ad
eum amor . q̄ nedum Fernandus nullum in adipiscēdo
regnum impedimentum sensit : Sed opimatissima atq;
grauissima p̄sidia adeptus est : quibus pacifice regnū
adeptus est : Scriptum est enim Mansueto & fideli da
honorem iuxta meritum suum . Fatemur non parum re-
bus Fernandi adiumento fuisse: Iohannem nepotem eius
infantia gaudere . Si enim perfecte fuisset etatis . forte res
ipsa alios habuisset successus: Conclufum est ergo per re-
ginam & magnates regni Castelle inclitum Fernandum
futurum debere & oportere esse Regē Aragonum . quip-
pe potentia thesaurus uires omnia deniq; p̄sidia fuere
sibi pollicita & publice proclamata . ut illud Athaxerxis
Regis Persarum quod apud Hester legimus de Fernā-
do dictum uideatur . cognoscant inquit omnes qui fide-
liter Regi obediunt . dignam pro fide recipere mercedis
coronam . fretus igitur idem Fernandus his potenciis
facile fuit regnum Aragonie nancisci . quia ut aiunt ce-
dunt regna uictoricibus armis adde quia Fernandi in-
gētia merita longe plusq; arma pugnabāt . Teste enī Seneca
Certius uirtutibus q̄ uiribus uictoria comparatur . Re-
sistebant tamen Valentini plurimum & Aragonenses .
simul & Cathalani : quorum plurimi Comiti de Vrgel
fauebāt . ueluti intra regnum nato & dilecto . Tandē post
multa prelia hīc inde cōmissa . quod necessario armis fu-
turum erat . Summa cum uirtute per uiam compromissi
& iuris sopitum est . Fuere igitur iudices . olim Papa
Benedictus . sic in sua obedientia nominatus . ac frater
Vincencius Ferrarii postea per Calixtum .ii . canonicatus

*Judices pro eliz-
gendo Rege.*

sanctus & nonnulli alii : hii uero summa cum sapientia
& prudentia. cuncta librantes statum rerum ac pericula
prompta . Iura deniq; Fernãdi Castelle infantis predicti
considerantes . eiusq; potentiam progeniẽ uirtutes deniq;
innumeras . & humanitatem intuentes . eidem Fernãdo
pro quodam necessario expediẽti regnum adiudicaruut.
qui regni sceptrum nactus . Comitem Vrgellẽsem predic-
tum intra regnum existentem & magnas habentem se-
quelas ui cepit atq; icarcerauit : Hic Comes Vrgelli auus
fuit ex filia Petri de Portugalia . & fratris eius Iacobi Car-
dinalis sancti Eustachi . proxime defuncti : hunc Comitẽ
Vrgellensem Fernandus sub compedibus ligatum misit
in Castellam ad fortalitium de Huruenna prope Palẽtiã
Sic itaq; pacifice & feliciter deinceps regnum Aragonie
cum adiacentibus partibus obtinuit : & ad dictum reg-
num se transtulit : uxorem filiumq; Alonsum primoge-
nitum & filias dumtaxat secum ducens . ceteros uero fili-
os uidelicet Iohannem . nunc modernum Aragonie Re-
gem . & Henricum magistrum sancti Iacobi . ac Perrũ
intra regnũ Castelle nepoti suo Regi Castelle recomissos
dimittens suumq; & uxoris patrimonium eis diuisit .

Capitulum . xxvii . de singulari religione Iohãnis
Regis Castelle & Fernãdi Regis Aragonũ circa
extirpatõnẽ scismatis in dei ecclesia & de cõgre-
gatione concilii Constanciensis .

EGNANTE eodem Iohãne secundo in Castella
& Legione inualuit plurimum scisma illud pestife-
rum & inueteratum de quo hactenus diximus . erãt enim
in ecclesia tres Romani pontifices intitulati . Benedictus
uidelicet Aragonensis de domo lunẽ . & Iohannes necnõ
Gregorius sic in suis obedienciis nuncupati : ad cuius

scismatis extirpationem : prefati Iohannes Castelle : Fer-
nandus Aragonie Reges . summa uigilantia & solertia
studuerunt : & licet predictum Benedictum . olim Petru
de luna uocatum . intra Hispaniam natum & ibi manē-
tem carissimū haberent : & rursus Benedictus ipse : Gallie
& omnium Hispaniarum præter Portugalam obediētia
potiretur . Vnionem tamen ipsam cunctis possibilibus
remediis profecuti sunt : quinymo unionem & pacem ec-
clesie affectibus suis preferentes cum predicto diuo Si-
gismundo cęsare tractatus inire & actum est ut predictus
Sigismundus Hispaniam bis peteret . qui sese mutuo in-
telligentes : assistente denicq̃ Cristianissimo Rege Frācie /
nonnulla apud Narbonam concordata capitula cōclufere
Ex quibus cōgregatio concilii Constanciensis secuta est :
pro quo adunando Sigismundus Alamaniam rediit :
predicti uero Reges . Iohannes & Fernandus iuxta eadē
capitula . Benedictum summopere rogant / monēt / atq̃
contestantur unitati ecclesie consuleret . & ad resignandū
titulo Papatus animum daret . uel se Constantiā perso-
naliter conferret . pollicebantur enim sibi omnimodam
securitatem : quinimo Alfonso filium eiusdem Regis
Fernandi primogenitum cum eo mittere promittebant :
Sed Benedictus ipse . piis eorumdem Regum precibus
durior effectus : utramq̃ uiam renuit . Sed resignandi
presertim quam impatientissime audiebat . huius duricię
etiam flectere omnes Hispanie prelati . & clerus plurimū
studuerunt : Idq̃ per suos repetitos oratores postularūt
sed neq̃ profuerunt : quinymo q̃q̃ subtractionem obedi-
entię eidē cominati essent : nullo pacto animus eius flecti
potuit : considerantes igitur prefati gloriosi principes .
quia teste Augustino : Melius est ut pereat unus . q̃ ut
pereat unitas : & iuxta Ambrosiū In corpore Cristi nullā
habet societate . qui uniuersum corpus diuidere conatur

Quippe nec ad eternam potest peruenire requiem . qui se ab ecclesia seperat per contentionem . deliberarunt ab uno a cefalo disungi ut uniuerso iungerentur : Cōcordarunt igitur idem deuotissimi Hispanie principes eūdem Benedictum potius deserere q̄ unitatem ecclesie impedire que in promptu erat ne per eorum adherentiam quouil modo unitas differretur : Quare decreuerunt ambo Reges publice eidem Benedicto obedientias subtrahere : q̄ hec persciciens per mare furtim ex perpiniano peniscolā peccit : in regno Valentie oppidum intra mare situm : quod ordinis est sancti Iohannis quod per quendā suū nepotem tenebatur . ibiq̄ paucis eum sequentibus . ne dum uitam sed fidem simul & famam amisit . Interim uero congregatur Constancie synodus ycomenica super eodem extirpādo scismate ad quod solemnes oratores predicti Reges transmisere post quorum accessum & adhesionem concilium plenum robur & firmitatem obtinuit & factis rite & recte processibus eundem Benedictū sepius monitum & citatum damnauit . aliis antipapis libere cedentibus : quo facto patres in eodem synodo cōgregati post plurimas saluberrimasq̄ constitutiones . reformatiōnem ecclesie uniuersalis in capite & membris cōcernētes . mature atq̄ digeste editas : ad electionem Romani Pontificis procedentes . dominum Martinum Papam quintum Romanum de domo Columne . unanimiter elegerūt . Sic igitur unitas ecclesie dei feliciter reddita est .

Capitulum . xxviii . de inclita Maria uxore prima Iohannis Regis Castelle & de grauibus dissidiis inter eum & Iohannem Regem Nauarre & infantem Henricum & de causis eorum & de Aluaro de luna & miro affectu Iohannis ad eū .

IOHANNES igitur Rex Castelle & Fernandus
eius patruus ultra naturalem & propinquissimum
sanguinis uinculum . quo erant copulati per matrimo-
nia ut diximus longe magis prefatam necessitudinē ad-
auxerunt . Nam Iohannes ipse duxit uxorem Mariam
filiam Fernandi : Rursus Alfonso primogenitus Fer-
nandi . duxit uxorem Mariam Iohannis Regis Castelle
sororem . & sic erant omnes fratres consanguinei . Hiis
igitur cōpositis Fernādus Rex Aragonum prope Bar-
chinonam in oppido Equalada morte cōmuni obiit : re-
lictō filio Alfonso in regno Aragonie successore qui ex
Maria uxore nullum filium genuit : sed ex quadam do-
micella Valentina procreauit filium Fernandum nūc Re-
gem Sicilie . Iohannes uero Rex Castelle ex Maria ux-
ore ut diximus genuit Henricum quartū nunc regnātē .
restabat Iohanni Regi Castelle maritanda alia soror Ka-
therina speciosissima quidem . Alfonso deniq; Regi Ara-
gonum . etiam restabant duo fratres . Iohannes & Hen-
ricus & soror Iohanna . Iohannes igitur & Henricus
fratres Alfōsi Regis . Residebant in Castella apud curiā
Regis Iohannis : Contendebant igitur ad inuicem quis
Katherinam uxorem sortiretur utriusq; consanguineam
Tandem obtinuit eam Henricus infans . tamen ut pau-
lo post compertum est . pater mentem Iohannis Regis
Castelle Katherine fratris . que res in cētūū fuit multoꝝ
malorum ut infra patebit sepe tamen graues seditiones
in republica oriuntur ex causis similibus . Narrat itaq;
Aristoteles Polliticoꝝ quinto q; duobus uiris potentibus
propter quandam speciosam & locupletem mulierem in
quadam gretie ciuitate diffidentibus dum quilibet illā
obtinere conaretur . omnes ciues diuersi sunt quibusdam
uni : aliis alteri fauentibus . quo euenit ut pollicita ciuita-
tis mutaretur de aristocracia in oligarchiam . simile narrat

accidisse apud Delphos & iterū apud Mitilenos . Rur-
 sus non paruas seditiones pariunt contracta inuictis pa-
 rentibus cōnubia & longe matora dissidia oriuntur si in
 uictis patribus aut fratribus rapiuntur quēadmodū ac-
 cidit Regi Sichen filiam Iacob inuictis fratribus rapiētū:
 Nā & apud Machabeos legitur de qbusdā q cū clādesti-
 nas nuptias celebrarent . preter mentem domini . nuptie
 eorum uerse sunt in luctum . Et uox musicorū in lamen-
 tum : Iohannes infans frater Alfonsi predictus sortitus
 est uxorem dominam Blancam Reginā Nauarre relictā
 Regis Martini factusq; est Iohannes Rex Nauarre . cor-
 ruscauit enim titulo Regio ex Regina uxore sua : Ex qua
 genuit unum filium masculum Carolum principē Na-
 uarre : & duas filias . Blancam uidelicet . que data fuit
 nuptui Henrico Regi Castelle moderno & alteram que
 nupsit Comiti de Fuxo : Iohanna uero soror utriusq; Re-
 gis Aragonū & Nauarre . data est uxor Eduardo Regi
 Portugalię : Ex qua genuit Alfonsum Regem modernū
 Iohānes uero predictus Rex Castelle ex Maria sorore
 dictorū Regū Aragonū & Nauarre . postq̄ ut diximus
 genuit Henricum modernum Regem Castelle . Duas
 postea filias habuit que in cunabulis obierunt : Hic itaq;
 Iohannes secundus Rex Castelle cū esset adolescens ca-
 rissimū habuit Aluarū de luna secum connutritū ex no-
 bili genere & āntiqua familia de luna regni Aragonie quō-
 dam Pape Benedicti . alias Petri de luna nepotem : qui
 adeo fuit ei dilectus gratus & acceptus . ut longissimo
 tempore Regē & regna libere gubernaret . ut lactus statī
 dicemus . Fecitq; primo eum Comitē sancti Steffani deīde
 plura dominia & terras illi donauit : & tandem procu-
 rauit ut magister fieret sancti Iacobi . Hic regni magnates
 & nobiles non satis ut aiunt honorabat . Rursus preter
 pauces sibi aut cōiunctos aut fidos nō permittebat apud

saluare nos sintia ser
 priuadacatem amanc
 mo el los matafcode se
 e as grasayacidad nomos
 amupun no quercer mal
 ibres sercadiqtema
 nas virtudes

Regem alios familiariter cōmorari. Verū cū inter ceteros
 conspiceret nobiles uiros Petrum de acunna nunc Co/
 mitem de Buendia ac Gomecium Carillo fratres domini
 Alfonsi Carillo Archiepiscopi Tolletani a Rege non par/
 rum diligit. eos a regio cōspectu simul & fauore honeste
 abegit. alios inferioris sed probe fortunę uiros Regis
 obsequiis substituens. Et ut paucis agamus idē Alua/
 rus prudens sagax & astutus plurimū fuit. quia ut Red/
 emptor ait Filii huius seculi prudentiores sunt filiis lu/
 cis: fuit deniq; simulans ea uelle que noller. His uero
 quos oderat asabilis & q̄si beniuolus apparens: balbu/
 ciens sed facetus eloquio erat: repentinis respōsionibus
 aut consiliis melior q̄ meditati. ut alter Tiberius. Verū
 fuit in bellis strenuus insuper & animosus: Nec defuerūt
 qui dicerent eum magis felicem q̄ strenuum aut fortem
 Deniq; plurimas uirtutes participabat. si eas cū magis
 expediebat nō deseruisset aut illis recte uti uoluisset. Faut
 ei fortuna longo tempore. & tamdiu cuncta ei prospere
 obuenerunt. quādiu regio honori & bono publico ani/
 mū dedit: quo tēpore plurima tam bello q̄ pace preclara
 quidem eius cōsilio. & animi magnitudine acta sunt:
 Demum uero cum status sui incrementa ut aiunt supra
 modum quereret: & ut paucis agam cuncta suo arbitrio
 uellet. uirtutes pristinas sua dominandi cupidine obū/
 brauit: Nam iuxta. Iero. philosophorum sententia est.
 moderatas esse uirtutes excessus uero ultra modū atq; mē/
 suram inter uicia computari Et teste Bernardo Cuiuscq;
 uiri illa summa prudentia est. non supra se extolli. nō eua/
 dere in longius. non extendi in lacius. tenere medium. si
 non uult perdere finem: Huius Aluari causa multa tu/
 multuosa & misera in dictis regnis acciderūt. Iohānes enī
 Rex Nauarre. & fratres illū a Rege Castelle expellere
 conātur. illeq; id ipsum cōtra eos temptabat: Accedit quia

*perfertā priuad p. e. s. a. v.
 hos especial al p. e. i. d. n. a.
 id aragon iel in fante
 mano primos i. e. u. n. a.
 al p. e. i. d. n. a. & ca. fill.*

animus Iohannis Regis Iesus erat : pro eo quod infans
Henricus cū tumultu & eo inscio Katherinā sororē suā
in uxorem ut predictū est acceperat. quare creuit dissidiū
ueluti scriptura sacra testāte occasione Dine filie Iacob : quā
contra mentem patris Sichen rapuit. facta est magna dis-
cordia in terra . Alfonsus uero Rex Aragonū & Iohānes
Rex Nauarre. ac Hērricus fratres predicti. etiā implaca-
biliter stomachati erāt q̄ Aluarus eorū emulus . ita acceptus
esset Regi Castelle. & eorū incomoda procuraret. conabā-
turq̄ expulsionē Aluari a Regis Iohānis curia & presētia.

Capitulum. xxix. de intestinis dissidiis inter Iohā-
nem Regem Castelle & Alfonsum & Iohānem
Reges Aragonū & Nauarre & fratres suos . &
quomodo infās Henricus fuit bis captiuatus &
de cōcordia inter eos facta per mediū Legati Aposto-
tolici & inclitarū Regnāy Castelle & Aragonie.

ERV M quia sanguis naturaliter sicut cū turba-
tur leuiter . trāsit facile in contrariā speciē cruoris
ita inter sanguine iunctos cum parū leditur . ipsa teneri-
tudo amoris : facile trāsit in graue odiū rancoris : Vt enim
quidā sapiens ait sicut nullus amor equior fraterno : Sic
nullū ubi cepit iniquius odiū . nulla acrior inuidia :
nullū deniq̄ periculosius bellū : Nā teste Valerio . M .
Propter priuatas dissensiones cuiuslibet reip. status ruine
exponitur : Frustra enim bellū foris queritur cū domi &
intra menia geritur . Quare idē Valerius subdit . quia
ubi pertinax inter coniunctos intercidit odiū . plus alter
alteri . q̄ uterq̄ contrariis castris certior hostis efficitur
Ex his itaq̄ quas supra enarrauimus & aliis nō leuibus
dissidii causis . animus Iohannis Regis Castelle nō me-
diocriter ulceratus erat. quippe de quibusdā infās Hērrici

cidō p̄nā h̄zo echarē h̄i
alinfau tē d̄an p̄i q̄ suū
p̄p̄o r̄no p̄o q̄ tē ma d̄el p̄o
p̄f̄ca f̄ado r̄o s̄u er ma ha
q̄ d̄ f̄ca d̄a mal ad d̄ al nato
nos am̄ter r̄o s̄i d̄ r̄o s̄
es d̄ r̄a r̄o d̄ in a d̄ a f̄ a s̄ a s̄
ano s̄ l̄o s̄ o l̄o i s̄ u e l̄o o
p̄ a p̄ n̄ t̄ a r̄ ḡ e t̄ e p̄ a r̄ a c̄ o r̄ a
u a r̄ o p̄ e r̄ l̄ o q̄ u a l l̄ e m̄ a
p̄ e i o t̄ r̄ a d̄ e z p̄ r̄ e d̄ e r̄ i l̄ e
o a s̄ o l̄ t̄ a r̄ a m̄ t̄ e r̄ s̄ i o n̄
i d̄ i c̄ h̄ o s̄ p̄ r̄ i e s̄ i l̄ e h̄ i z o
z o n̄ a m̄ i s̄ t̄ o q̄ d̄ e l̄ a n̄ t̄ e
ḡ u e

simulatibus commotus. illum diris carceribus captiuari
iussit. creuerunt itaq; dissidia nedum ciuilia & intestina
que inter ciues esse solent. sed plusq; ciuilia que inter sã/
guine deuinctos exoriuntur: tale quippe bellũ. raro sopi/
tur nisi altera occũbẽte parte ut Romę accidit in graciana
seditione & demum in cesaris ac Pompei dissidio: in q;
bus funestis bellis. sepe parentes in filios seuiunt. filii
in patres & fratres in sibi uterinos & Germanos: sed
inter hos p̄cipes eo magis se alebat cõrencia. quo Hẽ/
rricus infans strictius carceris uinculis tenebatur. & quo
Aluarus a Iohanne Rege arcus amabatur. Quare Al/
fonfus & Iohannes Reges Argonum & Nauarre instãt
monentq; Iohannem Regem Castelle pro liberatione
Henrrici fratris & expulsione Aluari ortantes ut Iohãnẽ
Regem Nauarre & Henrricum consanguineos suos. se/
cum ferre uellet. eosq; tractaret ut iura sanguinis posce/
bant. Iohannes uero Rex Castelle eundem Henrricum
liberauit & consanguineos predictos complexus est. eos
exortans ut a tumultibus cessarent nec Aluarum perse/
querẽtur. Henrricus igitur liberatus a uinculis. eo fortius
Aluarum persequebatur & gentium copias agregauit.
tam implacabile quidem inter Henrricum & Aluarum
erat odium. ut alter eorum illud Ciceronis in Katelinã
diceret. Cum enim a quibusdam ciuibus ciceroni dictũ
foret a Katelina incendium sibi paratum fore ait si aqua
non potero. ruina urbis extingam. Execrabile certe
uerbum. quo priuata eorum odia reipublice grauia pe/
perisse excidia liquido annalia Romana ostendunt. longe
aliter duos Atheniensium duces de Imperto altercantes
egisse Orosius narrat. qui dum ob illorum domesticam
discordiam regni periculum imminere conspicerent. cõ/
muni utriusq; uoto ad Senatum populi rem transferunt:
depositis priuatis odiis. Iohannes Rex animo prospiciẽs

ut plura Xba
Reg. Iohannis

Herricū nullo pacto auerti posse quī Aluarū insequeretur.
etiā cū suo & regni discrimine . eū iterū captuare iubet.
Sed iteratis precibus & monitionibus Alfōsi & Iohānis
rursus liberatur: fertur Herricū sic relaxatū adductū fuisse
ad Iohānis regis Castelle presētā. quē ut uidit oblitus iu-
riarū. sic alloquitur precor te cōsāguinee carissime nō sit iter
nos ciuilis discordia. quos natura cōiūgit: noli rursus ius-
te perseq eū q te iuste plectere posset ueniā iterū tibi optiā
dono. tu aut mihi bonā exhibe mētē. Ama idulgētē tibi.
nō itumescas crebra ueia mea quā assidua tua isolēcia i ul-
cionē ducere posses nō te iqd cōturbet q Aluarū de luna
diligā. amor enī nō odiēdo sed obsequēdo queritur. nec a
persequēte sed obediēte iuenitur. nemo iuictus amat. raro
qs lacessitus diligitur sed & ut. Q. curcius ait nullus fide-
liter diligit quē sepe fastidit aluarus nō propīquus amat
tu cōiunctus odis . fac oro ut te amē. Ego uero agā ne me
odias: lōge plus te q Aluarū diligā si plus tu q aluarus di-
liges: Verba certe optiō pūcipe digna In q re. Io. imitatus
est Alteū poetā q ut ait Laercius in uita . philosophoy cū
multas iurias Pithaco philosopho itulisset Pithacus ad-
eptus pūcipatū ad alteū tremebūdū ait | mihi pro uīdicta.
tibi uero pro pena illud solū sufficiat. q tibi auxilii uel fuge
presidio deficiēt ueniā do: cū tamē iuriarū qs mihi sepe
itulistī premia posses reportare | Me igitur parcētē perseq
desine: quē iuste pati posses habere ultorē | qbus uerbis
finitis Herricus suplex gratias agit de clemētī ueniā oēm
obediētiam pollicetur : nihilominus paulopost Iohānes
Rex Nauarre & Herricus . egre ferētes q Aluarus in dies
magis ac magis exaltaretur . & Iohānes rex castelle in eoy
cōtumeliā & despectum illum totis uiribus defendere
conabatur. itra regnū gētes coadunabāt | et populos como-
uebāt cōtra Aluarū | que res fieri nō poterat quī scādālū
generaretur in regno . Comotus Rex Iohannes maxime . /

1. numero . p . cur . ras
vsty ad rulo . p . i . fi .

Capitulum. xix. de Henrico. ii. Castellę rege
& legionis. xli. post cladem Hispanię & de cala-
mitatibus quas passus est post interfectionem
fratris. & qualiter p̄dicta fratricidia petri &
sua in eis & eorum posteritate punita creduntur.

ENRRICVS huius nominis. ii. interfecto
ab eo Rege Petro fratre suo: illico a maioribus
& a toto fere Hispanię populo | Rex cum sūmo gaudio
est assumptus: pariter & receptus: Fuit autem ab Atha-
narico primo Rege Gothoy. lxxviii. & a Pelagio primo
Rege post cladem. xli. Cepit autem regnare anno do-
mini. M. ccc. lxix. & annis viii. regnavit non cōputatis
duobus quibus cum fratre simul & discordia p̄fuit: 1369.
nobiles aut̄ aliqui partiales regis Petri qui eius mortis
tempore aberant: propter fidem eidem Regi Petro prest-
itam Henrico non obedierunt: quinimo Hispanias
deserentes maluerunt: ut dicebant non modo patriam:
sed uitam q̄ fidem deserere. quosdam tamen ex eis Hen-
ricus captiuauit: quibus plurima donaria conferebat si
ei obedirent: Illi tamen potius in carceribus mori: q̄
Henrico subesse p̄relegerunt. Barones & magnates ei
obedientes magnis dominiis donauit: eosq̄ plurimum
sublimauit & ex illo turbulento tempore nobiles & Ba-
rones Hispanię lōge q̄ ante ditiores & potentiores effecti
sunt. non sine regie corone diminutione. Fertur quosdā
Barones paulo ante Petro adherentes Henrico potius
mētū q̄ affectu obsequentes ei sepe exprobrasse: q̄ eum in
Regem recepissent: ad quos ille ait utilius eis fore talē
obtinere Regem: q̄ ei tales habere subditos. Nec aliter
Paulum Fuluium impari casu respondisse legimus: qui
cum a Romanis aut temporis necessitate aut ob eius in-
gentes uirtutes Consul multis inuitis electus esset: ait

Senatui se gratias non habere: quoniã non ideo electus
fuiſſet Imperator: ut ei imperio opus eſſet: quin potius
illis tali Imperatore: Obtinuit igitur Henrricus pacifice
oĩa regna fratris. Hic Henrricus duxit uxore Iohannam
filiã infantis Iohannis Hemanuel qui ex materna linea
proneptis fuit infantis Fernandi primogeniti Alfoñſi
decimi: qui uiuente patre deceſſerat ex qua genuit Iohã-
nem primũ qui poſt eum regnauit. Rurſus etiã genuit
dominã Leonorã que fuit Regina Nauarre: Cetera geſta
& clariora facinora huius Regis Henrrici tacta ſunt ſub
Petro fratre eius & aliquid dicitur ſub Iohanne primo
filio huius Henrrici: Obiit autẽ Henrricus apud ſanctũ
Dominicum dela Calçada Calagurritã dioceliſis. Hic
Henrricus poſt interfectionem fratris in ſe & filiis non
paruas calamitates perpeſſus eſt: quas utinã regia poſte-
ritas & totius regni cõmunitas non ſenſiſſent. Nam ut
cetera taceamus nõ diu neq; pacifice regna quinimo bella
grauiffima cum Portugalenſibus: demũ cum Anglicis
ſurrexerunt: que Iohãnem Henrrici filium & regnũ acer-
biſſime afflixerũt ut ſtatim dicemus: Clamabat enim ad
cælum tanta utriuſq; fraterni ſanguinis cruenta effuſio:
ſed ut Henrrici ultimũ fratricidiũ tangamus: Quamq̃
ad uindicandas Petri fratris ſeuicias. illiuſq; puniendã
flagicia: a deo ultor Henrricus datus eſſe credatur: ipſeq;
Petrus iuſte penas ſoluit. Henrricus tamen ut nonnulli
ſapientes aiunt: ſola ambitione & regnãdi gratia iniuſte
fratrem occidiſſe creditur. nec illius ſcelera iſtius fratrici-
diũ excuſant. non enim Nabucodonofor infidelis &
tyrannus iuſtus fuit: quia deſeuit dei uoluntate in po-
pulũ Iſrahel. de quo deus ait. Quid dabo ſeruo meo Na-
bucodonofor Regi pro eo q̃ ſeruiuit mihi apud Tyrũ:
odio enim populi Iſrahel iuſta fuit eius exterminatio: ſed
iuiſta reſpectu ſeuiẽtis. Vnde Gregorius infelix populus

Israhel cuius comparatione Rex infidelis seruus dei ap-
pellatus est . Petrus igitur Rex meruit talem ultionem :
Sed Henricus regnandi cupiditate fratrem occidere nō
debit quo ad presentem iustitiam : diuina uero inscru-
tabilis est : quę plerunq; uindictam exigit delinquentium
per eos qui tueri : non occidere tenentur . nihilominus
ut aiunt . Vindicta in posteros ne dixerim uerenda . sed
infligenda erat . hinc in libris Regum dixisse deum ad
prophetam legimus : propter peccata Baasa regis Israhel
demetā posteriora eius : sic Regis Ieroboan . Et iterum
illud quod proposito simile uidetur . Nam ad Acab re-
gem dixit deus quia occidisti : & possedisti demetā pos-
teriora tua ut Regis Ieroboā infligendo pro pena regni
diuisionem & alienationem . qua de re nonnulli aiunt
in eo Henricum punitum : in quo deliquit . agit enim
plerunq; diuina iustitia : ut qui propinquū regno priuat
& uita : parum ipse regno fruatur & uita . Sic Athalia
in tantam exarsit libidinem regnandi : ut omne semen
regū occideret : illa tandē paruo regnauit tēpore ut alter
filius Gedeonis qui interfecit . lxx . fratres suos ut solus
regnaret : sed non diu post regnauit : quinimo quedam
mulier cerebrum eius ignominiose collisit : ut scriptura
sacra cōmemorat . Sic & Ioram filius Iosaphat regnādi
cupiditate occidit omnes fratres suos gladio : sed parum
regno potitus est . Sic & Selum Princeps Israhel occidit
gachariam Regem sibi propinquum : uno tamen mense
solum regno potitus est . Rursus in Henrico eius pos-
teritas & regni unitas mulctata creditur : quia in eo regni
diminutio incepit : dum priuatis donationibus regni
magnam partem inter nobiles partitus est . ueluti ob
Salomonis peccatum regnum Israhel diuisum & dimi-
nutum creditur . fatemur cōmendanda est liberalitas in
Principe erga benemeritos : sed fugienda prodigalitas

¶ præsertim in principatus diminutionem . Hinc Seneca
dabo inquit egeat : sed non ut ipse egeam : succurram
perituro : sed ut ipse non peream . Et rursus ea Regis
debet esse munificentia : quæ dantis honorem non ledat
de quo aliquid tangemus sub Henrico . iiii .

Capitulū xx . q̄ pro rei publice quiete plerunq̄
quædam potius toleranda q̄ uindicāda sunt & de
malis quæ sequuntur ex talibus uindictis quod
ostenditur plurimis auctoritatibus & exemplis .

¶ **ROPOSITI** nostri non est Petri Regis de quo
egimus seu & cruenta excusare flagicia . sed illa
pro rei publice quiete nonnunq̄ toleranda asserimus nō
ambitione non humana præsumptione : nec priuata auc/
toritate uindicanda . dicente Gregorio admonendi sunt
subditi : nedū præsentiuū culpas considerāt : audaciores
contra eos fiant . & subdit : Nam si qua enim ualde re/
gentium praua opera fuerint : ea apud semetipsos diu/
dicent : ut tandem diuino timore constricti ferre ab eis
iugum subiectionis non recusent . facta enim præsentiuū
a subditis feriēda non sunt : etiam si recte reprehēdēda
uideantur . Cur enim ferendus non fuit Regis Petri
furor ? Cur non paululum crudelitas toleranda ? non enī
diu permanere potest : quod uiolentū est : nam ut quidā
sapiens ait : si bonum quem patria habeat : malū tamen
Principem diutius non habebit : quid enim si populus
talem merebarur Principem ? Si enim scriptura teste oīs
potestas a deo est . Siue ad bonoy exercitiū uel ad ini/
quorum penas . illud consequēs est : quia cum seuū Regē
populus patitur : diuino imperto non humano paret .
fortasse paciētia populi hunc Principem mitescere fecisset .
Quæ enim patria ? quæ regio ? quæ ciuitas seuissimos non

est passa Reges ! Quis enim dubitat Romani multos
pertulisse Caliculas : ac Neronos : domicianos : galienos :
maximianos : Iulianos deniq; & decios pietatis hostes :
Siria Sardanapalū tolerauit . Persia Cyrum . Græcia atq;
Asia Alexandrū tulit . Sicilia dionisios . Non est haben-
dus fidelis subditus qui subici nequit : etiam a principe
lesus . Nam ut ait Seneca . Cum Socrates per medias
Athenas pergeret : a quodam Principis Satellite alapa
percutus foret : licet pro eius summa auctoritate ad unā
illius uocem lapidari Princeps potuisset : substitit : ne sua
uindicta populi quietudo turbaretur . ne ue causam ad-
uersus Principes rebellandi quouis modo dedisse uide-
retur . Illud solum uerbum dixisse fertur : molestū ei fore
q; nescirēt homines quādo cum galea uel sine ea prodire
deberent . Subdit deniq; idem Seneca . quia optimis
cuius & fidelibus subditis expedit : non omnia regum
facta & gesta ad iniuriam recipere : Sed tutum atq; salu-
berrimum est : ut multe nos iniurie transeāt : Ex quibus
plerasq; non accepit : qui necessitati parēs tolerare animo
duxit . qui enim uult esse quietus : non sit ad maiorum
uindictam curiosus . Rursus idem Seneca ad Lucilium
inquit . Sic uiuendum est cum Rege : quemadmodum
subditos nobiscum uiuere optamus . Si enim in mentē
ueniat quantum tibi in seruo liceat : cuius necis & uite
tu dominus es : ueniat in mentem tantum Principi tuo
in te licere . Refert enim Valerius : q; cum Siracusanus
nobilis plurimas a Dionisio perpeffus foret iniurias
eumq; amici ad seditionē monerent : patienter id ferēdū
dixit a Principe . forsan inquit quia nos simile egimus
cum indignitate essemus . Sed uerum est quia subici
nolunt qui diuitis habundant : Dicente Aristotile in
Politiciis . quia qui sunt in excessibus bonorum fortunę
potentię & diuitiarum : subici nec uolunt nec sciūt , quod

pueris accidit . qui propter delicias nec doctōribus nec
patribus subiciuntur : Exorandus itaq; & placandus
est Rex : non necandus . nullum enim tam ferocem tam
seuum natura genuit : qui non assidua obediētia & obse-
quio liniatur . presertim quia raro seuit Rex absq; cuiū
culpa : quia scriptum est propter peccata populi dat deus
Regem hypocritam & iterum dabo inquit uobis Regē
in furore meo : Saul enī Rex & si malus seuus & iniquus
erat : tamen Dauid ad quem regnū deo iubēte spectabat :
non est ausus eum tangere . licet ille uitę eius insidiaretur
& iniuste & deo reprobante regnasset : dicens absit ut
tangam Crīstum domini . Vnde ait Augustinus q; Saul
non habebat innocentiam : sed habebat sanctitatē
non uitę sed officii & dignitatis . quare subdit q; Dauid
Saul Regem honorauit uiuum & uindicauit occisum :
Rursus in ueteri testamēto legitur punitos esse : qui occi-
derunt Ioas Regem Iuda . quamuis idolatrā & iniquū
Sed coniurantes contra regem Amon licet reprobū
& idolatram iusto tamen dei iudicio percussi sunt . quia
in Regem & dominum suum surrexerunt . q; si imensa
est seuietia Regis : consulunt sacri interpretes recurrendū
esse ad summum Regem : ut cor regis crudelis cōuertat
in mansuetudinem . sicut regis Asueri crudelitatem in
mansuetudinem uertit . ipse enim ait : liberabo gregem
meum de ore eorū . Fatentur tamen nonnulli philosophi
mortales : q; si fit excessus aut seuietia intolerabilis Prin-
cipis effecti tyranni : tunc ad fortium uiroꝝ fortitudinē
pertinet ; talem tyrānum interimere : seq; pro liberatione
multitudinis periculo exponere . cuius rei exemplum in
ueteri testamēto facile reperitur . Nam Ayot regē Moab
qui graui seruitute populū dei p̄mebat : sagitta infixā
in eius femore interemit . & factus est populi iudex .
Addunt deniq; q; nonnunq; expedit communitati bene

ordinate Principem corrigere: si delinquat & non principetur secundū leges. maxime si id agat per contemptū. cum ut aiunt ad cōmunitatē multitudinis pertineat illud agere cuius oppositū est cōmunitatis destructio. Rursus asserunt huiusmodi sapiētes quēlibet de populo posse occidere eum: quē scit & uidet procurare desolationē totius cōmunitatis: si non habet aut non potest Principē adire qui id agat: quia ut asserūt. illud non ut priuata persona sed ut persona cōmunis uel Princeps agit. ista fuit quorundā sententia in .iii. politicoꝝ quibus ueris existentibus nonnulli asseruerūt Henricū licite occidere potuisse Petrum: in tam periculosa tyrānide conuersum. præsertim quia non ut priuata auctoritate sed ut publica ueluti qui iam Rex electus & assumptus fuerat: illud egisse licite potuisse asserūt. sed nisi fallimur: hoc cristianę māsuētudini non congruit. cum apostolus Petrus nos moneat non solū Principibus bonis sed discolis subditos fore: Supradictā uero opinionē philosophoꝝ moralium de Principe per electionē assumpto non utiq; de eo qui per successionē regnat intelligendā fore: non incongrue dici posset. sed hunc scrupulosum laberinthū non ingredimur nec aliquid temere asseueramus sed rem gestam & scribentū uarias sententias inserimus: quē articulum latius discutimus in libro monarchię nuper a nobis edito. Vbi diffuse agimus quando qualiter & per quem Reges & Principes puniri aut corrigi possunt. Ut igitur ad inceptā historiā redeamus. illud non omittendum est. quia nec Regis Petri multiplicata homicidia: nec huius Henrici de quo agimus fratricidiū inulta mansere. Scriptum est enim si utiq; est deus iustus: iudicabit eos in terra: atq; ut paulo ante diximus. Vtinā solos auctores pena teneret: nec ad posteros transisset: Huius autem Henrici tēpore eo apud Burgē ciuitatem manente in quodā tumultu

1310.

populari infans Sancus frater Henrici Regis sagitta
interfectus est: Rursus regnante eodem Rege Henrico
anno primo regni sui qui fuit Millesimus .ccc. lxx. Io.
Paleologus Imperator Constantinopolitanus plurimis
nobilibus & sapientibus uiris sociatus Romā uenit ad
Urbanū Papam .v. a quo honorifice receptus est . paulo
minus ac si Romanorum Imperator fuisset . & post mor-
destissimā discussionē quorundam articuloy in quibus
deuiare uidebantur ab ecclesia Romana: Tandem deuot-
tissime unitatē eiusdem Romanę ecclesię acceptarūt & in
solēni processione Gręci ipsi symbolū decantarūt spiritū
sanctū a patre & filio procedētem asserentes . Iuraruntq;
Romano Pontifici obedire & statuta apostolica eisq; ad
ultimū apicē obseruare: super quo ipse Imperator bullā
aureā assignauit: quę in archiuis apostolicis reperitur .
Eiusdem Henrici . ii . tempore post eundē Urbanū sedit
in cathedra Petri Gregorius . xi . natione gallicus post
eius obitū scisma in ecclesia grauissimū exortū est . Nam
Cardinales qui erant cum Gregorio: post illius mortē
elegerūt Bartholomeū archiepiscopū Barēn quē Vrba-
num . vi . appellarūt: Sed paulo post Cardinales ceteri
apud Ananiā elegerūt Robertū Cardinalē Gebenē .
qui uocatus est Clemens . vii . asserētes propter uiolentiā
electionem primā fuisse nullā . huic Clementi adheferunt
Hispani . Exinde uero cōtinuatū est deterrimū scisma in
dei ecclesia . quod xl . annis durauit usq; ad Constanciē
conciliū . quod incepit anno domini . M . ccc . xvii . in
qua generali sinodo electus est Martinus . v . Imperauit
autē huius Henrici tempore Karolus p̄dictus filius
Regis Bohemię .

Schisma 4o Anorum.

1317.

Capitulum xxi . de Iohāne primo Rege Castellę
& legionis . xlii . rege post Pelagiū & de clarissimis

uxoribus & filiis eius & de bello cum Portuga/
lenfibus & de caufis eius .

I OHANNES primus successit Henrico prædicto
in regnis Castellæ & legionis . Fuit autem . lxxx .
Rex ab Athanarico primo Rege Gothorū & xlii a Pe/
lagio primo Rege post cladem Hispaniæ . Incepit reg/
nare anno domini . M . ccc . lxxix . regnavit annis . xi .
hic primo duxit uxore dominā Leonorā filiā Petri regis
Aragonū : deinde illa mortua Beatricē uxorem sortitus
est unicā filiam Fernādi Regis Portugaliæ . quod matri/
moniu seminariū & incensuū fuit grauiſſimi belli . postea
exorti : de quo statim dicetur . licet matrimonii uinculū
ad sedāda hominū dissidia augendāq; caritatē institutū
sit : ut illico dicemus : grauioribus tamen scandalis sepe
causam tribuit præsertim si non recto animo fit . Sic enī
Saul filiam Nichol desponsauit Dauid dicens dabo eam
illi : ut fiat ei in scandalū . & ut quidam sapiens ait . sepe
cōiugū celebritatē infelix deturpat euentus . & cantus &
epulas & coreas luctus sequuntur . necnon lacrimæ &
tumultus ut Egistus in filioꝝ cōiugis expertus est . taceo
q; quedā uxores ferro alię ueneno uiros extinxerūt . Sed
& genitoribus suis causam mortis dedere . Indeꝝ ince/
perūt clades : ubi cessare debuerūt . quod facile est cōspi/
cere : cum inter cōiunctos sanguine cōnubia cōtrahūtur :
ut latius sub Henrico primo diximus : Rursus Iohānes
ex Leonora filia regis Petri genuit duos clarissimos uiros
Henricū . uidelicet primogenitū . auum moderni Henrici
Regis ac Fernandū Secūdo natū : qui postea Rex Ara/
gonū effectus est : hi duo excellentissimi fratres Henricus
& Fernādu fuerūt duo orbis luminaria : & omnibus
Hispaniis Reges & Reginas attulerūt : ut statim subici/
emus : Ex Beatrice uero . ii . uxore Iohānis nullū filium

fulcepit. Tempore huius regis Iohānis duo grauissima
bella ei & regnis suis successerunt. Primum bellum fuit
cum Portugalēsisibus. Nam Iohānes Rex Castellę regnū
Portugalię ad se & uxore suā Beatricę prædictā iure per
tinere dicebat: quia aliquē legitimū filiū Fernādu Rex
Portugalię uon dimiserat. Portugalēses uero nonnulli
Iohānem bastardū filiū regis Portugalię magistrꝝ ordi
nis militaris Dauis: solēni uoto professum in regē uocāt
Alii uero eiusdem regni nobiles Regi Castellę adherent.
Grauia inde dissidia sequuta sunt. Nam Iohannes Rex
Castellę ius uxoris prosequēs Portugaliā manu potētū
ingressus est: & Vlisbonā obsedit. sed obsistente peste
obsidionē leuauit. Sequēti uero anno cum Iohānes bellū
cōtinuare decreuisset. superueniēte ei diuturno morbo res
belli infeliciter successerūt. Nam eo egrotāte. aliqui mag
nates cum rege manserūt: nōnulli uero cum aliqua parte
exercitus concito atq; improuiso gressu Portugaliā sunt
ingressi: qui non spectatis ceteris nobilibus Castellę re
ge deniq; ignorāte. quadā temeraria audacia ac iuuenili
impetu ad bellū propērarūt: putantes in manu sua esse
uictoriā: quam dolebāt uēturis nobilibus attribui. Cum
igitur foret fessi: ueluti qui ea die longā uiam fecerant:
Tandē pro parte profugati sunt nō paucis cęsis. Merito
quidem suę arrogātię penas soluerūt. licet enim a regio
nuntio atq; a prudētibus expertisq; uiris monerētur: ne
ea die præliū consererēt. illi tamē elati animo contēpserūt
dicētes. ut alter pharao. nescio dominū & Israhel non
dimittā. Quare confusi sunt in medio castrorꝝ inimicorꝝ
suorꝝ: tam certos deniq; de hostibus se putabāt ut Por
tugalenses futuros captiuos uendere posse arbitrarentur.
ut alter Nichanor de quo scriptura cōmemorat: quia tā
securus de uictoria contra Iudā sibi uidebatur: ut iudeos
uenderet anteq; eos in campo conspiceret: Sed tandem

superbia eorū humiliata est . quia scriptum est deiecisti
eos dum eleuarentur . Sed uerum est quod Valerius ait.
quia qui hostes despiciunt sua pericula despiciere uidentur
nam dum suis confidunt uiribus alienas iusta extimatiōe
prosequi non ualent : quare plerunq̄ sentiūt ultrices . Sic
Olofernes egit : qui iurauit omnes de populo Israhel
exterminare : Sed ab eis uictus & cęsus est . Sic & Be-
nadab Assirioꝝ Rex ut habetur in libris regū dixit ad
filios Israhel : hoc faciāt mihi dñi & hoc addant . Si fuisse-
cerit puluis Samarię pugillis omnis populi qui sequitur
me . Verum tamen pulchre respōsum est illi : ne glonetur
accintus eque ut distinctus . Itaq̄ qui in potētia & uiribus
gloriabātur experti sunt : quod propheta ait . humiliasti
sicut uulnerātū superbū . & iterum gemuerunt superbi
gigantes : ut cōprehendātur in superbia sua . & Ieremias
ait arrogātia tua decepit te & superbia cordis tui qui
apprehendere niteris altitudinē . Fertur q̄ Portugalēses
conspicientes bellum tunc potius inchoari q̄ finiri : non
tam delectati p̄senti uictoria q̄ futurā cladem timentes
legatos ad Iohānem Regē Castellę egrotātem mittūt pro-
fēdere & pace . Iohannes uero corpore debilis sed animo
fortis : uictus uictoribus dixit : non habebitis inquit
alias pacis conditiones : nisi aut regnum dimittatis : aut
uitam quam uerboꝝ arrogātiā & uindicādi libidinem
ingratam fuisse deo putandum est : eamq̄ non inultam
dimisit . dum paulo post ad eandem uindictam suspirās
improvisa interit morte : quia scriptum est qui uindicari
uolunt a deo inuenient uindictam . ut statim dicemus
in sequenti capitulo .

Capitulum xxii . de Secundo bello inter Iohan-
nem Regem Castellę & ducem Alencastrię &
de causis eiusdem belli & de cladibus & malis

ex eo secutis . & tandem de felici concordia per
matrimonium & de festina morte eiusdem Iohannis
& de illius uirtutibus & accidētibus suo tempore
in ecclesia dei .

EDATO Igitur hoc intestino & graui cum Por-
tugalēsis bello successit aliud cum Anglicis
non minus acerbum . Nam dux Alēcastrię & Cloestrie
filius Regis anglię regna Castellę & legionis ad se pertu-
nere dicebat ex parte uxoris Constantię filię Regis Petri
quę secundū cōsuetudinem Hispanię succedere debebat .
Iohānes uero Rex sese iure & facto defendebat : dicebat
enī inter cętera . quia dato qđ domina Constātia ducissa
Cloestrię fuerit maior filio Regis Petri : constabat tamē
nec Petrum ipsum sed nec Alfonsum eius genitorem nec
Fernādum . iiii . auum suum aliquo iure fuisse legitimos
Reges p̄dictorū regnorū . pro eo maxime quia Alfon-
sus . x . qui fuit electus Imperator Almanię pater Sancii
iiii . qui Tarisiam recuperauit : anteq̄ genuisset eundem
Sancium : genuit Fernādum dela Cerda . qui contraxit
matrimonium cum domina Blanca filia legitima sancti
Ludouici Regis Francie : Ex qua genuit duos filios Al-
fonsum dela Cerda qui se intitulauit Regem & Fernādū
& cum Alfonso absq̄ liberis decessisset : successit ei Fer-
nandus frater . qui ex domina Iohanna filia Iohannis
Numneę de Lara genuit quandam filiam quę contraxit
cum Iohāne filio infantis Hemanuel : qui ex ea genuit
dominam Iohānam uxorem legitimā Henrici . ii . patris
p̄dicti Iohānis primi . Ex qua supputatione regna li-
quido pertinebant ad eundem Iohānem ex materna suc-
cessione . nec quouismodo regna expectabāt ad ducissam
Cloestrię p̄dictā : nec ad Regem Petrū per consequens
nec ad reges supradictos : Dux uero Alēcastrię & Anglica

plurimorum Hispanorum ac Portugalésium turba sociati
in iure dicte Constántie confisi exclusa quauis alia uia iuris
defacto Hispanias per partes Galicie ingressi sunt. qui-
bus Rex Iohānes strenue occurrit: & graua bella secuta
sunt: quę longo tempore durarunt. Tandem inspirante
altissimo pacis auctore & per bonoꝝ uiroꝝ mediatiōes
cōcordia matrimoniali contentio feliciter fuit sopita. Sic
enim Dauid recōciliatus est Isbosseth filio Saulis. quia
Michol eius soror Dauid uxor data est. licet a principio
in scādalu sibi data sit ut supra diximus. Sic deniq; inter
Herodem Antipaty & Hircanū dissidia paccata fuere:
quia Mariannē Hircani filiam Herodis duxit uxorem
A proposito igitur incepto non discendētes pro his gra-
uissimis sedādis calamitatibus Henrricus. iii. filius pri-
mogenitus eiusdem Iohānis primi cōtraxit cum domina
Catherina filia p̄dictoꝝ ducis Cloestrie & domine
Constantie eius uxoris filie regis Petri. Itaq; q̄ Hēricus
p̄dictus appellaretur Princeps Asturiarū: & Catheri-
na Principissa. & sic omni iure regna Castellę & legionis
fuerūt cōsolidata in personam Henrrici. iii. filii eiusdem
Iohānis primi. Post p̄dicta uero feliciter gesta Iohānes
Rex cum esset apud alcaladehenares quadam dominica
die ante prandiū equitauit equum quendam non satis
domitū. & cum extra opidū cursum faceret: equus ipse
tam fortiter cespitauit: ut supra Regem caderet: taliter
eum inter sellam & terrā oppressit: q̄ infra paucas horas
mortuus est: Nec dubitādū est displicuisse imortali deo:
hunc Principem dominice festiuitati non satis honoris
tribuisse. Nam scriptum est: benedixit dominus diei. vii.
& sanctificauit illum. nec enī solū ab omni opere cessare
prohibuit: Sed & a uenationibus & uanis ioculatioibus
tanta enim censura septimā diem obseruari deus p̄cepit
ut hominem deprehensum die sanctificata colligere ligna

Princeps Asturiarū

licet domui suę necessaria lapidari iussit: Hinc Origenes
in die sanctificationis desine ab omnibus singularibus
operibus . nihilq; mundanum geras . Sed spiritualibus
operibus uaca. Adde quia non solum corporea exercitia
in his diebus inibuit : sed ipsas animi cogitationes .
dicente propheta . reliquię cogitationum diem festum
agent tibi . Igitur nonnunq; huius precepti transgresso-
res grauius punit dicens : quiescere faciam omnes dies
festos a terra . quod fit temporales infligendo penas . ait
enim per prophetam : conuertam festiuitates in luctum
uestrum . Et iterum apud Machabeos : dies festi erunt
uobis in luctum : tradunt enim annalia Anglorum
quia Rex quidam Anglię die dominica ante missarum
solennia uenatum pergit : cumq; sacerdos sacris indu-
tus diu Regem expectasset : audite sunt angelorũ uoces
suma cum armonię suauitate missam officiãtes . Tandẽ
redui Rex : sed non incolumis . Nam post leporem
currens equus cecidit : Regisq; ceruicem simul & tibias
fregit . Hic igitur Iohannes Castellę Rex deuotissimus
& catholicus fuit : & omnibus ecclesiis cathedralibus
donaria & redditus perpetuos contulit . Rursus dolens
uehementer de scismate in ecclesia orto : licet Henricus
pater suus decreuisset nulli contendentium adherere : hic
indignum iudicans catholicum Principem fore aceph-
alum : attendens quia secundum sententiam sanctorum
patrum scisma fouere dicitur : qui a communionem sedis
apostolice se suspendit . Congregari fecit prelatos & uiros
in iure diuino & humano doctissimos & ceteros regni
status : & post longam concertationem declaratum est :
ut Clementi . vii . apud Ananiam electo obedientiam
prestaret . Demum uero eo mortuo prelatum Castellę
regnum adhesit Petro de Luna appellato Benedicto xiii .
usq; ad concilium Constanciẽ . Imperauit autem eo

Petrus de Luna